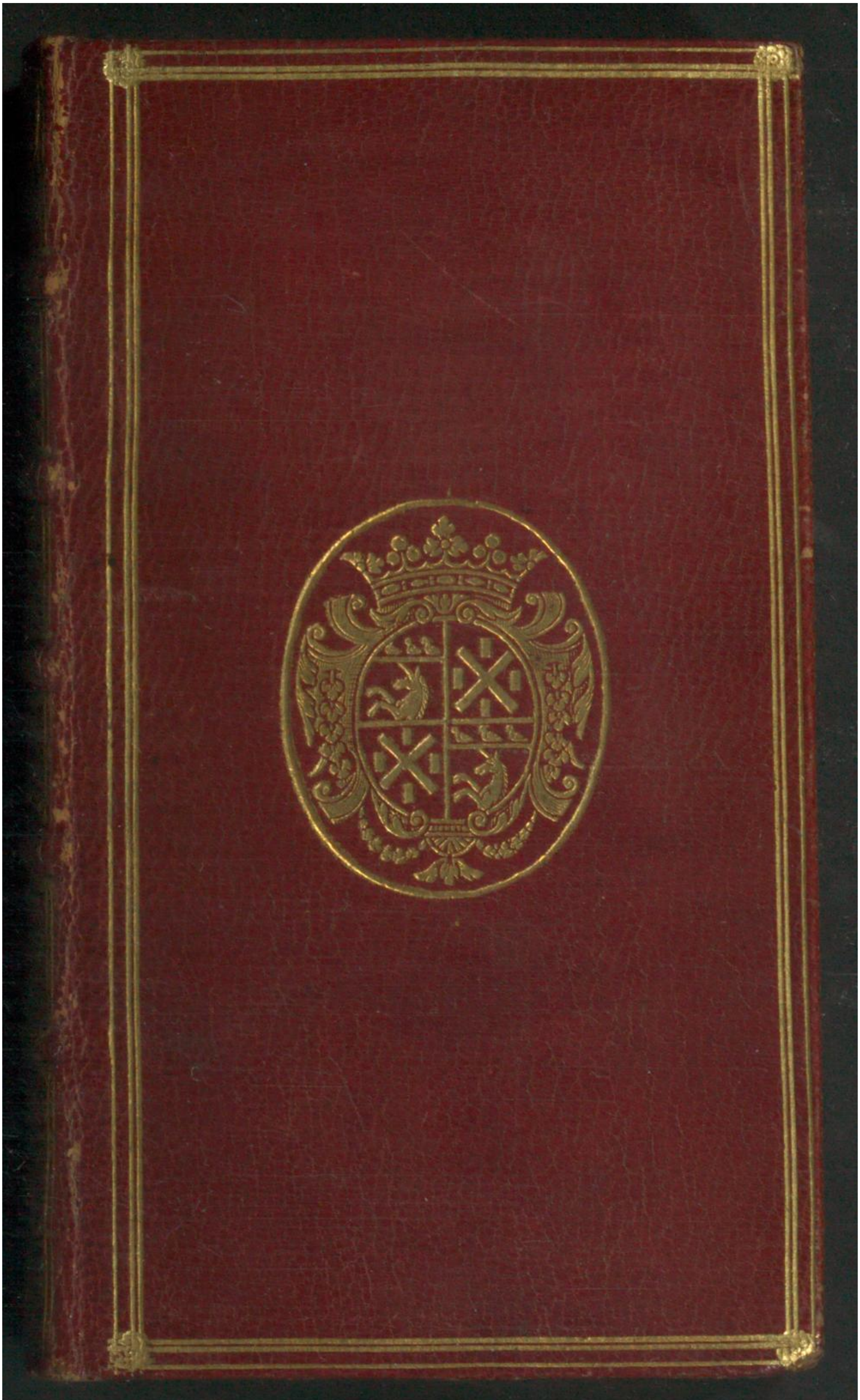
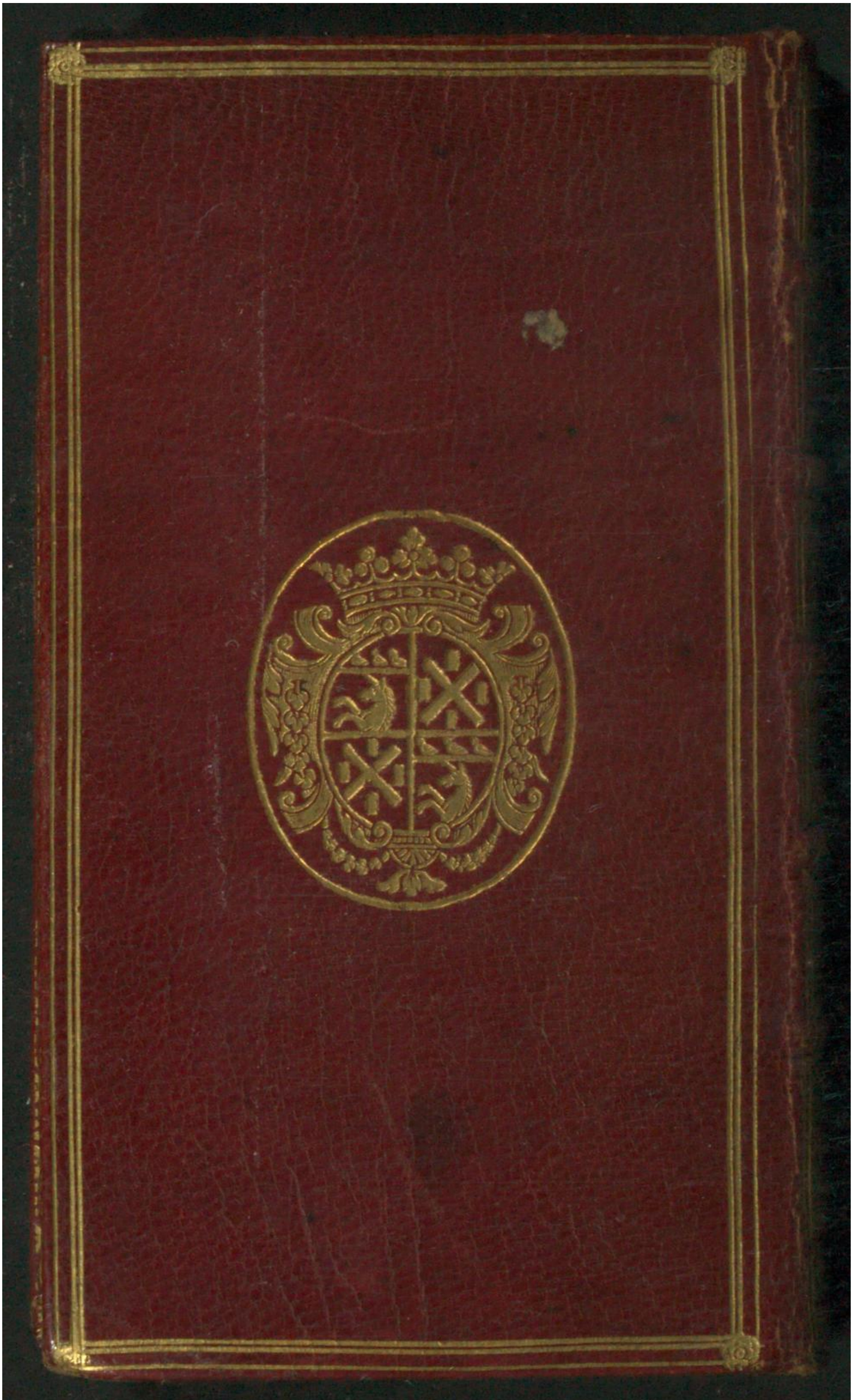

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

NIET UITLEENEN

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

EXCELLENTISSIMO VIRO, GVILIELMO, COMITI DEVONIÆ, DOMINO MEO Colendiſſimo.

POpuli Romani, memoriâ Tarquiniorum, & civitatis inſtituto, Regibus iniqui, vox erat (*Excellentiſs. Domine*) prolata ore *Marci Catonis Cenſoris*, Reges omnes de genere eſſe beſtiarum rapacium. Ipſe autem Populus Romanus, qui per *Africanos, Aſiaticos, Macedonicos, Achaicos*, cæteroſque à ſpoliatis gentibus cognominatos cives, totum ferè orbem terrarum diripuerat, qualis bellua erat? Non minus ergò quam *Cato*, ſapienter dixit *Pontius Teleſinus*. Is prælio ad *Portam Collinam* contra *Syllam* circumvolans ordines exercitus ſui; vociferatuſque, eruendam delendamque ipſam Romam, adjiciebat,

 nun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

nunquam defuturos Raptores Itali-
cæ libertatis *Lupos*, niſi Sylva, in quam
refugere ſolerent, eſſet exciſa. Profe-
cto utrumque verè dictum eſt, *Hom*
homini Deus, & *Homo homini Lupus*. Il-
lud, ſi concives inter ſe; Hoc, ſi civi-
tates comparemus. Illic juſtitia, &
caritate, virtutibus pacis, ad ſimili-
tudinem Dei acceditur; Hîc propter
malorum pravitatem, recurrendum
etiam bonis eſt, ſi ſe tueri volunt, a
virtutes Bellicas vim & dolum, i
eſt, ad ferinam rapacitatem. Quam
etſi homines pro convitio invicem
objiciant, more innato, facta ſua i
perſonis aliorum, tanquam in ſpecu-
lo, ſiniſtra dextra; dextra ſiniſtra ex-
ſtimantes; vitium tamen eſſe non f
nit profectum à neceſſitate conſer-
vationis propriæ jus naturale. Quo
autem *Catoni*, viro ſapientiæ celebra-
tiſſimæ, Odium pro Iudicio, Affe-
ctus pro Ratione imponere in tan-
tum potuit, ut quod æquum in po-
pulo ſuo, idem Reges facere in-

quum

quum cenſeret, mirari fortaſſe alii poterunt, ego ſanè in ea opinione iam diu ſum, neque egregiam ſententiam unquam fuiſſe quæ placuit populo, neque ſapientiam vulgari majorem vulgo agnoſci poſſe; quippe quam vel non intelligunt, vel intelligentes æquant. Græcorum Romanorumque facta & dicta celebria, non Ratio, ſed magnitudo, & ſæpe illud ipſum lupinum, quod mutuo exprobrant Hiſtoriæ, commendavit, quæ unà cum publicis actionibus actores per curſum ſeculorum devolvit qualeſcunque. Sapientia vera nihil aliud eſt quàm in omni materia veritatis ſcientia. Ea vero cùm à memoria rerum per appellationes certas & definitas excitata derivetur, non animi acris & repentini impetûs, ſed Rationis rectæ, id eſt, Philoſophiæ opus eſt. Per hanc enim à rerum ſingularum contemplatione ad præcepta univerſalia via aperitur. Quot autem genera rerum ſunt, in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

quibus Ratio humana locum habet in tot ramos ſe diffundit Philoſophia, diverſè tamen pro diverſitat subjectæ materiæ nominata. Nan quæ de figuris tractans, GEOMETRIA; de motu, PHYSICA; de jure naturali, MORALIS dicitur tota PHILOSOPHIA eſt: quemadmodum mare, quod hîc Britannicum, illic Atlanticum, aliàs Indicum, à ſingulis litoribus appellatum, totum tamen eſt Oceanus. Et Geometræ quidem provinciam ſuam egregiè adminiſtraverunt. Quicquid enim humanæ vitæ auxilii contingit à ſiderum obſervatione, à terrarum deſcriptione, à temporum notatione, à longinquis navigationibus; quicquid in ædificiis pulchrum, in propugnaculis validum, in machinis mirabile eſt; quicquid denique hodiernum tempus à priſca barbarie diſtinguit, totum ferè beneficium eſt *Geometriæ*. Nam quod *Phyſicæ* debemus, id debet *Phyſica* eidem *Geometriæ*.

triæ. Si Philoſophi morales munere ſuo pari felicitate functi eſſent, non video, ad felicitatem ſuam in hac vita quid amplius contribuere humana induſtria poſſet. Cognita enim, pari certitudine, ratione actionum humanarum, qua cognoſcitur ratio magnitudinum in figuris, ambitio & avaritia, quarum potentia falſis vulgi circa *jus* & *injuriam* opinionibus innititur, inermes eſſent, frueretur que gens humana pace adeò conſtante, ut non videatur (niſi de loco, creſcente ſcilicet hominum multitudine) unquam pugnandum eſſe. Nunc quod bellum gladiis vel calamis perpetuum eſt: quod non ſit juris & legum naturalium major ſcientia hodiè quam olim: quod ſententiis Philoſophorum utraque pars ſuum jus tueatur: quod alii laudent, alii vituperent eandem actionem: quod idem nunc probet, quæ alio tempore damnat, & ſua facta in aliis aliter æſtimet: ſigna manifeſtiſſima ſunt, nihil profuiſſe ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſcientiam veritatis quæ hactenus ſcripta ſunt à Philoſophis moralibus; placuiſſe verò, non illuminando animum, ſed venuſta & ſecunda affectibus oratione, opiniones temerè receptas confirmando. Huic ergo Philoſophiæ parti idem contigit quod viis publicis, quibus omnes ingrediuntur, euntque prorſum & retrorſum, alii animi cauſa inambulant, alii rixantur, ſed nihil ſeritur. Cujus rei unica hæc videtur eſſe ratio, quod nemo eorum qui materiam hanc tractarunt, commodo uſus ſit docendi principio. Non enim, ut in circulo, initium ſcientiæ arbitrio noſtro ſumi poteſt. Incipit in ipſis dubitandi tenebris filum quoddam rationis, cujus ductu evaditur in lucem clariſſimam; ibi principium docendi eſt; inde ad ſolvenda dubia converſo itinere lux referenda eſt. Quoties ergo ſcriptor filum illud, vel inſcitiâ deſerit, vel cupiditatibus abrumpit, non ſcientiæ, ſed errationum ſuarum veſtigia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſtigia literis deſcribit. Quapropter, cùm cogitationes meas ad inquiſitionem juſtitiæ naturalis convertiſſem, admonitus ſum ab ipſa juſtitiæ appellatione, qua conſtans voluntas unicuique *Ius ſuum* tribuendi ſignificatur, quærendum prius eſſe, unde eſſet quod quis rem aliquam *ſuam* potius quam *alienam* eſſe diceret. Quod cum non à natura, ſed à conſenſu hominum profectum conſtaret; (nam quæ natura in medium protulit, homines poſtea diſtribuerunt;) ducebar inde ad quæſtionem aliam, nimirum, cui bono, & qua neceſſitate coacti, cùm omnia eſſent omnium, voluerint potius ſua cuique eſſe propria. Videbam autem, ex communitate rerum bellum, atque inde omne genus calamitatis, hominibus de earum uſu per vim certantibus, neceſſariò ſequuturum eſſe; id quod omnes natura fugiunt. Nactus ergo duo certiſſima naturæ humanæ poſtulata, unum cupiditatis natura-

lis, qua quiſque rerum communium uſum poſtulat ſibi proprium; alterum rationis naturalis, qua quiſque mortem violentam tanquam ſummum naturæ malum ſtudet evitare. Ab his principiis pactorum & fidei conſervandæ neceſſitatem, atque inde virtutis moralis officiorumque civilium Elementa, in hac opella, evidentiſſima connexione videor mihi demonſtraſſe. Quod adjectum eſt de Regno Dei, eo conſilio factum eſt, ne quid inter dictata Dei per naturam, & legem Dei traditam in Scripturis, repugnantiæ eſſe videretur. Operam etiam diligentem per totum curſum orationis meæ dedi, ne quid de legibus cujuſcunque nationis civilibus dicerem, id eſt, ne ad litora accederem, tum ſcopulis, tum præſentibus procellis periculoſa. Quantum laboris diligentiæque in veritate inveſtiganda adhibitum ſit, ſcio. Quid effecerim, neſcio. nam inventa noſtra omnes præ amore mi-

nus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

nus rectè æſtimamus. Itaque libellum hunc cenſuræ tuæ quàm favori priùs offero, ut apud quem certiſſimis experimentis exploratum habeam, opiniones neque celebritate autorum, neque novitate ſua, neque ſpecie orationis, ſed firmitudine rationum favorabiles fieri. Si arrideat, id eſt, ſi nervoſus, ſi utilis, ſi non vulgaris ſit, tum demum eum tibi (*Excellentiſſime Domine*, *præſidium & decus meum*) humillimè dico dedicoque; ſin erraverim, teſtem tamen habes gratitudinis meæ, quòd otium, beneficio tuo conceſſum, ad gratiam tuam promerendam uti voluerim. Te Deus Opt. Max. in ſtatione hac mortali civem optimum protegat, eâque peractâ, ſed longiſſimâ, civitatis cœleſtis gloriâ coronet.

Pariſiis, *Nov.* 1. 1646.

Excellentiæ tuæ ſervus humillimus

THOMAS HOBBIVS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

PRÆFATIO
ad
LECTORES.

Væ res attentam Lectionem promiſſæ efficere maximè poſſe videntur, Rei tractandæ Dignitas, & Vtilitas, tractandi recta Methodus, cauſa & conſilium in ſcribendo probum, ſcribentis denique Moderatio, eas, Lectores, vobis promitto, atque oculis aliquatenus ex hoc loco proſpiciendas exhibeo. Deſcribuntur hoc libello hominum officia, primò ut hominum, deinde ut civium, poſtremò ut Chriſtianorum. Quibus officiis cùm Iuris naturalis gentiumque elementa, juſtitiæque origo & vis, tum etiam Religionis Chriſtianæ (quantum patitur inſtituti modus) eſſentia continetur.

Quod quidem doctrinæ genus (excepto quod ſpectat ad Religionem Chriſtianam) ſapientum antiquiſſimi non niſi carminibus decoratum, vel Allegoriis adumbratum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

tum, quaſi imperii myſterium quoddam pulcherrimum & ſacroſanctum, ne privatorum hominum diſputationibus contaminaretur, poſteris tradendum eſſe cenſuere. Philoſophi interea alii cum generis humani commodo rerum figuras & motus, alii ſine incommodo rerum naturas & cauſſas contemplabantur. Temporibus autem quæ inſequuta ſunt, ſcientiam hanc civilem, etſi non penitus perſpectam, aliqua tamen ex parte in Reipublicæ regimine, tanquam per nubem pellucentem, primus adamaſſe dicitur Socrates, itáque coluiſſe, ut deſpectâ deſertâque omni aliâ Philoſophiæ parte, ſolam hanc ingenio ſuo dignam judicaret. Poſt eum Plato, Ariſtoteles, Cicero, cæterique Philoſophi Græci, Latini, denique omnes omnium gentium non modo Philoſophi, ſed etiam otioſi, quaſi facilem, nullo ſtudio ambiendam, cujuſlibet ingenio naturali expoſitam & proſtitutam attrectaverunt attrectantque. Quodque ad dignitatem ejus præcipuè facit, illi qui eam ſe habere putant, vel eo loco ſunt, ut habere de-

beant, adeò ſibi in ejus ſpecie vehementer placent, ut reliquarum ſcientiarum ſtudioſos haberi & vocari ingenioſos, doctos, eruditos, quidlibet præter Prudentes, æquo animo ferant. Nam nomen hoc propter excellentiam peritiæ civilis ſibi ſolis deberi arbitrantur. Sive igitur ſcientiarum dignitas ex dignitate eorum ad quos pertinent, ſive ex numero eorum qui de ipſis ſcripſerunt, ſive ex judicio ſapientiſſimorum hominum æſtimanda eſt, digniſſima certe ſcientiarum hæc ipſa eſt, quæ ad Principes pertinet, homineſque in regendo genere humano occupatos; cujus etiam falſa ſpecie omnes ferè homines delectantur; & in qua Philoſophorum excellentiſſima ingenia maximè verſata ſunt. Ejuſdem Vtilitatem, ſed rectè traditæ, id eſt, ex veris principiis evidenti nexu derivatæ, ſic optimè perſpiciemus, ſi, quæ falſam ejus & loquacem ſpeciem humano generi conſequuntur, damna conſideraverimus. Nam in iis rebus quas ingenii exercendi cauſa ſpeculamur, ſi quis error irrepſerit, innoxius eſt, neque fit jactura

niſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

niſi temporis tantum. In iis verò quæ quiſque vivendi cauſa meditari debet, non modò ab errore, ſed etiam ab ignorantia, offenſiones, rixas, cædes oriri neceſſe eſt. Quanta ergo hæc damna ſunt, tanta eſt ab officiorum doctrina bene tradita Vtilitas. Quot Reges, *eoſdemque viros bonos, error unus, poſſe* Regem Tyran*num à ſubdito ſuo jure occidi, occidi fecit? Error hic, poſſe* Principem *ſummum certis de cauſis à certis hominibus regno ſpoliari, quantum hominum jugulavit? Quantum hominum interfecit doctrina hæc erronea,* Reges *ſummos multitudine ſuperiores non eſſe, ſed miniſtros ejus? Denique illa quot* Rebellionum *cauſa fuit, qua docetur,* Imperata Regum *utrum juſta an injuſta ſint, cognitionem ad privatos homines pertinere, & priuſquam fiant, diſputari non modo jure poſſe, ſed etiam oportere? Præterea in communiter recepta* Philoſophia *morali alia ſunt multa non minus his periculoſa, quæ recitari non eſt opus.* Puto, *hæc proſpexiſſe veteres illos, qui Iuſtitiæ ſcientiam fabulis contectam, quàm*

diſpu-

diſputationibus expoſitam eſſe maluerunt. Antequam enim quæſtiones illiusmodi agitari cœperunt, Principes poteſtatem ſummam non poſtulabant, ſed exercebant. Imperium ſuum non argumentis, ſed hominum ſceleratorum quidem pœna, proborum verò defenſione tuebantur. Viciſſim cives Iuſtitiam non ſermonibus hominum privatorum, ſed legibus civitatis metiebantur: nec diſputationibus, ſed vi Imperii in Pace continebantur. Imò poteſtatem ſummam ſive in uno homine, ſive in uno Conſilio ea reſideret, tanquam divinitatem quandam viſibilem venerabantur. Itaque ambitioſis perditiſve hominibus ad evertendum civitatis ſtatum minimè, ut nunc, ſe adjungebant. Nam, ut eam rem, per quam conſervabantur ipſi conſervatam eſſe nollent, in animum inducere non poterant. Scilicet illorum temporum ſimplicitas tam doctam ſtultitiam non capiebat. Itaque pax erat & ſeculum aureum, quod non antè finem habuit, quam Saturno expulſo contra reges arma ferri poſſe doceri cœperat. Hæc, inquam, veteres non

modo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

*odo vidiſſe, ſed in una ſuarum fabula-
um aptiſſimè videntur ſignificaſſe. Dicunt
im, Ixionem, cum eſſet à Iove adhibitus in
onvivium, adamaſſe, atque ſollicitaſſe
ſam Iunonem. Illi pro Dea, nubem in ejus
eciem formatam oblatam eſſe. Inde geni-
os eſſe Centauros, naturæ partim humanæ,
artim equinæ, genus pugnax & inquie-
um. Id quod mutatis nominibus idem eſt
c ſi dixiſſent, Homines privatos, ad Con-
ilia de ſumma Reipublicæ vocatos, Iuſti-
iam, Imperii ſummi ſororem & conjugem,
ubijcere ſuæ ipſorum cognitioni cupere,
æterum falſam & inanem ejus ſpeciem
uaſi nubem amplexantes, dogmata illa
Philoſophorum moralium biformia, par-
im recta & ſpecioſa, partim bruta &
erina, rixarum omnium & cædium cau-
ſas, genuiſſe. Cùm tales igitur opiniones
quotidie oriantur, ſi quis diſcuſſerit nubes
llas, rationibuſque firmiſſimis oſtenderit,
Doctrinas de juſto & injuſto, bono &
malo, præter leges in unaquaque civitate
conſtitutas, autenticas eſſe nullas, & u-
trum aliqua actio juſta, vel injuſta, bona*

vel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

vel mala futura ſit, à nemine inquirendum eſſe, præterquam ab iis ad quos legum ſuarum interpretationem demandaverit is certè non modo pacis viam regiam, ſed etiam ſeditionis opacas & tenebroſas ſemitas commonſtrabit. qua re utilius nihil excogitari poteſt.

Quod attinet ad Methodum, non orationis ordinem, quamquam conſpicuus ille ſit, ſolum ſufficere, ſed à civitatis materia incipiendum, deinde ad generationem & formam ejus, & juſtitiæ originem primam, progrediendum eſſe exiſtimavi. Nam ex quibus rebus quæque res conſtituitur, ex iiſdem etiam optimè cognoſcitur. Sicut enim in Horologio *automato aliave machina paulo implicatiore, quod ſit cujuſque partis rotæque officium, niſi diſſolvatur, partiumque materia, figura, motus, ſeorſim inſpiciatur, ſciri non poteſt:* Ita *in jure civitatis, civiumque officiis inveſtigandis opus eſt, non quidem ut diſſolvatur civitas, ſed tamen ut tanquam diſſoluta conſideretur, id eſt, ut, qualis ſit natura humana, quibus rebus ad civita-*

tem

em compaginandam apta vel inepta ſit, & quomodo homines inter ſe componi debeant qui coaleſcere volunt, rectè intelligatur. Talem ergo Methodum ſecutus; Pono primo loco pro Principio omnibus per experientiam noto, quodque nemo eſt qui non confiteatur, nimirum, Ingenia hominum ejuſmodi eſſe à natura, ut, niſi metu potentiæ alicujus communis coerceantur, fore ut ſibi invicem diffidant & ſeſe mutuò metuant, & ut propriis viribus ſinguli ſibi cavere cùm jure poſſint, tum neceſſariò velint. Objicietis fortaſſe, nonnullos hoc negare. Ita verò eſt: permulti enim negant. Numnam igitur, qui eoſdem idem & fateri & negare dico, mecum ipſe pugno? Minimè quidem ego, ſed illi qui, quod actionibus confitentur, id ipſum oratione negant. Videmus, civitates omnes, etiamſi cum vicinis pacem habeant, fines tamen ſuos præſidiis militum, urbes mœnibus, portis, vigiliis tueri. Quorſum hæc, ſi à vicinis nihil metuerent? Videmus etiam in ipſis civitatibus, ubi leges ſunt & pœnæ in malos conſtitutæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

tæ, cives tamen ſingulares neque in itinere eſſe ſine telo ſui defendendi cauſa: neque dormitum ire niſi obſeratis non modo foribus contra concives, ſed etiam arcis capſuliſque contra domeſticos. Poſſintne homines, ſibimet invicem omneſque omnibus diffidere ſeſe, apertius ſignificare? Quoniam autem omnes ſic faciunt, tam civitates quam homines metum ſuum & diffidentiam mutuam confitentur. Inter diſputandum autem negant, hoc eſt, ſtudio contradicendi aliis, contradicunt ſibimet ipſis. Objectum porro à nonnullis eſt, quod admiſſo hoc principio, continuo ſequatur, Homines omnes non modò malos, (quod forte etſi durum, concedendum tamen eſt, cùm id clarè dictum videatur in Scripturis ſacris) ſed etiam (quod concedi ſine impietate non poteſt) naturâ malos eſſe. Illud verò, homines naturâ malos eſſe, ex hoc Principio non ſequitur. Nam etſi pauciores eſſent mali quàm boni, quoniam tamen bonos à malis internoſcere non poſſumus, neceſſitas diffidendi, cavendi, anticipandi, ſubjugandi, quoquo modo ſe defendendi,

ſendi, incumbit perpetuo etiam bonis & modeſtis. Minus verò ſequitur, eos ipſos qui mali ſunt, ita factos eſſe à natura. Quamquam enim à natura, hoc eſt, ab ipſa nativitate, ex eo quod naſcantur, animalia hoc habeant, ut ſtatim omnia quæ ſibi placent, cupiant faciantque quantum poſſunt, ut quæ impendent mala, aut metu fugiant, aut ira repellant, non tamen ob eam cauſam mali cenſeri ſolent: nam affectus animi qui à natura animali proficiſcuntur, mali non ſunt ipſi, ſed actiones inde provenientes, malæ aliquando ſunt; nimirum quando & noxiæ ſunt, & contra officium. Infantes niſi omnia quæ cupiunt, dederis, plorant atque iraſcuntur, etiam parentes ipſos verberant, habentque à natura, ut ita faciant; attamen culpâ vacant, neque mali ſunt, primò quia nocere non poſſunt, deinde quia rationis uſu carentes officiorum omnium immunes ſunt. Iidem ſi adulta ætate, acquiſitis viribus quibus nocere poſſunt, eadem facere pergant, tum verò mali & eſſe & appellari incipiunt. Ita ut vir malus idem ferè ſit,

quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

quod puer robuſtus, vel vir animo pueril[i] & malitia, idem quod defectus rationis e[a] ætate, qua per naturam, diſciplinâ atqu[e] damnorum experientiâ gubernatam, ac-cidere hominibus ſolet. Niſi ergo homine[s] ideo à natura factos, malos eſſe dixerimus. quod diſciplinam & uſum rationis à na-tura non habent, confitendum eſt, poſſe homines à natura cupiditatem, metum, iram, cæteroſque affectus habere anima-les, ut tamen mali facti à natura non ſint. Immoto igitur quod jeci fundamento, oſ-tendo primo, conditionem hominum extra ſocietatem civilem (quam conditionem appellare liceat ſtatum naturæ) aliam non eſſe quam bellum omnium contra omnes; atque in eo bello jus eſſe omnibus in omnia. Deinde homines omnes ex eo ſtatu miſero & odioſo, neceſſitate naturæ ſuæ, ſimul at-que miſeriam illam intellexerint, exire velle. Id autem, niſi initis pactis à jure ſuo in omnia decedant, fieri non poſſe. Porro quæ ſit pactorum natura, quo modo jura ab alio in alium, ut pacta valida fiant, transferri debeant; item quæ jura & qui-

bus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

us, ad ſtabiliendam pacem neceſſario con-
edenda ſunt, id eſt, quæ ſint rationis
ictamina ea quæ leges naturales appellari
ropriè poſſunt, explico & confirmo. At-
ue hæc ſunt in ea parte libri quæ inſcribi-
ur Libertas.

His conſtitutis oſtendo, quid & quo-
uplex ſit, & quo modo fiat civitas,
ummumque civitatis Imperium; quæque
i ſingulis hominibus civitatem conſtitutu-
is jura in ſummum imperantem, ſive is
nus homo ſit, ſive unus hominum cœtus,
ta neceſſariò transferenda ſint, ut niſi
int tranſlata, civitas nulla fiat, & jus
mnium in omnia, id eſt, jus belli ma-
eat. Deinde civitatum diverſas ſpecies,
Monarchiam, Ariſtocratiam, Demo-
ratiam, Dominium paternum, & De-
poticum, diſtinguo; quomodo conſtituan-
tur, doceo, & commoda incommodaque
ingulorum inter ſe comparo. Præterea quæ
es civitatem deſtruant, & quæ ſint ſum-
num imperium adminiſtrantis officia, ex-
pono. Poſtremo legis & peccati naturas ex-
plico, & legem à conſilio, à pacto, à jure
diſtin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

diſtinguo; quæ omnia ſub titulo Impe
continentur.

In parte ultima cui inſcribitur R
ligio, *ne jus illud quod in præceden*
bus ſummos Imperantes in cives habe
rationibus confirmaveram, Scriptu
ſacris repugnare videretur; Oſtendo pr
mo loco, non repugnare illud juri Div
no, quatenus imperantibus imperat De
per naturam, id eſt, per dictamina ra
tionis naturalis. Secundo, idem no
repugnare juri Divino, quatenus impe
rium habuit Deus in Iudæos peculia
per pactum antiquum circumciſionis
Tertio, idem non repugnare juri Divi
no, quatenus Deus imperat in Chri
ſtianos per pactum baptiſmale, adeoqu
jus illud ſummorum Imperantium, ſiv
jus civitatis, cum Religione omnino no
pugnare. Poſtremo, oſtendo quæ officia a
introitum in Regnum cœlorum requirun-
tur neceſſariò; atque ex illis, Obedien-
tiam quam à civibus ſingulis Chriſtiani
Principi ſuo Chriſtiano deberi affirmave-
ram, Religioni Chriſtianæ repugnare non
poſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

oſſe, ex Scripturæ ſacræ teſtimoniis, ſecun-
lum receptam ab omnibus interpretatio-
ıem, evidentiſſime demonſtro & concludo.
Methodum vidiſtis; cauſam jam & con-
ilium ſcribendi accipitote. Dabam operam
Philoſophiæ animi causâ, ejuſque in omni
genere Elementa prima congerebam, &
n tres Sectiones digeſta paulatim conſcri-
ebam, ita ut in prima, de corpore,
roprietatibuſque ejus generalibus; in ſe-
unda, de Homine & facultatibus affecti-
uſque ejus ſpeciatim; in tertia, de Civi-
ate, civiumque officiis ageretur. Itaque
ectio prima, Philoſophiam primam, &
hyſicæ elementa aliquot continet. in ea
emporis, Loci, Cauſæ, Potentiæ, Re-
ationis, Proportionis, Quantitatis, Fi-
uræ, Motus, rationes computantur. Se-
unda circa imaginationem, memoriam,
ntellectum, ratiocinationem, appeti-
um, voluntatem, Bonum, Malum,
Honeſtum, & Turpe, aliaque ejus generis
ccupatur. Tertia hæc quid agat, jam
ntè dictum eſt. Hæc dum compleo, or-
ino, lentè moroſéque conſcribo (non enim

diſſero, ſed computo) accidit interea, patriam meam, ante annos aliquot quam bellum civile exardeſceret, quæſtionibus de jure Imperii, & debitâ civium obedientiâ, belli propinqui præcurſoribus, ferveſcere. Id quod partis hujus tertiæ, cæteris dilatis, maturandæ abſolvendæque cauſa fuit. Itaque factum eſt, ut quæ ordine ultima eſſet, tempore tamen prior prodierit; præſertim cum eam, principiis propriis, experientia cognitis, innixam, præcedentibus indigere non viderem.

Feci tamen non eo conſilio ut laudarer, (quamquam ſi feciſſem, excuſatione hac uti poſſem, niſi qui laudem amant, paucos eſſe qui laudabilia faciunt) ſed veſtri cauſa, Lectores, qui cum doctrinam quam affero, cognitam & perſpectam haberetis, ſperabam fore, ut aliqua incommoda in re familiari, quoniam res humanæ ſine incommodo eſſe non poſſunt, æquo animo ferre, quàm Reipublicæ ſtatum conturbari malletis. Vt Iuſtitiam earum rerum quas facere cogitatis, non ſermone vel conſilio privatorum, ſed legibus civitatis metientes, non

ampliùs

amplius ſanguine veſtro ad ſuam potentiam ambitioſos homines abuti pateremini. Vt ſtatu præſente, etſi non optimo vos ipſos frui, quàm bello excitato, vobis interfectis, vel ætate conſumtis, alios homines alio ſeculo ſtatum habere reformatiorem, ſatius duceretis. Præterea qui Magiſtratui civili ſubditos ſeſe eſſe nolunt, onerumque publicorum immunes eſſe volunt, in civitate tamen eſſe, atque ab ea protegi à vi & injuriis poſtulant, ne illos, cives, ſed hoſtes exploratoreſque, eſſe putaretis, neque omnia, quæ illi pro Verbo Dei vobis vel palam vel ſecreto proponunt, temerè reciperetis. Apertius dicam. Si quis Concionator, vel Confeſſor, vel Caſuiſta, doctrinam hanc, ſummum Imperantem, imò quemlibet hominem, injuſſu ſummi Imperantis, jure à cive interfici, aut rebellionem, conjurationem, fœduſve quodlibet civium contra civitatem jure iniri poſſe, Verbo Dei conſentaneam eſſe dixerit, illi ne crederetis, ſed nomen ejus denunciaretis. Hæc qui probat, is meum quoque in ſcribendo conſilium probum eſſe exiſtimabit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Poſtremò per totam orationem meam modum talem conſervandum mihi propoſui, primò ne de Iuſtitia ſingularium actionum quicquam determinarem, ſed legibus determinandum relinquerem. Deinde ne quicquam diſſererem de cujuſcunque civitatis legibus ſpeciatim, id eſt, ne quæ ſint, ſed quid ſint leges, dicerem. Tertio, ne civitati Ariſtocraticæ, vel Democraticæ minorem à civibus obedientiam deberi quam Monarchicæ exiſtimare viderer. Licet enim Monarchiam cæteris Civitatis ſpeciebus Capite decimo commodiorem eſſe, argumentis aliquot ſuadere conatus ſim; (quam rem unam in hoc libro non demonſtratam, ſed probabiliter poſitam eſſe confiteor) omni tamen civitati poteſtatem ſummam & æqualem tribuendam eſſe, paſſim & expreſſe dico. Quartò, de doctrinis Theologorum, præterquam de illis quæ civium obedientiam tollunt, & civitatis ſtatum labefactant, ne quid in ullam partem diſputarem. Poſtremò, ne quid per imprudentiam ederem, quod edito opus non eſſet, id quod conſcripſeram, publici juris eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

*lico nolui : itaque exemplaria pauca pri-
atim impreſſa, amicis diſtribuenda cura-
i, ut ſententiis aliorum exploratis, ſi quæ
rronea, dura, obſcurave eſſe viderentur,
a emendarem, mollirem atque explica-
em.*

*Acerrimè vero reprehenſa hæc reperi, uod potentiam civilem immodicam ſe-
erim, ſed ab Eccleſiaſticis; quod liberta-
em conſcientiæ abſtulerim, ſed à Secta-
iis; quod ſummos Imperantes legibus ci-
ilibus exſolverim, ſed à Legiſtis. Horum
aque reprehenſionibus, ut qui rem ſuam
gunt, niſi ut eos nodos fortiùs adſtringe-
em, non magnopere commovebar. Cæte-
um eorum cauſa qui circa ipſa principia
æſerunt, nempe naturam hominum,
us naturæ, naturam pactorum, & gene-
ationem civitatis, quoniam non affectus,
ed ſenſus ſuos genuinos in reprehendendo
equuti ſunt, annotationes quibuſdam in
ocis adjeci, quales diſſentientibus ſatisfa-
ere poſſe judicavi. Denique, ne quem-
uam offenderem præter eos, quorum ince-
tis hæc repugnant, eoſque, quorum animi*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

qui argumentum ſcrutetur, quàm ille, pro-
fundiùs. Vtinam verò cætera etiam, quæ
ille verſavit, perinde extorſiſſes! Quippe
& ex ipſis in lucem prolatis, ſummè beaſſe
nationem totam philoſophantium ſolidè:
cùm ego quidem neminem norim, qui ſi
inter philoſophandum magis à præjudicii
liber, quique penitius quicquid rerum ediſ-
ſeruerit, introſpiciat. Enimvero tu virum
ſatis noſti; fruſtraque foret, ſi quid præ-
terea in commendationem ejus adderetur.
Vale, & amicos optimos ſaluta, imprimiſ-
que Curcellium, Heereboordium, Boro-
nium, & alios. Pariſiis, IV Kalend. Mai.
CIↃ IↃC XLVI.

Eruditiſſimo Viro

.SAMVELI SORBERIO
Doctori Medico S.D.

MARINVS MERSENNVS M.

EN audio, doctiſſime Sorberi, tecum illud egregium opus de CIVE, in-mparabilis viri D. HOBBII, te Hagam omitis, hoc eſt, ingentem theſaurum li-rarium tuliſſe, novis auctum cogitatio-bus, quæ ſingulis difficultatibus ſatisfa-entes, planum iter exhibeant. Vide igi-r, ut quis egregius Typographus li-rum illum aureum, gemmis auctum & rnatum, in lucem edat, neque diutius pa-aris eum à nobis deſiderari. Sed & auto-m pro viribus urgeas, ne totum corpus hiloſophicum, quod mente premit, & alamo explicat, deinceps arcâ, (nobis fa-li) concludat, ne tandem nos ad auto-tatem regiam provocare cogat, quâ ſius arcam invidam effringamus. Quan-à autem voluptate à nobis afficieris, quan-o videris nobilem illam Philoſophiam, on minus quàm Euclidis Elementa de-onſtrari! quàm libenter illi tuæ Epochæ, Scopticis næniis renuntiaturus es, cùm

dogma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

dogmaticam firmiſſimis innixam fu
fateri cogêris ! Vale. Vbi verò D. R
tum , ubi Hugenium mirabilem virum
deris, millies eos meo nomine ſalutes ve
meque tui credas memorem & obſequ
tem. Aureliæ, xxv April. cIↄ Iↄc xii

I N

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

INDEX
APITVM.

Sub titulo
LIBERTATIS.

Cap. I.

De Hominum ſtatu extra ſocietatem. pag. 1

De Lege Naturæ circa contractus. 18

I. *De Legibus naturæ reliquis.* 36

. *Quod Lex naturalis, eſt lex divina.* 63

Sub titulo
IMPERII.

Cap. V.

De cauſis & generatione Civitatis. 77

. *De Iure ejus ſive Concilii, ſive Hominis unius, qui in Civitate cum ſumma poteſtate eſt.* 88

I. *De tribus Civitatum ſpeciebus, Democratia, Ariſtocratia, Monarchia.* 118

II. *De Iure Dominorum in ſervos.* 138

De Iure parentum in liberos, & de Regno Patrimoniali. 146

X. *Spe-*

X. *Specierum trium Civitatis quoad inco-*
moda ſingularum comparatio. 1
XI. *Loca & Exempla Scripturæ ſacræ de . . .*
re Regni quæ ſecunda videntur antedict. . . 1
XII. *De cauſis internis Civitatem diſſ . . .*
ventibus. 1
XIII. *De officiis eorum qui ſummum Im-*
perium adminiſtrant. 2
XIV. *De legibus & peccatis.* 2

Sub titulo

RELIGIONIS.

Cap. XV.

D*E Regno Dei per Naturam.* 2
XVI. *De Regno Dei per Pactum v . . .*
tus. 2
XVII. *De Regno Dei per Pactum novu . . .* 3
XVIII. *De Neceſſariis ad introitum . . .*
Regnum Cœlorum. 3

EL

ELEMENTA
HILOSOPHICA,
De Cive.

LIBERTAS.

CAPUT I.

De ſtatu hominum extra Societatem civilem.

Introductio. II. Societatis civilis *initium ſſe à mutuo metu.* III. *Homines naturâ æquales inter ſe eſſe.* IV. *Vnde naſcitur mutuò ê lædendi voluntas.* V. *Diſcordia à comparaione ingeniorum.* VI. *Ab appetitu plurium d eandem rem.* VII. *Definitio* juris. VIII. *Ius d finem, dat Ius ad media neceſſaria.* IX. *Iure aturali, unumquemque judicem eſſe medioum ad ſui conſervationem.* X. Iure naturali *mnia eſſe omnium.* XI. *Ius omnium ad omnia utile eſſe.* XII. *Statum hominum extra Societem* bellum *eſſe.* Belli & Pacis *definitiones.* III. *Bellum conſervationi hominum adverm eſſe.* XIV. *Iure naturali licere cuique, lium in ſua poteſtate exſiſtentem cogere ad utionem præſtandam futuræ obedientiæ.* XV. aturam *dictare, quærendam eſſe* pacem.

NAturæ humanæ facultates ad quatuor genera reduci poſſunt, Vim corpoream, Experientiam, Rationem, ectum. Ab his ſequentis doctrinæ ini- *Introductio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

tium capientes dicemus primo lo
quid animi habeant homines illis fa
tatibus præditi, alteri adverſus alter
& an, & qua facultate, apti nati ſin
ſocietatem, & ad conſervandum ſe
verſus mutuam vim: deinde progredi
tes, quid conſilii in eam rem neceſſa
capiendum fuit, & quæ ſint ſociet
ſive Pacis humanæ conditiones, hoc
mutato tantum nomine, quæ ſint *na*
ræ leges fundamentales, oſtendemus.

Societatis civilis initium eſſe à mutuo metu.

II. Eorum qui de Rebuspublicis
quid conſcripſerunt, maxima pars
ſupponunt, vel petunt, vel poſtula
Hominem eſſe animal (*) aptum nat
ad Societatem, Græci dicunt Ζῶον πο-
λιτικὸν, eoque fundamento ita ſuperæ
ficant doctrinam civilem, tanquam
conſervationem pacis, & totius gen
humani regimen, nihil aliud opus eſſ
quam ut homines in pacta & condit
nes quaſdam, quas ipſi jam tum leges
pellant, conſentirent. Quod Axiom
quamquam à plurimis receptum, falſ
tamen; errorque à nimis levi naturæ h
manæ contemplatione profectus
Cauſas enim, quibus homines cong
gantur, & ſocietate mutuâ gaudent,
nitius inſpectantibus, facile conſtab
non ideo id fieri, quod aliter fieri nat

n

on poſſit, ſed ex accidente. Nam ſi ho-
ɔo hominem amaret naturaliter, id eſt,
t hominem; nulla ratio reddi poſſet,
uare unusquiſque unumquemque non
que amaret, ut æquè hominem; aut
ır eos frequentaret potius, in quorum
ɔcietate ipſi potiùs quàm aliis defertur
ɔnor & utilitas. Non ſocios igitur, ſed
ɔ illis honore vel commodo affici, natu-
: quærimus; hæc primariò, illos ſecun-
ɪriò appetimus. Quo autem conſilio
ɔmines congregentur, ex iis cognoſci-
r quæ faciunt congregati. Si coëant
ɪim commercii causâ, unusquiſque
ɔn ſocium, ſed rem ſuam colit. Si offi-
i causâ, naſcitur forenſis quædam ami-
tia, plus habens mutui metûs quam
noris; unde factio aliquando naſcitur,
d benevolentia nunquam. Si animi &
laritatis causâ; ſolet maximè perplace-
ſibi unusquisque iis rebus, quæ riſum
citant, unde poſſit, (prout eſt natura
diculi) comparatione turpitudinis vel
firmitatis alienæ, ipſe ſibimet com-
endatior evadere. Etiamſi autem hoc
nocuum aliquando & ſine offensâ fit;
nifeſtum tamen eſt, delectari eos non
iùs ſocietate quam gloriâ ſuâ. Cæte-
m plerumque in hujuſmodi congreſ-
us læduntur abſentes, eorum tota vi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ta, dicta, facta, examinantur, judica-
tur, condemnantur, & dicteriis trad-
cuntur; neque parcitur ipſiſmet conf-
bulantibus, quin idem patiantur ſim-
atque è conſeſſu exierint; adeò ut n-
abſurdum fuerit conſilium ejus, qui
ſcena confabulantium exire noviſſim-
ſolebat. Atque hæ veræ ſunt deliciæ ſ-
cietatis, ad quas naturâ, id eſt, ab aff-
ctibus omni animanti inſitis ferimur, d-
nec nocumentis vel præceptis fiat (qu-
in multis nunquam fit) ut appetitus pr-
ſentium memoriâ præteritorum retu-
datur: ſine quibus plurimorum hom-
num in materiâ hac facundiſſimorum
frigida & jejuna eſt oratio. Quodſi acc-
dat confidentes hiſtoriolas narrare, un-
autem eorum de ſe aliquam proferat,
nusquisq; cæterorum cupidiſſimè qu-
que de ſe loquitur: ſi unus mirabile al-
quod narret, cæteri miracula, ſi haben-
referunt; ſi non habent, fingunt. Den-
que ut loquar de iis qui profitentur pr-
cæteris ſapere, ſi Philoſophiæ gratia co-
ëatur, quot homines, tot ſunt qui cæte-
ros docent, nempe tot volunt Magiſt-
haberi; alioqui ſocios non modo, ut al-
non ſe amant mutuò, ſed odio proſ-
quuntur. Clarum adeò eſt experient-
omnibus, qui res humanas paulo atten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

us conſiderant, quod congreſſus omnis
ontaneus vel egeſtate mutuâ concilia-
ır, vel captandâ gloriâ: unde referre ſtu-
ent congredientes vel commodum ali-
uod, vel illud εὐδοκιμεῖν, exiſtimatio-
em & honorem apud ſocios. Idem quo-
ue ratione colligitur ex ipſis definitio-
ibus *Voluntatis*, *Boni*, *Honoris*, *Vtilis*.
ùm enim ſocietas voluntariò contra-
atur, in omni ſocietate quæritur vo-
ıntatis Objectum, hoc eſt, id quod vi-
etur unicuique congredientium Bo-
um ſibi. Quicquid autem videtur Bo-
um, jucundum eſt, pertinetque ad or-
ana, vel ad animum. Animi autem vo-
ıptas omnis, vel gloria eſt, (ſive bene
pinari de ſe ipſo) vel ad gloriam ultimò
efertur; cætera ſenſualia ſunt, vel ad
enſuale conducentia, quæ omnia com-
nodorum nomine comprehendi poſ-
ınt. Omnis igitur ſocietas vel commo-
i cauſa, vel gloriæ, hoc eſt, ſui, non ſo-
iorum amore contrahitur. Gloriæ au-
em ſtudio nulla iniri neque multorum
ominum, neque multi temporis, ſocie-
as poteſt; propterea quod gloriatio,
icut & honor, ſi omnibus adſit, nulli
deſt; quippe quæ comparatione & præ-
ellentiâ conſtant: neque ut quis cauſam
loriandi in ſe habeat, adjumentum ul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

lum accedit ex aliorum ſocietate. Tan
enim quisque eſt, quantum ſine aliorun
ope ipſe poteſt. Quamquam autem com
moda hujus vitæ augeri mutuâ ope po
ſunt, cum tamen id fieri multo mag
dominio poſſit quàm ſocietate aliorum
nemini dubium eſſe debet, quin avidiu
ferentur homines natura ſua, ſi metu
abeſſet, ad dominationem, quàm ad ſo
cietatem. Statuendum igitur eſt, origi
nem magnarum & diuturnarum ſocieta
tum non à mutua hominum benevolen
tia, ſed à mutuo (*) metu exſtitiſſe.

Annotatio. Aptum natum] *Cum Societatem inte homines actu jam conſtitutam; cum ex tra Societatem vivere neminem; cum ap petere congreſſum & colloquia mutua o mnes videamus; mira quædam videri po teſt ſtupiditas in ipſo doctrinæ civilis li mine, hujusmodi offendiculum legentibu opponere:* Hominem ad Societatem a ptum natum non eſſe. *Itaque explicatiu dicendum eſt: Verum quidem eſſe, homin per naturam, ſive quatenus eſt homo, id eſt, ſtatim atque eſt natus, ſolitudinem perpetuam moleſtam eſſe. Nam infante ad vivendum, adulti ad bene vivendum aliorum ope indigent. Itaque homines al terum alterius congreſſum natura cogen-*

te

*appetere non nego. Societates autem ci-
les non ſunt meri congreſſus, ſed Fede-
, quibus faciendis fides & pacta neceſ-
ria ſunt. Horum, ab infantibus quidem
indoctis, Vis; ab iis autem qui damno-
m à defectu Societatis inexperti ſunt,
ilitas ignoratur: unde fit ut illi, quia
id ſit Societas non intelligunt, eam ini-
non poſſint; hi quia neſciunt quid prod-
, non curent. Manifeſtum ergo eſt, o-
nes homines (cum ſint nati infantes)
l ſocietatem ineptos natos eſſe: permultos
iam (fortaſſe plurimos) vel morbo ani-
i, vel defectu diſciplinæ, per omnem vi-
m ineptos manere. Habent tamen illi
m infantes quàm adulti naturam hu-
anam. Ad Societatem ergo homo aptus,
on naturâ, ſed diſciplinâ factus eſt. Por-
tametſi ea conditione natus eſſet homo
t ſocietatem appeteret, non ſequitur eun-
em ita natum eſſe ut ſocietati ineundæ
t idoneus. Alia res eſt appetere, alia ca-
acem eſſe. Appetunt enim illi, qui tamen
onditiones æquas, ſine quibus ſocietas eſſe
on poteſt, accipere per ſuperbiam non di-
nantur.*

A mutuo metu] *Objectum eſt, Tan-* *Annotatio.*
*um abeſſe, ut homines in ſocietatem civi-
em coaleſcere propter metum poſſent, ut
mutuo ſe metuiſſent, ne conſpectum qui-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

dem mutuum ferre potuiſſent. Sentiunt opinor, nihil aliud eſſe metuere, præter quam perterreri. Ego ea voce futuri ma proſpectum quemlibet comprehendo. Ne que ſolam fugam, ſed etiam diffidere, ſu ſpicari, cavere, ne metuant providere metuentium eſſe judico. Qui dormitum eunt, fores claudunt; qui iter facit, cum telo eſt, quia metuunt latrones. Civitates fines ſuos præſidiis, urbes mœnibus tueri ſolent, metu vicinarum civitatum etiam fortiſſimi exercitus, comparatique ad pugnam, de pace tamen colloquia habent aliquando, metuentes vim mutuam & ne vincantur. Per metum eſt quod homines ſibi cavent: fugâ quidem & latebris, ſi caveri aliter poſſe non putant: ſæpiſſime verò armis atque inſtrumentis defenſionis, quo fit, ut prodire audentes, alter alterius cognoſcere ingenium poſſit. Tunc autem, ſive pugnant, ex victoriâ; ſive conſentiunt, ex conſenſione civitas naſci ſolet.

Homines natura æquales eſſe inter ſe.

III. Cauſa metûs mutui conſiſtit, partim in naturali hominum æqualitate, partim in mutua lædendi voluntate. Ex quo fit, ut neque ab aliis exſpectare, neque nobiſmet ipſis ſecuritatem præſtare valeamus. Si ſpectemus enim maturos homines, atque animadvertamus,

nus, quàm fragilis ſit compages huma-
i corporis: (quo ruente, corruit omnis
jus vis, robur, & ſapientia) quamque
acile ſit infirmiſſimo cuiq; robuſtiorem
ccidere, non eſt quod quis viribus fi-
ens ſuperiorem ſe aliis factum putet à
atura. Æquales ſunt, qui æqualia con-
ra ſe invicem poſſunt. At qui maxima
oſſunt, nimirum occidere, æqualia poſ-
unt. Sunt igitur omnes homines natu-
à inter ſe æquales. Inæqualitas quæ
unc eſt, à lege civili introducta eſt.

IV. Voluntas lædendi omnibus qui-
em ineſt in ſtatu naturæ, ſed non ab
adem cauſa, neque æquè culpanda. A-
us enim ſecundum æqualitatem natu-
alem permittit cæteris eadem omnia,
uæ ſibi: (quod modeſti hominis eſt, &
ires ſuas rectè æſtimantis.) Alius ſupe-
iorem ſe aliis exiſtimans, omnia licere
bi ſoli vult, & præ cæteris honorem
bi arrogat; (quod ingenii ferocis eſt.)
Huic igitur voluntas lædendi eſt ab ina-
i gloria & falſa virium æſtimatione; Il-
ex neceſſitate res ſuas & libertatem
ontra hunc defendendi.

Vnde naſcitur mutuo ſe læden-di vo-luntas.

V. Præterea cum maximum ſit cer-
amen ingeniorum, neceſſe eſt oriri
x ea contentione maximas diſcordias.
tenim non modo contrà contendere,

Diſcor-dia à compa-ratione ingenio-rum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſed etiam hoc ipſum non conſentire, c
dioſum eſt. Nam non conſentire alicui i
re aliqua, eſt eum erroris in ea re tacit
accuſare, ſicut in valde multis diſſenti
re, idem eſt, atque pro ſtulto eum habe
re; quod ex eo apparere poteſt, quò
nulla acriùs gerantur bella quàm inter e
juſdem religionis ſectas, & ejuſdem rei
publicæ factiones, ubi certamen eſt ve
de doctrinis, vel de prudentia politica
Cumque omnis animi voluptas omnis
que alacritas in eo ſita ſit, quod quis ha
beat, quibuscum conferens ſe poſſit ma
gnificè ſentire de ſe ipſo; impoſſibile eſ
quin odium & contemtum mutuum oſ
tendant aliquando vel riſu, vel verbis
vel geſtu, vel aliquo ſigno; qua quidem
nulla major animi eſt moleſtia, neque ex
qua lædendi libido major oriri ſolet.

Ab appetitu plurium ad eandem rem.

VI. Frequentiſſima autem cauſa quare homines ſe mutuò lædere cupiunt, ex eo naſcitur, quod multi ſimu eandem rem appetant, quâ tamen ſæpiſſime neque frui communiter, nec eam dividere poſſunt; unde ſequitur, fortiori dandam eſſe: quis autem fortior ſit, pugnâ judicandum eſt.

Definitio Iuris & Iure facti.

VII. Inter tot pericula igitur, quæ quotidie à cupiditate hominum naturali unicuique eorum intenduntur, cave-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

re ſibi adeo vituperandum non eſt, ut
lliter velle facere non poſſimus. Fer-
ur enim unusquisque ad appetitionem
ejus quod ſibi bonum, & ad fugam
ejus quod ſibi malum eſt, maximè au-
em maximi malorum naturalium, quæ
ſt mors; idque neceſſitate quadam na-
uræ non minore, quam quâ fertur la-
ois deorſum. Non igitur abſurdum ne-
que reprehendendum, neque contra re-
ctam rationem eſt, ſi quis omnem ope-
am det, ut à morte & doloribus pro-
prium corpus & membra defendat con-
ervetque. Quod autem contra rectam
ationem non eſt, id juſtè & *Iure* factum
omnes dicunt. Neque enim *Iuris* nomi-
ne aliud ſignificatur quam libertas, quam
quisque habet facultatibus naturalibus
ecundum rectam rationem utendi. Ita-
que *Iuris* naturalis fundamentum pri-
num eſt, ut *quisque vitam & membra*
ua quantum poteſt tueatur.

VIII. Quoniam autem *jus* ad finem ruſtra habet cui *jus* ad media neceſſaria enegatur, conſequens eſt, cùm unusquisque ſe conſervandi *jus* habeat, ut unusquisq; *jus* etiam habeat *utendi omnibus mediis, & agendi omnem actionem, ſine qua conſervare ſe non poteſt.* *Ius ad finem, dat jus ad media neceſſaria.*

IX. Utrum autem media quibus uſu- *Iure natu-*

rali unumquemq; judicem eſse mediorum ad ſui conſervationem.

rus quiſpiam eſt, & actio quam actu-
rus eſt, ad conſervationem vitæ v
membrorum ſuorum neceſſaria ſint nec
ne, *ipſe* jure naturali *judex eſt.* Si enin
contra rectam rationem ſit, ut de pro
prio periculo ipſe judicem, judicet aliu
Quoniam ergo alius judicat de iis rebu
quæ ad me ſpectant, eàdem ratione
quia æquales naturâ ſumus, judicab
ego de iis rebus quæ ad ipſum ſpectan
Itaque rectæ rationis, hoc eſt, juris na
turalis eſt, ut ego de illius judicem ſen
tentiâ, ſcilicet an ad conſervationen
meam conducat, necne.

Iure naturali omnia eſſe omnium.

X. Natura dedit *unicuique jus i*
omnia. (Hoc eſt, in ſtatu (*) merè na
turali, ſive antequam homines ullis pa
ctis ſeſe invicem obſtrinxiſſent, uni
cuique licebat facere quæcunque & i
quoscunque libebat, & poſſidere, u
frui omnibus quæ volebat & poterat.
Quoniam enim, quæcunque quis volue
rit, ideò bona ſibi videntur quia ea vult
poſſuntque vel conducere ad ſui conſer
vationem, vel ſaltem conducere viden
(judicem autem an verè conducant nec
ne, præcedente articulo ipſum conſti
tuimus, ita ut habenda ſint pro neceſſa
riis, quæ ipſe talia judicat:) & per arti
culum 7 *jure naturæ* fiunt & habentur

qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

uæ neceſſariò conducunt ad tuitionem
ropriæ vitæ & membrorum: ſequitur,
mnia habere & facere in ſtatu naturæ
mnibus licere. Et hoc eſt quod vulgo
icitur, *Natura dedit omnia omnibus*. Ex
uo etiam intelligitur, in ſtatu naturæ
Menſuram *juris* eſſe Utilitatem.

In ſtatu merè naturali, &c.] *Hoc ita ntelligendum eſt, quod quis fecerit in ſta-u merè naturali, id injurium homini uidem nemini eſſe. Non quod in tali ſta-u peccare in Deum, aut Leges Naturales violare impoſſibile ſit. Nam injuſtitia er-ga homines ſupponit Leges Humanas, quales in ſtatu naturali nullæ ſunt. Pro-poſitionis autem ſic intellectæ veritas ex articulis immediatè præcedentibus Lecto-ri memori ſatis demonſtrata eſt. Sed quia in quibuſdam caſibus concluſionis duri-tas, præmiſſarum memoriam expellit, contrahere argumentum volo, unoque intuitu oculis conſpiciendum ſubjicere. Vnicuique jus eſt ſe conſervandi, per Art. 7. Eidem ergo jus eſt omnibus uti mediis ad eum finem neceſſariis, per Art. 8. Media autem neceſſaria ſunt, quæ ipſe talia eſſe judicabit, per Art. 9. Eidem ergo jus eſt omnia facere & poſſidere, quæ ipſe ad ſui conſervationem neceſſaria eſſe* *Anno-tatio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

judicabit. Ipſius ergo facientis judicio quod fit, jure fit, vel injuria. itaq jure fit. Verum ergo eſt in ſtatu merè naturali, &c. Quod ſi quis ad ſui conſervationem pertinere prætendit, quod n ipſe quidem pertinere putat, peccare poteſ contra Leges Naturales; ut capite terti fusè explicatum eſt. Objectum eſt à quibuſdam: Si filius patrem interfecerit, utrum patri injuriam non fecerit. Reſpondi; Filium in ſtatu naturali, intelligi non poſſe, ut qui ſimul atque natus eſt, in poteſtate & ſub imperio eſt ejus cui debe conſervationem ſui: ſcilicet, Matris, ve Patris, vel ejus qui præbet ipſi alimenta ut capite nono demonſtratum eſt.

Ius omnium ad omnia inutile eſſe. XI. Minime autem utile hominibus fuit, quod hujuſmodi habuerint *in omnia jus* commune. Nam effectus ejus *juris* idem penè eſt, acſi nullum omnino *jus* exſtiterit. Quamquam enim quis de re omni poterat dicere, *hoc meum eſt*; frui tamen eâ non poterat propter vicinum, qui æquali *jure* & æquali vi prætendebat idem eſſe ſuum.

Statum hominum extra ſocieta- XII. Ad naturalem hominum proclivitatem ad ſe mutuo laceſſendum, quam ab effectibus, præſertim vero ab inani ſui æſtimatione derivant, ſi addas

jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

am jus omnium in omnia, quo alter *jure* invadit, alter *jure* reſiſtit, atque ex quo oriuntur omnium adverſus omnes perpetuæ ſuſpiciones & ſtudium, & quam difficile ſit præcavere hoſtes parvo numero & apparatu, cum animo nos prævertendi opprimendique invadentes, negari non poteſt, quin ſtatus hominum naturalis antequam in ſocietatem coiretur, Bellum fuerit; neque hoc ſimpliciter, ſed bellum omnium in omnes. BELLUM enim quid eſt, præter tempus illud in quo voluntas certandi per vim verbis factisve ſatis declaratur? Tempus reliquum PAX vocatur.

tem bellum eſſe.

Belli & Pacis definitiones.

XIII. Sempiternum autem *Bellum* quam parum idonea res ſit ad conſervationem vel humani generis, vel uniuscujuscumque hominis, facile judicatur. At ſuâ naturâ ſempiternum eſt, quod præ certantium æqualitate victoriâ nullâ poteſt finiri; in eo enim ipſis victoribus periculum ſemper adeò imminet, ut pro miraculo haberi debeat, ſi quis, quamquam fortiſſimus, annis & ſenectute conficiendus ſit. Exemplum huic rei ſæculum præſens Americanos exhibet; ſæcula antiqua cæteras gentes, nunc quidem civiles florentesque, tunc verò paucos, feros, brevis ævi, pauperes, fœdos, omni

Bellum conſervationi hominum adverſum eſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

eo vitæ ſolatio atque ornatu carente
quem *pax* & ſocietas miniſtrare ſolen
Quicumque igitur manendum in eo ſt
tu cenſuerit, in quo omnia liceant omn
bus, contradicit ſibimet ipſi. Nam unu
quiſque naturali neceſſitate bonum ſi
appetit, neque eſt quisquam qui *bellu*
iſtud omnium contra omnes, quod ta
ſtatui naturaliter adhæret, ſibi exiſtima
eſſe bonum. Atque ita evenit, ut mutu
metu, è tali ſtatu exeundum & quæren
dos ſocios putemus; ut ſi *bellum* haben
dum ſit, non ſit tamen contra omnes
nec ſine auxiliis.

Iure naturali, licere cuique alium in ſua poteſtate exſiſtentem cogere ad cautionem præſtandam futuræ obedientiæ.

XIV. Quæruntur ſocii vel vi, ve
conſenſu: vi, quando pugnâ victor vi
ctum ſervire ſibi cogit metu mortis, ve
vinculis inditis; conſenſu, quando ſo-
cietas initur mutuæ opis cauſa, con-
ſentiente utrâque parte ſine vi. Poteſ
autem victor victum, vel fortior debi-
liorem (ut ſanus & robuſtus infirmum
vel maturus infantem) ad præſtandam
cautionem futuræ obedientiæ, ni ve-
lit potius mori, *jure* cogere. Cum e-
nim *jus* protegendi nosmet ipſos noſtro
arbitrio à periculo noſtro, atque peri-
culum ab æqualitate profectum ſit, ma-
gis rationi conſentaneum eſt, certius-
que ad conſervationem noſtram, uten-

do

o præſenti commodo comparare no-
is ipſis ſecuritatem quæſitam, acce-
ta cautione, quam cum adoleverint,
onvaluerint, & è noſtra poteſtate ſe re-
perint, eandem dubio certamine poſt-
repetere conari. Contráque, abſur-
us cogitari nihil poteſt, quàm ut quem
bilem in poteſtate tenes, eum amit-
ndo, fortem ſimul & hoſtem facias.
x quo intelligitur etiam, tanquam co-
llarium, in ſtatu hominum naturali,
tentiam certam & irreſiſtibilem, jus
nferre regendi, imperandique in eos,
i reſiſtere non poſſunt; adeo ut omni-
tentiæ, ab eâ causâ, omnium rerum
gendarum jus eſſentialiter & immedia-
adhæreat.

XV. Propter tamen æqualitatem il-
m virium, cæterarumque facultatum
manarum hominibus in ſtatu naturæ,
c eſt, in ſtatu *belli* conſtitutis, conſer-
tio ſui diuturna exſpectari non poteſt.
uare quærendam eſſe pacem, quatenus
bendæ ejus ſpes aliqua affulſerit; ubi
beri ea non poteſt, quærenda eſſe belli
xilia, rectæ rationis dictamen eſt;
c eſt, *lex Naturæ*, ut proximè oſ-
ndetur.

Naturam dictare, quærendam eſſe pacem.

CAPVT II.

De lege Naturæ circa contractus.

I. Legem naturalem *non eſſe conſenſum h* *minum, ſed* dictamen rationis. II. Lege naturæ *fundamentalem eſſe*, Quærendam e Pacem, ſi haberi poteſt; ſi haberi non p teſt, defenſionem. III. Lex naturæ *ſp* *cialis prima*, Ius in omnia non eſſe ret nendum. IV. *Quid ſit jus relinquere, qu* *transferre.* V. *Ad translationem Iuris nece* *ſariam eſſe voluntatem acceptantis.* VI. *Ve* *ba non transferunt* Jus, *niſi de præſenti.* VI *Verba de futuro, ſi alia ſigna voluntatis adſi* *valere ad Ius* transferendum. VIII. *In l* *bera donatione, Verbis de futuro Ius non* tran it. IX. *Definitio* Contractus & Pacti. X. *Pactis* tranſit *Ius per verba de futuro.* XI. P cta *mutuæ fidei, in ſtatu naturæ fruſtra* *invalida ſunt; in civitate non item.* XII. P ciſci *cum belluis neminem poſſe; neque cu* *Deo, ſine revelatione.* XIII. *Neque Deo v* *vere.* XIV. Pacta *ultra ſummum conatu* *non obligant.* XV. *Quibus modis* Pactis *l* *beremur.* XVI. Promiſſa *metu mortis exto* *ta in ſtatu naturæ valida eſſe.* XVII. Pa ctum *poſterius priori contradictorium, inva* *lidum eſt.* XVIII. Pactum *de non reſ* *ſtendo inferenti damnum corporis, invalidu* *eſt.* XIX. Pactum *de ſe accuſando inval* *dum eſt.* XX. Juris-jurandi *definitio.* XX Jus-jurandum *concipiendum eſſe ea formu* *la, qua utitur is qui accipit.* XXII. Ju jurandum *nihil ſuperaddit obligationi, qu* *eſt ex* Pacto. XXIII. Juramentum *no*

ex

*exigendum, niſi ubi pactorum violatio vel la-
ere poteſt, vel non poteſt puniri niſi à Deo.*

DE definitione *legis Naturalis* non conſentiunt autores; qui voce frequentiſſimè tamen in ſcriptis s uſi ſunt. Methodus ſcilicet qua in-pitur à definitionibus & excluſione æ-qvoci, propria eorum eſt qui locum ntra diſputandi non relinquunt. Cæ-torum ſi quis quid factum dicat con- legem naturalem, ex eo probat a-s, quòd contra conſenſum factum ſit nnium, vel ſapientiſſimarum, vel eru-tiſſimarum gentium. Quis autem de ientiâ, eruditione, & moribus o-nium gentium judicabit, id minime cet. Alius, quod factum ſit contra nſenſum totius generis humani. Quæ finitio nullo modo recipienda eſt; a-quin enim impoſſibile eſſet cuiquam, ceptis infantibus, & mente captis, ntra talem legem peccare. Nam vo-illa *genus Humanum* comprehendunt etè omnes homines ratione actu u-ntes. Illi igitur contra eam vel non fa-nt, vel faciunt non conſentientes, óque excuſandi ſunt. Naturæ autem ges ab eorum conſenſu recipere, qui violant ſæpiùs quàm obſervant, ſane quum eſt. Præterea homines eadem in

Legem Naturalem non eſſe conſenſum hominum, ſed dictamen rationis.

in aliis damnant, in ſe ipſis probant; co
trà publicè laudant, quod ſecretò ſp
nunt, & conſuetudine audiendi, n
propria ſpeculatione ſententiam feru
conſentiuntque odio, metu, ſpe, am
re, vel aliqua alia animi perturbatio
magis, quàm ratione. Ideóque non n
rò accidit totos populos ſummo co
ſenſu & contentione ea agere, quæ ſc
ptores illi contra *legem* eſſe *naturale*
libentiſſimè confitentur. Sed cum co
cedant omnes, *jure* fieri, quod non
contra rectam Rationem, *injuriâ* f
ctum cenſere debemus, quod rectæ r
tioni repugnat, (hoc eſt, quod contr
dicit alicui veritati à veris principiis r
ctè ratiocinando collectæ.) Quod a
tem *injuria* factum eſt, contra *legem* a
quam fieri dicimus. Eſt igitur *lex* qua
dam *recta Ratio*, quæ (cum non mini
ſit pars naturæ humanæ, quàm quælib
alia facultas vel affectus animi) natura
quoque dicitur. Eſt igitur *lex natur*
lis, ut eam definiam, Dictamen rect
(*) rationis circa ea, quæ agenda vel o
mittenda ſunt ad vitæ membrorumqu
conſervationem, quantum fieri pote
diuturnam.

Annotatio. Rectæ rationis] *Per Rectam ratio*
ne.

*m in ſtatu hominum naturali, intel-
o, non ut multi Facultatem infallibi-
n, ſed ratiocinandi actum, id eſt, Ra-
cinationem uniuscujusque propriam,
veram circa actiones ſuas, quæ in uti-
atem, vel damnum cæterorum homi-
im redundare poſſint. Propriam dico;
ia quamquam in Civitate, ipſius Ci-
itatis ratio (hoc eſt, Lex civilis) à ſin-
lis civibus pro recta habenda ſit; tamen
tra Civitatem, ubi rectam rationem à
lſa dignoſcere niſi comparatione factâ
m ſua nemo poteſt, ſua cujusque ratio
n modo pro actionum propriarum, quæ
o periculo fiunt, regulâ, ſed etiam in ſuis
bus pro rationis alienæ menſurâ cenſen-
eſt. Veram dico, id eſt, ex veris prin-
piis rectè compoſitis concludentem. Pro-
erea quod in ratiocinatione falsâ, ſive
ſtultitia hominum officia ſua erga cæ-
ros homines ad conſervationem pro-
iam neceſſaria non videntium, omnis
nſiſtit Legum Naturalium violatio.
rincipia autem rectæ Ratiocinationis cir-
ejusmodi officia; ea ſunt quæ Capitis
imi articulis 2, 3, 4, 5, 6, & 7. ex-
icata ſunt.*

II. Prima autem & fundamenta- *Legem naturæ funda-*
lex naturæ eſt, quærendam eſſe pacem,

ubi

mentalem, eſſe, Quaerendam eſſe pacem, ſi haberi poteſt: ſi haberi non poteſt, defenſionem.

ubi haberi poteſt; ubi non poteſt, qu[…]renda eſſe belli auxilia. Oſtendimus en[…] articulo ultimo præcedentis capit[…] præceptum hoc dictamen eſſe rectæ r[…]tionis. Eſſe autem dictamina rectæ r[…]tionis leges naturales, id proximè ſup[…] definitum eſt. Prima autem eſt, qu[…] cæteræ ſunt ab hac derivatæ, præc[…]piuntque vias vel pacis vel defenſio[…] acquirendæ.

Lex naturæ ſpecialis prima: Ius in omnia non eſſe retinendum.

III. *Legum* autem *Naturalium* […] fundamentali illâ derivatarum una e[…] *Ius omnium in omnia retinendum n[…] eſſe, ſed jura quædam transferenda, v[…] relinquenda eſſe.* Nam ſi retineret unu[…] quisque ſuum *jus in omnia*, neceſſe e[…] ſequi ut *jure* alii invaderent, alii defe[…]derent. (quisque enim & corpus ſuum[…] & ea quæ corpori tuendo neceſſaria ſun[…] neceſſitate naturæ conatur defendere[…] *Bellum* ergo ſequeretur. Facit itaqu[…] contra rationes pacis, hoc eſt, contra *le[…]gem naturæ*, ſi quis de *jure* ſuo *in omni[…]* non decedat.

Quid ſit decedere de jure ſuo: quid, illud transferre.

IV. *Decedere* autem *de jure* ſuo di[…]citur, qui juri ſuo vel ſimpliciter renun[…]ciat, vel in alium transfert. *Simplicite[…] renunciat*, qui ſigno vel ſignis idonei[…] declarat, velle ſe non licitum ſibi am[…]plius fore certum aliquid facere, quo[…]

jur[…]

re anteà feciſſe poterat. *Transfert* au-
m in alterum, qui ſigno vel ſignis ido-
:is illi alteri ,id *juris* volenti ab eo acci-
:re, declarat velle ſe, non licitum ſibi
nplius fore ipſi reſiſtere certum ali-
iid agenti, prout ei reſiſtere *jure* an-
a poterat. *Iuris* autem *translationem*
ſolâ non reſiſtentiâ conſiſtere, ex eo
telligitur, quod ante *juris translatio-*
m, is in quem transfertur, jus habe-
it jam tum in omnia; unde novum *jus*
ıre non potuit, ſed juſta transferentis
:ſiſtentia, propter quam *jure* ſuo al-
r frui non potuit, extinguitur. Qui-
ınque igitur *jus* acquirit in ſtatu homi-
ım naturali, id agit tantum ut ſecurè
ſine juſtâ moleſtiâ *jure* ſuo *primævo*
ui poſſit. Exempli causâ, ſi quis fun-
ım ſuum alteri vel venum vel dono de-
:rit, ſibi ſoli *jus* in eum fundum, non
iis item, adimit.

V. Requiritur autem ad *juris trans-*
tionem voluntas non modo transferen-
s, ſed etiam acceptantis. Si utravis abſit,
s manet. Non enim ſi quod meum eſt
cipere recuſanti dare voluerim, pro-
erea ſimpliciter juri meo renunciavi,
e ad quemlibet id tranſtuli. Nam cauſa
opter quam uni dare volui, in eo uno
, in cæteris non item.

Ad translationem juris neceſſariam eſſe voluntatem acceptantis.

VI. Vo-

Verba non transferunt niſi de præſenti.

VI. Voluntatis autem in jure vel r... linquendo, vel transferendo, ſi ſigna nu... la alia exſtiterint præter verba, verba d... *de præſenti* vel *præterito* eſſe oportet. Na... ſi *de futuro* ſint, nihil transferunt. Q... enim, exempli causâ, de futuro ſic ... cit, *cras dabo*, apertè ſignificat ſe n... dediſſe. Toto itaque hodie jus immotu... eſt, manétque etiam craſtino die, n... interea actu dederit. Quod enim meu... eſt, meum manet, niſi pòſt dederi... Quodſi *de præſenti* loquar, puta hoc m... do, *do*, vel *dedi*, habendum cras, illis ve... bis ſignificatur, me *dediſſe*, & *jus* habe... di *cras*, tranſtuliſſe *hodie*.

Verba de futuro, ſi alia ſigna voluntatis adſint, valere ad jus transferendum.

VII. Veruntamen, quoniam verb... ſola ad voluntatis declarationem ſig... ſufficientia non ſunt verba de futuro, ... alia adſint ſigna voluntatis, valere po... ſunt, tanquam dicta eſſent de præſent... Siquidem enim propter alia ſigna co... ſtiterit, ipſum de futuro loquentem vel ... valere verba ſua ad perfectam *juris ſ*... *translationem*, valere debent. Depend... enim *juris translatio*, non à verbis; ſe... ut dictum eſt articulo 4. hujus capitis, ... declaratione voluntatis.

In libera donatione, verbis de fu-

VIII. Si quis jus aliquod ſuum a... alterum transferat, neque id faciat pro... pter bonum mutuo acceptum, vel pro...

pte...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

er pactum; ejusmodi translatio Do- turo jus
NUM vocatur, ſive *Donatio libera*. In non
natione autem liberâ, obligant ea ver- *tranſit.*
ſola, quæ *de præſenti* ſunt, vel *de præte-*
o. Nam ſi *de futuro* ſint, non obligant
verba, propter rationem articulo
ximè ſuperiore adductam. Oportet
tur ut ab aliis ſignis voluntatis naſca-
obligatio. Quoniam autem quicquid
voluntariò, propter *bonum* aliquod
volentis, nullum ſignum voluntatis
di aſſignari poteſt, præter aliquod *bo-*
n tali donatione acquiſitum, vel ac-
rendum. Supponitur autem, nullum
bonum acquiſitum eſſe, neq; pactum
ſtere; quia ſic non eſſet *donatio libera*.
tat igitur ut *bonum mutuum* ſine pa-
exſpectandum ſit. Signum autem
lum dari poteſt, quare is qui verbis de
ro uſus eſt, adverſus eum qui ad mu-
m beneficium non teneretur, ſic vel-
verba ejus intelligi, ut obligaretur
. Neque rationis eſt, ut qui aliis fa-
bene volunt, omni promiſſo præſen-
affectum teſtante obligentur. Et
pterea promiſſor talis deliberare in-
igendus eſt, & mutare affectum poſſe,
madmodum & is cui promittitur, mu-
meritum poteſt. Qui deliberat au-
, eâ tenus liber eſt; neque donaſſe

 dicitur.

dicitur. Quodſi promittat ſæpe, don
autem raro, levitatis condemnari debe
nec vocari Donans, ſed *Doſon.*

Definitio contractus & pacti.

IX. Duorum autem, vel pluriur
jura ſua mutuò *transferentium* acti
vocatur CONTRACTVS. In omni au
tem contractu, vel uterque ſtatim præ
ſtat id de quo contractum eſt, ita ut al
ter alteri nihil concredat; vel alter præ
ſtat, alteri creditur; vel neuter præſta
Ubi uterque ſtatim præſtat, ibi *contra*
ctus ſimul ac præſtitum eſt, finitur. U
verò vel alteri vel utrique creditur, ibi
cui creditur, promittit ſe præſtiturui
poſtea, appellaturque hujusmodi pro
miſſum PACTVM.

In pactis tranſit jus per verba de futuro.

X. *Pactum* autem quod fit ab eo, c
creditur, cum eo qui jam præſtitit,
tiamſi promiſſio facta ſit verbis de futu
ro, non minus futuri temporis *jus* tran
fert, quam ſi facta eſſet verbis de præſe
ti vel præterito. Præſtatio enim ſignu
manifeſtiſſimum eſt, eum qui præſtiti
ita intellexiſſe orationem alterius c
credebat, tanquam volentis præſta
condicto tempore; eoque ſigno cogn
vit is, ſic ſe intelligi; quod quia n
correxit, voluit fieri. *Promiſſa* igitur qu
fiunt propter *bonum* acceptum (quæ
pacta ſunt) ſigna ſunt voluntatis, hoc e

ul

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

rimi actûs deliberandi, quo libertas
m præſtandi tollitur, & per conſe-
ens ſunt obligatoria. Vbi enim libertas
finit, ibi incipit obligatio.

XI. Pacta autem quæ fiunt in con-
ctu ubi fides mutua eſt, neutro quic-
am ſtatim præſtante, in ſtatu natu-
ri, ſi juſtus ex utravis parte metus (*)
atur, ſunt invalida. Nam qui prior
eſtat, propter pravum ingenium ma-
næ partis hominum, commodo ſuo
e & injuriâ juxtà ſtudentium, cupi-
i ſe prodit illius quicum contrahit.
tionis enim non eſt, ut aliquis præ-
prior, ſi veriſimile non ſit, alterum
præſtiturum pòſt. Quod utrum
iſimile ſit necne, is qui metuit, judi-
it: ut oſtenſum eſt capite præce-
te, articulo 9. Hæc, inquam, ita
abent, in ſtatu naturali. Cæterum
tatu civili, ubi eſt qui utrumque co-
e poteſt, is qui per contractum prior
ad præſtandum, prior præſtare de-
; quoniam cum alter cogi poteſt, ceſ-
ratio, propter quam, ne non præſtaret,
uebat.

Pacta mutuæ fidei, in ſtatu naturæ, fruſtra & invalida ſunt, in civitate non item.

Driatur, &c.] *Nam niſi cauſa metus*
a exſiſtat, ex facto, vel alio ſigno vo-
tatis non præſtandi à parte alterâ,
us juſtus cenſeri non poteſt. Cauſa

Annotatio.

enim quæ impedire non poterat, quin p
ciſceretur, impedire non debet, quin p
ctum præſtet.

Paciſci cum belluis neminem poſſe: neque cum Deo, ſine revelatione.

XII. Ex eo autem, quod in omni *d*
natione, & *pactis* omnibus, requiritur a
ceptatio *juris* quod transfertur, ſequit
paciſci neminem poſſe cum eo, qui acc
ptationem illam non ſignificat. Neq
igitur paciſci cum belluis, neque jus u
lum illis tribuere aut auferre poſſumu
propter defectum ſermonis & intell
ctus. Neque *pacta* inire quisquam cu
divinâ majeſtate poteſt, neque illi *vo*
obligari, niſi quatenus viſum illi eſt p
ſcripturas ſacras ſubſtituere ſibi aliqu
homines, qui authoritatem habeant, *v*
ta & *pacta* ejusmodi expendendi & a
ceptandi, tanquam illius vicem gerent

Neque Deo vovere.

XIII. Qui igitur in ſtatu natu
conſtituti ſunt, ubi nullâ tenentur le
civili, (niſi illis certiſſima revelatione v
luntas Dei, *votum* vel *pactum* ſuum a
cipientis, cognita ſit,) fruſtra vovent. S
quidem enim id quod *vovent*, contra l
gem naturæ ſit, non tenentur *voto*; qu
illicitum præſtare tenetur nemo; ſi ve
id quod vovent, lege aliquâ naturæ pr
ceptum ſit, *non voto*, ſed ipſa tenent
lege; ſin liberum ante *votum* ſit, face

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

l non facere, libertas manet; propter-
quod, ut obligemur *voto*, requiritur
oluntas obligantis apertè ſignificata,
æ in caſu propoſito ſupponitur non
iberi. *Obligantem* autem voco illum,
i aliquis tenetur vel obligatur: *obliga-*
m verò eum, qui tenetur.

XIV. Pacta fiunt de actionibus il- *Pacta ultra ſummum conatum non obligant.*
ſolis, quæ cadunt ſub deliberationem.
ctio enim non fit ſine voluntate pa-
ſcentis. Voluntas autem ultimus a-
us eſt deliberantis. *Sunt ergo de poſſi-*
libus tantùm, & futuris. Nemo igitur
cto ſuo obligat ſe ad impoſſibile. Quo-
am autem paciſcimur ſæpiſſimè eas
s, quæ poſſibiles tum videntur cum
romittimus, quas tamen pòſt conſtat
ſe impoſſibiles, non ideo omni obli-
atione liberamur. Ratio cujus rei ea
t, quod is qui futurum incertum pro-
ittit, beneficium præſens ea lege ac-
pit ut mutuum reddat. Voluntas e-
m ejus qui præſens beneficium præ-
at, pro objecto ſimpliciter habet *bo-*
um ſibi, quanti erat res promiſſa; ipſam
tem rem non ſimpliciter, ſed ſi fie-
 poteſt. Verum ſi accidat neque id
oſſibile eſſe, præſtandum eſt quantum
æſtari poteſt. Obligant igitur *pactæ*
on ad ipſam rem pactam, ſed ad ſum-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

mum cognatum: hoc enim ſolùm, in
res ipſæ, in noſtra poteſtate ſunt.

Quibus modis pactis liberemur. XV. *Pactis* liberamur duabus reb
vel ſi præſtitum, vel ſi condonatum
Si præſtitum; quia ultra id nos non
ligavimus. Si condonatum; quia is
obligamur, condonando intelligitur
cere, ut *jus* à nobis in eum translatu
ad nos denuo redeat: eſt enim condo
tio, *donatio*, hoc eſt, per articulum
capitis hujus, juris translatio ad eum
donatio facta eſt.

Promiſſa metu mortis extorta, in ſtatu naturæ valida non eſſe. XVI. Quæri ſolet, An *pacta* ea q
metu extorquentur, obligatoria ſint ne
ne. Exempli cauſa, ſi ad vitam à latr
ne redimendam, *pactus* ei fuero, tradit
rum me illi mille aureos poſtero di
neque facturum quicquam quo compr
henſus in jus duci poſſit, utrum tene
necne. Quamquam autem aliquan
pactum ejusmodi invalidum cenſeri d
beat, non tamen eo nomine invalidu
erit, quod à metu proceſſerit; propte
ea quod inde ſequeretur, *pacta* ea, quib
in vitam civilem homines congregar
tur, & leges condunt, invalida eſſe
(procedit enim à metu mutuæ cædi
quòd alter alterius regimini ſe ſubmit
tat:) neque cum ratione eum facere
qui captivo *paciſcenti* pretium redem

tioni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

onis ſuæ fidem adhibet. Univerſaliter
erum eſt, obligare pacta, quando acce-
tum eſt bonum, & promittere, & id
uod promittitur, licitum eſt. Licitum
utem eſt & ad redimendam vitam pro-
nittere, & de meo dare quicquid volue-
o cuiquam, etiam latroni. Obligamur
rgo pactis, à metu profectis, niſi lex ci-
ilis aliqua prohibeat, per quam id quod
romittitur, fiat illicitum.

XVII. Qui uni facturum ſe vel o-
niſſurum aliquid pactus ante fuerit, &
oſtea alteri paciſcitur contrarium, fa-
:it, ut *pactum* non prius, ſed poſterius
llicitum ſit. Nam qui prioribus *pactis*
us ſuum in alterum transtulerat, fa-
ciendi vel non faciendi *jus* non amplius
habet. Quare poſterioribus *pactis* jus
nullum transfert; & quod promiſſum
eſt, ſine jure promiſſum eſt. Tenetur igi-
tur prioribus tantum *pactis*; quæ violare
eſt illicitum.

Pactum poſterius priori contradictorium, invalidum eſt.

XVIII. Mortem, vel vulnera, vel
aliud damnum corporis inferenti nemo
pactis ſuis quibuscunque obligatur non
reſiſtere. Eſt enim in unoquoque gra-
dus quidam timiditatis ſummus, per
quem, malum quod infertur, appre-
hendit ut maximum, ideoque neceſſita-
te naturali quantum poteſt, fugit, intel-

Pactum de non reſiſtendo inferenti damnum corporis, invalidum eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ligiturque aliter facere non poſſe. Ad-
lem gradum metûs cùm perventum fu-
rit, non eſt exſpectandum, quin vel-
gâ, vel pugnâ ſibi conſulat. Cum igi
nemo teneatur ad impoſſibile, illi q
bus *mors* (quod maximum naturæ m
lum eſt,) vel quibus vulnera, aut a
corporis damna inferuntur, nec ad
ferenda conſtantes ſatis ſunt, ea fe
non obligantur. Præterea, ei qui pac
tenetur, creditur: (pactorum enim v-
culúm ſola fides eſt:) qui verò ad ſu-
plicium ducuntur, ſive capitale, ſive c-
pitali mitius, conſtringuntur vinculi
vel ſatellitibus cuſtodiuntur. Quod
gnum certiſſimum eſt, non videri ill
pactis ad non reſiſtendum ſatis oblig
eos eſſe. Aliud eſt, ſi ſic paciſcor: N
fecero conſtituta die, interfice. Aliud,
ſic, Niſi fecero, interficienti non re
ſtam. Primo modo, paciſcuntur omne
ſi opus eſt; opus autem eſt aliquando
ſecundo modo nemo, nec unquam opu
eſt. Nam in ſtatu merè naturali, ſi occ
dere cupis, jus habes ex ipſo ſtatu; ita u
opus non ſit prius credere, ut fallenter
pòſt interficias. In ſtatu vero civili, ub
jus vitæ & necis, omniſque pœnæ cor
poralis penes civitatem eſt, illud ipſum
jus interficiendi privato concedi non
poteſt

oteſt. Neque ipſi civitati opus eſt, ut liquem puniat, poſtulare pacto, ut patientiam præſtet, ſed tantum, ne quisquam defendat alios. Si in ſtatu naturæ, elut inter duas civitates, fieret pactum e interficiendo ni fecerit, intelligitur ræceſſiſſe aliud pactum de non interficiendo ante præſtitutum diem. Itaque o die ſi præſtitum non ſit, redit jus belli, hoc eſt, ſtatus hoſtilis, in quo omnia licent, ideóque etiam reſiſtere. Poſtremo, pacto non reſiſtendi obligamur, duorum malorum præſentium eligere illud quod majus videbitur. Nam mors certa majus malum eſt, quàm pugna. Sed duorum malorum impoſſibile eſt non eligere minus. Tali ergo pacto teneremur ad impoſſibile, quod naturæ pactorum repugnat.

XIX. Similiter neque tenetur quisquam pactis ullis ad ſe accuſandum, vel ilium cujus damnatione vita ſibi acerba utura eſt. Itaque neq; pater in filium, neque conjux in conjugem, neque filius in patrem, neque quiſquam in eum ſine quo ali non poteſt, teſtimonium dicere obligatur: fruſtra enim eſt teſtimonium, quod à natura corrumpi præſumitur. Quamvis autem pacto ad ſe accuſandum aliquis non teneatur, in quæſtione

Pactum de ſe accuſando invalidum eſt.

tamen publica ad reſpondendum c[illegible] ciatu cogi poteſt. Reſponſiones aut[illegible] illæ facti teſtimonium non ſunt, ſed i[illegible] veſtigandæ veritatis adjumenta. Ita [illegible] ſive verum ſive falſum cruciatus reſpo[illegible] deat, ſive non omnino reſpondeat, j[illegible] faciat.

Iuris jurandi definitio. XX. *Iusjurandum* oratio eſt prom[illegible] ſioni adjecta, qua ſignificat promiſſo[illegible] niſi præſtiterit, renunciare ſeſe miſe[illegible] cordiæ divinæ. Quæ definitio ex ip[illegible] colligitur verbis, quibus eſſentia *juri[illegible] jurandi* continetur, nimirum, *Ita* [illegible] *adjuvet Deus*, vel aliis æquipollent[illegible] bus, ut apud Romanos: *Tu Iupiter m[illegible] cta eum qui fefellerit, ut ego hanc mac[illegible] porcam*. Neque obſtat, quod *Ius-jura[illegible] dum* non ſolum promiſſorium, ſed al[illegible] quando affirmatorium dici poſſit: na[illegible] qui affirmationem *juramento* confirma[illegible] promittit ſe vera reſpondere. Quam[illegible] quam autem quibusdam in locis mor[illegible] erat ſubditis, per Reges ſuos jurare, id e[illegible] eo natum eſt quòd Reges illi divinos ſi[illegible] honores haberi volebant. Nam *Iusjura[illegible] dum* ideò introductum eſt, ut major me[illegible] tus violandæ fidei, quàm is quo homine[illegible] (quos facta noſtra latere poſſunt) time[illegible] mus, divinæ potentiæ conſideration[illegible] atque religione incuteretur.

XXI. E[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

XXI. Ex quo ſequitur, *Iusjurandum* concipi debere ea formula, qua utitur is qui accipit. Fruſtra enim adigitur aliquis ad *Ius-jurandum* per Deum quem non credit, ideóque neque metuit. Etſi enim lumine naturali ſciri poſſit Deum eſſe, nemo tamen per illum ſe jurare arbitratur alia formula, vel alio nomine, quàm quod ſuæ ipſius, hoc eſt (ut exiſtimat is qui jurat) veræ religionis præceptis continetur.

Ius-jurandum concipiendum eſſe ea formula, qua utitur is qui accipit.

XXII. Ex allata *Iuris-jurandi* definitione intelligi poteſt, *pactum* nudum non minus obligare, quàm in quod juravimus. *Pactum* enim eſt, quo adſtringimur; *juramentum* ad punitionem divinam attinet, quam provocare ineptum eſſet, ſi pacti violatio non eſſet per ſe illicita. Illicita autem non eſſet, niſi *pactum* eſſet obligatorium. Præterea qui renunciat miſericordiæ divinæ, non obligat ſe ad pœnam: quia ſemper licitum eſt, pœnam utcumque provocatam deprecari, atque divina, ſi concedatur, frui indulgentia. Effectus ergo *juramenti* is ſolus eſt, ut hominibus natura pronis ad violationem datæ fidei major Juratis cauſa ſit metuendi.

Ius-jurandum nihil ſuperaddit obligationi quæ eſt ex pacto.

XXIII. *Iuramentum* exigere, ubi neque violatio pactorum, ſi qua fiat, latere

Iuramentum

non exigendum, niſi ubi pactorũ violatio vel latere poteſt, vel non poteſt puniri niſi à Deo.

poteſt, neque ei cui ſit ſponſio, deeſt po[teſtas] pœnas exigendi, eſt facere ampliu[s] aliquid quàm ad ſui defenſionem ſit ne[ceſſe]; ſignificatque animum cupiend[i] non tam ut ſibi bene, quam ut illi mal[e] ſit. *Iuramentum* enim ex formula jurandi, pertinet ad iram Dei provocandam, hoc eſt, *omnipotentis* in eos qui fidem ideo violant, quia potentia ſua pœnam humanam effugere ſe poſſe ſentiunt, & *omniſcii* in eos qui fidem violare ideò ſolent, quia oculos hominum latere ſe poſſe ſperant.

CAPUT III.

De legibus Naturæ reliquis.

I. *Lex naturæ ſecunda.* Pactis ſtandum. II. *Fides cum omnibus ſervanda ſine exceptione*, III. Injuria *quid.* IV. *Injuria ei ſoli fieri poteſt, quicum contrahimus.* V. Juſtitiæ *diſtinctio in juſtitiam* hominum *&* actionum. VI. *Diſtinctio juſtitiæ in* commutativam *&* diſtributivam *examinata.* VII. *Volenti non fit injuria.* VIII. *Lex naturæ tertia*; de ingratitudine. IX. *Lex naturæ quarta*, ut quisque ſe præſtet commodum. X. *Lex naturæ quinta*, de miſericordia. XI. *Lex naturæ ſexta*, quod pœnæ futurum tantùm ſpectant. XII. *Lex naturæ ſeptima*, contra contumeliam. XIII. *Lex naturæ octava*, contra Superbiam. XIV. *Lex naturæ nona*, de modeſtia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſtia. XV. *Lex naturæ decima*, de Æquitate, *ſive contra acceptionem perſonarum.* XVI. *Lex naturæ undecima*, de habendis in communi. XVII. *Lex naturæ duodecima*, de ſorte dividendis. XVIII. *Lex naturæ decima tertia*, de primogenitura & prima occupatione. XIX. *Lex naturæ decima quarta*, de incolumitate mediatorum pacis. XX. *Lex naturæ decima quinta*, de conſtituendo arbitro. XXI. *Lex naturæ decima ſexta*, neminem eſſe arbitrum cauſæ ſuæ. XXII. *Lex naturæ decima ſeptima*, Arbitros debere eſſe ſine ſpe præmii ab iis referendi quorum cauſa judicatur. XXIII. *Lex naturæ decima octava*, de teſtibus. XXIV. *Lex naturæ decima nona*, nullum cum arbitro pactum fieri. XXV. *Lex naturæ vigeſima*, contra crapulam, & ea quæ rationis uſum impediunt. XXVI. *Regula per quam ſtatim cognoſci poteſt, an, quod facturi ſumus, ſit contra legem naturæ, necne.* XXVII. *Leges naturæ obligant in foro interno tantum.* XXVIII. *Violantur leges naturæ quandoque, facto legibus conſentaneo.* XXIX. *Leges naturæ ſunt immutabiles.* XXX. *Qui leges naturæ conatur implere, juſtus eſt.* XXXI. *Lex naturalis eadem cum morali.* XXXII. *Vnde fiat, quod quæ dicta ſunt de lege naturali, non ſint eadem quæ traduntur à Philoſophis circa virtutes.* XXXIII. *Lex naturalis non eſt, propriè loquendo, lex, niſi quatenus traditur in ſcriptura ſacra.*

I. LEgum naturalium derivatarum altera eſt, *Pactis ſtandum eſſe*, ſive fidem *Lex naturæ ſe-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

eunda, Pactis ſtandum.

fidem obſervandam eſſe. Oſtenſum en
eſt capite præcedente, Legem natu
præcipere tanquam rem concilian
paci neceſſariam, unumquemque *ju*
quædam ſua mutuò transferre, at
hoc vocari *pactum*, quoties futurum
quod transfertur. Hoc autem ad pac
conciliandam conducibile eſt, quaten
quæ paciſcimur facienda vel omittend
ea re ipſa facimus vel omittimus; fruſtr
que eſſent pacta, niſi illis ſtaretur. Qu
niam ergo *Pactis ſtare*, ſive *fidem ſerva*
neceſſarium eſt ad pacem conciliandar
erit per articulum 2. cap. 2. præceptu
legis naturalis.

Fides cum omnibus ſervanda ſine exceptione.

II. Neque perſonarum quibuscum pa
ciſcimur ulla datur hac in re exceptio
puta, ſi illi fidem cum aliis nec ſervent
nec ſervandam putent, aut aliud quodli
bet habeant vitium. Nam qui paciſcitu
eo quòd paciſcitur, fruſtraneam eam eſſ
actionem negat. Et contra rationem eſt
ſcientem fruſtra facere. Idem ſi præſtan
dum pactum non putet, eo quòd ſic pu
tat, pactionem eandem fruſtraneam eſſ
affirmat. Qui ergo paciſcitur cum eo, qui
cum fidem ſervare ſe teneri non putat
ſimul *pactionem* eſſe rem fruſtraneam, &
non fruſtraneam, quod eſt abſurdum.
Cum omni igitur homine, vel ſervanda
eſt

ſt fides, vel non paciſcendum, hoc eſt, el declaratum bellum, vel certa & fida abenda eſt Pax.

III. *Pacti* violatio, ſicut & dati repeti- *Injuria quid.* o, (quæ ſemper ſita eſt in aliqua actio- e, vel omiſſione) vocatur INJURIA. A- tio autem illa vel omiſſio, *injuſta* dici- ur; ut idem ſignificent *injuria*, & actio el omiſſio *injuſta*, atque utraque idem uod pacti vel *fidei violatio*. Videturque *njuria* nomen inde actioni vel omiſſio- i tribui, quia *ſine jure* eſt, utpote quod b eo qui agit vel omittit tranſlatum an- ea in alium fuerat. Et eſt ſimilitudo uædam inter id, quod in vita communi ocatur *injuria*; & id, quod in ſcholis ſo- et appellari *Abſurdum*. Quemadmo- um enim is qui argumentis cogitur ad negationem aſſertionis quam priùs ſuſti- nuerat, dicitur redigi ad *abſurdum*; eo- dem modo is qui præ animi impotentia facit vel omittit id, quod ſe non factu- rum, vel non omiſſurum *pacto ſuo* antè promiſerat, *injuriam* facit: neque mi- nùs in contradictionem incidit, quam qui in ſcholis reducitur ad abſurdum. Nam futuram actionem paciſcendo, vult fieri; non faciendo, vult non fieri: quod eſt velle fieri & non fieri idem eo- dem tempore; quæ contradictio eſt. Eſt

itaque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

itaque *injuria*, *abſurditas* quædam
converſatione, ſicut *abſurditas inju*
quædam eſt in diſputatione.

Injuria ei ſoli fieri poteſt, quicum contrahimus.

IV. Ex his ſequitur, injuriam (*)
mini fieri poſſe, niſi ei quicum initur
ctum, ſive cui aliquid dono datum e
vel cui *pacto* aliquid eſt promiſſum.
eoque *damnum* & *injuria* ſæpiſſime d
junguntur. Nam ſi dominus ſervo, c
obedientiam ſibi *pactus* eſt, imperet,
pecuniam tertio numeret, vel beneficiu
conferat; is ſi non faciat, damnum quid
tertio, injuriam autem domino ſoli fac
Sic quoque in civitate, ſi quis alicui n
ceat, quicum nihil pactus eſt, *damnum*
infert cui malum; *injuriam* ſoli illi, q
totius civitatis poteſtatem habet. Eteni
ſi is qui damnum recipit, injuriam exp
ſtularet, is qui fecit, ſic diceret, quid
mihi? quare facerem ego tuo potius quà
meo libitu, ſiquidem, quin tu tuo, n
meo arbitratu facias, non impedio?
qua oratione, ubi nulla interceſſeru
pacta, non video, quid ſit quod poſſit re
prehendi.

Annotatio.

Injuriam nemini, &c.] *Injuſtitiæ no*
men ſignificat relativè ad legem; Injuria
tum ad legem; tum ad Perſonam certam
Nam injuſtum, omnibus injuſtum eſt; In
juria verò poteſt eſſe, nec tamen mihi ve

ill

i, ſed alii; & quandoque nemini priva-
, ſed civitati tantum; etiam nec homi-
cuiquam nec civitati, ſed ſoli Deo.
am pacto, & juris translatione, fit, ut
juria in hunc vel illum fieri dicatur.
inc eſt, (quod in omni civitate fieri vi-
mus) quæ privati homines inter ſe ver-
vel ſcripto contrahunt, exigi vel re-
itti arbitrio obligantis. Damna verò
æ inferuntur contra leges civitatis, ut
rtum, homicidium & ſimilia, non ad
oluntatem ejus cui damnum eſt illa-
m, ſed arbitrio civitatis, id eſt, juxta
ges conſtitutas vindicari. Itaque inju-
a in hunc, niſi poſt juris in hunc trans-
tionem exſiſtere non poteſt.

V. Nomina hæc, *Iuſtum*, & *Injuſtum*, *cut* & *Iuſtitia* & *Injuſtitia*, æquivoca nt: aliud enim ſignificant cùm Perſo-s, aliud cùm Actionibus tribuuntur. ùm actionibus tribuuntur, idem ſigni-cat *Iuſtum*, quod jure factum; & *Inju-um*, quod *Injuriâ*. Ille autem qui fecit *ſtum* aliquid, ideo *Inſons*, non *Iuſtus* di-tur: eum autem qui fecit aliquid *Inju-um*, non ideo *injuſtum*, ſed *ſontem* di-mus. Quando vero de perſonis uſur-ntur, *eſſe juſtum* ſignificat idem quod ſtè faciendo delectari, juſtitiæ ſtudere,

Iuſtitiæ diſtinctio in juſtitiam hominum, & actionum.

vel

vel conari facere in omni re id quod ju-
ſtum eſt. Et *eſſe Injuſtum*, eſt negligere
juſtitiam, vel eam non pacto ſuo ſed
præſenti commodo menſurandam ex-
iſtimare. Ita ut alia ſit animi, inſti-
ſive hominis, alia unius actionis vel o-
miſſionis *juſtitia* & *injuſtitia*; poſ-
que hominis *juſti* actiones innumeras
juſtæ, & *injuſti juſtæ* eſſe. *Iuſtus* au-
homo dicendus eſt, qui juſta facit prop-
præceptum Legis; injuſta non niſi per
infirmitatem; *Injuſtus* qui juſta facit p-
pter pœnam legi adjunctam; injuſta
animi iniquitatem.

Diſtinctio juſtitiæ in commutativam & diſtributivam examinatur.

VI. Iuſtitia actionum diſtingui -
gò ſolet in duas ſpecies, *commutativam*
& *diſtributivam*; quarum priorem
tam eſſe aiunt in proportione Arithe-
ticâ, poſteriorem in Geometricâ.
lamque verſari in permutatione, v-
ditione, emtione, mutuatione, m-
tui redditione, locatione, conductio-
ne, cæteriſque, ſi qui ſunt, actibus in
ſe contrahentium; ubi ſi æquale pro-
quali reddatur, naſci inquiunt *juſtitiam*
commutativam. Hanc verò circa dig-
tatem, & merita hominum, ita ut ſi di-
que tribuatur παρὰ τὴν ἀξίαν, majus
qui dignior, minus ei qui minus dign-
idque proportionatè, oriatur *juſtitia*

tri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ibutivæ. Agnoſco hic diſtinctionem
uandam æqualitatis: nempe ut una ſit
qualitas ſimpliciter, veluti quando
omparantur inter ſe duæ res æqualis
etii, ut libra argenti, cum 12 unciis
uſdem argenti: altera æqualitas ſecun-
um quid, ut cùm centum hominibus
ſtribuendæ ſint mille libræ, ſexcentæ
entur ſexaginta hominibus, & qua-
ingentæ quadraginta; ubi non eſt æ-
ualitas inter 600 & 400; ſed cùm ean-
em contingit æqualitatem eſſe inter
umerum eorum quibus diſtribuun-
ur, unusquisque eorum æqualem par-
em auferet; unde dicitur æqualis diſ-
ibutio. Talis autem æqualitas eadem
s eſt cum proportione Geometrica.
ed quid hæc ad juſtitiam? nam neque
res noſtras vendamus quanti poſſu-
nus, injuria ulla fit emtori qui id vo-
uit, & petiit; neque ſi de meo diſtri-
uero plus merenti minus, modo id
edero quod pactus ſum, neutri fit in-
uria. Id quod teſtatur ipſe Servator no-
er Chriſtus Deus in Euangelio. Non
gitur eſt ea juſtitiæ diſtinctio, ſed æqua-
tatis. Negari tamen fortè non poteſt
uin juſtitia ſit æqualitas aliqua; nimi-
um quæ in eo tantum ſita ſit, ut cum
quales naturâ omnes ſimus, alter non

arroget

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

arroget ſibi plus *juris*, quàm alteri c
cedat, niſi id *juris* ſibi pactis acqu
tum ſit. Atque hæc contra diſtinct
nem illam *juſtitiæ*, quamquam ab om
bus penè receptam, dicta ſint: ne q
injuriam aliud eſſe putet, quàm fid
ſive pactorum violationem; prout ſu
definitum eſt.

Volenti non fit injuria.

VII. Vetus eſt, *volenti non fit inj*
ria. Veritatem tamen dicti liceat
principiis noſtris derivare. Factum en
ſit id, quod quis injurium ſibi putet v
lenti: ergo, volente eo, fit id quod p
pactum non licuit. Sed volente eo fie
id quod *pacto* non licebat, pactum *ipſu*
(per articulum 15. capitis præcedent
ſit irritum; *jus* ergo faciendi redit; fit ig
tur *jure*; quare *injuria* non eſt.

Lex naturæ tertia, de ingratitudine.

VIII. Legis *naturalis* præceptu
tertium eſt, *Ne eum qui fiducia tui t*
prior benefecerit, eam ob rem, deterio
conditione eſſe patiaris, ſive ne accipi
quiſquam beneficium, niſi animo niten
ne dantem dati meritò pœniteat. Na
absque hoc, contra rationem fecerit,
quis quod periturum videt beneficiun
prior contulerit; atque eo modo omn
ſublata erit inter homines beneficent
& fiducia, unáque omnis benevolenti
neque eſſet inter eos quidquam mutu

opi

cis, nec ullum gratiæ conciliandæ ini-
um. Ex quo ſtatus belli neceſſario man-
ſus eſt, contra *Legem naturæ funda-
entalem*. Quoniam verò Legis hujus
olatio, non eſt fidei ſive pactorum vio-
lio: (ſupponitur enim nulla inter eos
tercesſiſſe pacta:) ideo neque *injuria*
ominari ſolet; ſed, quia reſpiciunt ſe
utuo *beneficium* & *gratia*, INGRATI-
UDO appellatur.

IX. Quartum præceptum naturæ
t, *ut unusquisque ſe cæteris commodum
æſtet*. Quod ut rectè intelligatur, anim-
lvertere oportet, eſſe in hominibus ad
cietatem ineundam diverſitatem inge-
orum ortam à diverſitate affectuum,
ud diſſimilem illi quæ reperitur in
pidibus ad ædificandum comporta-
s à diverſitate materiæ & figuræ. Nam
t lapis qui præ figura aſpera & angu-
oſa, plus loci cæteris aufert quàm i-
ſe implet, neque præ materiæ duritie
omprimi vel ſecari facilè poteſt, nec
ompaginari ædificium ſinit, tanquam
ncommodus abjicitur: ita homo qui
ræ ingenii aſperitate, retentis ſuper-
uis ſibi, neceſſaria aliis adimit, neque
ræ affectuum contumacia corrigi po-
eſt, cæteris *incommodus* moleſtusque
ici ſolet. Quoniam jam unusquisque
non

Lex naturæ quarta, ut quisq; ſe præſtet commodum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

non *jure* modo, ſed etiam *neceſſit*[...] *naturali* totis viribus in id incumbe[...] ſupponitur, ut neceſſaria ad ſui co[...] ſervationem conſequatur: ſi quis ve[...] pro ſuperfluis contrà contendere, illi[...] culpâ orietur bellum: propterea qu[...] illi ſoli nulla certandi incumbebat n[...] ceſſitas. Facit ergo contra *legem nat*[...] *ræ fundamentalem*. Unde ſequitur, (qu[...] oſtendendum erat) præceptum nat[...] ræ eſſe, ut unusquisque ſe cæteris pra[...] ſtet commodum. Qui verò *Legem* ha[...] violat, *incommodus* & moleſtus dici p[...] teſt. Cicero tamen *commodo* oppon[...] *inhumanum*, tanquam ad hanc ipſa[...] legem adſpectans.

Lex naturæ quinta, de miſericordia.

X. Legis naturæ quintum præce[...]ptum eſt, *oportere alterum alteri, ſum*[...]*ta cautione futuri temporis, præteriti ve*[...]*niam, petenti & pœnitenti, concedere. Ve*[...]*nia* (præteriti) ſive remiſſio offenſæ, ni[...]hil aliud eſt quàm illi, qui cùm laceſſe[...]rit ad *bellum*, facti pœnitens *pacem* orat[...] *pax* conceſſa. *Pax* autem *conceſſa* non pœnitenti, hoc eſt, animum hoſtilem retinenti, vel futuri temporis cautionem non danti, hoc eſt, non pacem ſed opportunitatem captanti, non eſt *pax*, ſed *metus*: neque igitur à natura præcipitur. Cæterum qui pœnitenti & de futuro

tio cautionem adhibenti, nolit ignoſce, ei pax ipſa non placet; quod eſt ntra *legem naturalem*.

XI. Sextum *Legis naturalis* præcem eſt, *In ultione*, ſive *Pœnis*, *ſpendum eſſe, non malum præteritum, ſed um futurum*: Hoc eſt, infligere pœm nullo alio fine licitum eſſe, niſi ut e qui peccavit, corrigatur, vel alii ſupcio ejus moniti fiant meliores. Hoc em ex eo primùm confirmatur, quod usquisque *lege naturali* teneatur ali ignoſcere; modo cautum prius ſit futuro tempore, ut articulo præcente oſtenſum eſt. Præterea, quia *ultio*, atenus ſolum præteritum conſidera-, nihil aliud eſt præter triumphum, gloriam animi, quæ ad nullum finem igitur; (nam præteritum tantùm conmplatur, finis autem futura res eſt:) odque ad nullum finem dirigitur, *Vam* eſt: Ultio, ut quæ futurum non ſpeat, à vana gloria proficiſcitur, ideóque æter rationem eſt. At lædere alium æter rationem, introducit bellum, & c contra *legem naturæ fundamentalem*. t igitur *legis naturæ* præceptum, In ulone non eſſe reſpiciendum, ſed proſpiendum. Violatio autem Legis hujus, RUDELITAS ſolet appellari.

Lex naturæ ſexta, quod pœnæ futurum tantum ſpectant.

XII. Quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Lex naturæ ſeptima, contra contumeliam.

XII. Quoniam autem ſigna om[ni]a [...] odii & contemtionis, ad rixam & [...] gnam maximè omnium provocant, [...] eo ut plerique vitam, nedum pac[em] amittere, quàm contumeliam pati [...] lint; ſequitur ſeptimo loco, *lege na[tu]rali* præſcriptum eſſe, *nequis vel fac[tis] vel verbis, vel vultu, vel riſu, alteri [...] tendat ſe illum vel odiſſe, vel contem[ne]re.* Cujus legis violatio CONTUM[E]LIA nominatur. Quamquam autem [ni]hil frequentius ſit, quàm potentiam [er]ga minus potentes, & nominatim ju[di]cum adverſus reos ſcommata atque o[p]probria, quæ neque ad rei crimen, n[e]que ad judicis pertinent officium; h[u]jusmodi tamen homines contra *leg[em]* faciunt *naturalem*, & pro *contumelio[ſis]* habendi ſunt.

Lex naturæ octava, contra ſuperbiam.

XIII. Quæſtio uter duorum h[o]minum dignior ſit, non ad ſtatum n[a]turæ, ſed ad ſtatum civilem pertin[et]. Oſtenſum enim antea eſt, Cap. I. art[i]culo 3. naturâ omnes homines æqual[es] inter ſe eſſe, ideoque inæqualitatem qu[æ] nunc eſt, puta à divitiis, à potenti[a], à nobilitate generis, profectam eſſe [à] *lege ciuili*. Scio, *Ariſtotelem* libro pr[i]mo Politicorum, tanquam fundamentu[m] totius ſcientiæ politicæ affirmare, h[o]

minun[...]

mum alios à natura factos eſſe dignos
q imperent, alios qui ſerviant, tan-
m Dominus & ſervus non conſenſu
ninum, ſed aptitudine, hoc eſt,
entia vel inſcitia naturali diſtingue-
tur. Quod fundamentum non modo
tra rationem (ut oſtenſum eſt ſupra)
etiam contra experientiam eſt. Nam
ue penè quiſquam ingenio ita ſtupi-
eſt, ut non rectius arbitretur ſibi-
ſe, quam aliis regendum tradere. Ne-
ſi contendant inter ſe ſapientiores,
obuſtiores, ſunt illi his ſemper aut
e ſuperiores. Sive igitur natura ho-
nes æquales inter ſe ſint, agnoſcenda
equalitas; ſive inæquales, quia cer-
ri ſunt de imperio, neceſſarium eſt
acem conſequendam, ut pro æqualibus
eantur, & propterea legis naturalis
avo loco præceptum eſt, *Vt unus-*
ſque naturâ unicuique æqualis ha-
eur. Cui legi contraria eſt SUPER-
A.

XIV. Sicut neceſſarium erat ad quiſcujuſque conſervationem, ut de quibuſdam *juribus* ſuis cederet; ita non minus neceſſarium eſt ad eamdem conſervationem, ut *jura* quædam retineat, ut irum *Ius* corporis tuendi, *jus* fruendi re libero, aqua, & cæteris omnibus

Lex naturæ nona, de modeſtia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

vitæ neceſſariis. Cum igitur à *pacem* i
euntibus multa *jura* retineantur co
munia, multa etiam acquirantur pr
pria, dictamen *legis naturalis* nonu
oritur, nempe *ut quæcumque jura uni*
quiſque ſibimet ipſi poſtulat, eadem eti
unicuique concedat cæterorum. Alioqu
æqualitatem præcedente articulo agn
tam fruſtraneam facit. Quid enim ali
eſt æqualitatem perſonarum agnoſce
in ſocietate ineunda, quàm æqua
ipſis tribuere, quos alioqui ſocietate
inire ratio nulla exigit? *Æqualia* a
tem *æqualibus*, idem eſt quod *propo*
tionalia proportionalibus tribuere. V
catur obſervatio hujus legis *Modeſti*
violatio autem πλεονεξία: violantes l
tinis *immodici* & *immodeſti* nuncupa
tur.

Lex naturæ decima, de Æquitate, ſive contra acceptionem perſonarum.

XV. Decimo loco, imperatur *le*
naturali, Vt unusquiſque in jure aliis di
tribuendo utrique parti æqualem ſe pr
beat. Lege præcedente prohibitum eſ
ne nobis plus juris per naturam arrog
mus, quàm cæteris concedimus. Poſſu
mus minus, ſi volumus; etenim id al
quando *moleſtiæ* eſt. Sed ſi quando I
aliis diſtribuendum à nobis ſit, proh
bemur hac lege, ne uni plus vel mini
indulgeamus quàm alteri. Nam qui u

pr

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ꝑe altero indulgendo naturalem æqualitatem non obſervat, facit in eum qui poſthabitus eſt *contumeliam.* Eſt autem ſupra oſtenſum, *contumeliam* eſſe contra *leges naturales.* Præcepti hujus obſervatio ÆQUITAS, violatio *acceptio perſonarum*, Græcis uno vocabulo προσωποληψία appellatur.

XVI. Ex *lege* præcedente colligitur undecima, *Quæ dividi non poſſunt communiter (ſi fieri poteſt) utenda eſſe, idque (ſi quantitas rei permittat) quantum quiſque velit. Sin quantitas rei non permittat, tum præfinitò, & proportionaliter ad numerum utentium.* Aliter enim nullo modo ſervari poteſt æqualitas illa, quam præcedente articulo à lege naturali imperatam eſſe demonſtravimus.

Lex naturæ undecima, de habendis in communi.

XVII. Item; ſi neque dividi, neque communiter haberi poteſt, *lege naturali* inſtitutum eſt (quod ſit præceptum duodecimum) *ut ejus rei uſus vel alternus ſit, vel uni tantùm ſorte adjudicandus, utque in alterno uſu ſorte quoque, quis ad utendum prior ſit, judicetur.* Nam hic quoque æqualitas ſpectanda eſt, alia autem inveniri præter ſortem non poteſt.

Lex naturæ duodecima, de ſorte dividendis.

XVIII. Sors autem duplex eſt: vel *arbitraria*, vel *naturalis*. Arbitraria illa

Lex naturæ decima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

tertia, de Primogenitura, & Prima occupatione.

eſt, quæ fit conſenſu contendenti
Et ſita eſt in caſu mero, & fortè, qu
aiunt, fortunâ.. Naturalis eſt, *Primo*
nitura, (Græcè κληρονομία, quaſi
te tributum) & *Prima occupatio*. Ita
quæ neque dividi, neque commun
haberi poſſunt, cedunt Primo occup
ti; item Primogenito, ea quæ patris f
runt, niſi pater ipſe *Ius* illud tranſtu
rit priùs. Sit igitur ea *lex naturæ* de
ma tertia.

Lex naturæ decima quarta, de Incolumitate mediatorum pacis.

XIX. Legis naturalis decimum qu
tum præceptum eſt, *Pacis Mediatori*
præſtandam eſſe Incolumitatem. Ra
enim quæ jubet finem, jubet etiam m
dia neceſſaria. Primum autem ratio
dictamen, *Pax* eſt, cætera ſunt ad *P*
cem media, ſine quibus *Pax* eſſe non p
teſt, ſed nec ſine Mediatione *Pax*, n
ſine Incolumitate mediatio haberi p
teſt; Eſt ergo dictamen rationis, h
eſt, *lex naturæ*, *Pacis* mediatorib
præſtandam eſſe incolumitatem.

Lex naturæ decima quinta, de conſtituendo Arbitro.

XX. Porrò, quoniam, etſi homin
in omnes has, &, ſi quæ aliæ ſunt, *na*
ræ leges conſentirent, easque ſtuder
obſervare, dubia tamen, & controv
ſiæ quotidie oriéntur, de legum har
ad facta applicatione: nimirum an qu
factum ſit, ſit contra *legem* necne, (q

qu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

...æſtio juris dicitur :) ex quibus ſeque-...r pugna inter partes, utrimque ſe læ-...s eſſe exiſtimantes. Ad *Pacis* igitur ...nſervationem (quia aliud in hoc ca-...remedium æquum excogitari non po-...t) neceſſarium eſt, ut ambo diſſidentes ...tertium aliquem conſentiant, cujus ...ntentiæ de re controverſa ſtaturos ...e, *pactis mutuis* ſe obligent. Atque is ...quem ſic conſenſum eſt, *Arbiter* vo-...cur. Eſt igitur *legis naturalis* præ-...ptum decimum quintum, *Oportere ...rumque, de jure inter ſe diſceptantium, ...bmittere ſe alicujus tertii arbitrio.*

XXI. Ex eo autem quòd *Arbiter* ſi-... *Iudex* à diſceptantibus electus ſit ad ...terminandam controverſiam, colli-...tur, oportere Arbitrum non eſſe unum ... ipſis diſceptantibus. Nam unusquiſ-...e præſumitur, *bonum ſibi* naturaliter, ...*ſtum* propter *pacem* tantùm, & per ...cidens quærere; ideóque non poſſe ...qualitatem illam, à *lege naturali* præ-...ptam, tam accuratè obſervare quàm ...teret tertius. Continetur itaque in *le-... naturæ* decimo ſexto loco, *neminem ...dicem vel Arbitrum eſſe debere ſuæ ...ſius cauſæ.*

Lex naturæ decima ſexta, Neminem eſſe arbitrum cauſæ ſuæ.

XXII. Ex eodem ſequitur decimo ...ptimo loco, *Neminem arbitrum eſſe*

Lex naturæ decima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſeptima, Arbitros debere eſſe ſine ſpe præmii ab iis referendi, quorum cauſa judicatur.

oportere, cui commodi vel gloriæ ſpes al qua apparet major ex victoriâ uni partis, quàm alterius. Par enim rati militat hic, atque in lege præcedente.

Lex naturæ decima octava, de Teſtibus.

XXIII. Quando verò de ipſo fact controverſia oritur; nempe an factu ſit necne, quod factum eſſe dicitur, *l gis naturalis* eſt (per articulum 15. ut Arbiter æquè utrique, id eſt (qui contradictoria affirmant) neutri creda Tertio igitur, vel tertio & quarto, v pluribus credere oportet; ut de facto quoties aliis ſignis ſciri non poteſt ſententiam ferat. *Lex* igitur decim octava naturalis, *arbitris & judicibu* facti injungit, *ut ubi ſigna certa facti no apparent, ibi ſecundum teſtes, qui utri que parti videntur æqui, ſententiam regant.*

Lex naturæ decimanona, Nullum cum arbitro pactum fieri.

XXIV. Ex ſupra adducta *arbitri* definitione intelligi porrò poteſt, *nullum pactum vel promiſſum intercedere, inter ipſum & partes quorum arbiter conſtitutus eſt, cujus vi teneatur in gratiam alterutrius partis pronunciare; neque cujus vi teneatur, ad id pronunciandum, quod æquum eſt, vel æquum eſſe cenſeat.* Obligatur quidem *arbiter* ſententiam illam ferre, quam cenſet eſſe æquam per *legem naturæ*, quæ recenſetur

n articulo 15. Cujus legis obligationi nil eſt quod addi poſſit ex pacto. Fruſtra igitur eſſet pactum tale. Præterea ſententiam iniquam ferens, æquam en eſſe contenderet, niſi pactum tale validum ſit, maneret controverſia poſt ſententiam latam; quod eſt contra *Arbitri conſtitutionem*, qui ab eis ita electus eſt, ut invicem obligaverint ſe, ſe ratâ habere ſententiam, quam ille pronunciaverit. *Arbitrium* ergo *lex naturæ* liberum jubet eſſe id, quod fit ſecundum præceptum ejus decimum nonum.

XXV. Porrò quandoquidem *leges naturæ* nihil aliud ſunt, præter dictata rectæ rationis, ita ut niſi quis rectè ratiocinandi facultatem conſervare conetur, Leges naturæ obſervare non poſſit, manifeſtum eſt eum qui volens ſciensque ea fecerit, quibus facultas rationalis deſtruatur vel labefactetur, volentem ſcientemque Legem naturæ violare. Nihil enim intereſt, utrum præter officium faciat quis, an id faciat volens, quo minus officium implere poſſit. Ratiocinandi autem facultatem deſtruunt vel labefactant homines qui faciunt ea, quibus mens de ſtatu ſuo naturali deturbatur. id quod manifeſtiſſime contingit *ebriis & crapulâ gravatis*. Peccatur ergo

Lex naturæ vigeſima contra crapulam, & ea quæ rationis uſum impediunt.

go viceſimo loco contra legem natu[...]
lem *Ebrietate*.

Regula, per quam ſtatim cognoſci poteſt, an quod facturi ſumus, ſit contra legem naturæ, necne.

XXVI. Dicet fortaſſe aliquis, qui[...] derit præcedentia *præcepta natur*[...] artificio quodam ab unico rationis, [...] ad noſtri conſervationem & incolu[...] tatem hortantis, dictamine deriva[...] adeò difficilem eſſe deductionem ha[...] legum, ut exſpectandum non ſit, [...] vulgo cognitas fore; neque ideo o[...] gare. Etenim leges niſi cognitæ, [...] obligant, immò non ſunt leges. H[...] reſpondeo, verum eſſe, *ſpem*, *metu*[...] *iram*, *ambitionem*, *avaritiam*, *glori*[...] *inanem*, & cæteras perturbationes a[...] mi impedire, ne quis leges naturæ p[...] eo tempore quo paſſiones iſtæ præ[...] lent, cognoſcere poſſit. Cæterum ne[...] eſt, qui non aliquando ſedato animo [...] Eo igitur tempore nihil illi, quamqua[...] indocto & rudi, ſcitu eſt facilius; u[...] câ ſcilicet hac regulâ, ut cùm dubite[...] id quod facturus in alterum ſit, *ju*[...] facturus ſit *naturali*, necne, putet [...] eſſe in illius alterius loco. Ibi ſtati[...] perturbationes illæ, quæ inſtigabant [...] faciendum, tanquam transſlatæ in alt[...] ram trutinæ lancem, à faciendo deho[...] tabuntur. Atque hæc regula non m[...] do facilis, ſed etiam dudum celebra[...]

h

s verbis eſt, *Quod tibi fieri non vis, teri ne feceris.*

XXVII. Quoniam autem plerique omines, præ iniquo præſentis commodi appetitu, prædictas leges quamvis agnitas obſervare minimè apti nt; ſi forte aliqui, cæteris modeſtiores, am æquitatem commoditatemque, uam ratio dictat, exercerent, cæteris on idem facientibus, nihil minus quàm tionem ſectarentur. Neque enim pam, ſed certum & maturius exitium bi compararent, cederentque obſervantes non obſervantibus in prædam. on eſt igitur exiſtimandum; natura, oc eſt, ratione obligari homines ad exertium (*) earum omnium, in eo ſtatu ominum, in quo non exercentur ab aliis. iterea tamen obligamur ad animum eas oſervandi, quandocunque ad finem ad iem ordinantur, earum obſervatio conicere videbitur. Ideoque concludenım eſt, legem naturæ ſemper & ubique oligare in *Foro interno*, ſive *conſcientiæ*, on ſemper *in foro externo*: ſed tum ſommodò, cum ſecurè id fieri poſſit. *Leges naturæ obligant in foro interno tantùm.*

Exercitium earum omnium, &c.] *Annotatio.* *ò inter has Leges aliquæ ſunt, quorum ſtatu naturali omiſſio, (modo id Pacis,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

vel ſui conſervandi cauſâ fiat) Le naturalis adimpletio potiùs videtu, quàm violatio. Nam qui omnia fa contra omnia facientes, eripitque rapie tibus, æquum facit. Contra autem, facere quod in pace modus eſt & mode hominis, in bello ignavia eſt, & ſui pr ditio. Sunt autem leges aliquæ naturale quarum ne in bello quidem exercitiu deſinit. Nam quid ebrietas, quidve cr delitas (id eſt, vindicta quæ futuru bonum non reſpicit) ad pacem vel co ſervationem cujuſquam hominis confe re poſſit, non intelligo. Breviter, in ſta naturæ, Iuſtum & Injuſtum non actionibus, ſed ex conſilio & conſcient agentium æſtimandum eſt. Quod neceſſ riò, quod ſtudio pacis, quod ſui conſe vandi cauſâ fit, rectè fit. Alioquin om damnum homini illatum, Legis natur lis violatio atque in Deum injuria eſt.

Violantur leges naturæ quandoque, facto legibus conſentaneo.

XXVIII. Quæ verò leges conſcien tiam obligant, violari poſſunt facto non ſolum iis contrario, ſed & conſen taneo: ſiquidem qui facit, contrariu putet. Quamquam enim actio ipſa ſe cundum leges ſit, conſcientia tame contra eſt.

Leges naturæ

XXIX. *Leges naturæ immutabiles &*

æter

ernæ ſunt. quod vetant, nunquam lici- *ſunt immutabiles.*
m eſſe poteſt: quod jubent, nunquam
icitum. Numquam enim *ſuperbia*,
gratitudo, *pactorum violatio*, (ſive
iuria) *inhumanitas*, *contumelia* li-
cæ, nec contrariæ his virtutes illici-
erunt, quatenus pro animi diſpoſi-
onibus intelliguntur, hoc eſt, quate-
us *in foro conſcientiæ* ſpectantur, ubi
lùm obligant, & ſunt leges. Actiones
men ita diverſificari poſſunt circum-
ntiis, & lege civili, ut quæ uno tem-
re æquæ, alio iniquæ; & quæ uno tem-
re cum ratione, alio contra rationem
it. Ratio tamen eadem neque finem
utat, quæ eſt *pax* & *defenſio*, neque me-
a; nempe animi virtutes eas, quas ſupra
claravimus, quæque nullâ vel conſue-
dine vel lege civili abrogari poſſunt.

XXX. Patet ex hactenus dictis, quàm *Qui leges naturæ conatur implere, juſtus eſt.*
tiles obſervatu ſint *naturæ leges*, quip-
quæ conatum ſolum (ſed verum &
nſtantem) requirunt, quem qui præſti-
rit, eum rectè poſſumus IUSTUM ap-
llare. Nam qui toto conatu ad id ten-
, ut omnes actiones ſuæ ſint ſecundùm
æcepta naturæ, clarè oſtendit, animum
habere leges eas omnes adimplendi.
od eſt omne id ad quod obligamur à
tura rationali. Qui verò totum id præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſtitit, ad quod obligatus erat, *juſt*
eſt.

Lex naturalis eadem cum morali.

XXXI. *Legem naturalem* eamde
eſſe cum *lege morali*, conſentiunt omn
ſcriptores. Id quare ſit verum, vide
mus. Sciendum igitur eſt, *bonum*
malum nomina eſſe rebus impoſita
ſignificandum appetitum, vel averſi
nem eorum à quibus ſic nominantu
Appetitus autem hominum pro dive
ſis eorum temperamentis, conſuetud
nibus, opinionibusque, diverſi ſunt;
videre eſt in iis rebus quas ſenſu percip
mus, puta guſtu, tactu, olfactu: ſ
multo magis in iis rebus quæ pertine
ad actiones vitæ communes, ubi qu
hic *laudat*, id eſt, appellat *bonum*, a
ter *vituperat* ut *malum*; immò ſæpiſſ
me idem homo diverſis temporib
idem & *laudat* & *culpat*. Hæc dum f
ciunt, neceſſe eſt oriri diſcordiam & p
gnas. Sunt igitur tamdiu in ſtatu bell
quàm *bonum* & *malum* præ appetituu
præſentium diverſitate, diverſis menſu
ris metiuntur. Hunc ſtatum facile c
mnes, dum in eo ſunt, agnoſcunt eſſe ma
lum; & per conſequens, *pacem* eſſe *bo*
nam. Qui igitur de bono præſenti con
venire non poterant, conveniunt de fu
turo; quod quidem opus rationis eſt

nan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

[ta]m *præſentia* ſenſibus, *futura* non niſi [ra]tione percipiuntur. Præcipiente ra[tio]ne pacem eſſe bonam, ſequitur ea[de]m ratione, omnia media ad pacem [ne]ceſſaria bona eſſe. ideóque *modeſtiam*, [æq]*uitatem*, *fidem*, *humanitatem*, *miſe*[*ric*]*ordiam*, (quas demonſtravimus ad [pa]cem eſſe neceſſarias) *bonos* eſſe *mores*, [ſiv]e habitus, hoc eſt, *virtutes*. *Lex* er[go] eo ipſo, quod præcipit media ad pa[ce]m, præcipit *bonos mores*, ſive *virtu*[*tes*]. Vocatur ergo *moralis*.

XXXII. Quia verò homines exuere [n]on poſſunt appetitum illum irrationa[le]m, quo bona præſentia (quibus, arctâ [co]nſequentiâ, multa adhærent impro[vi]ſa mala) præ futuris appetunt, factum [es]t, ut quanquam conſentiant omnes in [la]ude dictarum virtutum, tamen diſſen[ti]ant adhuc de earum naturâ, in quo [sc]empe unaquæque earum conſiſtat. [Q]uoties enim cuiquam diſplicet aliena [b]ona actio, ei actioni imponitur no[m]en alicujus vitii vicini; ſimiliter ne[q]uitiæ quæ placent, ad virtutem aliquam [r]eferuntur. Unde evenit, eandem actio[n]em ab his laudari & virtutem appella[ri], ab illis culpari & vitio verti. Neque [h]uic rei remedii quicquam à Philoſo[p]his hactenus inventum eſt. Cùm enim

Vnde fiat, quod quæ dicta ſunt de lege naturali, non ſint eadem quæ traduntur à Philoſophis circa virtutes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

non obſervarent, bonitatem actionu
in eo ſitam eſſe, quod in ordine ad p
cem; malitiam in eo, quod in ordine
diſcordiam eſſent: *moralem Philoſophi*
condiderunt, à *morali lege* alienam,
ſibi non conſtantem. Voluerunt enim, n
turam *virtutum* in *mediocritate* quada
inter duo *extrema* ſitam eſſe, vitia ve
in ipſis *extremitatibus*: quod eſt aper
falſum. nam audere, laudatur, & nomi
fortitudinis pro virtute habetur, quan
quam extremum ſit, ſi cauſa approbatu
Quantitas item rei quæ dono datur, ſiv
magna, ſive parva, ſive media ſit, non fa
cit *liberalitatem*, ſed donandi cauſa. Ne
que *injuſtitia* eſt, ſi cui de meo plus de
dero quàm debitum eſt. Sunt igitur *lege*
naturales ſumma Philoſophiæ *moralis*
cujus præcepta hoc loco ea tantum tra-
didi, quæ pertinent ad conſervationem
noſtram, contra pericula quæ à diſcordi
oriuntur. Sunt autem alia præcepta na-
turæ rationalis, ex quibus aliæ naſcuntu
virtutes. nam & *Temperantia* præceptum
rationis eſt, quia intemperantia tendit ad
morbos & interitum. Item fortitudo,
hoc eſt, facultas valde reſiſtendi in peri-
culis præſentibus, quæque difficilius de-
clinantur quàm ſuperantur; quia medium
eſt ad conſervationem illius qui reſiſtit.

XXXIII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

XXXIII. *Naturæ* autem quas voca- *Lex naturalis non eſt propriè loquendo lex, niſi quatenus traditur in Scriptura ſacra.*
leges, cùm nihil aliud ſint, quàm
cluſiones quædam ratione intelle-
t, de agendis & omittendis; lex au-
e, propriè atque accuratè loquendo,
oratio ejus qui aliquid fieri vel non
aliis jure imperat: non ſunt illæ
priè loquendo leges, quatenus à na-
i procedunt. Quatenus tamen eæ-
a à Deo in ſcripturis ſacris latæ ſunt,
videbimus capite ſequente, Legum
nine propriiſſimè appellantur. Eſt
n *ſcriptura ſacra* in omnia maximo
e imperantis Dei oratio.

CAPVT IV.

Quod lex naturalis, eſt lex divina.

QVæ *Naturalis*, & *Moralis*, ea- *Lex naturalis & moralis, eſt lex divina.*
dem & *Divina lex* appellari ſo-
. Nec immeritò. tum quia *ratio*, quæ
ipſa *lex naturæ*, immediatè à Deo
cuique pro ſuarum actionum Regu-
tributa eſt. tum quia vivendi præce-
, quæ inde derivantur, eadem ſunt
æ à divina Majeſtate, pro *legibus Re-*
cœleſtis, per Dominum noſtrum *Ie-*
n Chriſtum, & per ſanctos *Prophetas*,
Apoſtolos promulgata ſunt. Quæ igi-
de *lege naturali* ratiocinando ſu-

prà

prà intellecta ſunt, ea hoc capite
ſcriptura ſacrâ confirmare conabimu

Id quod generatim confirmatur ex ſcriptura.

II. In primis autem ea loca indica-
mus, in quibus legem divinam in re-
ratione ſitam eſſe declaratur. Pſalm.
30, 31. *Os juſti meditabitur ſapientia*
& lingua ejus loquetur juſtitiam. L
Dei in corde ipſius. Ierem. 31. 33. *L*
bo legem meam in viſceribus eorum,
in corde eorum ſcribam eam. Pſal. 18.
Lex Domini immaculata, convertens a
mam. verſ. 9. *Præceptum Domini lu-*
dum, illuminans oculos. Deut. 30. 1
Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi h
die, non ſupra te eſt, neque procul po
tum, &c. Verſ. 14. *Sed juxta te eſt ſ*
mo valde, in ore tuo, & in corde t
Pſalm 118. 34. *Da mihi intellectum,*
ſcrutabor legem tuam. Verſ. 105. *L*
cerna pedibus meis tuum Verbum, & l
men ſemitis meis. Prov. 9. 20. *Scien*
ſanctorum, prudentia. Ioan. 1. 1. ip
Legis promulgator *Chriſtus* appellat
λόγος. Verſ. 9. vocatur idem *Chriſt*
lux vera, illuminans omnem homine
venientem in hunc mundum. Q
omnia, deſcriptiones ſunt *rectæ rationi*
cujus dictamina *leges* eſſe *naturales*, an
oſtenſum eſt.

Specia-

III. Quod autem ea, quam poſu
mi

n pro *naturæ lege fundamentali*, nem-
quærendam eſſe pacem, ſit etiam ſum-
n *legis divinæ*, ex his locis manifeſtum
Rom.3.17. *Iuſtitia* (quæ eſt ſum-
egis,) vocatur *via ad pacem*. Pſal. 84.
Iuſtitia & Pax oſculatæ ſunt. Matth.
. *Beati Pacifici, quia filii Dei vo-
antur*. Et poſtquam ſanctus Paulus
Ebr. Cap. 6. verſu ultimo, *Chri-
n* (legis de qua agitur, legiſlatorem)
erat eſſe, *ſecundum ordinem Melchi-
c Pontificem in æternum*, addit Ca-
ſequenti, verſu primo, *Hic Melchi-
c erat Rex Salem, Sacerdos Dei ſum-*
&c. Verſ. 2. *Primum quidem qui
rpretatur Rex juſtitiæ; deinde au-
& Rex Salem, quod eſt Rex pacis*.
quo conſtat, *Chriſtum Regem* in re-
ſuo *juſtitiam* cum *pace* colligare.
lm 33. 15. *Diverte à malo, & fac
um; inquire Pacem, & perſequere
n*. Iſaiæ 9. 6, 7. *Parvulus enim eſt
us nobis, & filius datus eſt nobis; &
bus eſt principatus ſuper humerum
s, & vocabitur nomen ejus, Admi-
ilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pa-
futuri ſeculi, Princeps Pacis*. Iſai.
. 7. *Quam pulchri ſuper montes pedes
dicantis & annunciantis pacem, an-
nciantis bonum, prædicantis ſalutem*,
dicen-

tim, reſpectu legis naturæ fundamentalis, de quærenda pace.

dicentis Sion, Regnabit Deus tuus. L
2.14. in nativitate *Christi* vox laud
tium Deum & dicentium, *gloria De*
altiſſimis, & in terrâ Pax homini
bonæ voluntatis. Et Iſai.53.6. voca
Euangelium, *diſciplina pacis.* Iſai.59
vocatur *juſtitia*, via pacis. *Viam p*
neſcierunt, & non eſt judicium in gre
bus eorum. Michæas 5.5. loquens
Meſſia, ſic ait: *Stabit & paſcet in for*
tudine Domini, &c. quia magnificabi
uſque ad terminos terræ, & erit iſte P
Prov.3.1. *Fili mi, ne obliviſcaris le*
meæ; & præcepta mea cor tuum cuſ
diat; longitudinem enim dierum, & a
nos vitæ, & pacem apponent tibi.

Item primæ legis naturalis, de communitate omnium rerum abolendâ.

IV. Quod attinet ad legem prima
de *communitate omnium rerum abol*
dâ, ſive de introductione *Mei* & *T*
habemus primum, quàm adverſa ſit p
ci communitas illa, ex verbis *Abrah*
mi ad *Lotum*, Gen. 13, 8. *Ne quæſo*
jurgium inter me & te, & inter paſt
res meos & paſtores tuos. Ecce univer
terra eſt coram te, recede à me obſecr
Et legem de diſtinctione *Noſtri* & *Al*
ni, confirmant omnia illa Scriptur
ſacræ loca, quibus invaſio in alienu
prohibetur, ut, *Non occides, non fur*
beris, non mœchaberis. Supponu
eni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

[...]m, *Ius omnium in omnia ſublatum* [e]ſſe.

[V.] Eadem præcepta ſtabiliunt legem [nat]uralem ſecundam de ſervanda fide. [Qu]id enim aliud eſt, *Non invades in* [ali]*enum*, quàm, *non invades in id, quod* [ali]*e tuo tuum eſſe deſiit*? Expreſſe au-[tem], Pſalm. 14. verſ. 5. quærenti, *Do-*[mi]*ne, quis habitabit in tabernaculo tuo?* [Re]ſponſum eſt, *qui jurat proximo ſuo,* [& n]*on decipit.* Et Proverb. 6. 1. *Fili mi,* [ſi ſ]*poponderis pro amico tuo, laqueatus* [es v]*erbis oris tui.*

Item ſecundæ legis naturalis, de ſervandâ fide.

[V]I. Tertiam *legem*, de *gratitudine*, [ſtab]iliunt hæc loca. Deut. 25. 4. *Non* [alli]*gabis os bovis triturantis.* Id quod [Apoſto]lus Paulus 1 Cor. 9. 9. de homini-[bus] dictum interpretatur, non de bu-[bus t]antum. Prov. 17. 13. *Qui reddit* [mal]*a pro bonis, non recedet malum à do-*[mo e]*jus.* Et Deut. 20. 10, 11. *Si quando* [acc]*eſſeris ad expugnandam civitatem,* [offer]*as ei primum pacem: ſi receperit, &* [ap]*eruerit tibi portas, cunctus populus* [qui] *in ea eſt, ſalvabitur, & ſerviet tibi* [ſub] *tributo.* Prov. 3. 29. *Ne moliaris* [ami]*co tuo malum, cùm ille in te habeat* [fidu]*ciam.*

Item tertiæ legis naturalis, de gratitudine.

[V]II. Quartæ de *exhibendo ſe com-*[mo]*do*, conformia ſunt divina præcepta hæc.

Item quartæ legis na-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

turalis, de exhibendo ſe commodo.

hæc. Exod. 23. 4, 5. *Si occurreris*
inimici tui aut aſino erranti, redu
eum. Si videris aſinum odientis te j
ſub onere, non pertranſibis, ſed ſuble
bis cum eo. verſ. 9. *Peregrino moleſtus*
eris. Prov. 3. 30. *Ne contendas ad*
ſus hominem fruſtra, cùm ipſe tibi n
mali fecerit. Prov. 12. 26. *Qui neg*
damnum propter amicum, Iuſtus
15. 18. *Vir iracundus provocat ri*
qui patiens eſt, mitigat ſuſcitatas. P
18. 24. *Vir amabilis ad ſocietatem,*
gis amicus erit quàm frater. Idem c
firmatur Luc. 10. Parabolâ Samarit
qui Iudæi à latronibus vulnerati mi
tus eſt. Et præcepto *Chriſti*, Ma
5. 39. *Ego autem dico vobis, non reſi*
re malo: ſed ſi quis te percuſſerit in a
tram maxillam tuam, præbe illi & a
ram, &c.

Item quintæ legis naturalis, de miſericordia.

VIII. Quæ legem quintam proba
inter infinita alia loca hæc ſunt. Mat
9. 15. *Si enim dimiſeritis homini*
peccata eorum, dimittet & vobis Pa
veſter cœleſtis peccata veſtra: ſi aut
non dimiſeritis hominibus: nec Pater
ſter dimittet vobis peccata veſtra, 8
Matth. 18. 21. *Domine, quoties pecca*
in me frater meus, & dimittam ei? u
que ſepties? Dicit illi Ieſus: *Non dico t*

uſq

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſie ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties; ceſt, toties quoties.

X. Ad ſextam legem confirman- a pertinent omnia ea loca, quæ ju- e fieri *miſericordiam*. Qualia ſunt: th. 5. 7. *Beati miſericordes: quo- n ipſi miſericordiam conſequentur.* itic. 19. 18. *Non quæras ultionem, ue memor eris injuriæ civium tuo-* . Sunt autem, qui hanc legem non lo non confirmatam, ſed & infirma- ſcripturis putant, ex eo quod impiis mortem, ubi nullus emendationi, ue exemplo locus eſt, pœna tamen eat æterna. Solvunt objectionem c aliqui, dicendo, Deum nullâ ob- ctum lege omnia referre ad gloriam n, ſed homini non licere idem face- Quaſi Deus gloriam quæreret, hoc placeret ſibi, in morte peccatoris! tius reſpondetur, inſtitutionem pœ- æternæ fuiſſe ante peccatum, & re- iſſe hoc tantum, ut metuerent ho- nes peccare in futurum.

Item ſexta legis naturalis, quod pœnæ futurum tantum ſpectent.

X. Septimam comprobant verba riſti, Matth. 5. 22. *Ego autem dico is, quia omnis qui iraſcitur fratri , reus erit judicio; qui autem dixerit, ue, reus erit Gehennæ ignis.* Proverb. 18. *Qui profert contumeliam, inſi-*

Item ſeptimæ legis naturalis, contra contumeliam.

piens

piens eſt. Proverb. 14. 21. *Qui de*
proximum ſuum, peccat. 15. 1. *Sermo*
rus ſuſcitat furorem. 12. 10. *Ejice de*
rem; & exibit cum eo jurgium, c
buntque cauſæ, & contumeliæ.

Idem octavæ legis naturalis, contra ſuperbiam.

XI. Legem octavam de agnoſ
dâ æqualitate naturæ, hoc eſt, de
militate, ſtabiliunt hæc loca. Matt
3. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam*
rum eſt regnum cœlorum. Provert
16. 19. *Sex ſunt quæ odit Dominus,*
ſeptimum deteſtatur anima ejus: Oc
ſublimes, &c. Proverb. 16. 5. *Abom*
tio Domini eſt omnis arrogans: eti
manus ad manum fuerit, non eſt in
cens. Prov. 11. 2. *Vbi fuerit ſuperb*
ibi erit & contumelia; ubi autem eſt
militas, ibi & ſapientia. Item Iſai.
3. (*Vbi adventus* Meſſiæ annuncia
pro præparatione ad regnum ejus)
clamantis in deſerto, hæc eſt: *Par*
viam Domini, rectas facite in ſolitu
ſemitas Dei noſtri. Omnis vallis exa
bitur, & omnis mons & collis humi
bitur. Quod abſque dubio non ad mo
tes, ſed ad homines refertur.

Item nonæ legis naturalis, de modeſtia.

XII. *Æquitas* autem, quam po
mus nono loco, eſſe *legem naturæ*,
unicuique præcipitur cæteris eadem
ra permittere, quæ ſibi permitti cup

qu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

que cæteras omnes leges in ſe com-
eitur, eadem eſt quam & Moſes po-
tLev. 19. 18. *Diliges amicum tuum*
te ipſum. & *Servator* noſter, ſum-
a ait eſſe *Legis moralis*, Matth. 22.
Magiſter, quod eſt mandatum ma-
n in lege? Ait illi Ieſus: Diliges Do-
um Deum tuum, &c. hoc eſt maxi-
& primum mandatum; ſecundum
m ſimile eſt huic, Diliges proximum
n, ſicut te ipſum: in his duobus man-
univerſa lex pendet, & Prophetæ.
igere autem proximum ſicut ſe i-
m, nihil aliud eſt, quàm ei omnia per-
tere quæ nobiſmet ipſis permittenda
poſtulamus.

XIII. Lege decima vetatur *acce-* *Item decimæ legis naturalis, contra acceptionem perſonarum.*
perſonarum; quemadmodum etiam
s ſequentibus. Matth. 5. 45. *Vt ſitis*
Patris veſtri, qui facit Solem ſuum
ſuper juſtos & injuſtos. Coloſſ. 3.
Non eſt Gentilis & Iudæus, Bar-
us & Scytha, ſervus & liber; ſed
nia, & in omnibus Chriſtus. Act.
34. *In veritate comperi, quia non*
perſonarum acceptor Deus. 2 Par.
7. *Non eſt apud Dominum noſtrum*
uitas, neque acceptio perſonarum.
leſiaſtic. 35. 16. *Dominus judex eſt,*
apud illum gloria perſonæ. Rom. 2.

11. *Non*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

11. *Non enim acceptio perſonarum a*
Deum eſt.

Item undecimæ legis naturalis, de habendis communiter, quæ dividi non poſſunt.

XIV. Undecima lex, quæ ju
communiter habenda eſſe quæ dividi
poſſunt, neſcio an expreſsè habeatu
ſacris ſcripturis, necne; praxis aut
paſſim occurrit in communi uſu put
rum, viarum, fluminum, rerum ſac
rum, &c. aliter enim fieri non poter
ut homines viverent.

Item duodecimæ legis naturalis, de ſorte dividendis.

XV. Loco duodecimo *legem nat*
eſſe diximus, ea quæ neque dividi, 1
que communiter poſſideri poſſunt, ſ
te tribuenda eſſe; id quod cùm exem
Moſis confirmatur, qui ex præce
Dei, Num. 34. partes terræ promiſſ
nis tribubus *ſorte* poſſidendas ded
tùm Act. 1. exemplo *Apoſtolorum*,
in numerum ſuum, (ſic præfati,
Domine oſtendo, quem elegeris, &c.) *M*
thiam præ *Iuſto*, *ſorte* aſcripſerunt. Ide
colligitur ex Prov. 16. 33. *Sortes m*
tuntur in ſinum, *ſed à Domino temp*
rantur. Et, quæ decima tertia eſt le
ſucceſſio debebatur *Eſavo*, ſcilicet Pr
mo-genito *Iſaaci*, ni ipſe eam (Gen. 2
43.) vendidiſſet, vel pater aliter ſt
tueret.

Item decimæ quintæ

XVI. Sanctus Paulus, ſcribens a
Corinthios, Epiſt. 1. Cap. 6. corrip
illi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

.. civitatis Chriſtianos, quod judiciis
..nſibus apud judices infideles (ſuos
..rs) inter ſe contenderent. Delictum
..nquiens, quod non malint injuriam
..pere & fraudem pati. Eſt enim illud
..ra legem illam, qua jubemur *mutuo*
..modi eſſe. Sed ſi accidat contro-
..m eſſe de rebus neceſſariis, quid
..ndum eſt? Itaque Apoſtolus verſ. 5.
..quitur: *Ad verecundiam veſtram*
.. Sic non eſt inter vos ſapiens quis-
.., qui poteſt judicare inter fratres
.. Confirmat igitur illis verbis legem
..æ, quam numeravimus decimam
..iam, nimirum ubi controverſiæ vi-
..ion poſſunt, conſtituendum eſſe ex
..nſu partium aliquem arbitrum,
..que tertium, ita ut (quæ eſt lex de-
..ſexta) neuter litigantium judex ſit
..sâ propriâ.

legis naturalis, de conſtituendo arbitro.

..VII. Quod autem *judex* ſive *ar-*
.. præmium pro ſententiâ accipere
..lebeat, (quæ lex decima ſeptima eſt)
..at. Exod. 23. 8. *Nec accipies mune-*
.. quæ etiam excæcant prudentes, &
..rtunt verba juſtorum. Et Eccleſia-
..o. 31. *Xenia & dona excæcant ocu-*
..dicum. Ex quo ſequitur, neque obli-
..um parti uni magis, quàm alteri;
..ſt lex decima nona; confirmatur-

Item decimæ ſeptimæ legis naturalis, Arbitros præmium pro ſententia accipere non debere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

que etiam Deut. 1. 17. *Nulla erit diſ-*
tia perſonarum ; ita parvum audieti
magnum ; & omnibus eis locis , qua
ducta ſunt contra perſonarum accep
nem.

Item decimæ octavæ legis naturalis, de Teſtibus.

XVIII. Quod in judicio *Facti* , t
adhibendi ſint , (quæ eſt lex decim
ctava) non modò confirmat ſcriptura
requirit plures. Deut. 17. 6. *In ore duo*
aut trium teſtium peribit , qui interf
tur. Idem repetitur Deut. 19. 15.

Item vigeſimæ legis naturalis, contra Ebrietatem.

XIX. Ebrietas, quam ideò inter vi
tiones *Legis naturalis* ultimo loco
meravimus, quia rectæ rationis uſum
pedit , prohibetur in ſcripturis ſacri
iam propter eandem cauſam. Prov
cap. 20. verſ. 1. *Luxurioſa res vinum*
tumultuoſa Ebrietas. quicunque his
ctatur, non erit ſapiens. & Cap. 31. ve
& 5. *Noli regibus dare vinum, ne fort*
bant , & obliviſcantur judiciorum ,
mutent cauſam filiorum pauperis. Ut
tem ſciamus malitiam hujus vitii co
ſtere formaliter , non in quantitate
quod bibitur , ſed in eo quod judiciu
rationem labefactet , ſequitur prox
verſu, *Date ſiceram mœrentibus , &*
num his qui amaro ſunt animo. Biban
obliviſcantur egeſtatis ſuæ , & doloris
non recordentur amplius. Eâdem rati

[illegible]prohibenda *Ebrietate* utitur *Chriſtus*, [illegible]cæ Cap. 21. verſ. 34. *Attendite autem* [illegible]*vis, ne fortè graventur corda veſtra in* [illegible]*pula & ebrietate.*

[illegible]XX. Quod diximus ſuperiore capite, [illegible]*m naturæ eſſe æternam*, probatur ex [illegible]tt. 5. 18. *Amen dico vobis, donec trans-*[illegible] *cœlum & terra, iota unum, aut apex* [illegible]*us, non præteribit à lege.* & Pſ. 118. 160. [illegible]*æternum omnia judicia juſtitiæ tuæ.*

Item reſpectu ejus quod dictum eſt, Legem naturæ eſſe æternã.

[illegible]XX. Diximus quoque, *naturæ Leges* [illegible]tinere ad *conſcientiam*; hoc eſt, *Iu-*[illegible]*n eſſe* qui omni conatu eas implere ni-[illegible]ur. Et quamquam quis omnes actiones [illegible]rit tales (quod attinet ad externam [illegible]dientiam) quales lex jubet, ſed non [illegible]legem ipſam, ſed propter pœnam ad-[illegible]ctam, vel gloriæ causâ; tamen eum [illegible]*ſtum* eſſe. Utrumque confirmatur [illegible]pturis ſacris. Primum, Iſai. 55. 7. *De-*[illegible]*quat impius viam ſuam, & vir ini-*[illegible]*us cogitationes ſuas, & revertatur ad* [illegible]*minum, & miſerebitur ejus.* Ezech. [illegible] 31. *Projicite à vobis omnes prævari-*[illegible]*ones veſtras, in quibus prævaricati* [illegible]*, & facite vobis cor novum: & quare* [illegible]*riemini, domus Iſraël?* Ex quibus, & ſi-[illegible]ibus locis, ſatis intelligi poteſt, non [illegible]niturum Deum facta eorum, quorum [illegible] rectum eſt. Secundum, ex Iſaiæ c. 29.

Item, Leges naturæ pertinere ad conſcientiam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

verſu 13. *Et dixit Dominus, eò quod a-*
propinquat populus iſte ore ſuo, & la-
glorificat me, cor autem ejus longè eſ
me; ideo ecce ego addam, &c. Matth
20. *Dico enim vobis, niſi abundave*
juſtitia veſtra plus quam Scribarum
Phariſæorum, non intrabitis in regn
cœlorum. Et in ſequentibus expli
Servator noſter, mandata Dei viola
non factis modo, ſed etiam volunta
Scribæ enim & Phariſæi externis fac
obſervabant legem quàm maximè;
gloriæ tantum causâ, aliter eandem vi
laturi. Occurrunt præterea innum
paſſim ſcripturæ ſacræ loca, quibus m
nifeſtiſſimè dicitur, Deum voluntat
accipere pro facto; idque tam in bon
quàm in malis actionibus.

Item Leges naturæ faciles eſſe obſervatu.

XXII. Quod lex naturæ facilis o
ſervatu ſit, declarat *Chriſtus*, Matth. 1
28, 29, 30. *Venite ad me omnes qui lab*
ratis, &c. Tollite jugum meum ſuper v
& diſcite à me, quia mitis ſum & hum
lis corde; & invenietis requiem anim
bus veſtris. Iugum enim meum ſuave e
& onus meum leve.

Denique reſpectu regula per quã ſtatim

XXIII. Regula denique illa, quâ c
gnoſcere unumquemque poſſe dixi,
trum id quod facturus ſit, contra l
gem naturæ ſit, necne, nempe, *Qu*
ti

[t]ibi fieri non vis, alteri ne feceris, toti[de]m penè verbis enunciatur à noſtro [Serv]atore, Matth. 6. 12. *Omnia ergo, [qu]æcunque vultis ut faciant vobis homi[nes] & vos facite illis.* *cognoſci poteſt, an aliquid ſit contra legem naturæ necne.*

[X]XIV. Sicut *lex naturæ* omnis di[vin]a eſt; ita *lex Chriſti* è converſo (quæ [tot]a explicatur Matthæi capitibus 5. 6. [&] 7. tota quoque (excepto uno mandato [de] non ducendâ eâ quæ propter forni[cati]onem eſt dimiſſa. quod pro divi[næ] legis poſitivæ explicatione adduxit [Ch]riſtus, contra Judæos, qui *legem Mo[ſ]aicam* non rectè interpretabantur.) na[tur]æ doctrina eſt. Tota, dixi, lex Chri[ſti i]n dictis capitibus explicatur, non to[ta] Chriſti doctrina. Nam doctrinæ Chri[ſtia]næ pars eſt *Fides*, quæ ſub *Legis* no[mi]ne non comprehenditur. Leges enim [fer]untur de *actionibus* quæ voluntatem [ſeq]uuntur noſtram, non de *opinionibus*, [neq]ue de *fide*; quæ extra poteſtatem no[ſtra]m exſiſtentes, voluntatem noſtram [no]n ſequuntur. *Chriſti lex, eſt naturæ lex.*

CAPUT V.

De cauſis & generatione Civitatis.

[I.] Leges naturales *non ſufficere ad Pacis conſer[v]ationem.* II. Leges naturæ, *in* ſtatu natu-

ræ ſilere. III. *Securitatem vivendi ſec*... *dum* leges naturæ *conſiſtere in concordiâ m*... *torum*. IV. Concordiam *multorum non* ... *ſatis conſtantem ad Pacem diuturnam*. V. ... *brutorum quorundam animantium regi*... *ſolâ ſtet concordiâ; hominum non item*. VI. ... *quiri ad Pacem hominum*, *non modo* conſ... ſionem, *ſed etiam* unionem. VII. *Qui*... unio. VIII. *In* unione, *Ius omnium in* ... num *transfertur*. IX. *Quid ſit* civitas. X. *Q*... *ſit* perſona civilis. XI. *Quid ſit* ſumm... habere imperium, & *quid* ſubdit... XII. *Duo genera civitatum*, naturale & ... ſtitutivum.

Leges naturales non ſufficere, ad Pacis conſervationem.

I. MAnifeſtum eſt per ſe, acti... nes hominum à volunta... voluntatem à ſpe & me... proficiſci, adeo ut quoti... *Bonum majus*, vel *Malum minus* vid... tur à violatione Legum ſibi proventu... rum, quàm ab obſervatione, volent... violant. Spes igitur unicuique ſecuritat... conſervationisque ſuæ in eo ſita eſt, ... viribus artibusque propriis, proximu... ſuum, vel palàm, vel ex inſidiis præo... cupare poſſit. Ex quo intelligitur, *leg... naturales* non ſtatim, ut cognitæ ſunt, ſe... curitatem cuiquam præſtare ipſas obſer... vandi: & proinde, quamdiu cautio ab in... vaſione aliorum non habeatur, caven... ſibi quibuscunque modis voluerit & po... tuerit, unicuique manere *Ius* primæ... vum

a, hoc eſt, *jus in omnia*, ſive *Ius belli*;
citque ad impletionem *legis natura-*
ut quis paratus animo ſit ad pacem
endam, ubi haberi poteſt.

I. Tritum eſt, *inter arma ſilere leges*; *Leges naturæ in ſtatu naturæ ſilere.*
erum eſt, non modo de *legibus civi-*
s, ſed etiam *de lege naturali*, ſi non
nimum, ſed ad actiones referatur,
Cap. 3. Art. 27. & bellum tale intel-
tur, ut ſit omnium contra omnes.
lis eſt *ſtatus naturæ meræ*, quam-
m in bello nationis contra nationem
dus quidam cuſtodiri ſolebat. Ideó-
priſcis temporibus vitæ inſtitutum,
quaſi œconomia quædam erat, quam
cabant ληστρικὴν, *Rapto vivere*; quæ
que contra legem naturæ erat, rebus
ſtantibus, neque ſine gloriâ illis qui
n fortiter, nec crudeliter exercebant.
os erat illis, cætera rapientibus, & vi-
parcere, & à bubus aratoribus, omni-
e inſtrumento agriculturæ abſtinere.
uod tamen non ita eſt accipiendum,
nquam ad id adſtringerentur lege na-
ræ, ſed quod gloriæ ſuæ conſulerent,
ne nimiâ crudelitate, metûs argue-
ntur.

III. Cum ergo ad pacem conſer- *Securitatem vivendi ſecun-*
ndam neceſſarium ſit *legis naturalis*
xercitium; & ad *legis naturalis* exerci-

dum leges naturæ, conſiſtere in concordia multorum.

tium neceſſaria ſit *ſecuritas*, conſider-
dum eſt quid ſit quod talem ſecuritat
præſtare poſſit. Ad hanc rem excogi
ri aliud non poteſt, præterquam ut
nusquisque auxilia idonea ſibi comp
ret, quibus invaſio alterius in alter
adeò periculoſa reddatur, ut ſatius
eſſe uterque putet, manus cohibere quà
conſerere. Primum autem manifeſtu
eſt, quod duorum vel trium conſenſio
curitatem talem minimè præſtare p
ſit; propterea quòd additio ex altera pa
te unius, vel paucorum hominum, ſuff
cit ad certam & indubitatam victoriar
datque animum adverſario ad aggredien
dum. Neceſſarium itaque eſt ad ſecurita
tem quam quærimus obtinendam, ut nu
merus eorum qui in mutuam opem con
ſpirant, tantus ſit, ut paucorum homi
num ad hoſtes acceſſio non ſit ipſis con
ſpicui momenti ad victoriam.

Concordiam multorum non eſſe ſatis conſtantem ad pacem diuturnam.

IV. Deinde, quantuscumque ſit nu
merus eorum qui ad ſe defendendun
coëunt, ſi tamen non conſentiant inte
ſe de optimâ ratione quâ id fieri debeat
ſed unusquisque ſuo modo ſuis viribu
utatur, nihil efficietur; propterea quod
diſtracti ſententiis, impedimento invi-
cem erunt; aut ſi in unam actionem ſpe
victoriæ, vel prædæ, vel vindictæ, ſa-

tis

onſentiant, poſtea tamen diverſita-ogeniorum conſiliorumque, vel æ-ulatione & invidiâ, quibus naturali-homines inter ſe contendunt, ita di-entur, ut neque mutuam opem con-e, neque pacem inter ſe habere ve-i, niſi communi aliquo metu coër-ntur. Ex quo ſequitur, *conſenſionem* rium, (quæ conſiſtit in eo tantum, od actiones ſuas, omnes ad eundem m, & *bonum commune* dirigant) hoc, ſocietatem mutui tantum auxilii, n præſtare conſentientibus, ſive ſo-, ſecuritatem quam quærimus, exer-di inter ſe ipſos *leges naturæ* ſupra tas; ſed oportere amplius quiddam i, ut qui ſemel ad pacem, & mu-m auxilium, causâ *communis boni* nſenſerint, ne poſtea, cum *bonum* m aliquod *privatum* à *communi* diſ-paverit, iterum diſſentiant, metu pro-eantur.

V. Numerat Ariſtoteles inter anima-, quæ Politica appellat, non modo *minem*, ſed etiam multa alia, ut *For-cam*, *Apem*, &c. quæ, quamquam ione deſtituantur, per quam pacta fa-e, & ſubmittere ſe regimini poſſint, hilominùs, conſentiendo, id eſt, eadem piendo, & eadem fugiendo, ita actio-

Cur brutorum quorundam animantium regimen ſolâ ſtet concordiâ; ho-

minum non item. nes ſuas dirigunt ad finem commun
ut cœtus eorum nullis ſeditionibu
obnoxii. Non ſunt tamen cœtus eo
civitates, neque ideò ipſa animalia
tica dicenda ſunt; quippe quorum
gimen conſenſio tantùm eſt; ſive m
voluntates ad unum objectum; non
in civitate opus eſt) una voluntas.
rum eſt, in creaturis illis ſolo ſenſu &
petitu viventibus *conſenſionem* anin
rum ita eſſe durabilem, ut nullâ aliâ r
pus ſit ad eam, & (ex conſequenti) ad
cem inter ſe conſervandam, præterqu
naturali eorum appetitu. In homini
autem aliter res ſe habet. Nam primò
ter homines certamen eſt honoris
dignitatis: inter beſtias non eſt: u
odium & invidia, ex quibus naſci
ſeditio & bellum, inter homines eſt,
ter illas non eſt. Secundò, appetitus n
turalis apum & ſimilium creaturar
conformes ſunt, & feruntur ad bon
commune, quod inter illas non diff
à privato. homini autém nihil penè p
bono habetur, in quo non ſit poſſeſſ
aliquid præcipui & eximii præ eo qu
poſſident cæteri. Tertio, animantia q
rationem non habent, nullum defectu
vident, vel videre ſe putant, in admin
ſtratione ſuarum rerumpublicarum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

i multitudine hominum plurimi ſunt
c præ cæteris ſapere exiſtimantes,
cnantur res novare; & diverſi novato-
r, innovant diverſis modis: id quod
e diſtractio, & bellum civile. Quartò,
amantia bruta, utcumque poſſint vo-
c ſuæ uſum aliquem habere, ad ſigni-
ſandum inter ſe affectus ſuos; carent
men illâ verborum arte, quæ neceſſa-
o requiritur ad perturbationes animi
ncitandas, nimirum, qua Bonum, me-
ls; Malum, pejus repræſentatur ani-
o, quàm revera eſt: hominis autem
gua tuba quædam belli eſt & ſeditio-
s; diciturque *Pericles* ſuis quondam o-
ionibus, tonuiſſe, fulguràſſe, & con-
liſſe totam *Græciam*. Quintò, non
tinguunt illa *injuriam* à *damno*. Inde
cidit, ut dum bene ipſis ſit, ſocios non
lpent. Homines autem maximè reipu-
cæ moleſti ſunt, quibus maximè licet
e otioſis. non enim antè certare de di-
itate publica ſolent, quàm in certami-
contra famem & frigus victoriam re-
rtaverint. Poſtremò, conſenſio crea-
rarum illarum brutarum naturalis eſt,
ominum pactitia tantùm, hoc eſt, ar-
icioſa eſt. non igitur mirandum eſt, ſi
ominibus ad vivendum in pace aliquid
nplius opus ſit. *Conſenſio* itaque, ſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ve *ſocietas* contracta ſine poteſtate a
quâ communi, per quam metu pœ
ſinguli regantur, non ſufficit ad ſecu
tatem, quæ requiritur ad exercitium j
ſtitiæ naturalis.

Requiri ad pacem hominum non modò conſenſionem, ſed etiam unionem.

VI. Quoniam igitur *conſpiratio* pl
rium voluntatum ad eundem finem n
ſufficit ad conſervationem pacis, & d
fenſionem ſtabilem, requiritur ut cir
ea quæ ad pacem & defenſionem ſu
neceſſaria, *una* omnium ſit *voluntas.* H
autem fieri non poteſt, niſi unusquisq
voluntatem ſuam, alterius *unius*, nim
rum unius *Hominis*, vel unius *Conci*
voluntati ita ſubjiciat, ut pro *volunta*
omnium & ſingulorum habendum ſi
quicquid de iis rebus quæ neceſſar
ſunt ad pacem communem ille *voluer*
CONCILIUM autem voco, cœtum pl
rium hominum deliberantium de
quod agendum, vel non agendum eſt,
commune omnium bonum.

Quid ſit unio.

VIII. *Voluntatum* hæc *ſubmiſſio*
mnium illorum, *unius hominis volun*
tati, vel *unius Concilii*, tunc fit, quand
unusquisque eorum unicuique cætero
rum ſe pacto obligat ad non reſiſten
dum *voluntati* illius *hominis*, vel illi
Concilii cui ſe ſubmiſerit, id eſt, ne u
ſum opum & virium ſuarum (quoniar

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

e ipſum contra vim defendendi reti-
e intelligitur) contra alios quoſcum-
illi deneget. Vocaturque UNIO.
ntas autem *Concilii*, ea intelligitur
, quæ eſt *voluntas majoris partis*
m hominum, ex quibus Concilium
ſiſtit.

VIII. Quamquam autem *voluntas* n ſit ipſa voluntaria, ſed tantum onum voluntariarum principium, n enim volumus velle, ſed *facere*) oque minimè cadat ſub deliberatio-n & pacta; tamen qui ſubjicit *volun-tem* ſuam alterius voluntati, transfert llum alterum *Ius virium* & *faculta-m* ſuarum: ut cum cæteri idem fece-t, habeat is cui ſubmittitur, tantas es, ut terrore earum, ſingulorum luntates ad unitatem & concordiam ſſit conformare.

In unione, jus omnium in unum transfertur.

IX. *Vnio* autem ſic facta, appellatur *vitas*, ſive *ſocietas civilis*, atque etiam *rſona civilis*. nam cum *una* ſit omnium *luntas*, pro *unâ perſonâ* habenda eſt; nomine *uno* ab omnibus hominibus rticularibus diſtinguenda & digno-enda, habens jura ſua, & res ſibi pro-ias. Ita ut neque civis aliquis, neque nnes ſimul, (ſi excipiamus eum cujus luntas ſit pro voluntate omnium)

Quid ſit civitas.

pro *civitate cenſendæ* ſit. CIVIT...
ergo (ut eam definiamus) eſt *per...*
una, cujus *voluntas*, ex pactis plur...
hominum, pro *voluntate* habend...
ipſorum omnium; ut ſingulorum vi...
bus & facultatibus uti poſſit, ad pa...
& defenſionem communem.

Quid ſit perſona civilis.

X. Quamquam autem *civitas* om...
perſona civilis ſit; non tamen, è c...
verſo, omnis *perſona civilis* eſt *civi...*
fieri enim poteſt ut cives plures, p...
mittente civitate ſuâ, coeant in *un...*
perſonam, certarum rerum agendar...
causâ. Hæ jam *perſonæ civiles* erunt ...
ſodalitates mercatorum, & conven...
alii quamplurimi; *civitates* tamen n...
ſunt, quia non ſubjecerunt ſe volun...
conventus ſimpliciter, & in omnib...
ſed in certis rebus à civitate determin...
tis; atque ita ut cuilibet eorum con...
ipſum *Corpus ſodalitatis*, contendere ...
dicio licitum ſit apud alios; quod *ci...*
contra *civitatem* licitum non eſt. H...
jusmodi igitur *ſocietates* ſunt *perſonæ ci-*
viles, *civitati* ſubordinatæ.

Quid ſit ſummum habere imperium, &c.

XI. In omni civitate, *Homo* ill...
vel *Concilium* illud, cujus volunta...
ſinguli voluntatem ſuam (ita ut dictu...
eſt) ſubjecerunt, SUMMAM POT...
STATEM, ſive SUMMUM IMP...

RIUM...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

RM, ſive DOMINIUM habere di- *quid*
ir. Quæ *Poteſtas* & *Ius imperandi* in *ſubdi-*
conſiſtit, quod unusquisque civium *tus.*
nem ſuam vim & potentiam, in il-
hominem, vel *Concilium* tranſtu-
Quod feciſſe, (quia vim ſuam in
m transferre naturali modo nemo
eſt) nihil aliud eſt, quàm de jure ſuo
ſtendi deceſſiſſe. *Civium* unusquis-
, ſicut etiam omnis *perſona civilis*
ordinata, ejus qui *Summum impe-*
m habet, SUBDITUS appellatur.
XII. Ex ante dictis ſatis oſtenſum *Duo ge-*
, quo modo, & quibus gradibus *nera ci-*
ltæ perſonæ naturales in *unam perſo-* *vita-*
m civilem, quam *civitatem* appella- *tum, natura-*
nus, ſtudio ſeſe conſervandi, mutuo *le & in-*
tu coaluere. Cæterùm qui ſe ſubji- *ſtituti-*
nt alteri propter metum, vel ipſi *vum.*
em metuunt ſe ſubjiciunt, vel alicui
, cui confidunt, ut ab eo protegan-
. Priore modo faciunt bello victi,
occidantur; poſteriore, nondum vi-
, ne vincantur. Prior modus initium
bet à *potentiâ naturali*, & dici poteſt
itatis *origo naturalis*; poſterior à *con-*
o & *conſtitutione* coëuntium, quæ
go ex inſtituto eſt. Hinc eſt quod duo
t genera *civitatum*: alterum *natura-*
, quale eſt *Paternum* & *Deſpoticum*;
alte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

alterum *inſtitutivum*, quod & *poli*
cum dici poteſt. In primo *Dominu*
quirit ſibi *cives* ſua voluntate; in al
cives arbitrio ſuo imponunt ſibime
ſis *Dominum*, ſive is ſit *unus homo*,
unus cœtus hominum, cum *ſummo im*
rio. Dicemus autem primo loco de
vitate inſtitutiva, deinde de *naturali*

CAPVT VI.

De jure ejus, ſive Concilii, ſive Hom unius, qui in civitate cum ſumma poteſtate eſt.

I. *Multitudini extra civitatem non poteſt at bui Ius aliquod, neque actio aliqua, in qu non ſigillatim conſenſerunt.* II. *Initium ci tatis eſt Ius majoris numeri conſentientis.* III *Vnumquemque Ius retinere protegendi ſe bitrio proprio, quamdiu ſecuritati ſuæ non proſpectum.* IV. Poteſtatem coactivam *ceſſariam eſſe ad ſecuritatem.* V. *Quid* Gladius Iuſtitiæ. VI. Gladium Iuſtitiæ *p nes eum eſſe qui habet* ſummum imperiu VII. Gladium belli *penes eundem e* VIII. Iudicia *penes eundem eſſe.* IX. Leg lationem *penes eundem eſſe.* X. Magiſtr tuum *&* Miniſtrorum *civitatis nominat nem penes eundem eſſe.* XI. Doctrinaru examinationem *penes eundem eſſe.* XI *Quicquid is fecerit*, impune *eſſe.* XIII. E *dem à civibus* imperium abſolutum co ceſſum eſſe: quantaque ei debeatur ob dientia. XIV. *Eundem* legibus *civitatis* no

ten

neri. XV. *Nemini proprium eſſe quicquam* *ntra illum qui habet* ſummum imperium. *VI. Quid ſit* furtum, homicidium, adulrium *&* injuria, *cognoſci ex* legibus civibus. XVII. *Opinio eorum qui civitatem contuere vellent, ubi non eſſet quiſquam cum* otentiâ abſolutâ. XVIII. *Notæ* Imperii mmi. XIX. *Si conferatur* civitas *cum* omine, *is qui habet* ſummum Imperium, *ad* civitatem *in ea ratione, in qua eſt ani-a humana ad ipſum hominem.* XX. Summum Imperium *non poſſe jure diſſolvi con-ſu eorum, quorum pactis eſt conſtitutum.*

COnſideranda inprimis eſt ipſa hominum (coëuntium in unam itatem ſuo ipſorum arbitrio) *Multi-o* (*) quid ſit; nimirum quòd non ſit *um* aliquid, ſed plures homines, quo-n unusquiſque ſuam habet ſibi volunam, & ſuum circa omnia proponenjudicium. Et ſiquidem per contras particulares ſinguli ſuum ſibi hant *Ius* & *proprietatem*, ut alter *hoc*, r *illud* dicat eſſe *ſuum*, nihil erit de tota multitudo, ut *perſonæ* à ſinguquopiam diſtincta, poſſit rectè di-e, hoc *meum* eſt, magis quam *alie-n*. Neque eſt actio ulla, quæ multitui attribui debet, ut *ſua*; ſed (ſi omnes plures conſenſerint) actio non erit, tot actiones, quot homines. Quamum enim in magnâ aliquâ ſeditione

Multitudini extra civitatem non poteſt attribui jus aliquod, neque actio aliqua, in quam non ſigillatim conſenſerunt.

vul-

vulgo dici ſoleat *populum* illius civi
cepiſſe arma; verum tamen eſt de
ſolis qui in armis ſunt, vel qui iis
ſentiunt. *Civitas* enim, quæ *una pe*
eſt, capere arma in ſe ipſam non p
Quicquid igitur à multitudine fa
eſt, intelligendum eſt factum eſ
unoquoque eorum ex quibus illa co
tur. Atque is qui in multitudin
exſiſtens, tamen iis quæ facta ſunt
conſenſerit, neque opem tulerit,
feciſſe cenſendus eſt. Præterea in m
tudine nondum in unam perſonam
modo quo dictum eſt, coalitâ, m
ille *naturæ ſtatus*, in quo *omnia omn*
ſunt; neque locum habet illud *meu*
tuum; quod vocatur *dominium*,
proprietas: propterea quod nondum
ſtat ſecuritas illa, quam ſuprà ad e
citium *legum naturalium* requiri oſ
dimus.

Annotatio. Multitudo, &c.] *Doctrina de Ci*
tatis in cives poteſtate, tota ferè depen
à cognitione differentiæ, quæ eſt inter m
titudinem hominum quæ regit, & e
quæ regitur. Ea enim civitatis nat
eſt, ut civium multitudo ſive aggre
tum, non modo imperet, ſed etiam im
ranti ſubjiciatur; ſed alio atque

ſ-

m. Quam differentiam in primo hoc
culo ſatis explicatam eſſe credide-
r. Verum, ex multorum contra ea quæ
untur objectionibus, aliter eſſe ſentio.
ue uberioris explicationis cauſa pau-
c adjicere viſum eſt.

Multitudo, quia vox collectiva eſt,
ficare intelligitur res plures, ut ho-
um multitudo idem ſit quod multi
ines. Vox eadem quia numeri eſt ſin-
ris, unam rem ſignificat, nempe unam
titudinem. At neutro modo intelligi-
multitudo habere unam voluntatem
tura datam, ſed alius aliam. Ne-
ergo attribuenda illi eſt una actio,
cunque ea ſit. Itaque promittere, pa-
, jus acquirere, jus transferre, fa-
, habere, poſſidere, & ſimilia, multi-
o non poteſt, niſi ſigillatim ſive viri-
, ut ſint promiſſa, pacta, jura, actio-
, tot quot ſunt homines. Quapropter
ltitudo, perſona naturalis non eſt. Cæ-
um eadem multitudo, ſi viritim paci-
ntur, fore ut unius alicujus hominis
untas, vel majoris partis ipſorum vo-
tates conſentaneæ, pro voluntate omni-
habeantur, tunc perſona una fit: vo-
tate enim prædita eſt, ideoque actio-
facere poteſt voluntarias, quales ſunt,
erare, leges condere, jus acquirere &
trans-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

transferre, & cætera; & populus
quam multitudo dicitur. Diſtingue
itaque ſic eſt; Per Populum vel mu
dinem, quoties ipſam aliquid velle,
rare, vel facere dicimus, intelligit
vitas quæ imperat, vult & agit pe
luntatem unius hominis, vel per v
tates plurium hominum conſenta
quod niſi in conventu fieri nequit.
ties autem à multitudine hominum,
magna ſive parva, aliquid fieri d
ſine voluntate illius hominis vel con
tus; id factum eſſe à populo ſubdito, i
à multis ſimul civibus ſingularibus,
que ex una voluntate, ſed ex pluribus
venire plurium hominum; qui cives
& ſubditi, civitas non ſunt.

Initium civitatis eſt jus majoris numeri conſen- tientis.

II. Conſiderandum deinde eſt, un
quemque ex multitudine (quo co
tuendæ civitatis principium fiat) de
conſentire cum cæteris, ut in iis re
quæ à quopiam in cœtu proponen
pro voluntate omnium habeatur
quod voluerit eorum major pars.
enim modo multitudinis homin
quorum ingenia & vota inter ſe tam
riè differunt, nulla omnino erit volun
Quodſi quis nolit conſentire, cæteri
eo civitatem nihilo minus inter ſe co

ient. Ex quo fiet ut civitas in diſſen-
icem Jus ſuum primævum retineat,
ceſt, *jus belli*, ut in hoſtem.

II. Quoniam autem capite præ-
ente, articulo 6, requiri ad ſecurita-
e hominum diximus, non modo con-
ionem, ſed etiam ſubjectionem vo-
tatum, circa eas res quæ ad Pacem
Defenſionem ſunt neceſſariæ; & in
unione, ſive *ſubjectione*, conſiſtere
uram *civitatis*; videndum hoc loco
, ex iis rebus quæ in cœtu hominum
uorum voluntates omnes in majo-
partis voluntate continentur) pro-
ni, diſcuti, & ſtatui poſſunt, quæ-
m res ad Pacem, & defenſionem com-
nem ſint neceſſariæ. Inprimis au-
n *paci neceſſarium* eſt, ut unusquiſ-
e in tantum protegatur contra cæte-
um violentiam, ut poſſit ſecurè vi-
e, hoc eſt, ne habeat cauſam juſtam
tuendi à cæteris, quamdiu ipſe alios
iuriâ nullâ affecerit. Tutos quidem
ldere homines à mutuis damnis, ita
lædi, vel occidi injuriâ non poſſint,
poſſibile eſt; neque ergo cadit in de-
erationem. Sed ne ſit metuendi cau-
juſta, proſpici poteſt. Securitas
im Finis eſt, propter quem homines ſe
bjiciunt aliis: quæ ſi non habeatur, ne-
mo

Vnumquemque jus retinere protegendi ſe arbitrio proprio, quamdiu ſecuritati ejus non eſt proſpectum.

mo intelligitur ſe aliis ſubjeciſſe, a
ſe arbitrio ſuo defendendi amiſiſſe.
que antè intelligendus eſt quiſqu
obſtrinxiſſe ad quicquam, vel jus
in omnia reliquiſſe, quàm ſecurita
ſit proſpectum.

Poteſtatem coactivam neceſſariam eſſe ad ſecuritatem.

IV. Ad ſecuritatem hanc non ſu
ut unusquisque eorum qui in civit
coalituri ſunt, cum cæteris paciſc
vel verbis, vel ſcripto, de *non occ*
do, *non furando*, & ſimilibus Leg
obſervandis. Manifeſta enim om
eſt ingenii humani pravitas, & e
rientiâ nimis cognitum, quàm pa
amotâ pœnâ, conſcientiâ promiſſo
homines in officio contineantur. S
ritati itaque, non *pactis*, ſed *pœnis* pr
dendum eſt. Tunc autem ſatis prov
eſt, cùm pœnæ tantæ in ſingulas i
rias conſtituuntur, ut apertè majus
lum ſit feciſſe, quàm non feciſſe. Om
enim homines neceſſitate natura
eligunt, quod *ſibimet ipſis apparenter*
num eſt.

Quid ſit gladius juſtitiæ.

V. Ius autem pœnas ſumendi t
intelligitur datum eſſe alicui, qua
unusquisque paciſcitur, ſe non auxilia
rum eſſe ei qui pœnas daturus eſt.
cabo autem *Ius* hoc *Gladium juſt*
Hujuſmodi autem pacta ſatis plerum

obſervant homines, niſi ubi ipſi vel illorum proximi puniendi ſunt.

VI. Quoniam ergo ad ſecuritatem ſingulorum, atque adeò ad pacem communem *neceſſarium* eſt, ut *Ius* utendi *gladio* ad pœnas, in aliquem *hominem* vel *concilium* transferatur; is *homo*, vel illud *concilium*, neceſſariò intelligitur *ſummum* in civitate *imperium* jure habere. Qui enim pœnas ſuo arbitrio jure ſumit, jure omnes cogit ad omnia, quæ ipſe vult; quo imperium majus excogitari nullum poteſt.

Gladium juſtitiæ penes eum eſſe, qui habet imperium ſummum.

VII. Fruſtra autem pacem inter ſe colunt, qui ſe contra externos tueri non poſſunt; neque poſſibile eſt iis ſe tueri contra externos, quorum vires unitæ non ſunt: ideóque *neceſſarium* eſt ad ſingulorum conſervationem, ut ſit *concilium* aliquod *unum*, vel *homo unus* qui jus habeat armandi, congregandi, & uniendi tot cives in omni periculo, vel occaſione, quot pro incerto numero & viribus hoſtium ad communem defenſionem opus erit; rurſusque cum hoſtibus quoties expediet pacem faciendi. Intelligendum ergo eſt, ſingulos cives, in *unum* vel *hominem* vel *concilium*, totum hoc *Ius belli* & *pacis* transtuliſſe: Atque jus hoc (quod *Gladium*

Gladium belli penes eundem eſſe.

belli

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

belli appellare poſſumus) eſſe ejus *hominis* vel *concilii*, cujus eſt *Gla* *juſtitiæ*. Nemo enim ad arma & ad ſumtus cives poteſt jure cogere, qui jure punire eum poteſt qui non dierit. *Summo* itaque *Imperio* ute *Gladius*, tam *belli* quam *juſtitiæ*, ex civitatis conſtitutione & eſſentialiter hæret.

Judicia penes eundem eſſe.

VIII. Quoniam autem *jus gl* nihil aliud eſt, quam jure poſſe, ſuo bitrio, gladio uti; ſequitur, *Arbitri* ſive *judicium* de recto ejus uſu ad e dem pertinere. Si enim *poteſtas judic* *di* penes unum eſſet, & poteſtas e quendi penes alterum, nihil efficere fruſtra enim judicaret, qui mandata ſequi non poſſet; aut ſi exſequatur jus alterius, non ipſe *jus gladii* hab dicitur, ſed alter, cujus ille miniſter t tum eſt. Omne igitur *judicium* in *ci* *tate* eſt illius qui *Gladios* habet, hoc e ejus cujus eſt *imperium ſummum*.

Legiſlationem penes eundem eſſe.

IX. Porrò, cum non minus, in multò magis ad pacem conducat, pr venire ne rixæ oriantur, quam ortas co peſcere: controverſiæ autem om naſcantur ex eo, quod differunt inte opiniones hominum de *meo* & *tuo*, *j* *ſto* & *injuſto*, *utili* & *inutili*, *bono* & *ma*

bon

oſto & *inhoneſto* , & ſimilibus , quæ uı; proprio æſtimat judicio : ejuſdem *umi imperii* eſt , communes omni- xhibere regulas ; ſive menſuras , & icè eas declarare , quibus unusquis- ciat quid *ſuum* , quid *alienum* , quid *m* , quid *injuſtum* , quid *honeſtum* , *inhoneſtum*, quid *bonum*, quid *ma-* , appellandum ſit : hoc eſt ſumma- quid *agendum* & quid *fugiendum* ſit ta communi. Regulæ autem , ſive ſuræ illæ , vocari ſolent *leges civiles* *eges civitatis* , ut quæ ejus qui *ſum-* in civitate *imperium* obtinet , ſunt *data*. Et LEGES CIVILES (ut eas iamus) nihil aliud ſunt , quam ejus in civitate *ſummâ poteſtate* prædi- eſt , de civium futuris actionibus data.

Magiſtratuũ & miniſtrorum civitatis nominationem penes eundem eſſe.

. Præterea cum , civitatis negotia, & *pacis*, ab *uno homine* , *vel concilio* , abſque *miniſtris* & *magiſtratibus* *rdinatis* omnia adminiſtrari , impoſ- ſit ; pertineatque ad pacem & de- onem , ut quibus de controverſiis judicare , vicinorum conſilia per- re , bella prudenter gerere , utilitati tatis undiquaque proſpicere incum- rectè ſuis officiis fungantur , rationi ſentaneum eſt , ut ab eo dependeant ,

& eligantur, qui habet *ſummum i*… *rium* tam in *bello*, quàm in *Pace*.

Doctrinarum examinationẽ penes eundem eſſe.

XI. Manifeſtum quoque eſt, ac… nes omnes voluntarias initium ha… & neceſſariò dependere à voluntate;… luntatem autem faciendi vel non fac… di dependere ab opinione *boni* vel *m*… *præmii* vel *pœnæ*, quam ſibi quisque c… ceperit ex facto vel omiſſo ſequutu… eſſe; ita ut actiones omnium à ſuis… jusque opinionibus regantur. Quar… latione neceſſariâ & evidenti intellig… pacis communis intereſſe plurimùm… nullæ opiniones vel doctrinæ civi… proponantur, quibus putent, vel ſe… non poſſe *legibus* civitatis, hoc eſt, m… datis illius *hominis*, vel *concilii*, cui *ſu*… *mum* civitatis *imperium* commiſſum… obtemperare; vel licitum ſibi eſſe ei r… ſtere; vel majorem pœnam manere… neganti, quàm præſtanti obſequium… enim unus imperet aliquid facere… pœna mortis naturalis, alius vetet… pœnâ mortis æternæ, uterque jure;… quetur, non tantùm cives, etſi innoc… tes, puniri jure poſſe, ſed penitus diſ… vi civitatem. Neque enim ſervire q… quam duobus dominis poteſt, nequ… cui obediendum eſſe credimus metu… mnationis, minùs dominus eſt, quàn…

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

obeditur metu mortis temporalis, otius magis: Sequitur ergo, illum m ſive *hominem*, ſive *curiam*, cui miſſum eſt à civitate *ſummum imperium*, hoc quoque habere juris, ut (*) & cet quæ opiniones & doctrinæ paci nicæ ſunt, & vetet ne doceantur.

t judicet quæ opiniones, &c.] *Do- fere nullum eſt, neque circa cultum , neque circa ſcientias humanas, un- diſſenſiones, deinde diſcordiæ, convi- & paulatim bellum oriri non poſſit. ue accidit hoc propter Dogmatis fal- tem, ſed propter ingenium hominum, ſapientes ſibi viſi, idem videri volunt ibus. Verùm hujusmodi diſſenſiones mquam impediri non poſſunt, ne o- tur, attamen ne impediant pacem licam, Imperii ſummi exercitio coërce- oſſunt. De opinionibus itaque iſtius- li loquutus hoc loco non ſum. Sunt do- æ quædam, quibus imbuti cives ob- ntiam civitati negari, & contra cipes ſummos ſummasque poteſtates nari, idque jure poſſe, imò oportere, trantur. Quales ſunt quæ ſive dire- & apertè, ſive obſcurius per conſe- ntiam, hominibus aliis præter eos qui- imperium ſummum traditum eſt, ob-* Annotatio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

edientiam poſtulant. Spectare hoc ado... teſtatem, quam in aliena civitate E... ſiæ Romanæ Principi multi attribuunt... ad poteſtatem etiam quam alicubi e... Eccleſiam Romanam Epiſcopi in civ... ſua ſibi poſtulant; denique ad libert... quam prætextu Religionis ſumunt ſib... iam cives infimi, non diſſimulo. Nam qu... bellum civile in orbe Chriſtiano unq... exſtitit, quod ab hac radice ortum au... litum non fuerit? Doctrinarum igitu... dicium, utrum obedientiæ civili r... gnent necne, & ſiquidem repugnent, ... teſtatem prohibendi ne doceantur, i... rio civili hic attribuo. Nam cum n... ſit, qui earum rerum quæ ad pacem... defenſionem civitatis pertinent, judic... civitati non concedat, & manifeſtum... opiniones quales jam recitavi, perti... ad pacem civitatis, ſequitur neceſſariò... pinionum examen, an tales ſint nec ne... civitatem, id eſt, ad eum penes quem... ſummum Civitatis imperium, refer... portere.

Quicquid is fecerit, impune eſſe.

XII. Poſtremò, ex eo quod civi... unusquisque voluntatem ſuam volu... ti ejus ſubjecit, qui *ſummum* in civi... *imperium* habet, ita ut viribus prop... contra eum uti non poſſit; ſequitur ...

n

niſtè, impunè debere eſſe, quicquid ab actum erit. Nam ut punire naturali- eum nemo poteſt, qui ſatis virium n habet; ita neque jure punire, qui ſa- virium non habet.

Eidem à civibus imperium abſolutum conceſſum eſſe, quantaque ei debeatur obedientia.

XIII. Ex his quæ dicta jam ſunt, nifeſtiſſimum eſt, in omni civitate fectâ (hoc eſt, ubi nulli civium *Ius* , viribus ſuis ad propriam conſerva- nem ſuo arbitrio utendi, ſive ubi *gla- privati jus* excluditur) eſſe *ſum- m* in aliquo *Imperium*, quo majus ab minibus jure conferri non poteſt, ſive o majus nemo mortalium habere po- t in ſe ipſum. Imperium autem quo jus ab hominibus in hominem trans- ri non poteſt, vocamus (*) ABSOLU- M. Quicunque enim voluntatem m ita voluntati civitatis ſubjecit, ut idlibet poſſit *impunè facere*, *leges ndere*, *lites judicare*, *pœnas ſumere*, *ribus* & *opibus* omnium ſuo arbitrio i, atque hæc omnia jure; ſanè impe- um ei maximum quod concedi poteſt, nceſſit. Idem experientiâ per omnes vitates quæ ſunt, vel fuerunt unquam, nfirmari poteſt. Quamquam enim andoq; dubitetur, *quis homo*, vel *quod ncilium*, *ſummum* in civitate *imperium* abeat, exſiſtit tamen ſemper & exerce-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

tur tale imperium , niſi tempore ſedio-
nis & belli civilis, & tunc duo fiunt *ſu*-
ma imperia ex uno. Seditioſi verò
contra abſolutam potentiam diſſe
ſolent , non tam tollere eam, quàm i
lios transferre ſatagunt. Sublatâ e
hâc potentiâ, unà tollitur civitas, &
dit confuſio omnium rerum. Cum ju
abſoluto ſummi Imperantis, tanta c
nectitur civium obedientia, quant
civitatis regimen neceſſario requirit,
id eſt, tanta ut jus illud fruſtra non
conceſſum. Hujusmodi autem obedi-
tiam,licet ea aliquibus de cauſis aliqua
do negari jure poſſit,quia tamen præſ
ri major non poteſt, SIMPLICEM V
cabimus. Naſcitur autem ad eam pr
ſtandam obligatio non immediatè ex
pacto, in quo jus noſtrum omne ad ci
tatem tranſtulimus; ſed mediatè, nem
ex eo quod ſine obedientia jus Impe
fruſtra eſſet, & per conſequens omni
conſtituta civitas non fuiſſet. Aliud eni
eſt, ſi dico, Jus tibi do quidlibet impera
di; aliud, ſi dico, Faciam quicquid imp
rabis. Poteſtque tale eſſe mandatum,
interfici malim quàm facere. Siquide
ergo teneri nemo poteſt, ut velit interfi-
ci , multo minus tenetur ad id quo
morte eſt gravius. Si jubeat ergo in
terfi

ecere me ipſum, non teneor. Nam
t negavero, nec jus imperii fruſtra
ſi cum alii haberi poſſint qui id face-
iſſi non recuſabunt, neque id recu-
uod facere pactus ſum. Similiter ſi is
ſummum habet Imperium, ſe ipſum,
erantem dico, interficere alicui im-
et, non tenetur: quia intelligi non
eſt, ut id pactus fuerit. Neque pa-
tem, ſive is innocens, ſive nocens ſit,
jure condemnatus; cùm & alii ſint
id facere juſſi volunt, & filius mori
im vivere infamis atque exoſus ma-
Multi alii caſus ſunt, in quibus, cùm
ndata aliis quidem factu inhoneſta
it, aliis autem non ſunt, obedientia
his præſtari, ab illis negari jurè po-
t: atque id ſalvo jure, quod Imperan-
conceſſum eſt abſolutum. Nam illi in
llo caſu, eos qui obedientiam nega-
nt, interficiendi jus adimitur. Cæte-
m qui ſic interficiunt, etſi jure con-
ſſo ab eo qui habet, tamen eo jure ali-
r atque recta ratio poſtulat utentes,
ccant contra leges naturales, id eſt,
ontra Deum.

ABSOLVTVM.] *Imperium abſo-* *Annotatio.*
tum ſtatus popularis apertè ſibi po-
ulat: nec repugnant cives. Nam in

conventu multorum hominum civi[...] faciem agnoſcunt, & conſilio res[...] ri intelligunt etiam imperiti. Civ[...] tamen non minus eſt Monarchia, q[...] Democratia, habentque Reges abſ[...] Conſiliarios ſuos, à quibus moneri[...] imperia ſua in rebus omnibus ma[...] momenti expendi quidem, etſi non[...] vocari, volunt. Sed civitatem in p[...] ſona Regis contineri, minus manifeſt[...] eſt plerisque. Itaque contra imperi[...] abſolutum objiciunt primò, quod ſi q[...] quam tali jure eſſet, civium cond[...] miſera eſſet. Sic enim cogitant, rapi[...] ſpoliabit, occidet. Et tantùm non j[...] ſpoliatum & occiſum ſe quisque pu[...] Quare autem faceret? non quia pote[...] nam niſi vult, non faciet. An in un[...] vel paucorum gratiam cæteros omnes ſ[...] liare vult? Primò etſi jure, id eſt, ſ[...] injuria ſibi illatâ, non tamen juſtè, [...] eſt, ſine violatione legum naturaliu[...] & injuriâ in Deum faciet. Itaque à j[...] re-jurando Principum ſecuritas ſubdi[...] oritur nonnulla. Deinde ſi juſtè id fac[...] re poſſet, vel ſi jusjurandum nihili pe[...] deret, ratio quare ſpoliare cives ſu[...] vellet, cùm id ſibi bonum non ſit, nul[...] apparet. Quin princeps aliquando in[...] què faciendi animum habere poſſit, n[...]

gandum

ndum non eſt. Sed fac te dediſſe ei im-pium non abſolutum, ſed quantum ad pſum ab injuriis aliorum defendendum is ſit, quod ut des, ſi ſalvus eſſe vis, ne-e eſt; nonne eadem omnia ſunt timen-? Nam qui ſatis habet virium ad o-nes protegendos, ſatis quoque habet ad nes opprimendos. Nihil ergo hic duri , præterquam quod res humanæ ſine in-mmodo aliquo eſſe non poſſunt. Atque c ipſum incommodum à civibus, non ab perio eſt. Nam ſi homines propriis ſin-lorum imperiis regere ſe poſſent, hoc eſt, ivere ſecundum leges naturales, opus nnino civitate non eſſet, neque commu-i imperio coërceri.

Objiciunt ſecundò, imperium in orbe hriſtiano abſolutum nullum eſſe. Quod rtè non eſt verum. Nam omnes Mo-archiæ, omneſque alii ſtatus civita-um tales ſunt. Quamquam enim illi ui ſummum imperium habent, non o-nnia faciunt quæ vellent, & quæ civi-ati utilia eſſe ſciunt, cauſa ejus rei non ſt defectus juris, ſed conſideratio ci-vium, qui privatæ rei attenti, & ea-rum rerum, quæ ad publicum ſpectant, gnari, ad officium quandoque ſine pericu-lo civitatis cogi non poſſunt. Itaque Prin-cipes ab exercitio juris ſui abſtinent ali-

 quando,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

quando, prudenterque de re aliquid,
jure autem nihil remittunt.

Eundem legibus civitatis non teneri.

XIV. Neque ſibi dare aliquid qu
quam poteſt, quia jam habere ſuppo
tur quod dare ſibi poteſt; neque ſibi o
ligari. Nam cùm idem eſſet *obligatus*
obligans, obligans autem obligatum p
ſit liberare, fruſtra eſſet ſibi obliga
quia liberare ſe ipſum poteſt arbitra
ſuo; & qui hoc poteſt, jam actu liber e
Ex quo conſtat, *legibus civilibus* non t
neri ipſam civitatem. Nam leges civil
ſunt leges civitatis; quibus ſi obligaret
ipſa obligaretur ſibi. Neque obligari p
teſt civitas civi. Quoniam enim hic
lam, ſi voluerit, poteſt obligatione l
berare, & vult quoties ipſa vult, (qu
civis cujusque voluntas in omnibus r
bus, comprehenditur in voluntate civ
tatis) libera eſt civitas quando vult, h
eſt, actu jam libera eſt. *Concilii* auten
ſive *hominis* cui *ſummum imperium* con
miſſum eſt, voluntas, eſt voluntas civit
tis. Complectitur ergo voluntates ſingu
lorum civium. neque igitur tenetur is
cui *ſummum imperium* commiſſum eſt
legibus civilibus; hoc enim eſt obliga
ſibi, neque cuiquam civium.

Nemini

XV. Quoniam autem, ut ſupra o

tenſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

nſum eſt, ante conſtitutionem civita- *omnia omnium* ſunt, neque eſt quod is ita *ſuum* eſſe dicat, quod non alius ilibet idem eodem jure vendicet pro o, (ubi enim omnia *communia* ſunt, hil cuiquam *proprium* eſſe poteſt) quitur, *proprietatem* initium ſumſiſſe) cum ipſis civitatibus, atque eſſe id ique *proprium*, quod ſibi retinere po- ſt per leges, & potentiam totius civi- tis, hoc eſt, per eum cui *ſummum* ejus *perium* delatum eſt. Ex quo intelligi- r, ſingulos cives *ſuum* ſibi *proprium* ha- re, in quod nemo concivium ſuorum s habet, quia iiſdem legibus tenentur; on autem proprium ita habere quic- iam, in quod non habeat jus ille qui bet *imperium ſummum*, cujus mandata nt ipſæ leges, cujus voluntate voluntas gulorum continetur, & qui à ſingulis nſtituitur judex ſupremus. Quam- iam autem multa ſint, quæ civitas ci- bus permittit, ideóque aliquando con- a habentem *ſummum imperium* lege a- i poſſit: actio tamen ea non eſt *juris ci- ilis*, ſed *æquitatis naturalis*; neque agi- ır de eo (*) quod jure *poſſit* is, qui *ſum- um imperium* habet, ſed de eo quod *oluit*; ideóque ipſe erit judex, tanquam cognitâ æquitate, non poſſet iniquè dicare.

propriũ eſſe quicquam contra illum qui habet ſummum imperium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Annotatio. Proprietatem initium ſumſiſſe cu civitatibus, &c.] *Quod ab aliqui objectum eſt, bonorum proprietatem iam ante conſtitutas civitates in pa bus familiarum exſtitiſſe, id, quoniam miliam civitatem parvam eſſe dixera, fruſtra objectum eſt. Nam filiifamili proprietatem rerum ſuarum à patre c ceſſam habent, diſtinctam quidem à teris filiis ejuſdem familiæ, ſed non à p prietate ipſius patris. Patres vero div ſarum familiarum, qui nec patri nec mino communi ſubjiciuntur, jus comm ne in omnia habent.*

Annotatio. Neque agitur de eo quod jure poſſi &c.] *Quoties actio legis civi contra ſu mum Imperantem, id eſt, contra civit tem conceditur; ea actione non qu ritur, an civitas rem de qua agitu poſſidere jure poſſit, ſed an legibus a latis eam poſſidere voluerit. Eſt enim l ſummi Imperantis voluntas declarat Cùm itaque pecuniam duobus nominib civitas à cive petere poſſit, nimirum tributum, vel ut debitum, in priore ca actio legis non conceditur: nam quæri n poteſt, an civitas tributi exigendi jus ha beat: in ſecundo conceditur, propter quod nihil vult auferre civitas à civ per calliditatem; & tamen, ſi opus eſt*

omni

nia apertè. Itaque quod reprehendit dam hunc locum, dicens, facile, ex doctrina, eſſe principibus ære alieno ſe rare, ineptè reprehendit.

XVI. *Furtum*, *Homicidium*, *Adul-* um, atque *injuriæ* omnes legibus uræ prohibentur. Cæterum quid in *furtum*, quid *homicidium*, quid *ulterium*, quid denique *injuria* ap- plandum ſit, id non *naturali*, ſed *ci-* *i lege* determinandum eſt. Non enim nnis ablatio rei, quam alter poſſidet, rei *alienæ* tantum, *furtum* eſt. Quid tem *noſtrum* eſt, quid *alienum*, *legis* *vilis* quæſtio eſt. Similiter non omnis ciſio hominis *Homicidium* eſt, ſed s tantùm quem occidere vetat *lex ci-* *lis*; neque omnis concubitus *adulte-* *um* eſt, ſed is tantùm quem *leges ci-* *les* prohibent. Denique promiſſi vio- io *injuria* eſt, ubi ipſum promiſſum itum eſt; ubi verò *jus* non eſt paci- ndi, ibi nullum *jus* tranſit; ideóque lla ſequitur *injuria*, ut dictum eſt pite 2. artic. 17. Quæ autem paciſci ſſumus, & quæ non poſſumus, *à le-* *civili* pendent. Rectè igitur ſanxit ci- tas *Lacedæmoniorum*, impune fore ad- eſcentibus, ſi quaſdam res ita aliis

Quid ſit furtum, homicidium, adulterium, & injuria; cognoſci ex legibus civilibus.

auferrent, ut non deprehenderentur ni-
hil enim aliud erat, quàm legem ca-
re, ut *ſuum*, non *alienum* eſſet, qu
acquireretur. Rectè item ubique
ditur, quem bello vel neceſſitate
priæ defenſionis occidimus. Sim
qui concubitus in una civitate *matri-*
nium eſt, in aliâ *adulterium* judic
tur, & è converſo. Item ea pacta
faciunt *matrimonium* in uno cive,
idem faciunt in alio, quamquam
dem civitatis; propterea quod qui
hibetur à civitate, (hoc eſt, ab ec
Homine vel *Concilio*, cujus eſt *ſumm*
in civitate *Imperium*) quidpiam p
ſci, non habet jus paciſcendi. Neque
go pactum ejus validum eſt; non ſit
go *matrimonium*. Ejus autem pactu
qui minimè prohibebatur, ideo valid
eſt, & *matrimonium*. Neque addit c
buscunque pactis illicitis validitat
ullam, quòd facta fuerint cum jure-
rando, (*) aut Sacramento. Nihil en
addunt hæc pactorum firmitati, ut
ctum ſupra eſt cap. 2. articulo 22. Qu
igitur *Furtum*, quid *Homicidium*, qu
Adulterium, & in univerſum, quid ſit *in-*
juria, cognoſcitur ex *lege civili*, hoc e
ex mandatis ejus qui in civitate cu
ſummo imperio eſt.

Quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

uod facta fuerint cum jure-jurando *Annotatio.*
acramento, &c.] *Vtrum Matri-*
um Sacramentum ſit, (quo ſenſu
ox à Theologis uſurpatur) an non
non eſt hujus inſtituti diſputare.
um dico, viri & mulieris ad coha-
ionem contractum legitimum, id eſt,
ivili conceſſum, ſive Sacramentum
ſit, ſive non ſit, certè eſſe matri-
ium legitimum. Cohabitationem au-
qualem aut inter quos civitas fieri
ibet, matrimonium non eſſe, cum ſit
ſentia matrimonii, ut ſit contractus
imus. Matrimonia fuerunt legitima
nultis in locis, ut apud Iudæos, Græ-
Romanos, quæ tamen ſolvi poterant.
d eos autem qui non permittunt hu-
modi contractus, niſi ea lege ut nun-
um diſſolvantur, matrimonium ſolvi
dem non poteſt; & ratio eſt quod ci-
as illud ſolubile fieri vetuit, non quod
trimonium ſit Sacramentum. Itaque
ca matrimonium nuptiarum cerimo-
as, quæ in Templo peragendæ ſunt, pera-
e, conjugibus benedicere, vel, ſi ita di-
ndum eſt, eos conſecrare, ad Eccle-
ſticos fortaſſe ſolos pertinebit; cætera
nnia, nempe qui, quando, quibus pa-
is matrimonia fiant, penes leges civitatis
nt.

Opinio eorum qui civitatem conſtituere vellent, ubi non eſſet quisquam cum potentia abſoluta.

XVII. Adeò durum maxima
ti hominum videtur eſſe *ſummum*
imperium & *potentia abſoluta*, u
etiam nomina oderint. Id quod a
maximè per inſcitiam *humanæ n*
& *legum naturalium*, partim aute
iam per eorum culpam, qui cùm i
li imperio conſtituti ſint, poteſta
ad propriam libidinem abutuntur.
fugiant igitur hujusmodi *ſumman*
teſtatem, quidam eorum civitaten
tis rectè conſtitutam volunt, ſi ill
cives futuri ſunt, coëuntes, de c
articulis propoſitis & in cœtu agi
probatisque conſentiant, jubean
eos obſervari, pœnasque præſcripta
iis ſumendas eſſe qui eos violave
Ad quam rem, atque etiam ad pro
ſationem externorum hoſtium, p
ſcribunt reditum certum & limitat
ea lege, ut ſi non ſufficiat, rede
dum ſit ad novam cœtus conven
nem. Quis non videt in civitate ſic c
ſtitutâ, cœtum illum qui hæc præſ
pſit, habuiſſe *poteſtatem abſoluta*
ſi manet igitur *cœtus*, vel de temp
in tempus ad certum diem & loc
conventus celebret, erit perpetua p
tentia illa. Sin penitùs ſe diſſolva
vel unà diſſolvitur civitas, atque ita

vertu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

euntur ad *ſtatum belli*, vel relinqui-
alicubi poteſtas puniendi eos qui
transgredientur, quicunque de-
n & quotcunque illi fuerint; quod
non poteſt ſine *poteſtate abſolu-*
Nam qui *jure* tantùm ſibi conceſ-
virium habet, ut poſſit quotlibet
s pœnis coërcere, habet potentiam
am, ut à civibus major contribui
poſſit.

XVIII. Manifeſtum eſt igitur, eſſe omni civitate aliquem *hominem* *m*, vel *concilium* ſive *curiam unam*, potentiam in cives ſingulos jure et tantam, quantam extra civitatem squiſque habet in ſe ipſum: id eſt, *mam* ſive *abſolutam*, viribus civita- neque ullâ alia re limitandam. Si n poteſtas ejus limitaretur, neceſſe ut id fiat à majori poteſtate: opor- enim eum qui limites præſcribit, orem potentiam habere, quam is limitibus cohibetur. Potentia ita- illa cohibens, vel ſine limite eſt, vel um cohibetur ab aliâ majori; & ſic dem devenietur ad poteſtatem, ſine limite præter eum qui terminus ul- us eſt virium civium ſimul omnium. lem dicitur quoque *imperium ſum- m*, & ſiquidem *concilio* id commiſ- *Notæ Imperii ſummi.*

ſum

ſum ſit, vocatur illud *concilium ſu*
mum; ſi verò homini uni datum
vocatur ille homo, *ſupremus* civi
Dominus. *Imperii* autem *ſummi* n
ſunt hæ, *leges condere, & abrogare*;
lum & *pacem* decernere; *controve*
omnes per ſe, vel per *judices* à ſe co
tutos *cognoſcere*, & *dijudicare*; *M*
ſtratus, *Miniſtros*, *Conſiliarios* om
eligere. Denique ſi quis ſit qui un
quamcunque actionem jure agere
teſt, quæ nulli civi, neque civibus, p
terquam ipſi ſoli licita eſt, is *ſumm*
imperium in civitate obtinet. Nam
quæ fieri neque à cive ullo, neque à p
ribus civibus jure poſſunt, civitas
poteſt facere. Is igitur qui ea facit, j
utitur civitatis, quod eſt *imperium ſu*
mum.

Si confe-ratur ci-vitas cum ho-mine, is qui habet ſum-mum imperi-um, eſt ad civi-tatem

XIX. Qui civitatem & cives c
homine & membris ejus comparare
lent, dicunt penè omnes, eum qui *ſu*
mum imperium obtinet in civitate, e
ad civitatem totam id quod caput eſt
totum hominem. Cæterum ex ante
ctis apparet, eum qui tali imperio pr
ditus eſt, (ſive *Homo* ſit, ſive *curia*) h
bere ad civitatem, rationem non ca
tis, ſed animæ. Nam anima eſt, per qu
homo habet voluntatem, hoc eſt, p
t

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

velle & nolle. Ita per eum qui *ſum*-*m* habet *imperium*, & non aliter, vo-ntem habet, & poteſt velle & nolle is. Cum capite conferendus potiùs etus conſiliariorum, ſive conſilia-nus, cujus ſolius conſilio (ſi ali-ſolius) is qui habet *ſummum im*-*m* in regendâ civitate, in rebus ma-momenti utitur. Capitis enim offi-conſulere eſt, ſicut animæ im-re.

in ea ratione, in qua eſt anima humana ad ipſum hominem. Per cap. 6. art. 1.

X. Siquidem *imperium ſummum*, ctorum, quæ cives ſive ſubditi inter guli cum ſingulis mutuò ineunt, itutum ſit; pacta autem omnia, ut untate contrahentium vim ſuam ntur, ita conſenſu eorundem vim perdant, & diſſolvantur; inferet aliquis, *ſummum imperium* conſen-nium ſimul ſubditorum poſſe tolli. d etſi verum eſſet, non video tamen periculi inde *ſummis imperantibus* *jure* poſſet. Quoniam enim ſuppo-, unumquemque unicuique ſe obli-, ſi quilibet unus civium id fieri, cæteri omnes utcunque conſen-, tenebuntur. Nec poteſt quiſquam m ſine *injuriâ* facere, quod pacto m inito non facere ſe obligavit. eſt autem putandum, accidere un-quam,

Summum imperium non poſſe jure diſſolvi conſenſu eorum, quorum pactis eſt conſtitutum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

quam, ut omnes ſimul cives, nu
quidem excepto, contra *ſummum im-*
perium conſentiant. Non ergo p
lum eſt *ſummis imperantibus*, n
poſſint autoritate ſua ſpoliari. S
men concederetur, jus eorum d
dere à ſolo pacto, quod unusquiſqu
cum unoquoque ſuo concive, faci
cidere poſſet ut imperio ſpolian
prætextu *juris*. Subditis enim ſive
vocatis imperio civitatis, ſive ſed
concurrentibus, plurimi arbitr
conſenſum omnium contineri in co
ſu majoris partis. Quod quidem f
eſt. Non enim à natura eſt, quod co
ſus majoris partis habeatur pro co
ſu omnium, neque verum eſt in tu
tibus; ſed procedit ab inſtitutio
vili, & verum eſt tunc tantum, qu
is *homo* vel *curia* illa quæ ſummu
bet imperium, cives convocans,
pter numerum magnum, electis eſſ
poteſtatem loquendi pro eligent
& loquentium majorem partem,
eas res quæ ab eo diſcutiendæ pr
nuntur, haberi pro omnibus. No
tem intelligitur is qui habet *ſum*
Imperium, convocaſſe cives ad diſpu
dum de ipſius jure, niſi pertæſu
rum, diſertis verbis, imperium abj

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Quniam autem plurimi, per inſcitiam,
onſenſu civitatis habent, non mo-
onſenſum majoris partis civium, ſed
iam valde paucorum, ſi ſecum ſentiant,
t iis videri, *Imperium ſummum* jure
gari, modò id fiat in magno aliquo
ventu civium per ſuffragia majoris
neri. Sed quamquam imperium, per
a ſingulorum cum ſingulis conſti-
ur, non tamen ab ea ſola obligatio-
dependet imperii jus. Accedit obli-
o erga habentem imperium. Civis
m unusquiſque cum unoquoque pa-
ens, ſic dicit, *ego jus meum transfe-*
n hunc, ut tu tuum transferas in eun-
. Unde jus quod unusquiſque habe-
utendi viribus ſuis ad proprium be-
icium, totum translatum eſt in ali-
em hominem vel concilium ad bene-
ium commune. Itaque intercedenti-
s pactis, quibus ſingulis ſinguli obli-
ntur, & juris donatione, quam ratam
bere obligantur imperanti, duplici
ligatione civium munitur imperium,
quæ eſt ad concives, & ea quæ eſt ad
perantem. Non ergo cives quotcun-
e fuerint, ſine conſenſu etiam ipſius
perantis, eum ſpoliare imperio jure
ſſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

CAPUT VII.

De tribus Civitatum ſpeciebus, I[...] *cratiâ*, *Ariſtocratiâ*, *Monarch*[...]

I. *Civitatis tres eſſe tantum ſpecies*, Dem[...]
tiam, Ariſtocratiam, Monarchiam [...]
Oligarchiam *non eſſe ſtatum civita*[...]
verſum ab Ariſtocratiâ, *neque* Anar[...]
eſſe ſtatum omnino. III. Tyrannide[...]
eſſe ſtatum civitatis diverſum à legitimi[...]
narchiâ. IV. *Non dari ſtatum civitatis*[...]
tum *ex ſpeciebus dictis*. V. Democra[...]
niſi certa tempora & loca conveniendi[...]
tuantur, diſſolvi. VI. *In* Democratiâ [...]
porum conveniendi intervalla oportet eſ[...]
va, vel ſummi imperii *uſum pro inte*[...]
uni *alicui eſſe concedendum*. VII. *In* D[...]
cratiâ *ſinguli cum ſingulis obedituros ſe* p[...]
lo *paciſcuntur*, Populus *ipſe nemini o*[...]
tur. VIII. Ariſtocratia *quibus actibu*[...]
ſtituta. IX. *In* Ariſtocratia, Optimat[...]
hil paciſcuntur; neque civi cuiquam, a[...]
populo *obligantur*. X. Optimatibus[...]
ceſſaria eſt condictio conventuum. XI. M[...]
chia *quibus actibus conſtituta*. XII. M[...]
chia *nemini ob receptum imperium pacti*[...]
gatur. XIII. Monarchia *ſemper in po*[...]
proximâ eſt ad exercendum omnes actu[...]
ad Imperium *requiruntur*. XIV. *Quid*[...]
peccati, & quorum hominum ſit, quan[...]
vitas adverſus cives, vel cives adverſus[...]
tatem officio ſuo non funguntur. XV. Mo[...]
cha *factus ſine temporis limitatione*, [...]
ſucceſſorem ſuum eligere. XVI. *De* Mo[...]
chis ad tempus. XVII. Monarcha, [...]
to jure Imperii, non intelligitur ullo pro[...]
ti[...]

[co]nſtuliſſe jus in media ad Imperium neceſſa-[ria]. XVIII. Quibus modis civis ſubjectione li-[ber]etur.

DIctum jam eſt de *civitate per inſtitutionem* in genere. Dicen-[d]um eſt de ejus ſpeciebus. Differentia [earu]m civitatum ſumitur à differentiâ [per]ſonarum, quibus commiſſum eſt *ſum-[mum] Imperium*. Committitur autem [ſum]mum *Imperium*, vel *uni homini*, [vel] *Concilio* ſive *curiæ uni* multorum ho-[min]um. Rurſus *Concilium multorum [ho]minum*, vel eſt omnium civium, (ita [ut q]uilibet eorum jus habeat ſuffragii, [poſs]itque intereſſe rebus diſcutiendis, ſi [vol]uerit) vel partis tantum eſt. Vnde tres [orı]untur civitatis ſpecies. Vna ubi *ſum-[mu]m imperium* eſt penes *Concilium*, [in q]uo quilibet civis jus habet ſuffragii, [v]ocatur DEMOCRATIA. Altera, [ubi] *ſummum imperium* penes *Concilium* [eſt] in quo non omnes; ſed certa aliqua [par]s ſuffragium habet; & dicitur ARI-[ST]OCRATIA. Tertia, ubi ſummum [imp]erium penes *unum* eſt, & appella-[tur] MONARCHIA. In primâ, is qui [imperiu]m potitur, Δῆμος, POPULUS. In [ſecu]ndâ, OPTIMATES. In tertia, MO-[NA]RCHA, nominatur.

Civitatis tres tantum eſſe ſpecies: Democratiam, Ariſtocratiam, Monarchiam.

[I]I. Quod autem introduxerunt antiqui

Oligarchiam

non eſſe ſtatum civitatis diverſum ab Ariſtocratia, neque Anarchiam eſſe ſtatum omnino.

tiqui rerum Politicarum ſcriptores
alias ſpecies his oppoſitas, nempe
mocratiæ Anarchiam, ſive confuſion
Ariſtocratiæ Oligarchiam, hoc eſt,
perium paucorum; *Monarchiæ Tyra*
dem; non ſunt illæ tres aliæ ſpecies
tatis, ſed tria nomina diverſa, quæ
indidere ii, quibus vel regimen, vel re
tes diſplicuerunt. Solent enim hom
per nomina, non res tantum, ſed & p
prios *affectus*, puta *amorem, odium, i*
&c, unà ſignificare; ex quo fit, ut q
ab altero *Democratia*, idem ab al
Anarchia; quod his *Ariſtocratia*,
Oligarchia, ſoleat nominari; & q
alius *Regem*, alius *Tyrannum* eſſe di
tet. Ita ut his nominibus non deſign
tur *diverſæ ſpecies* civitatis, ſed civ
diverſæ ſententiæ de imperante. Prim
autem quis non videt, *Anarchiam* op
ni æquè omnibus dictis ſpeciebus?
gnificat enim ea vox, nullum omn
regimen eſſe, hoc eſt, ne civitatem
dem eſſe. Quomodo autem fieri pot
ut *non-civitas* ſit *civitatis* ſpecies?
inde, quæ differentia eſt inter *Olig*
chiam, qua ſignificatur imperium *pau*
rum vel *magnatum*, & *Ariſtocratia*
quæ eſt imperium *optimatum* ſive *me*
rum, præterquam quod homines i

differunt, ut non eadem omnibus
ſint; quo fit ut qui aliis *optimi*, a-
iſſimi videantur.

II. Quod autem *regnum* & *Tyran-*
non ſint diverſæ ſpecies civitatis,
facile perſuadebitur propter affe-
hominum, qui etſi civitatem *uni*
ctam eſſe mallent quàm *pluribus*,
tamen rectè eam gubernari putant,
gubernetur ad arbitrium ſuum. Sed
differat *Rex à Tyranno*, ratione in-
gandum eſt, non affectu. Primùm
m non in eo differunt, quod major
tentia hujus quam illius; quia *ſum-*
imperio majus dari non poteſt. Ne-
quod alter potentiam habeat præ-
tam, alter non. Cujus enim poten-
ræſcripta eſt, non eſt *Rex*, ſed *ſub-*
præſcribentis. Deinde neque modo
irendi differunt. ſi quidem enim in
ate *Democraticâ*, vel *Ariſtocraticâ*,
num imperium civis aliquis vi occu-
t, habito civium conſenſu, legitimus
lonarcha; eo conſenſu non habito,
s eſt, non *Tyrannus*. Differunt ergo
imperii exercitio, ut *rex* ſit qui rectè
, *Tyrannus* qui aliter. Huc igitur res
, ut cives *Regem* legitimè in *ſummo*
rio conſtitutum, ſi imperium ipſis
è videbitur exercere, tum *Regem*, a-

Tyrannidem non eſſe ſtatum civitatis diverſum à legitima Monarchia.

liter *Tyrannum* appellandum cen
Non ſunt igitur diverſi civitatis
Regnum & *Tyrannis*, ſed eidem *m*
chæ nomen *Regis* pro honore, *Ty*
pro convicio datur. Quæ autem p
contra *Tyrannos* dicta in libris repe
tur, originem à Græcis & Romani
ptoribus traxerunt, qui partim à *p*
partim ab *optimatibus* regebantur,
que non modo *Tyrannos* ſed etiam
exoſi ſunt.

Non dari ſtatum civitatis mixtum ex ſpeciebus dictis.

IV. Sunt qui neceſſarium qu
eſſe putant, ut *ſummum imperium*
cubi in civitate exſiſtat; ſed ſi illu
nes *unum* eſſet, ſive *hominem* ſive
cilium, ſequeretur, inquiunt, civ
mnes eſſe ſervos. Hanc conditione
gientes, poſſe eſſe ſtatum quendam
tatis arbitrantur, *mixtum* ex dictis t
ſpeciebus, diverſum tamen à ſing
quam *mixtam* vocant *Monarchiam*
mixtam Ariſtocratiam, vel *mixtam*
mocratiam, prout aliqua trium ſp
rum præ cæteris emineat. Exempli
ſa, ſi nominatio Magiſtratuum, &
trium belli & pacis, penes *Regem*
judicia apud *magnates*, pecuniarum
tributio penes *populum*, & legum f
darum potentia penes *omnes* ſimul:
jusmodi ſtatum vocarent *Monarc*

mix

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ntam. Quodſi fieri poſſet, ut hujus-
li ſtatus exſiſteret, nihilo magis ci-
in libertati conſultum eſſet. Quam-
i enim omnes conſentiunt inter ſe,
ectio ſingulorum civium tanta eſt,
major eſſe non poſſit; ſed ſi diſſen-
,bellum civile reducitur, & jus *Gla-*
rivati, quod eſt omni ſubjectione
es. Sed fieri hujuſmodi *imperii ſum-*
(*) diviſionem non poſſe, ſatis de-
ſtratum eſt capite præcedente, arti-
6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

ed fieri hujusmodi ſummi Imperii *Annotatio.*
iſionem non poſſe, &c.] *Imperium*
di non oportere, plerique dicunt; ſed
erari, & limite aliquo contineri
nt. Ita ſanè æquum eſt, ſed illi
cùm temperari & limitari dicunt,
vidi intelligunt, ineptè diſtinguunt.
m quidem ego, non modo Reges, ſed
n cœtus illos qui ſunt cum imperio
mo, velle temperare ſibi à malefi-
cogitantesque de officiis ſuis, intra
m naturalium & divinarum limi-
e ipſos continere. At illi qui ſic di-
uunt, ſummos imperantes ab aliis
tari & coerceri volunt: quod quia
non poteſt, quin illi limitatores pote-
s partem aliquam qua id facere poſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſint, habere debeant, dividitur [...]*rium, non temperatur.*

Democratiam, niſi certa tempora & loca conveniendi conſtituantur, diſſolvi.

V. Videamus jam in unaqua[...]vitatis ſpecie conſtituendâ, quid f[...] conſtituentes. Qui coïerunt ad c[...]tem erigendam, penè eo ipſo quo[...]ïerunt, *Democratia* ſunt. Nam [...] quod volentes convenerunt, intell[...]tur obligati ad id, quod conſenſu m[...]ris partis decernetur. Id quod q[...] diu conventus durat, vel in certo d[...] & loca differtur, *Democratia* eſt. [...] conventus is, cujus voluntas eſt vol[...] omnium civium, *ſummum imperiu*[...]bet. Et quia in conventu hoc, ſup[...]tur, unumquemque habere jus ſuffr[...] ſequitur eam eſſe *Democratiam*, p[...]finitionem traditam articulo 1. c[...] hujus. Quod ſi diſcedant, ſolvat[...] conventus, neque quicquam antè[...]ſtitutum ſit de tempore & loco ſe c[...] congregandi, redit res ad *Anarchia*[...] ſtatum illum in quo erat, antequam [...]veniſſent, hoc eſt, ad ſtatum be[...]mnium contra omnes. *Populus* i[...] *ſummum Imperium* non amplius re[...]quam dies & locus certus, cognit[...] conſtitutus palam ſit, ad quem con[...]re quicunque volent, poſſint. Niſi [...]

[co]gnitum & ſtatutum ſit, poſſunt vel
[ip]ſis temporibus & locis, hoc eſt, in
[con]tiones, vel non omninò convenire.
[Qu]æ eſt amplius Δῆμος, id eſt, *Popu-*
[lus] ſed multitudo diſſoluta, cui nulla
[ne]c *actio* neque *jus* attribui poteſt.
[Du]æ igitur res conſtituunt *Democra-*
[ti]*am*, quarum una (nempe condictio per-
[pe]tua conventuum) Δῆμον, altera (quæ
[p]luralitas ſuffragiorum) τὸ κράτος ſi-
[ve p]oteſtatem conſtituit.

VI. Præterea, non ſufficit *Populo* ad *In Democratia, temporum conveniendi intervalla oportet eſſe parva, vel ſummi imperii uſum pro intervallis uni alicui eſſe concedendum.*
[ſu]*mmum imperium* retinendum, ut tem-
[po]ra & loca certa conveniendi cognita
[ſin]t, niſi etiam vel temporum intervalla
[mi]nùs inter ſe diſtent, quàm ut interea
[n]equam poſſit intervenire, quo (pro-
[pt]er defectum *ſummi Imperii*) civitas in
[di]ſcrimen adducatur, vel ſaltem uſum
[ſu]mmi Imperii alicui homini *uni*, vel
[co]ncilio *uni* pro tempore intermedio
[co]ncedant. Hoc enim niſi fiat, non ſatis
[ca]utum eſt defenſioni, & paci ſingulo-
[ru]m. Neque igitur civitas dicenda erit;
[q]uippe in quâ propter defectum ſecuri-
[ta]tis redit unicuique jus ſe ipſum pro-
[p]rio arbitratu defendendi.

VII. *Democratiæ* non conſtituitur *In Democratia ſinguli cum*
[p]er acta ſingulorum cum *Populo*, ſed
mutuis pactis ſingulorum cum ſingulis
 cæteris.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſingulis obedituros ſe populo paciſcuntur; populus ipſe nemini obligatur.

cæteris. Primum autem ex eo pa
quod prius debent in omni pacto c
ſtere perſonæ paciſcentes, quàm ip
pactum; ſed ante conſtitutionem civ
tis, *Populus* non exſtitit, ut quæ non
perſona aliqua, ſed multitudo perſo
rum ſingularium; non potuit igitur i
populum & *civem* pactum ullum inte
dere. Poſtquam autem civitas conſtit
eſt, ſi civis cum *Populo* paciſcitur, f
ſtra eſt; quia *Populus* voluntate ſuâ
luntatem civis illius (cui ſupponitur
ligari) complectitur, ideóque liberar
poteſt arbitrio ſuo; & per conſeque
jam actu liber eſt. Secundum aute
quod ſinguli cum ſingulis paciſcunt
ex eo inferri poteſt, quod fruſtra e
conſtituta civitas, ſi cives nullis obſtr
gerentur pactis, ad facienda omitten
que ea quæ civitas facere & omitte
imperaret. Quoniam ergo pacta talia
tercedere in civitate conſtituendâ int
liguntur ut neceſſaria, nulla autem,
jam oſtenſum eſt, intercedant inter
vem & populum; ſequitur fieri ea in
cives ſingulos: ſcilicet ut unusquiſq
civium paciſcatur voluntatem ſuam
ſubjecturum eſſe voluntati majoris pa
tis, eâ lege, ut reliqui quoque idem f
ciant; tanquam ſi unusquisque ſic dic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ego jus meum ad populum transfero ,
am gratiam ; ut tu tuum, in gratiam
n , transferas ad eundem.

III. *Ariſtocratia* ſive *curia opti-* *Ariſtocratia quibus actibus conſtituta.*
am cum ſummo imperio , originem
t à *Democratia* , quæ jus ſuum in il-
transfert. Vbi intelligendum eſt, cer-
omines nominibus , vel genere, vel
a aliâ notâ ab aliis dignoſcendos
oni ad *populum*, & pluralitate ſuffra-
um eligi, in electos autem transferri
omne totius *populi* , ſive civitatis , ita
quod jure *populus* prius poterat , id
c jure poſſit *curia* electorum *opti-*
um. Quo facto patet, Populum , ut
ſonam unam , *ſummo imperio* ad hos
nslato , non amplius exſiſtere.

IX. Sicut in *Democratiâ populus* , *In Ariſtocratia, optimates nihil paciſcuntur ; neque civi cuiquam aut toti populo obligantur.*
in *Ariſtocratiâ curia optimatum* o-
i obligatione libera eſt. Quoniam e-
n cives non paciſcentes cum populo ,
mutuis inter ſe pactis tenebantur ad
nnia quæ *populus* faceret , tenebantur
le ad factum *populi* , transferentis jus
itatis in *optimates*. Neque enim *curia*
imatum potuit , quamquam electa à
pulo , ad quicquam ab eo obligari;
m eâ erectâ , *populus* ſimul diſſolvitur,
proximè ſupra dictum eſt , peritque
tio illa quam habebat ut *Perſona*. Qua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

re perit quoque unà & diſſolvitur, ... facta erat ad *perſonam* obligatio.

Optimatibus neceſſaria eſt condictio conventuum.

X. Hæc quoque cum *Democr*... communia habet *Ariſtocratia*. Prim... quòd ſine conſtitutione certorum t... porum, & locorum, ad quæ *curia* ... *matum* poſſit convenire, non amp... ſit *curia*, neque perſona una, ſed di... luta multitudo, ſine ſummo impe... Secundum, quod tempora conventu... longis intervallis, ſalvo ſummo impe... niſi uſus ejus in unum aliquem ho... nem transferatur, non poſſint disjun... Rationes autem quare hoc contin... eædem ſunt, quas adduximus artic... quinto.

Monarchia quibus actibus conſtituta.

XI. Ut *Ariſtocratia*, ita quoque *M*... *narchia* à poteſtate *populi* derivatur, ... licet *jus* ſuum, hoc eſt, *ſummum im*... *rium*, in *unum hominem* transferen... Hic quoque intelligendum eſt, *un*... certum *hominem*, nomine, vel aliâ n... à cæteris omnibus dignoſcendum, p... poni, atque in eum jus omne *populi* p... ralitate ſuffragiorum transferri; ita ... quicquid potuerat *populus*, antequam e... geretur, id omne poſtea jure poſſit fac... re electus. Quod cum factum eſt, *pop*... *lus* non amplius eſt *perſona* una, ſed d... ſoluta multitudo, quippe quæ una er...

virtu...

[...]ante tantùm *ſummi imperii*, quod [...] ſe in hunc tranſtulerunt.

[X]II. Neque ergo *Monarcha* ullis ſe [...]s cuiquam ob receptum imperium [...]ingit. Recipit enim imperium à *po*[...]; ſed ut proximè ſupra oſtenſum eſt, [...]*lus* ſtatim atque id factum eſt, *perſo*[...]ſe deſinit; pereunte autem *perſonâ*, [...] omnis ad *perſonam* obligatio. Te[...]ur itaque cives ad obedientiam *Mo*[...]*cha* præſtandam pactis illis tantùm, [...]us mutuo ſe obligaverant ad ea o[...]a quæ *populus* cenſeret, facienda, hoc [...]ad obediendum *Monarchæ*, ſi à *popu*[...] conſtitueretur.

Monarcha nemini ob receptum imperium pactis obligatur.

[X]III. Differt autem *Monarchia*, [...] ab *Ariſtocratia*, tum à *Democratia* [...]oc, quod hîc ut deliberari & decer[...] hoc eſt, ut imperium actu exerceri [...]it, temporibus quibuſdam & locis [...]dictis opus eſt; illic omni tempore [...]oco deliberatur & decernitur. *Populo* [...]n, ut & *optimatibus*, quia non ſunt [...]*m naturale*, congreſſu opus eſt. *Mo*[...]*cha*, qui unus natura eſt, ſemper in [...]entiâ proximâ eſt ad actus imperii [...]rcendos.

Monarcha ſemper in potentia proxima eſt ad exercendum omnes actus, qui ad imperium requiruntur.

[...]XIV. Quoniam oſtenſum eſt ſuprâ, [...]culis 7, 9, 12. eos qui *ſummum* in [...]itate *imperium* adepti ſunt, nullis

Quod genus peccati,

& quorum hominum ſit, quando civitas adverſus cives, vel cives adverſus civitatem officio ſuo non funguntur.

cuiquam pactis obligari; ſequitur,
dem nullam civibus poſſe facere
riam. Injuria enim, per definitionem
pra allatam capite tertio, articulo te
nihil aliud eſt quam pactorum viol
ideóque ubi nulla pacta præcedunt
nulla ſequi poteſt *injuria*. Poteſt ta
& *populus*, & *curia optimatum*, &
narcha, multis modis peccare contr
teras leges naturales, ut *credulitate*
quitate, *contumeliâ*, aliiſque vitiis,
ſub hac ſtrictâ & accuratâ *injuriæ* ſi
ficatione non veniunt. Cæterum ci
obedientiam ſummo imperio non p
ſtiterit, *injurius* & in cæteros conc
omnes etiam propriè loquendo dice
propterea quod unusquiſque cum
quoque pactus eſt obedientiam pra
re, atque etiam in *ſummum imperan*
quod jus quod ei dederant, ſine conſ
ejus reſumunt. Et in *populo* quidem
curiâ Optimatum, ſi quid decretur
contra *legem* aliquam *naturalem*,
peccat ipſa civitas, hoc eſt, perſon
vilis, ſed cives illi quorum ſuffragii
cretum eſt. Peccatum enim ſequ
voluntatem naturalem, & expreſſ
non politicam, quæ artificioſa eſt;
ſi hoc eſſet, peccarent & illi quibus
cretum diſplicuit. In *Monarchiâ*

t

…a, *Monarcha* ſi quid decreverit con… *leges naturales*, ipſe peccat: quia in… voluntas civilis eadem eſt cum na…rali.

XV. Populus qui *Monarcham* factu…s eſt, poteſt ei ſummum imperium tra…re, vel ſimpliciter ſine temporis limi…tione, vel pro tempore certo & de…rminato. Si ſimpliciter, intelligitur ita …ſe imperium ejus cui traditur, ſicut e…t *populi* qui tradidit. Quâ igitur ratio… *populus jure* Monarcham *illum*, eâ…em ille Monarcham *alium* facere po…ſt; ita ut *Monarchæ* cui ſimpliciter tra…tum eſt imperium, competat *jus* non …odo *poſſeſſionis*, ſed etiam *ſucceſſionis*, …t poſſit ſuo arbitrio declarare ſucceſſo…em ſuum.

Monarcha factus ſine temporis limitatione, poteſt ſucceſſorem ſuum eligere.

XVI. Quodſi imperium pro tem…ore determinato tantum traditum ſit, …lia præter ipſam traditionem ſpectan…la ſunt. Primum, utrum *populus*, cum …n eum imperium contulerit, relique…it ſibi *jus* ad tempora & loco præſi…nita coëundi, necne. Secundum, ſi reliquerit ſibi poteſtatem illam, utrum reliquerit ſibi poteſtatem convenien…di antè quam tempus illud exſpiraret, quod *Monarchæ* ad habendum impe…rium ſummum præſcripſerat. Tertium,

De Monarchis ad tempus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

utrum convocari voluerit ad arbitr
Monarchæ illius temporarii, & no
liter. Supponamus jam, *populum* t
diſſe *ſummum imperium* alicui uni ho
ni, habendum pro tempore tantum
ſuæ; quod cùm feciſſet, putemus
mò, è cœtu unumquemq; ita diſceſſ
ut de loco, ubi (poſt mortem ejus
novam electionem congregarentur,
hil omnino ordinatum ſit. In hoc
manifeſtum eſt, per articulum quint
hujus capitis, *populum* non eſſe amp
perſonam, ſed multitudinem diſſolut
quorum cuilibet cum quibuslibet con
nire diverſo tempore, & loco quo lib
rit, vel imperium ſibi rapere ſi pot
rit, æquo jure, nimirum naturali, li
tum eſt. Quicunque igitur *Monarc*
tali conditione imperium habet, te
tur *lege naturali*, quæ habetur cap
tertio, articulo octavo *de non redden*
malo pro bono, cavere ne per mort
ſuam civitas diſſolvatur, nimirum vel ſ
tuendo diem & locum certum, quo
ves qui voluerint, convenire poſſint,
ſucceſſorem ipſe nominando, prout
bi ad civium communem utilitat
conducere videbitur. Is igitur qui *ſum*
mam poteſtatem pro tempore vitæ acc
pit; eo modo quo dictum eſt, abſolu

ca

habet, & poteſt diſponere de ſuc-
one. Secundo, ſi ponatur *populus*
electione *Monarchæ temporarii* ita
ſſiſſe, ut decretum prius factum ſit
conveniendo ad diem & locum cer-
poſt mortem ejus, tunc mortuo
narcha, conſolidatur imperium in
lo, nullo novo actu civium, ſed ju-
iore. Toto enim medio tempore,
mum imperium (ut *Dominium*) in
lo erat, *uſus* autem, ſive *exercitium*
tantùm in *Monarchâ temporario*;
uſufructuario. Quodſi *populus* ele-
Monarcha temporario ita diſceſſerit
tria, ut tempora & loca certa conve-
ndi habiturus ſit, durante termino
præſcripto, (quemadmodum apud
pulum Romanum facti ſunt olim *Di-*
ctores) non habendus eſt talis pro *Mo-*
rcha, ſed pro primo populi miniſtro,
eſtque *populus*, ſi videbitur, eum
niniſtratione ſua privare, etiam ante
npus, ut fecit populus Romanus, qui
inutio Magiſtro Equitum æqualem de-
poteſtatem cum *Quinto Fabio Maxi-*
o, quem antè fecerat *Dictatorem*. Ra-
cujus rei ea eſt, quod cogitari non
teſt, eum ſive hominem, ſive cœtum,
i in potentiâ proximâ & immediatâ
ad agendum, ita imperium retinere,

ut non poſſit actu imperare. Imp
enim nihil aliud eſt, quam jus imp
quoties per naturam poſſibile eſt
ſtremò, ſi *populus*, declarato *Mon*
temporario, ita diſcedat à curia,
juſſu declarati non ſit licitum it
convenire, intelligitur populus ſ
diſſolvi; imperiumque ejus eſſe ab
tè, qui ſic declaratur: propterea,
non eſt in poteſtate civium, ut c
renaſcatur, niſi velit is qui impe
ſolus habet. Neque refert quod p
rit promittere, ſe cives certis tem
bus convocaturum, cum non exſtet
niſi arbitrio ejus, *perſona* cui promi
eſt. Quæ diximus de quatuor præd
caſibus *populi*, *Monarcham tempora*
eligentis, plenius explicabuntur,
comparationem cum *Monarchâ ab*
to, cui nullus apparet hæres. *Pop*
enim *Dominus* civium talis eſt, ut h
dem, niſi quem nominat ipſe, habere
poſſit. Præterea, intervalla inter t
pora conventus civium, comparari p
ſunt ad tempora dormiendi in *Mon*
châ. Vtrobique enim *actus* impera
ceſſant, *potentia* retinetur. Denique
diſſolvi conventum, ut non poſſit
rum convenire, mors populi eſt: ſi
ita dormire, ut nunquam vigilare po

m

rs hominis eſt. Quemadmodum igi-
Rex cui hæres ullus eſt, dormitu-
ita ut nunquam poſſit expergiſcere,
e eſt moriturus, ſi tradit alicui ſum-
m imperium exercendum donec evi-
averit, tradit ei per conſequens ſuc-
ionem; ita quoque *populus*, qui Mo-
rcham temporarium eligens ſimul au-
t ſibi poteſtatem conveniendi, tradit
i dominium civitatis. Porrò, ut rex
i dormiturus in tempus aliquod, ſum-
um imperium alii dat adminiſtran-
, idem expergefactus recipit; ſic
m, idem expergefactus recipit; ſic
pulus, *Monarcha temporario electo*,
tinens jus coëundi ad certum diem &
cum, eo die recipit imperium ſuum.
t ſicut rex qui Imperium adminiſtran-
um alii dedit, ipſo interea evigilante,
oteſt idem revocare quando vult; ita
populus qui per tempus *Monarchæ tem-*
porario præſcriptum jure convenit, po-
teſt eundem imperio, ſi velit, ſpoliare.
Denique rex qui imperium admini-
ſtrandum alii tradit dum ipſe dormit,
nec evigilare poteſt, niſi is, cui tradi-
tum eſt, voluerit, unà perdidit impe-
rium cum vita; ſic *populus*, qui *Mo-*
narchæ temporario imperium com-
miſit, ita ut injuſſu ejus non poſſit
iterum convenire, penitùs diſſolutus
eſt,

eſt, manetque imperium penes ... ctum.

Monarcha, retento jure imperii, non intelligitur ullo promiſſo tranſtuliſſe jus in media ad imperium neceſſaria.

XVII. *Monarcha* ſi quid *promiſ*... civi, vel pluribus ſimul civibus, p... pter quod per conſequens, ſumm... Imperium exerceri non poteſt, *Pro*... *ſum* illud, ſive *Pactum* juratò vel inju... tò factum, irritum eſt. *Pactum* enim... juris translatio, quæ per ea quæ ca... ſecundo, articulo 4. dicta ſunt, req... rit ſigna idonea voluntatis in transfer... te. Qui verò ſufficienter ſignificat v... luntatem retinendi finem, ſufficien... declarat, ſe non decedere de jure ad m... dia ad eum finem neceſſaria. Jam ve... qui promiſit aliquod neceſſarium ... *ſummum imperium*, ipſum tamen *imp*... *rium* retinet, ſatis idonea ſigna dat; ... non aliter promiſiſſe, niſi quaten... *ſummum imperium* ſine eo retineri p... teſt. Quandocunque igitur apparuer... id quod promiſſum eſt, præſtari non p... ſe, ſalvo *ſummo imperio*, promiſſum p... non promiſſo, id eſt, invalidum cenſ... ri debet.

Quibus modis cives ſubjectione liberatur.

XVIII. Vidimus quo modo civ... naturâ dictante obligarunt ſe mutu... pactis ad obediendum *ſummo imperi*... Videndum porrò eſt, quibus modis fie... poteſt, ut obedientiæ hujuſmodi vincu...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

lerentur. Primò autem id fit *abdi-*
ne, id eſt, ſi quis *jus imperii* non
am transfert, ſed abjicit, ſive de-
quit: nam quod abjicitur, in me-
æquè omnibus rapiendum pro-
r: unde iterum jure naturali unus-
ue civium ſuæ conſervationi ſuo
idere arbitrio poteſt. Secundò, ſi
s venerit in poteſtatem hoſtium,
t reſiſti eis non poſſit, intelligitur
i priùs *ſummam* habebat *poteſtatem*,
jam amiſiſſe. Cives enim cùm
em conatum fecerint, ne in manus
ium venirent, pacta quæ inierunt
uli cum ſingulis de obedientiâ præ-
dâ adimplerunt. Et quæ promiſe-
poſtea victi, necis vitandæ causâ,
uoque ut præſtent, omni conatu la-
andum eſt. Tertio, in *Monarchiâ*
m Δῆμος & *Curia optimatum* defi-
e non poſſunt) ſi ſucceſſor nullus
nino appareat, omnes cives obliga-
ibus ſuis liberantur. Nemo enim te-
i intelligitur, qui, cui tenetur, neſcit;
a præſtatio in tali caſu eſſet impoſſi-
s. Atque his tribus modis à ſubje-
one civili, in libertatem omnium ad
nia, hoc eſt, naturalem & belluinam,
am ſtatus naturæ ad ſtatum civilem,
c eſt, libertas ad ſubjectionem, eam
habet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

habet proportionem, quam cupic
ad rationem, vel bellua ad Homine
ſimul ſe recipiunt cuncti cives. I
terea vero, ſinguli cives liberari ſu
ctione jure poſſunt, voluntate e
penes quem ſummum eſt imperiu
nimirum ſi ſolum verterint: quod d
bus modis accidere poteſt; vel permiſ
ne, ut ſi quis veniâ impetratâ aliò
lens habitatum abit; vel juſſu, ut
ſul. Utroque caſu, liber erit legi
prioris civitatis, propterea quod
ſtringitur legibus poſterioris.

CAPUT VIII.

De jure Dominorum in ſervos.

I. Dominus & ſervus *quid ſint.* II. *Di*
ctio ſervorum *in eos qui fide habitâ, liber*
fruuntur naturali, & Ergaſtulos ſive eos
carcere vel compedibus vincti ſerviunt. I
Obligatio ſervi *naſcitur ex conceſſâ ei à* I
mino *libertate corporis.* IV. Servi *vincti*
minis *non tenentur pacto.* V. Servi *non ha*
proprietatem in bonis ſuis contra Dominu
VI. Dominus ſervum *poteſt vendere,*
teſtamento alienare. VII. Dominus *in*
vum *injurius eſſe non poteſt.* VIII. Domi
Domini *eſt* Dominus ſervorum. IX. *Q*
bus modis ſervi *liberantur.* X. *Dominium*
beſtias juris naturalis eſt.

Dominus & ſervus I. DUobus capitibus proximè ſu
rioribus dictum eſt de *civit*
in

tivâ, nempe quæ multorum *quid*
nſione, qui ſe invicem pactis & fide *ſint.*
ò data obſtrinxerunt, inita eſt. Se-
ur jam quæ dicenda ſunt de *civi-*
aturali, quæ & *Acquiſita* dici po-
quippe quæ acquiritur potentiâ
bus naturalibus. Sciendum autem
mis eſt, quibus modis jus *Domi-*
quiri poteſt in *perſonas* hominum.
ale jus acquiſitum eſt, ibi *parvum*
dam *regnum* eſt. *Regem* enim eſſe
liud eſt quàm *Dominium* habere in
as multas, atque adeò *familia ma-*
regnum; & *regnum parvum*, *fa-*
eſt. Ut redeamus iterum in ſta-
naturalem, conſideremusque ho-
s tanquam ſi eſſent jamjam ſubito
râ (fungorum more) exorti & adul-
ne omni unius ad alterum obliga-
, tres tantùm modi ſunt, quibus
in alterius *perſonam Dominium* ha-
poteſt. Quorum primus eſt, ſi
ntes (pacis & mutuæ defenſionis
â) in ditionem & *Dominium* alicu-
ominis, vel cœtus hominum, ipſi
actis mutuis inter ſe initis tradide-
Atque de hoc modo dictum jam
Secundus modus eſt, ſiquis bello
us, vel victus, aut viribus diffi-
(ut mortem declinet) victori vel
for-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

fortiori promittit, ſe ei *ſervіturum*
eſt, omnia facturum quæ imperabit
quo contractu bonum quidem quo
ctus, vel viribus inferior accipit
vitæ condonatio, quæ jure belli in
hominum naturali tolli poterat:
num autem quod promittit, min
rium & obedientia eſt. Hujus ergo p
miſſi vi debetur à victo victori min
rium, & obedientia abſoluta, quan
fieri poteſt, niſi quæ repugnet leg
divinis. Nam qui mandatis cujusq
obedire, antè obligatur, quàm quid
peraturus ſit ſciat, tenetur ad o
mandata ſimpliciter, & ſine reſtric
ne. Jam qui ſic tenetur, SERVUS
cui tenetur, DOMINUS appella
Tertiò, acquiritur jus in perſonam
generationem; de quo acquiſitionis
do dicetur capite ſequenti.

Diſtinctio ſervorum in eos qui fide habitâ, libertate fruuntur naturali, & ergaſtu-

II. Non omnis bello captus, c
vitæ parcitum eſt, paciſci cum dom
intelligitur: quia non omni ita credi
ut relinquatur ei tantum libertatis n
ralis, ut vel aufugere, vel miniſter
detrectare, vel machinari *Domino*
lum aut damnum aliquod, ſi cup
poſſit. Et ſerviunt quidem hi, ſed i
ergaſtula, vel compedibus vincti, id
que vocabantur non modo *ſervi* co

nomine, ſed etiam peculiari appel-
ne *ergaſtuli*; ſicut & hodie diverſa
ficant, *un ſerviteur*, & *un ſerf*, vel
lave.

los ſive eos qui carcere vel compedibus vincti ſerviunt.

I. Obligatio igitur *ſervi*, adver-
Dominum, non naſcitur ex ſimplici
condonatione, ſed ex eo quod non
tum eum, vel incarceratum teneat.
gatio enim ex pacto oritur, pa-
autem niſi fide habitâ nullum eſt,
tet ex cap. 2. Articulo 9. ubi defi-
r, Pactum eſſe promiſſum ejus cui
itur. Cum beneficio ergo vitæ con-
tæ conjuncta eſt fiducia, qua *Do-*
us eum in libertate corporali relin-
, ita ut niſi intervenniſſent obliga-
& vincula pactitia, non modo au-
re, ſed etiam *Dominum* conſervato-
vitæ ejus, vitâ ſpoliare poſſit.

Obligatio ſervi naſcitur ex conceſſa ei à domino libertate corporis.

V. *Servi* itaque hujusmodi, qui car-
bus, ergaſtulis, vinculisve cohiben-
, non comprehenduntur definitione
vorum ſupra traditâ, quia ſerviunt hi,
pacto, ſed ne vapulent. Ideoque ſi
gerint vel *Dominum*, interfecerint,
il faciunt contra leges naturales.
nim vinculis ligare, ſignum eſt, il-
qui ligat, ſupponere, ligatum nulla
obligatione ſatis teneri.

Servi vincti dominis non tenentur pacto.

V. Non minus igitur juris & dominii
habet

Servi

non habent proprietatem in bonis ſuis contra dominum.

habet *Dominus* in ſervum *non vin*
quàm in *vinctum:* ſummum eni
bet in utrumque; poteſtque de
non minus quam de quâlibet aliâ re
animatâ, ſive inanimatâ, dicere,
meum eſt. Ex quo ſequitur, qui
ſervi erat ante ſervitutem, id
Domini eſſe; & quicquid *ſervus* a
fierit, id *Domino* acquiſitum eſſe.
enim jure diſponit de *perſonâ* hom
de omnibus rebus diſponit, de q
diſponere potuit *perſona.* Nihil i
eſt, quod *ſervus* poſſit ut *ſuum* re
re contra *Dominum.* Eſt tamen ei
mini diſtributione, *proprietas* &
nium in res *ſuas*, ita ut eas retinere
fendere poſſit *ſervus* contra *conſerv*
eo modo quo antè oſtenſum eſt,
nihil eſſe propriè *ſuum*, contra vo
tatem *civitatis*, ſive ejus qui habet
mum imperium; eſſe autem *ſua* c
civi contra concivem.

Dominus ſervum poteſt vendere, vel teſtamento alienare.

VI. Quoniam ergo & *ſervus* i
ea quæ habet, omnia *Domini* ſunt, d
nere autem de ſuo unusquisque jur
turali poteſt eo modo quo voluerit,
terit *Dominus* Dominium ſuum in
vum vendere, oppignorare, vel t
mento transferre, pro arbitrio ſuo.

Domi-

VII. Præterea id quod antè de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

in *civitate inſtitutivâ* demonſtra-
eſt, nimirum, quod is qui ſum-
n civitatis imperium habet, nullam
ijuriam facere poteſt, verum quo-
e *ſervis* eſt, propterea quod volun-
n ſuam, *Domini* voluntati ſubjece-
Quare quicquid iſte fecerit, ipſis
ntibus fit: volenti autem injuria
non poteſt.

nus in ſervum injurius eſſe non poteſt.

III. Si vero accidat, ut *Dominus*
captivitate, ſive ſubjectione volun-
, *ſervus* vel *ſubditus* alterius fiat,
alter non modo ipſius, ſed etiam
orum ejus, *Dominus* erit; horum
em *Dominus ſupremus*, illius *imme-*
us. Quoniam enim non modò *ſer-*
, ſed etiam ea quæ habet, *Domini*
, ideo & *ſervi* illius hujus ſunt; ne-
poteſt *Dominus medius* de iis aliter
onere, quàm *Domino ſupremo* viſum
it. Et propterea in civitatibus, ſi
ndo *Dominis* in *ſervos* potentia ab-
ta fuerit, ea à jure naturæ orta eſſe
ſetur, & lege civili non conſtituta,
ræterita.

Dominus domini, eſt dominus ſervorum.

X. *Servus* iiſdem modis *ſervitute*
ratur, quibus *ſubditus* in *civitate in-*
utivâ liberatur ſubjectione. Primo,
Dominus eum libertate donaverit.
n quod jus in ſe *ſervus Domino* trans-
tulit,

Quibus modis ſervi liberentur.

tulit, idem poteſt *Dominus ſervo*
ſus reddere. Atque libertatis do
talis, MANUMISSIO dicitur. C
ſimile eſt, ac ſi civitas civi permiſe
aliam civitatem ſe transferre. Secu
ſi *Dominus ſervum* à ſe *abigat*; id
in civitate *exſilium* eſt. neque d
quoad effectum à *manumiſſione*, ſed
ad modum. libertas enim hîc in pœn
illic in gratiam data eſt. Utrobiqu
tem *Dominio* renunciatur. Tertio,
vus ſi captus fuerit, *veterem* ſervitu
novâ abolet. Nam ſicut & res cæ
omnes, ita quoque & *ſervi* bello ac
runtur, quos æquum eſt ut *Dom*
protegat, ſi ſuos eſſe volet. Qua
liberatur *ſervus* ignoratione ſucceſſ
puta moriente *Domino* ſine teſtame
& ſine hærede. Nemo enim obligar
telligitur, niſi ſcire poſſit cui præ
dum ſit quod debetur. Poſtremò; *ſe*
qui in vincula conjicitur, vel quo
modo libertate corporali privatur
terâ illâ obligatione pactitiâ liber
Non enim exſiſtit pactum, niſi ubi
ciſcenti creditur; nec violari poteſ
des, quæ non eſt habita. *Dominus*
tem qui ipſe alii ſervit, *ſervos* ſuos
poteſt ita liberare, quin ſemper ſi
poteſtate *Domini ſupremi*. Nam ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſtenſum eſt, ſunt tales *ſervi*, non ſui,
mini ſupremi.

. Eodem modo acquiritur jus in alia ratione carentia, quo in *perſo-* ominum; nimirum viribus & po- s naturalibus. Siquidem enim in ſta- turali, propter bellum omnium in es, ſubjugare, vel etiam occidere nines, cuique licitum ſit, quoties bono conducere videbitur; multo s idem licitum erit adverſus belluas, ſt, arbitratu ſuo eas in ſervitutem ere, quæ per ingenium cicurari & bi eſſe poſſunt, cæteras bello perpe- ut noxias perſequi & deſtruere. *Do- um* igitur in beſtias originem habet *naturæ*, non à *jure divino poſitivo*. ſi non exſtitiſſet tale jus ante pro- ationem ſcripturæ ſacræ, nemo ju- tuiſſet beſtias ad cibum jugulare, imâ ſanè hominum conditione, beſtiæ devorare ſine injuriâ poſſent, ſtias non poſſent. Siquidem ergo à naturali ſit, quod beſtia hominem at, ab eodem jure erit, quod homo et beſtiam.

Dominium in beſtias, juris naturalis eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

CAPVT IX.

De jure parentum in liberos, &
de Regno Patrimoniali.

I. Dominum paternium *non oritur à* (
ratione. II. Dominium *in* infantes *e*
qui primus eos in poteſtate ſua habet. III
minium *in* infantes *originaliter* matri
IV. Infans *expoſitus ejus eſt, à quo conſ*
tur. V. *Natus ex cive & habente ſum*
imperium, imperantis eſt. VI. *In conju*
ne Maris & fœminæ, *ita ut neuter alte*
peret, Nati matris *ſunt, niſi* pacto *ve*
civili *aliter ſtatuatur.* VII. Liberi
ciuntur Patribus, *non minus quam* ſerv
minis, & cives civitati. VIII. *De*
re Parentum & Dominorum. IX.
conſiſtat libertas, & *differentia* civiu
ſervorum. X. *Idem eſt jus in cives in* I
Patrimoniali, *quod in inſtitutivo.* XI.
ſtio de jure ſucceſſionis *in ſola* Mon
locum habet. XII. Monarcha *poteſt*
mum imperium *civitatis, teſtamento*
nere. XIII. *Vel* donare *vel* vendere. XI
narcha *inteſtatus, ſemper intelligitur v*
re ſibi Monarcham ſucceſſorem. X
aliquem ex ſuis liberis. XVI. *Et maſc*
potius quam feminam. XVII. *Et ſi*
natu maximum, *quam* minorem. XVI
fratrem, *ſi prole careat, præ omnibus*
XIX. *Eodem modo quo ſucceditur in* imp
ſucceditur etiam in jus ſucceſſionis.

Domi-nium I. SOcrates eſt homo, ergo &
mal, recta argumentatio eſt
dei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ue evidentiſſima, propterea quod opus eſt ad conſequentiæ verita-ognoſcendam, niſi ut vox, *homo*, igatur, quia *animal* eſt in ipſa *ho-* definitione; ſuppletque unusquis-propoſitionem quæ deſiderabatur, e hanc, *homo eſt animal*. Et hæc, *oniſcus Socratis pater eſt, ergo &* *nus*, recta forte illatio eſt, cæte-non evidentiſſima, quia *Dominus* ſt in definitione *patris*; itaque o-ſt ad evidentiam, ut *patris* & *Do-* onnexio explicetur. Qui hactenus inium *patris* in *liberos* aſſerere co-int, argumentum nullum attulere r *generationem*; quaſi per ſe evi-ſit, quod à me genitum eſt meum ſimiliter facientes, ac ſi quis putet ngulum ſit, ſtatim apparere, ſine atiocinatione angulos ejus eſſe æ-duobus rectis. Præterea, cum *Do-* *m*, hoc eſt, *imperium ſupremum* diſibile ſit, ita ut nemo duobus Do-ſervire poſſit, ad generationem au-uæ perſonæ concurrant, *Mas* & *a*, impoſſibile eſt ut *Dominium* o-o acquiratur ſola generatione. e origo *Dominii paterni* diligentius co quærenda eſt.

paternum non oritur à generatione.

I. Redeundum igitur eſt ad ſtatum natu- *Domi-*

nium in infantes, ejus eſt qui primus eos in poteſtate ſua habet.

naturalem, in quo propter æqualit
naturæ, omnes homines maturæ æ
inter ſe æquales habendi ſunt. ibi *jur*
turæ victor victi *Dominus* eſt. *jure* i
naturæ Dominium *infantis* ad eum
mum pertinet, qui primus in pote
ſuâ ipſum habet. Manifeſtum auten
eum qui modo *naſcitur*, prius eſſe in
teſtate *matris*, quàm cujusquam alte
ita ut illum vel educare, vel expon
ſuo arbitrio & jure poſſit.

Dominium in infantes originaliter matris eſt.

III. Siquidem ergo educet (
niam ſtatus naturæ ſtatus belli eſt)
ge educare intelligitur, ne adultus
ſtis fiat, hoc eſt, ea lege ut ipſi ob
Cum enim neceſſitate naturali *ve*
omnes id quod *nobismet ipſis* appare
num; intelligi non poteſt, quem
ita vitam dediſſe cuiquam, ut poſ
mul, & vires ætate acquirere, & jur
ſtis eſſe. Hoſtis autem eſt quisque
que, cui neque paret neque imperat
que hoc modo, in ſtatu naturæ, c
puerpera ſimul & *mater* fit & *Do*
Quod verò quidam aiunt, non *ma*
in hoc caſu, ſed *Patrem* fieri *Dom*
propter præſtantiam ſexus, nihi
nam & ratio in contrarium eſt, qu
æqualitas virium naturalium mino
quam ut *mas* in *fœminam* imperiu

acquirere poſſit. Et conſuetudo in
arium non eſt; quia *fœminæ*, nimi-
Amazones, quondam bella contra
t geſſerunt, & de *prole* ſuâ ſuo li-
tatuerunt; hodiéque pluribus in
fœminæ ſunt cum *ſummo imperio*.
æ de harum *liberis* ſtatuunt *mariti*,
ſæ; quod ſanè *jure naturæ* faciunt,
em qui ſummum habent impe-
, legibus civilibus, ut ſupra oſten-
ſt, non tenentur. Adde quod in ſta-
turæ ſciri non poteſt, cujus *patris*
eſt., niſi indicio *matris*. ejus igitur
em *mater* vult eum eſſe, & proin-
atris eſt. Originale igitur in *liberos*
inium, *matris* eſt; & apud homines
minùs quam cætera animantia, par-
entrem ſequitur.

V. *A matre* autem ad alios tranſit *Infans expoſitus ejus eſt à quo conſervatur.*
inium diverſis modis. Primo, ſi jus
n dereliquerit, ſive abjecerit *filium*
nendo. Is igitur qui expoſitum edu-
rit, idem habebit Dominium, quod
bat *mater*. Vitam enim quam *mater*
n *generando*, ſed *alendo*) dederat, *ex-*
ndo tollit. quare & obligatio, quæ
eſt ex vitæ donatione, per *expoſitio-*
ſublata eſt. Ei autem qui ipſum a-
lo conſervavit, omnia debet conſer-
s, & nomine alumni, tanquam *ma-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

tri, & nomine *ſervi*, tanquam *Dom*
Etſi enim *mater* filium in ſtatu na
ubi omnia ſunt omnium, repetere po
(eodem ſcilicet jure, quo quilibet al
tamen *filius* jure non poteſt ad mat
ſe transferre.

Natus ex cive & habente ſummum imperium, imperantis eſt.

V. Secundo, ſi *mater* bello c
ſit, *natus* ex ea capientis eſt, propt
quod qui *Dominium* in *perſonam* ha
Dominium habet in omnia quæ ſun
jus: quare & in *filium*, ut capite pr
dente, Articulo 5, dictum eſt. Terti
mater civis ſit cujuscunque civitatis
qui in ea civitate habet ſummum in
rium, *Dominium* habebit ejus qui a
naſcetur: nam & *matris* Dominus
quæ habenti ſummum Imperium i
mnibus tenetur obedire. Quarto, ſi
lier viro ſe tradiderit in vitæ ſocieta
eâ lege ut imperium apud *virum* ſit,
naſcitur ex ambobus, *patris* eſt, pro
imperium in *matrem*. Sed ſi *fœmina*
perium habens, *filios* ex *ſubdito* ſuſc
rit, ſuſcepti *matris* ſunt. Aliter en
ſalvo imperio, mulier filios habere
poteſt. Atque univerſaliter, ſi *m*
& *fœminæ* ſocietas *unio* ſit, ut alter a
rius imperio ſubjiciatur, *liberi* ſunt
perantis.

In con-

VI. Cæterùm in ſtatu naturæ, ſi

c

mas & *fœmina* ſocietatem contra-
, ita ut alter alterius imperio non
, *nati* ex iis *matris* ſunt, propter
nes adductas ſupra articulo tertio,
liter pactis proviſum ſit. pactis
mater de jure ſuo diſponere poteſt
t velit, quemadmodum factum eſt
ab *Amazonibus*, quæ ex vicinis ſuſ-
os liberos, *mares* quidem illis re-
runt, *fœminas* ſibimet ipſis pacto
uerunt. In civitate vero, ſi contra-
ſit inter *marem* & *fœminam* ad co-
tationem, liberi geniti, *patris* ſunt:
in omnibus civitatibus, ſcilicet con-
tis à *Patribus*, non à *matribus fami-*
, imperium domeſticum viri eſt. vo-
r autem talis contractus, ſi fiat ſe-
dum leges civiles, MATRIMO-
UM. ſi verò contrahant concubina-
n tantùm, *filii* ſunt vel *matris*, vel *pa-*
, variè, prout in diverſis civitatibus
ges civiles diverſæ ſunt.

junctione maris & fœminæ, ita ut neuter alteri imperet, nati matris ſunt, niſi pacto vel lege civili aliter ſtatuatur.

VII. Quoniam, per articulum ter-
m, *mater originaliter liberorum Domi-*
eſt, & ab illa *pater*, vel alius quiſpiam
e derivato; manifeſtum eſt, non mi-
s *liberos* illis eſſe ſubjectos à quibus
ntur & educantur, quam *ſervi Domi-*
, vel *ſubditi* illi qui *ſummum* habet
perium in civitate; neque poſſe *paren-*

Liberi ſubjiciuntur Patribus, non minus quàm ſervi dominis, & cives civitati.

tem, quam diu in ejus poteſtate eſt, injurium eſſe. Etiam ſubjectione iiſ modis *Filius* liberatur, quibus *ſub* & *ſervus*. Eadem enim res eſt *ema patio* cum *manumiſſione*, & *abdic cum exilio*.

De honore parentum & dominorum.

VIII. *Patrem-familias emancip filius*, vel *manumiſſus ſervus*, privat jam patriâ & herili poteſtate minus tuunt, & (ſi quidem verus & inter ſpectetur *honor*) minùs *honorant* qu antè. Eſt enim *honor* nihil aliud, qu potentiæ alienæ æſtimatio; ideóque minus potentiæ eſt, minus ſemper eſt *noris*. Non eſt autem putandum, *ma mittentem manumiſſum*, vel *emancip tem emancipatum*, ita voluiſſe ſibi æqu re, ut ne beneficii quidem reus eſſet, in omnibus ſe gereret, tanquam æqu ſibi eſſet. Intelligendum igitur ſem eſt, eum qui liberatur ſubjectione, ſi ſit *ſervus*, ſive *filius*, ſive *colonia* aliq promittere ſaltem externa ſigna omn quibus ſuperiores ab inferioribus ſole *honorari*. Ex quo ſequitur, præceptu illud de *parentibus honorandis* eſſe *leg naturalis*, non modo ſub titulo *gratitu dinis*, ſed etiam *Pactionis*.

In quo conſiſtat

IX. Quænam ergo eſt, quæreret al quis, inter *liberum*, vel inter *civem*,

ſervum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

um differentia ? neque enim quod
n, à quoquam ſcriptore explicatum
quid ſit *libertas*, & quid *ſervitus*.
o omnia noſtro arbitratu facere, at-
d impunè, *libertas*; id non poſſe,
tus judicatur: quod in civitate, &
pace humani generis fieri non po-
quia civitas ſine imperio & jure co-
ndi nulla eſt. LIBERTAS, ut eam
iamus, nihil aliud eſt quàm *abſen-*
mpedimentorum motus; ut aqua va-
nclusa ideò non eſt *libera*, quia vas
dimento eſt ne effluat; quæ fracto
liberatur. Et eſt cuique *libertas*
or vel minor, prout plus vel minus
i eſt in quo verſatur; ut majorem
at *libertatem* qui in amplo carcere,
n qui in anguſto cuſtoditur. Et po-
eſſe homo *liber* verſus unam par-
, nec tamen verſus alteram; ut qui
faciens ſepibus & maceriis, ne vineas
getes viæ vicinas conterat, hinc &
cohibetur. Et hujusmodi quidem
dimenta externa & abſoluta ſunt:
nſenſu omnes *ſervi* & *ſubditi liberi*
, qui non ſunt vincti, vel incarcera-
lia ſunt arbitraria, quæ non abſolu-
npediunt motum, ſed per accidens,
irum per electionem noſtram: ut
n nave eſt, non ita impeditur quin

libertas, & differentia civium & ſervorum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſe in mare præcipitare poſſit, ſi v...
poſſit. Atque hic quoque, quo quis p...
ribus viis movere ſe poteſt, eo majo...
habet *libertatem*. Atque in hoc con...
libertas civilis. nemo enim ſive *ſu*-
tus, ſive *filius* familias, ſive *ſervus*
civitatis vel *patris* vel *Domini* ſui, ...
cunque ſeveri, pœnis propoſitis im...
ditur, quin omnia facere, & ad omni...
convertere poſſit, quæ ad vitam &...
nitatem tuendam ſunt neceſſaria. N...
igitur reperio quid ſit, de quo vel *ſer*...
quiſquam conqueri poſſit eo nom...
quod *libertate* careat, niſi miſeria ſit, ...
cohiberi ne ipſe ſibi noceat, & vita...
quam bello, vel infortunio, vel dem...
inertiâ ſuâ amiſerat, unà cum omni...
alimentis, & omnibus rebus ad vit...
& ſanitatem neceſſariis, ea lege recip...
ut regatur. Qui enim ita cohibetur p...
nis propoſitis, ne omnia quæ vult, ...
ciat, non opprimitur *ſervitute*, ſed ...
gitur & ſuſtentatur. Hoc autem (in ...
mni civitate & familiâ, ubi ſervi ex...
ſtunt) *cives liberi*, & *filii* familias p...
ſervis eximium habent, ut & miniſt...
ria civitatis, vel familiæ obeant hon...
ratiora, & plus poſſideant rerum ſ...
perfluarum. Atque in hoc ſita eſt diff...
rentia inter *civem liberum* & *ſervu*...

qu...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

…od LIBER quidem is ſit qui ſoli ci…ati, SERVUS autem qui etiam con…ci ſervit. Libertas alia omnis, exemtio …à legibus civitatis, & propria impe…tium.

X. *Pater-familias, liberi ſervique* …es, virtute imperii paterni, in unam …ſonam civilem coaliti, FAMILIA …itur. Eadem, ſi multiplicatione *pro*… & *ſervorum* acquiſitione, numeroſa …r, ita ut ſine belli incertâ aleâ ſubju…i non poſſit, appellabitur REGNUM …TRIMONIALE. Quod quamquam …cquiſitum differat à *Monarchiâ inſti*…*ivâ* origine & modo conſtituendi, …ſtitutum tamen omnes eaſdem habet …prietates, & idem eſt utrobique im…ii jus, ut non ſit opus quidlibet de iis …rſim dicere.

Idem eſt jus in cives in regno patrimoniali, quod in inſtitutivo.

XI. Quo jure ſumma imperia con…uta ſunt, dictum eſt: breviter jam, …o jure continuentur, dicendum eſt. …s autem quo continuantur, illud eſt …od appellatur jus SUCCESSIONIS. …uoniam autem in *Democratiâ*, ſum…m imperium apud *populum* eſt, …amdiu cives exſiſtunt, tamdiu penes …ndem eſt perſonam. Populus enim *ſuc*…*ſorem* non habet. Similiter in *Ariſto*…*tiâ*, moriente uno optimatum, ali-

Quæſtio de jure ſucceſſionis in ſola Monarchia locum habet.

 quis

quis alius in ejus locum à cæteris ſubſ
tuitur; ideóque niſi ſimul deficiant, qu
ſuppono nunquam accidere, *ſucceſſio* n
la eſt. Quæſtio igitur de jure *ſucceſſio*
in ſolâ *Monarchiâ abſolutâ* locum hab
Nam qui ad tempus tantùm ſumm
exercent imperium, non ſunt ipſi *Mon*
chæ, ſed *miniſtri* civitatis.

Monarcha poteſt ſummum imperium civitatis, teſtamento diſponere.

XII. Primum autem, ſi *Monarc*
ſucceſſorem ſibi teſtamento inſtituer
inſtitutus *ſuccedet*. nam ſi à *populo* inſ
tuatur, habebit omne jus in civitate
quod *populus* habebat; ut oſtenſum
Cap. 7. art. 11. Sed *populus* potuit ipſu
eligere, ergo eodem jure ipſe alium. S
in *regno* etiam *Patrimoniali* eadem ſu
jura, quæ in *inſtitutivo*. Quare mona
cha omnis poteſt *ſucceſſorem* ſibi teſt
mento facere.

Vel donare, vel vendere.

XIII. Quod autem quis teſtame
to transferre in alium poteſt, id eode
jure donare, vel vendere, vivens pote
cuicunque ergo is ſummum imperiu
tradiderit, ſive dono, ſive pretio, ju
traditur.

Monarcha inteſtatus, ſemper intelligitur

XIV. Quodſi neque Teſtament
neque aliter, voluntatem ſuam de *ſu*
ceſſore vivens declaraverit, intelligit
primum, noluiſſe eum redire civitate
ad Anarchiam, ſive ſtatum belli, i
eſ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

d perniciem civium: tum quia non *velle*
it id facere ſine violatione legum na- *fore ſibi*
rium, quibus in foro conſcientiæ ob- *Monar-*
us erat ad omnia quæ ad pacem ne- *cham*
riò conducunt: tum etiam quia ſi *ſucceſſo-*
iſſet, non erat difficile id apertè de- *rem.*
aſſe. Deinde, quia jus tranſit ſecun-
o voluntatem patris, cenſendum eſt
cceſſore per ſigna voluntatis ejus. In-
igitur ergo, voluiſſe eum, ſubditos
ſub regimine eſſe *Monarchico*, potius
m alio, propterea quod & ipſe eum
m exemplo ſuo, regnando commen-
t antè, nec alio facto aut verbo poſt
navit.

V. Porrò quoniam naturali neceſ- *Et ali-*
e omnes homines bene illis eſſe ma- *quem ex*
, per quos ſibi honor & gloria eſt, *ſuis li-*
m aliis; honor autem & gloria uni- *beris.*
que poſt mortem per liberorum po-
quàm per aliorum quorumcumque
inum potentiam contingit: colli-
r, patrem melius velle liberis ſuis,
m quibuscunque aliis. Intelligitur
que voluntas patris inteſtati ea fuiſſe
ſucceſſor ei aliquis eſſet ex liberis ſuis.
c tamen ita intelligendum eſt, ſi alia
na apertiora in contrarium non ex-
ant; cujus generis, poſt *ſucceſſiones*
res, poteſt eſſe conſuetudo. qui enim

de *ſucceſſione* tacet, intelligitur conſ-
tudini Regni conſentire.

Et maſculum potius quàm fœminam.

XVI. Inter liberos, maſculi fœr-
nis præferuntur; principio quidem f-
te quod plerumque (licet non ſemp-
aptiores ſunt ad rerum magnarum, pr-
ſertim verò bellorum adminiſtratione
poſt autem, ubi in conſuetudinem ab
quod conſuetudini non ſit contra
ctum; ideóque voluntas *Patris* in eor
favorem, niſi conſuetudo alia vel
gnum aliud apertius repugnet, int
pretanda eſt.

Et filiorum natu maximum, quam minorem.

XVII. *Filiorum* autem, quia æqu
les ſunt, nec dividi imperium poteſt,
ſuccedat, qui maximus natu eſt. Nam
differentia ſit aliqua propter ætaten
dignior maximus eſt. nam naturâ juc
ce annis provectior (quia ſolet eſſe) pr
dentior eſt. Alius autem judex dari n
poteſt. Si verò fratres omnes pro æqu
libus habendi ſint, *ſorte* fiet *ſucceſſ*
Eſt autem ſors naturalis, *primogenitur*
eâ vero jam præfertur natu maximu
neque eſt qui poteſtatem habeat jud
candi, utrum eo, an alio genere ſortiu
res decidenda ſit. Quæ autem ratio p
primogenito, eadem pro primogeni
militat.

Et fra-

XVIII. Quod ſi liberi nulli ſint

tun

… ad fratres & ſorores imperium … ibit, propter eandem rationem, … liberi *ſuccederent*, ſi eſſent; nam natu … roximi, benevolentiâ proximi eſſe … onuntur; & in Fratres prius quam … rores; item in majores natu prius … n in minores. Ratio enim hic ca… eſt, quæ in liberis.

trem, ſi prole careat, præ omnibus aliis.

… IX. Porrò qua ratione *ſucceditur* … imperium, eâdem quoque ſuccedi… ad jus *ſucceſſionis*. nam primogeni… ſi ante patrem moriatur, cenſebi… niſi pater aliter ſtatuerit, jus ſuum … *eſſionis* tranſtuliſſe ad liberos ſuos; … oque nepotes & neptes priores ad … *edendum* erunt quàm ipſorum avun… Hæc, inquam, omnia ita ſe habent, … onſuetudo loci (cui pater non con… dicendo cenſebitur conſentire) non … pediat.

Eodem modo quo ſucceditur in imperium, ſucceditur etiam in jus ſucceſſionis.

CAPUT X.

…cierum trium civitatis, quoad incommoda ſingularum, comparatio.

Comparatio ſtatus naturalis *cum ſtatu* civili. II. Imperantis *&* civium *eadem ſunt commoda & incommoda.* III. *Commendatio* Monarchiæ. IV. *Regimen unius non eſſe eo nomine iniquum, quod unus plus poßit cæteris omnibus.* V. *Rejectio opinionis eorum qui dicunt,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

cunt, Dominum *cum* ſervis *non poſſe eſſe* i-
tatem. VI. *Exactiones graviores eſſe ſub*
pulo *imperante, quam ſub* Monarchâ. VII
ves innocentes minus obnoxios eſſe pœn
Monarchâ, *quam ſub* populo. VIII. *L*
tatem civium ſingulorum non minorem eſſ
Monarchâ, *quàm ſub* populo. IX. *No*
civibus incommodum, quod non omnes ad p
cas deliberationes admittantur. X. Deliber
nes civiles magnis cœtibus male committu
propter plurimorum imperitiam. XI. *Pr*
eloquentiam. XII. *Propter* faction
XIII. *Propter* inſtabilitatem *Legum*. XIV.
pter defectum taciturnitatis. XV. *Ea inc*
moda Democratiæ *adhærere, quatenus hom*
naturaliter delectantur exiſtimatione inge
XVI. *Incommoda civitatis ex rege pue*
XVII. *Monarchicæ præſtantiæ ſignum, p*
ſtas Ducum caſtrenſis. XVIII. *Optimus*
tus civitatis eſt, ubi cives imperantis ſunt
reditas. XIX. Ariſtocratia *tanto melior*
quanto Monarchiæ *propior; pejor, quanto*
eâ remotior.

Comparatio ſtatus naturalis cum ſtatu civili.

I. D*Emocratia*, *Ariſtocratia* & *M*
narchia quid ſint, dictum e
Utra autem ad civium pacem conſe
vandam, & commoda eorum proc
randa, aptior ſit, earum comparatio
videndum eſt. Primùm autem comm
da & incommoda civitatis in univerſu
conferamus, ne quis forte ſatius eſſe d
cat, vivere unumquemque arbitrio ſu
quàm civitatem omnino conſtituer
Extra ſtatum civitatis, unusquiſque l

tem habet integerrimam quidem, infructuoſam ; propterea quod qui ter libertatem ſuam omnia agit ar- o ſuo, propter libertatem aliorum ia patitur arbitrio alieno. At civi- t conſtitutâ , unusquiſque civium um libertatis ſibi retinet, quantum it ad bene & tranquillè vivendum, um item aliis adimitur, ut non ſint uendi. Extra civitatem, unicuique as eſt ad omnia, ut tamen nulla re poſſit. In civitate verò, unusquiſ- finito jure ſecurè fruitur. Extra ci- tem, quilibet à quolibet jure ſpo- & occidi poteſt. In civitate ab uno um. Extra civitatem, propriis tan- viribus protegimur. In civitate, nium. Extra civitatem, fructus ab ſtriâ nemini certus; in civitate omni- . Denique extra civitatem, impe- n affectuum, bellum, metus, pau- as, fœditas, ſolitudo, barbaries, orantia, feritas. in civitate, Impe- n rationis, Pax, ſecuritas, divitiæ, atus, ſocietas, elegantia, ſcientiæ, evolentia.

I. *Ariſtoteles* Politicorum lib. 7. 14. duo eſſe ait genera regiminum, rum alterum ad *imperantis*, alterum *ſubditorum* commodum dirigitur. *Imperantis & civium eadem.*

Quaſi

ſunt commo-da & incom-moda.

Quaſi ubi cives duriùs tractantur,
una; ubi mitius, ibi *alia* ſpecies e
civitatis; quod ei minimè concedend
eſt. Sunt enim *imperantis* & *ſubd*
rum, eadem & communia commod
incommoda omnia, quæ ex regim
oriuntur. Incommoda quæ civi ali
infortunio, ſtultitiâ, negligentiâ, ig
viâ, vel luxuriâ ſuâ accidunt, à Reg
tis incommodis ſeparari poſſunt:
non ſunt illa Regiminis incommo
ut quæ in qualibet civitate accidere
ſunt. Eadem ſi accidunt à primâ civ
tis inſtitutione, dicentur quidem Re
minis incommoda, ſed ipſi impera
cum civibus communia erunt, ſi
communia etiam ſunt eorum comm
da. Primum autem & maximum co
modum, Pax & defenſio, idem utriuſ
eſt. Nam & is qui imperat, & is cui i
peratur, ad vitæ ſuæ defenſionem, v
bus utitur ſimul omnium conciviu
Et maximo incommodo quod in civi
te contingere poteſt, nimirum ca
civium, quæ ab Anarchiâ oritur, &
qui ſummum imperium habet, & qu
bet unus civium æquè obruitur. Secu
dò, ſi is qui ſummum imperium ob
net, pecuniarum tantum à civibus exe
rit, ut ſe & familias ſuas alere, & vi

c

orum ſuorum conſervare non poſ-
incommodum non magis illorum
quam imperantis, qui quantiscunque
iis ſine corporibus civium, Impe-
ſuum & divitias tueri non poteſt.
rò tantum exegerit, quantum ad
rii adminiſtrationem ſufficit, id
omodum æquè eſt & ipſi & civibus
ommunem pacem & defenſionem.
ue imaginabile eſt, quomodo divitiæ
cæ civibus *privatis* incommodo eſſe
nt, modo privati non ita exhaurian-
ut per induſtriam ſuam neceſſaria
orporis & animi vires ſuſtentandas
irere ſit impoſſibile. Nam ſic in-
modum & ad ipſum imperantem
ineret, nec oriretur ab inſtitutione
rdinatione pravâ, (quia in omni ge-
civitatis, cives opprimi poſſunt) ſed
ne ordinatæ civitatis pravâ admini-
ione.

II. Quod autem dictarum ſpecie- *Commendatio Monarchiæ.*
civitatis, *Democratiæ*, & *Ariſto-*
iæ, & *Monarchiæ*, optima ſit *Monar-*
, ex comparatione commodorum &
mmodorum in ſingulis oſtenden-
eſt. Hæc igitur, quod *univerſum*
uno Deo regitur; quod *Antiqui* ſta-
Monarchicum cæteris prætulerunt,
men Deorum uni *Iovi* adſcribentes;
quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

quod principio rerum, nationumque, ar-
bitria Principum pro legibus fueri;
quod imperium *Paternum* inſtitutu
Deo in creatione, *Monarchicum* fuer
quod regimina cætera ex *Monarchia*
ſeditiones diſſolutæ ruderibus artifi
hominum (*) pòſt conglutinata ſi
quodque populus Dei ſub regibus f
rint; quamquam *Monarchiam* comm
datiorem nobis exhibeant, tamen qui
non rationibus, ſed exemplis & teſtin
niis faciunt, omittemus.

Annotatio. Artificio hominum conglutin
ſint, &c.] *Videntur huc ſpectaſſe antiq
qui fabulam nobis confinxerunt de P
metheo. Narrant, Prometheum ſurre
à Sole igne, ex luto feciſſe hominem:
que ob id factum perpetua jecoris lace
tione irato Iovi dediſſe pœnas. Hoc eſt,
genio humano (id quod ſignificatur
Prometheum) leges, & juſtitiam à M
narchia per imitationem ſumtas e
quarum vi (tanquam igne à fonte
naturali ſurrepto) multitudo (quaſi
tum & fæx hominum) in unam per
nam civilem animata & conflata e
quæ Ariſtocratia vel Democratia app
latur. Inventi autem autores & fauto
qui cum ſecurè atque otiosè ſub impe*

Reg

um naturali vivere potuiſſent, hanc am dant, ut perpetuis curis, ſuſpicio- us diſſenſionibusque alto loco expoſiti rientur.

V. Sunt quibus *unius* Regimen eo nine diſplicet, quia *unius* eſt; quaſi quum eſſet inter tam multos tantâ peſtate eminere *unum* aliquem, ut itrio ſuo poſſit de cæteris omnibus tuere. Hi ſanè ſubtrahere ſe ab impe- ri *unius* Dei, ſi poſſent, vellent. Sed eptionem hanc contra *unum* ſugge- invidia, dum vident unum habere od omnes cupiunt. idem iniquum : cenſerent eadem ratione, ſi *pauci* perarent, niſi ipſi vel eſſent, vel eſſe rarent ex eorum numero. nam ſi quum ſit non eſſe jus æquale omni- , iniquum etiam eſt regimen opti- tum. Quoniam autem oſtenſum eſt, tum æqualitatis eſſe ſtatum belli: oque inæqualitatem introductam eſſe nſenſu omnium, inæqualitas illa non amplius habenda pro re iniquâ, ubi us habet is, cui plus volentes dedimus. commoda igitur quæ ſequuntur *unius* minis imperium, ſequuntur *hominem*, n *unitatem*. Videndum igitur eſt, rum imperium *hominis*, an *homi-num*,

Regimen unius non eſſe eo nomine iniquum, quod unus plus poſſit cæteris omnibus.

num, plura civibus adferat incommoda.

Rejectio opinionis eorum, qui dicunt, dominum cum ſervis non poſſe eſſe civitatem.

V. Sed primum amolienda eſt ſententia eorum, qui negant omnino civitatem eſſe, quæ conflatur ex quantovis numero ſervorum ſub communi domino. Cap. 5. articulo 9. definitur *civitas* eſſe *perſona* una facta ex pluribus hominibus, cujus voluntas, ex ipſorum pactis, pro ipſorum omnium voluntatibus habenda eſt, ut ſingulorum viribus & facultatibus uti poſſit, ad pacem & defenſionem communem. *Perſona* autem *una* eſt, per ejuſdem capitis articulum eundem, quando plurium voluntates unius voluntate continentur. Sed voluntas uniuſcujuſque ſervi continetur in voluntate Domini, ut oſtenſum eſt capite 8, articulo 5, ita ut poſſit eorum viribus & facultatibus uti, prout voluerit. Sequitur ergo, civitatem eſſe, quæ conſtituitur ex *Domino* & pluribus *ſervis*. Neque poteſt ulla ratio in contrarium adduci, quæ non æque militet contra civitatem conſtitutam à *patre* & *liberis*. Nam apud *Dominum*, cui *liberi* non ſunt, *ſervi liberorum* rationem ſubeunt. Sunt enim & honor & præſidium ejus: neque magis ſubjiciuntur *ſervi Dominis*, quam *liberi patribus*

uprà oſtenſum eſt capite 8. articu-
o.

Exactiones graviores eſſe ſub populo imperante, quàm ſub Monarcha.

I. Inter incommoda imperii ſum-
nnum eſt, quod imperans præter
nias ad ſumtus publicos, hoc eſt,
niniſtros publicos alendos, præſidia
icanda & tuenda, bella gerenda,
domeſticam honorificè ſuſtentan-
a neceſſarias, poſſit etiam, ſi velit,
exigere per libidinem, quibus *filios*,
atos, *gratioſos*, atque etiam *adula-*
ditare poſſit. Confitendum eſt,
ommodum quidem hoc eſſe, ſed ex
nero eorum quæ in omni genere ci-
itis reperiuntur; in *Monarchiâ* au-
n tolerabiliora, quàm in *Democratiâ*.
n & ſi velit *Monarcha* illos locuple-
, pauci ſunt, quia unius ſunt. Sed
emocratiâ, quot ſunt *Demagogi*, id
potentes apud populum *oratores*,
ii & ſimul plures ſunt, & quotidie
i ſuboriuntur) tot ſunt qui *liberos*,
natos, *amicos*, *adulatoreſque* ditan-
habent. Cupiunt enim ſinguli, non
do familias ſuas divitiis potentes
ſtreſque reddere, quantum poſſunt,
etiam alios ſui muniendi causâ bene-
is devincire. *Monarcha* miniſtros &
icos ſuos, quia non ſunt numeroſi,
civium diſpendio, deferendo ſcili-

cet

cet illis belli paciſque munia, mag
parte explere poteſt; in *Democratiâ*
multi ſatiandi ſunt, & ſemper novi,
id ſine oppreſſione civium non p
Monarcha quamquam poſſit indi
promovere, ſæpe tamen id facere
vult; *Oratores* autem in *Democr*
ſemper hoc omnes velle intelligun
ideo quia opus eſt. Aliter enim po
tia eorum qui id ſoli facerent ita cr
ret, ut non modo ſibi, ſed & civitati
midanda eſſet.

Cives innocentes minus obnoxios eſſe pœnis ſub Monarcha, quàm ſub populo.

VII. Summi imperii incommo
aliud eſt, metus ille mortis perpet
in quo unumquemque verſari ne
eſt dum reputat ſecum, poſſe eum
imperat, non modo pœnas quas v
in quæ velit peccata conſtituere,
etiam cives innocentes, & qui
contra leges commiſerunt, irâ & lib
ne jugulare. Atque magnum hoc re
in omni civitatis ſpecie incommo
eſt, ubi fit: (incommodum enim
eſt quia fit, non quia fieri poteſt:)
vitium eſt Regentis, non Regimi
non enim *Neronis* facta *Monarchiæ*
omnia eſſentialia. Minus tamen
damnantur cives immeritò, regn
Homine, quàm *populo*. Nam Reges
viunt in eos tantum, qui vel con

opeſtivis moleſti, vel verbis con-
lioſis, vel voluntate adverſi ipſis
ſunt. Faciunt autem ut potentiæ ex-
ſis, quem habere unus civis ſupra a-
poſſit, innoxius ſit. Itaque *Nerone*
Caligulâ aliquo regnante, pati im-
to nemo poteſt, niſi qui ipſi cogni-
it, nimirum Aulici, vel munere ali-
conſpicui; neque omnes, ſed illi ſo-
ibus eſt quod is habere cupit; nam
moleſti aut contumelioſi in eum
r, merito plectuntur. In *Monarchia*
r, is qui latere vult, qualiſcunque
i regnat, extra periculum eſt. Pa-
ur enim ſoli ambitioſi, cæteri ab
iis potentiorum defenduntur. Sed
minatione populari tot poſſunt eſſe
nes, quot ſunt *Oratores* qui *populo*
antur. tantum enim poteſt unus-
que eorum, quantum ipſe *populus*:
e in ſubtrahendis à pœna iis, qui per
inem & odia privata concives im-
itò occiderunt, quaſi tacito quodam
r ſe Pacto, *Hodie mihi, cras tibi*, alter
rius cupidini mutuò cedunt. Præter-
otentiæ privatæ terminus quidam
ultra quem civitati pernicioſa futura
& propter quam *Monarchis* aliquan-
neceſſarium eſt providere, ne quid in-
Reſpublica capiat detrimenti. Illam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

igitur potentiam, quando in diviti
erat, divitiarum diminutione dim
runt; ſi quando vero conſiſteret in
populari, ipſum potentem ſine alio
mine ſuſtulerunt. Idem in *Democ*
fieri ſolet. Nam *oſtraciſmo* exſula
potentes *Athenienſes* ſine crimine,
pter potentiam ſolam, & necaba
Romæ tanquam regnum affectav
qui plebis favorem captabant benefi
Pares in hoc *Democratia* & *Monar*
impares tamen fama fuerunt: quia
à populo eſt; & quod à multis f
multis laudatur. Ideoque invidiâ in
tutem eorum factum eſſe dicitur,
ciunt *Monarcha*, quod ſi factum e
populo, politia eſſet.

Libertatem ſingulorum non minorem eſſe ſub Monarcha, quam ſub populo.

VIII. Sunt qui ideo *Monarc*
Democratia incommodiorem pu
quod *illic* minus libertatis ſit quam
Si per *libertatem* intelligant exem
nem à ſubjectione, quæ legibus, ho
mandatis debetur *populi*, neque in
mocratia, neque in alio ſtatu civi
quocunque ulla omnino *libertas* e
libertatem in eo ſitam eſſe intellig
ut paucæ ſint leges, pauca vetita,
talia quæ niſi vetentur, non ſit Pax,
nego plus eſſe *libertatis* in *Democr*
quam in *Monarchia*. poteſt enim

mi

…us hæc quam illa cum tali libertate conſiſtere. Etſi enim portis turri… ue civitatis cujuſcunque, characte… quantumvis amplis *libertas* inſcri…r, non eſt ea cujuſcunque *civis*, ſed …*atis* libertas; neque meliori jure …cum illud civitati inſcribitur, quæ à …*lo*, quam quæ à *Monarcha* regitur. …quando cives privati, id eſt, ſubditi …tatem poſcunt, nomine libertatis *libertatem*, ſed *Dominium* poſcunt; …d tamen præ inſcitia minime anim…rtunt. Si enim quam libertatem …que ſibi expetit, eandem prout le… naturæ præceptum eſt, aliis conce…t, rediret ille ſtatus naturalis, in quo …nes jure poſſunt omnia; quem ut o… ſubjectione civili pejorem, ſi ſci…, reſpuerent. Sed ſi quis liberum …ſolum poſcat, cæteris obſtrictis, … aliud quam *Dominium* poſcit? Nam …ſolutus eſt omni vinculo, vinctorum …nium, quotquot ſunt, *Dominus* eſt. …n eſt ergo major libertas civium in … *populari*, quam *Monarchico*. Id quod …onit, eſt *participatio* æqualis mune… publicorum, & Imperii. Nam ubi …perium *populi* eſt, cives eatenus im…rum ſinguli *participant*, quatenus …*li* imperantis partes ſunt. Munera

autem publica æqualiter particip[illegible] quatenus in magiſtratibus & mini[illegible] publicis eligendis æqualia habent ſuf[illegible]gia. Atque hoc eſt quod voluit *Ar[illegible]teles*, ipſe quoque conſuetudine tem[illegible]ris libertatem pro imperio nomin[illegible] Lib.6. *Politicorum*, cap. 2. *In ſtatu p[illegible]lari libertas eſt ex ſuppoſitione. Quod [illegible]go dicunt, tanquam extra ſtatum hum[illegible]ber eſſet nemo.* Ex quo obiter colliger[illegible]cet, cives eos qui in *Monarchiâ* ſu[illegible]tam libertatem plorant, hoc tantum [illegible]machari, quod non adhibeantur ad R[illegible]publicæ gubernacula.

Non eſſe civibus incommodum, quod non omnes ad publicas deliberationes admittantur.

IX. Sed ob hoc ipſum fortaſſe ali[illegible] *ſtatum popularem* maximo interv[illegible] *Monarchiæ* anteferendum eſſe dic[illegible] quod illic, ubi ſcilicet negotia pub[illegible] omnes tractant, prudentiam, ſcienti[illegible] eloquentiamque ſuam in deliberatio[illegible]bus circa res maximæ difficultatis & r[illegible]menti publicè oſtentandi poteſtas [illegible]mnibus facta ſit; id quod propter na[illegible]ræ humanæ innatam laudis cupiditat[illegible] omnibus iis qui vel talibus virtuti[illegible] antecellunt, vel ſibi videntur cæteris [illegible]tecellere, omnium rerum eſt jucundi[illegible]mum. hic vero via illa ad laudem & [illegible]gnitates obtinendas, maximæ parti [illegible]vium præcluſa eſt. Quid autem eſt, [illegible]

h

non eſt incommodum? Dicam. Sen-
tiam ejus quem contemnimus, noſtræ
atam videre; ſapientiam noſtram in
pectu noſtro negligi; incerto cer-
ne inanis gloriæ, certiſſimas ſuſci-
inimicitias; (hoc enim declinari
poteſt, ſive vicerimus, ſive vinca-
;) odiſſe & odio eſſe ob diſſimilitudi-
opinionum; concilia & vota noſtra
non eſt opus, ſine fructu omnibus
facere; rem domeſticam negligere:
, inquam, incommoda ſunt. Abeſſe
à certamine ingeniorum, quam-
n ea certamina facundis jucunda
non eſt ideo illis incommodum, niſi
n viris fortibus incommodum dice-
eſſe pugnâ prohiberi, propterea
d eâ delectantur.

C. Præterea multæ cauſæ ſunt, quare
us rectè in magnis conventibus deli-
ntur, quam ubi conſiliarii ſunt pauci.
rum una eſt, quod ad recte deli-
ndum de omnibus quæ ad ſalutem
tatis conducunt, cognitu neceſſaria
, non modo ea quæ intus, ſed etiam
uæ foris ſunt, intus quidem quibus
us, & unde quæſitis, civitas alitur &
enditur; quæ loca præſidiis haben-
apta; unde milites & habendi & a-
di ſint; quis ſit civibus animorum

Deliberationes civiles magnis cœtibus male committuntur, propter plurimorum imperitiam.

habitus verſus principem, vel civ
gubernatores,& multa ſimilia. For
tem, quanta & in quibus rebus ſi
potentia ſingularum civitatum vi
rum; quid nobis ab illis commodi
commodi proveniat; qui affectus ec
& erga nos, & ſe invicem; & quid q
die apud eos conſilii capiatur. Hæc
tem quia pauciſſimi cognoſcunt i
meroſo cœtu hominum, maxima ex
te talium rerum imperitorum, n
cam incapacium, quid numerus ill
liberantium ineptis ſententiis cor
buere ad conſilia, aliud quam imp
mentum poteſt?

Propter eloquentiam.

XI. Alia cauſa, quare magnus c
ad deliberationem minus idoneus
ea eſt, quod unusquisque eorum
ſententiam ſuam explicant, neceſſe
bet perpetuâ & longâ uti oratione; e
que, exiſtimationis causâ, audienti
quantum poteſt, ornatam gratamqu
loquentia reddere. Eloquentiæ au
munus eſt, *Bonum* & *malum*, *Vtil*
inutile, *Honeſtum* & *inhoneſtum*, fac
apparere majora vel minora, quam
vera ſunt, & *Iuſtum* videri, quod *in*
ſtum eſt, prout ad finem dicentis vide
tur conducere. Hoc enim eſt perſua
re; & quamquam ratiocinentur,

P

cedunt tamen à principiis veris, ſed
ἐνδόξοις, id eſt, opinionibus jam vul-
receptis, quæ maxima ex parte erro-
eſſe ſolent, neque orationem ſuam
uræ rerum, ſed affectibus animorum
venientem eſſe ſtudent. Unde acci-
non recta ratione, ſed impetu animi
entias ferri. Neque eſt hoc *hominis*,
pſius *Eloquentiæ* vitium, cujus finis
magiſtri Rhetoricæ omnes docent)
veritas eſt, (niſi per accidens) ſed
toria; & munus, non docere, ſed
dere.

XII. Tertia cauſa, quare in magno *Propter*
ctu minus utiliter deliberatur, ea eſt, *factiones.*
od inde *factiones* in civitate oriantur,
ex *factionibus* ſeditio & bellum ci-
. Quando enim contrariis ſententiis
tionibusque pugnant æquales orato-
, victus victorem, eoſque una omnes
illius ſententiam ſequuti ſunt, tan-
am conſilium & ſapientiam ſuam con-
nſiſſent, odit, ſtudetque quomodo
iat, ut conſilium adverſarii exitum
tiatur civitati damnoſum; ſic enim
i reſtitutum, illi ademtum gloriam
ividet. Præterea ubi ſuffragia non ſunt
inæqualia, quin ſpes victis ſit, poſſe
in conventu alio, acceſſione pauco-
m hominum ſibi conſentientium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

partes habere ſuperiores, ibi præ
eorum cæteros convocant; ſeorſun
liberant, quomodo ſententiam ant
tam abrogare poſſint; ſtatuunt int
ad proximum conventum frequent
primi adeſſe; diſponunt quid quis
& quo ordine dicere debeat, ut re
nuo agitetur, & quod frequentibu
verſariis ratum, id iiſdem, aliqu
parte, per negligentiam abſentil
fiat irritum. Atque hujusmodi in
ſtria diligentiaque, quâ utuntur ad
ciendum populum, *factio* appellari
let. Quando autem *factio* ſuffragiis
nor, viribus major vel non multo mi
eſt, tunc quod eloquentiâ & arte obt
re non potuere, id armis tentant, & b
lum naſcitur civile. Sed hæc, dicet
quis, non neceſſario, nec ſæpe a
dunt. Idem dicere poſſet, Oratores n
eſſe neceſſariò cupidos gloriæ, & n
ſæpe in magnis rebus magnos orat
diſſentire.

Propter inſtabilitatem legum.

XIII. Sequitur ex his, ubi
gum ferendarum poteſtas ſumma
conventus tales defertur, leges inſta
les eſſe, mutarique, non ad mutat
nem ſtatus rerum, neque ad mutat
nem animorum, ſed prout major nun
rus hominum nunc ex hac, nunc ex

ſtione confluxerit ad *curiam*; ita ut le-
gibi, tanquam ſuper undas, huc illuc
ſtuent.

XIV. Hoc etiam quarto loco delibe-
rationes magnorum cœtuum incommo-
habent, quod civitatis conſilia, quæ
ita eſſe ſæpiſſimè permagni intereſt,
è ad inimicos proferantur, quam poſ-
perduci ad effectum; & quid poſſit,
qd non poſſit, quid velit, quid nolit,
loratum externis ſit, non minus
am ipſi *imperanti populo*.

Propter defectum taciturnitatis.

XV. Incommoda hæc quæ in deli-
bationibus magnorum conventuum
eriuntur, eatenus *Monarchiam De-
cratiâ* meliorem eſſe evincunt, qua-
us in *Democratiâ* res maximi mo-
nti, talibus conventibus diſcutiendæ
ius committuntur, quam in *Monar-
â*; nec enim aliter fieri facile poteſt.
hil enim eſt propter quod non malit
ſquam *rei familiari* potius, quam
licæ vacare, præterquam quòd locum
videt facundiæ ſuæ, qua poſſit inge-
& prudentiæ exiſtimationem acqui-
e, & domum reverſus apud amicos,
entes, uxoresque, re bene geſta, tri-
phare; ſicut olim *Marco Coriolano*
nis à factis bellicis jucunditas in eo
erat, quod videret laudes ſuas pla-

Ea incommoda Democratiæ adhærere, quatenus homines naturaliter delectantur exiſtimatione ingenii.

cere matri. Quodſi in *Democratia po-*
lus deliberationes de bello & pace &
legibus ferendis ad unum tantum,
valde paucos deferre vellet, conten
nominatione magiſtratuum, & mi-
ſtrorum publicorum, hoc eſt, author
te ſine miniſterio, tunc fatendum
Democratiam & *Monarchiam* hac in
æquales fore.

Incommoda civitatis ex Rege puero.

XVI. Neque commoda vel inco-
moda, quæ magis in una quam in alia
vitatis ſpecie reperiuntur, ex eo pro
dunt, quod ipſum imperium, ſeu im-
rii negotia adminiſtranda melius
quam pluribus, vel contra, pluribus qu
paucioribus committuntur. Nam im-
rium *potentia*, adminiſtratio guberna
actus eſt. *potentia* autem in omni ci-
tatis ſpecie æqualis eſt; ſoli *actus* di-
runt, hoc eſt, *motus* atque *actiones* ci-
tatis, prout proveniunt à plurium
pauciorum, peritorum vel imperi
rum deliberationibus. Ex quo intelli
tur, regiminis commoda & incommo
non illum in quo reſidet civitatis auth
ritas, ſed imperii miniſtros ſequi;
eoque nihil impedire, quin civitas
cte gubernari poſſit, quamquam *Mon*
cha femina vel puer vel infans ſit, mo
ii negotiis pares ſint, qui miniſteriis

mur

eribus publicis præfecti ſunt. At-
d quod dicitur, *væ regno cujus Rex*
eſt, non ſignificare *Monarchiæ* con-
onem ſtatu populari inferiorem eſſe,
contra nimirum incommoditatem
gni per accidens eſſe, quod *Rege puero*
dat quandoque, ut multis per ambi-
em & vim in conſilia publica ſeſe in-
entibus, civitas adminiſtretur *De-*
ratice, atque ex eo naſci infelicitates
, quæ *imperium populi* maxima ex
e comitantur.

XVII. Signum autem quod *Monar-* *Monarchicæ præſtantiæ ſignum, poteſtas Ducum caſtrenſis.*
abſolutiſſima, civitatis ſit optimus
nium ſtatus, manifeſtiſſimum illud
quod non ſolum Reges, ſed etiam
tates illæ quæ *populo* & *optimatibus*
iectæ ſunt, non niſi uni ſoli totum
i imperium deferunt, idque ita abſo-
m, ut nihil poſſit eſſe amplius: (in
obiter notandum quoque hoc eſt,
d Rex nullus Duci plus imperii in
rcitum concedere, quam ipſe in cives
nes exercere jure poſſit.) *Monarchia*
ue omnium optimum in caſtris regi-
n eſt. Quid autem aliud ſunt plures
publicæ, quam totidem caſtra præſi-
& armis contra ſe invicem munita;
orum ſtatus (quia nulla communi po-
tia coërcentur, utcunque incerta pax

tanquam induciæ breves, intercedat
ſtatu naturali, hoc eſt, pro ſtatu
habendus eſt?

Optimus ſtatus civitatis eſt, ubi cives imperantis ſunt hæreditas.

XVIII. Poſtremò quoniam ad
ſervationem noſtram, ſubditos no
alicui *homini* vel *concilio* neceſſariu
rat, optimâ conditione illi ſubjicin
cujus intereſt, ut ſalvi & ſani ſimus.
que hoc fit, quando imperantis hær
tas ſumus; unusquisque enim ſpont
hæreditatem ſuam conſervare ſtu
Sunt autem civium non fundi & p
niæ, ſed corpora & animi vegeti, pri
pum divitiæ: id quod facile conced
ab iis, qui animadvertunt quam ma
pecuniis parvarum civitatum dom
æſtimantur, & quanto faciliùs hom
pecuniam, quam pecunia homines
quirit. Neque exemplum facile occu
ſubditi alicujus à Principe ſuo, vitâ
bonis, ſine culpa propria, per ſolam
centiam imperii ſpoliati.

Ariſtocratia tantò melior eſt, quantò Monarchiæ propior; pejor,

XIX. Huc uſque facta eſt compa
tio inter ſtatum *Monarchicum* & *Po*
larem; de *Ariſtocratiâ* tacitum eſt.
hac, ex iis quæ de illis dicta ſunt, vi
tur concludi poſſe, quæ hæredita
eſt, & quæ contenta Magiſtratuu
electione, deliberationes ad paucos,
maximè idoneos transmittit, & ſimp

ca

[pe]r quæ *Monarcharum* regimen ma-[gnè], *populi* minimè imitatur, eam civi-[bus] ſingulis & meliorem, cæteris & diu-[tur]niorem eſſe. *quantò ab ea remotior.*

Caput XI.

[Lo]ca & exempla Scripturæ ſacræ de jure Regni, quæ ſecunda videntur antedictis.

[I.] Initium civitatis inſtitutivæ, à conſenſu po-[p]uli. II. Judicia & Bella *dependere ab arbi-trio imperantium ſummorum.* III. *Eos qui ſummum imperium habent, jure puniri non poſſe.* IV. *Sine ſummo imperio non eſſe* Civita-tem, *ſed* Anarchiam. V. *Servos & Filios de-bere Dominis & Parentibus ſimplicem obedien-tiam.* VI. *Abſolutum imperium evidentiſſi-mis tam Novi quam Veteris Teſtamenti locis comprobatum.*

I Nitium civitatis inſtitutivæ, ſive politicæ, cap. 6. art. 2. à conſenſu [m]ultitudinis ita derivavimus, ut omnes [co]nſentire, vel pro hoſtibus cenſeri [o]portere appareat. Tale fuit initium [r]egni Dei ſuper Judæos inſtitutum per [M]oyſen. *Si audieritis vocem meam*, &c. [er]*itis mihi in regnum Sacerdotale*, &c. [Ve]*nit Moyſes, & convocatis majoribus* [na]*tu populi*, &c. *reſponditque omnis po-[pu]lus ſimul: cuncta quæ loquutus eſt Do-* *Initium civitatis inſtitutivæ à conſenſu populi.*

minus, *faciemus*. Tale quoque fuit i-
tium poteſtatis *Moyſis* ſub Deo, ſive
teſtatis proregiæ. *Cunctus populus* v
bat voces, *&* *lampades*, &c. *dice*
Moyſi: *Loquere tu nobis*, *&* *audiem*
Simile erat initium regni Saulis. *Vi*
tes autem, *quod Naas Rex filiorum A*
mon veniſſet adverſum vos, *dixiſtis*
hi; *Nequaquam*, *ſed rex imperabit n*
cum Dominus veſter regnaret in v
Nunc ergo praſto eſt rex veſter, *quem*
giſtis *&* *petiiſtis*. 1 Sam. 12. verſ.
Conſentientibus autem non omnib
ſed majore parte, (nam erant *Filii*
lial, qui *dixerunt*, *Num ſalvare nos*
terit iſte? *&* *deſpexerunt eum*. 1 S
10. verſ. 27.) illi qui non conſenſer
tanquam hoſtes ad necem quærebant
Quis eſt (ait populus ad Samuelem)
dixit, *Saul non regnabit ſuper nos*: *d*
viros, *&* *interficiemus eos*? 1 Sam.
verſ. 12.

Iudicia & Bella dependere ab arbitrio imperantium ſummorum.

II. Eodem capite 6. articulis 6.
7. oſtenſum eſt, tum *Iudicia*, tum *Be*
ab arbitrio dependere ejus qui ſumm
habet in civitate imperium; id eſt,
Monarchiâ unius *Monarchæ*, ſive *Re*
Id autem confirmatur judicio ipſius p
puli. *Erimus nos quoque ſicut om*
gentes, *&* IUDICABIT *nos rex noſt*

gredietur ante nos , & pugnabit [BE]LLA *noſtra pro nobis.* 1 Sam. 8. verſ. Et teſtimonio Regis Salomonis, [quo]d attinet ad *judicia*, & ad omnia de [quib]us diſputari poteſt, an ſint *bona* an [mal]a. *Dabis ergo ſervo tuo cor docile, ut* [popu]*lum tuum* JUDICARE *poſſit, & diſ*[ce]*rnere inter* BONUM *&* MALUM. [1 R]eg. 3. verſ. 9. Et Abſalonis, *Non eſt* [qui] *te audiat conſtitutus à Rege.* 2 Sam. [15.] verſ. 3.

[I]II. Quod Reges puniri à ſubditis [no]n poſſint, ſicut oſtenſum eſt ſupra, [cap.] 6. art. 12. confirmat Rex David, [qui] cum quæreretur à Saule ad mortem, [abs]tinuit tamen à cæde ejus, prohi[buit]que Abiſaium dicens, *Ne interficias* [eu]*m; quis enim extendet manum ſuam* [in] *Chriſtum Domini, & innocens erit?* [1 S]am. 22. verſ. 9. Et cum præcidiſſet [or]am chlamydis ejus, *Propitius* (inquit) [mi]*hi ſit Dominus, ne faciam hanc rem* [Do]*mino meo, Chriſto Domini, ut mit*[ta]*m manum meam in eum.* 1 Sam. 24. [ve]rſ. 7. Et *Amalekitam* qui *Saulem*, [t]amquam in ipſius gratiam, interfece[ra]t, juſſit tamen interfici. 2 Sam. 1. [ve]rſ. 15.

Eos qui ſummum imperium habent, jure puniri non poſſe.

IV. Quod habetur Judic. cap. 17. [ve]rſ. 6. *In diebus illis non erat Rex in Iſraël,*

Sine ſummo

Imperio non eſſe Civitatem, ſed Anarchiam.

Iſraël, *ſed unuſquiſque quod ſibi r*
videbatur, *hoc faciebat*, (tanqua
non ſit *Monarchia*, ibi ſit *Anar*
ſeu confuſio omnium rerum) a
poſſet ad probandum excellentiam
gni ſupra omnes alias civitatis for
niſi quod per vocem *Rex*, poſſit for
telligi non modo *unus homo*, ſed e
una curia, modo ſummum in ea
deat imperium. Quod ſi ſic accipi
hoc tamen inde efficitur, ut ſine ſum
& abſoluto imperio (quod toto c
ſexto probare conati ſumus) cuilib
cebit quicquid libebit, ſive quicqui
rectum videbitur; quod ſtare non
eſt cum conſervatione generis hum
ideóque imperium ſummum ex lege
turæ in omni civitate intelligitur e
ſtere alicubi.

Servos & filios debere dominis & parentibus ſimplicem obedientiam.

V. *Servos Dominis* ſimplicem de
obedientiam diximus, cap. 8. art. 7. &
filios patribus, cap. 9. art. 7. Idem d
ſanctus Paulus. Nimirum de ſervis, *S*
obedite per OMNIA *Dominis carn*
bus, *non ad oculum ſervientes*, *quaſi*
minibus placentes, *ſed in ſimplicitate*
dis timentes Deum. Col. 3. verſ. 20. De
liis, *Filii obedite parentibus per* OMN
hoc enim placitum eſt in Domino. Col
verſ. 22. Sicut autem nos per ſimplic

ol

...dientiam intelligimus OMNIA quæ ...ſunt contra leges Dei, ita in locis ... ſancti Pauli citatis, poſt vocem ...NIA, ſubintelligendum eſt, *præter ...uæ ſunt contra leges Dei.*

...I. Sed ne jus Principum minuta... perſequar, ea jam producam quæ ...m poteſtatem eorum (nempe deberi ... ſubditis ſuis obedientiam ſimpli... & abſolutam) ſimul ſtabiliunt. Et ...num ex novo Teſtamento: *Super ...edram Moyſis ſederunt Scribæ & ...riſæi.* OMNIA *ergo quæcunque di...nt vobis, ſervate & facite.* Matth. ... verſ. 2. *Omnia*, inquit, *facite*, hoc ... obedite *ſimpliciter*. Quare? quia ...nt ſuper *cathedram Moyſis*, nimi...u, *principis civilis*, non *Aaronis* Sa...dotis. *Omnis anima poteſtatibus ſub...voribus ſubdita ſit; non eſt enim po...s niſi à Deo. Quæ autem ſunt, à Deo ...natæ ſunt. Itaque qui reſiſtit pote...i, Dei ordinationi reſiſtit. Qui au... reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem ac...runt, &c.* Rom. 13. verſ. 1. &c. ...oniam ergo poteſtates quæ erant ...pore ſancti *Pauli*, à Deo ordinatæ ...runt, omnes autem Reges eo tem...e requirebant à ſubditis ſuis integram ...dientiam, ſequitur, talem poteſta-

Abſolutum imperium evidentiſſimis tam novi quam veteris Teſtamenti locis comprobatum.

tem.

tem à Deo fuiſſe ordinatam. *Su*
igitur eſtote omni humanæ creatur
pter Deum, ſive Regi quaſi præcel
ſive ducibus tanquam ab eo miſſis ad
dictam malefactorum, laudem ve
norum; quia ſic eſt voluntas Dei. 1
2. verſ. 13. Rurſus ſanctus Paul
Titum; *Admone illos, Principibus &*
teſtatibus ſubditos eſſe, dicto ob
Cap. 3. verſ. 1. Quibus Principi
nonne Principibus temporum illor
qui obedientiam exigebant ſimplic
Deinde, ut veniamus ad exemp
ipſius Chriſti, cui jure hæreditario à
vide derivato, debebatur regnum
dæorum, is cum more ſubditi vive
tributum *Cæſari* & pendebat, & *Cæ*
eſſe pronunciabat: *Reddite* (inquit)
ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt 1
Deo. Matth. 22. verſ. 21. Idem, c
placuiſſet ei Regem agere, obedienti
integram requirebat. *Ite* (inquit) *in*
ſtellum quod contra vos eſt, & ſta
invenietis aſinam alligatam, & pull
cum ea; ſolvite & adducite mihi: &
quis aliquid dixerit, dicite, quod Do
nus his opus habet. Matth. 21. verſ.
Fecit igitur hoc jure Domini, ſive R
gis Judæorum. Tollere vero ſubd
bona ſua, eo nomine quod *Domin*

op

habet , Imperium abſolutum eſt.
Teſtamenti veteris in eandem ſen-
am evidentiſſima hæc ſunt. *Tu ac-*
& audi CUNCTA *quæ dixerit Do-*
us Deus noſter tibi , loquêriſque ad
& nos audientes faciemus ea. Deut.
rſ. 27. At ſub vocem illam *cuncta*,
gra continetur obedientia. Rurſus
ſuen : *Reſponderuntque ad Ioſuen ,*
dixerunt , OMNIA *quæ præcepiſti*
, faciemus , & quocunque miſeris ,
us ; ſicut obedivimus in CUNCTIS
ſi , ita obediemus & tibi ; tantum
ominus Deus tuus tecum , ſicut fuit
Moyſe. Qui contradixerit ori tuo ,
on obedierit CUNCTIS *ſermonibus ,*
præceperis ei , moriatur. Joſu. 1.
16. Et parabola Rhamni : *Dixe-*
que omnia ligna ad Rhamnum , Veni
mpera ſuper nos. quæ reſpondit iis , Si
me Regem conſtituitis, venite, & ſub
ra mea requieſcite ; ſin autem non
is , egrediatur ignis de Rhamno , &
ret cedros Libani. Jud. 9. verſ. 14.
orum verborum ſententia eſt, acquie-
dum eſſe dictis eorum quos vere Re-
u nos conſtituimus , ni velimus in-
io belli civilis conſumi. Particula-
autem deſcribitur potentia regia à
ipſo per Samuelem. *Prædic iis jus*

Regis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Regis, qui regnaturus eſt ſuper eos,
Hoc erit jus Regis qui imperaturus e
bis: Filios veſtros tollet, & ponet in
ribus ſuis, &c. Filias quoque veſtr
ciet ſibi unguentarias, &c. *Oliveta*
ma tollet, & dabit ſervis ſuis, &c. 1
8. verſ. 8. &c. Nonne eſt potenti
jusmodi abſoluta? veruntamen ab
Deo appellatur JUS REGIS. Nequ
detur quiſquam, ne *Sacerdos* qu
ſummus apud Judæos, ab obedienti
exemtus fuiſſe. Ubi enim *Abiathar*
cerdoti dixit Rex, (nimirum Salom
Vade in Anathot ad agrum tuum,
dem vir mortis es: ſed hodie te non i
ficiam; quia portaſti arcam Domin
coram David patre meo, & ſuſtin
laborem in omnibus, in quibus labor
pater meus: & ejecit Salomon Abia
rum, ut non eſſet Sacerdos Dom
1 Reg. 2. verſ. 26. nullo argumento
ligi poteſt, factum illud Deo diſplic
ſe; neque enim reprehendi Salo
nem, aut perſonam ejus eo temp
parum Deo acceptam fuiſſe legimus

CAPUT XII.

[D]e cauſis internis civitatem diſſolventibus.

[Judi]licationem boni & mali ad ſingulos per[tin]ere, *ſeditioſa opinio.* II. Peccare ſubditos [ob]ediendo Principibus ſuis, *ſeditioſa opinio.* [II]I. Tyrannicidium eſſe licitum, *ſeditioſa [opin]io.* IV. Subjectos eſſe legibus civilibus [eti]am eos qui habent ſummum imperium, [sed]*itioſa opinio.* V. Imperium ſummum poſ[se] dividi, *ſeditioſa opinio.* VI. Fidem & ſan[ct]itatem non ſtudio & ratione acquiri, ſed [se]mper ſupernaturaliter infundi & inſpi[rar]i, *ſeditioſa opinio.* VII. Civibus ſingulis [ess]e rerum ſuarum proprietatem, ſive do[mi]nium abſolutum, *ſeditioſa opinio.* VIII. *Ad [sed]itionem diſponit, neſcire differentiam inter [pop]ulum & multitudinem.* IX. *Ad ſeditio[nem] diſponit exactio nimia pecuniarum, quam[vis] juſta & neceſſaria.* X. *Ad ſeditionem diſpo[nit] ambitio.* XI. *Ad ſeditionem diſponit ſpes [suc]ceſſus.* XII. *Virtus qua opus eſt ad ſeditiones [ex]citandas, ſola eloquentia eſt ſine ſapientiâ.* [X]III. *Quomodo ſtultitia vulgi, & eloquentia [am]bitioſorum, concurrant ad rempublicam diſ[sol]vendam.*

HActenus quibus cauſis, & quibus pactis civitates conſtitutæ [sint], & quæ ſint imperantium in cives [jura], dictum eſt. Jam quibus cauſis [eæd]em diſſolvantur, ſive de cauſis ſedi[tion]um: breviter dicendum eſt. Quem- *Iudicationem boni & mali ad ſingulos pertinere, ſeditioſa oratio.*

ad-

admodum autem in motu corpor
naturalium, conſideranda tria ſunt
mirum, *diſpoſitio interna*, ut ſint p
ducendi motus ſuſceptibilia: *Agens*
ternum, quo motus certus & deter
natus actu producatur; *Et ipſa ac*
Ita etiam in civitate, ubi cives tun
tuantur, tria conſideranda occurru
primum *doctrinæ* & *affectus* paci c
trarii, quibus ſingulorum animi diſ
nuntur; ſecundum, quales ſunt qui
diſpoſitos ad ſeceſſionem & arma ſc
citant, convocant, diriguntque;
tium, modus quo id fit, ſive ipſa *fa*
Doctrinarum autem quæ ad ſedition
diſponunt, una & prima hæc eſt;
gnitionem de bono & malo pertinere
ſingulos. In ſtatu quidem naturali,
jure æquali ſinguli vivunt, nec ſe
pacta ſua aliorum imperio ſubmiſeru
veram eam eſſe concedimus, imo cap
art. 9. probavimus. Sed in ſtatu civ
falſa eſt. Oſtenſum enim eſt, cap. 6.
9. Regulas *boni* & *mali*, *juſti* & *inju*
honeſti & *inhoneſti*, eſſe leges civil
ideóque quod legislator præceperit,
pro *bono*; quod vetuerit, id pro *m*
habendum eſſe. Legislator autem ſe
per is eſt, cujus eſt in civitate imperi
ſummum, hoc eſt, in Monarchiâ M
na

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ncha. Idem confirmavimus cap. 11. art.
6 x verbis *Salomonis.* Siquidem enim
etendum ut bonum, & fugiendum ut
um eſſet id quod ſingulis viſum fue-
i quorſum ſpectant verba ejus, *Dabis*
vo tuo cor docile; ut populum tuum ju-
re poſſit, & diſcernere inter bonum &
lum. Quoniam ergo Regum eſt diſ-
nere inter *bonum* & *malum*, iniquæ
illæ, quamquam quotidianæ vo-
Regem eſſe, qui recte facit. Et *Regi-*
non eſſe obtemperandum, niſi juſta præ-
rint; & aliæ ſimiles. Ante imperia,
um & *injuſtum* non exſtitere; ut quo-
n natura ad mandatum ſit relativa;
oque omnis ſuâ naturâ adiaphora
Quod *juſta* vel *injuſta* ſit, à jure im-
antis provenit. Reges igitur legiti-
quæ imperant, juſta faciunt impe-
do, quæ vetant vetando injuſta. Pri-
i autem homines dum cognitionem
i & *mali* ad ſe trahunt, cupiunt eſſe
t Reges; quod ſalva civitate fieri
n poteſt. Omnium Dei præcepto-
n antiquiſſimum eſt, Gen. cap. 2.
ſ. 15. *De ligno ſcientiæ boni & mali ne*
edas. & antiquiſſima tentationum
bolicarum, cap. 3. verſ. 5. *Eritis ſicut*
, *ſcientes bonum & malum.* Et prima
i cum homine expoſtulatio, verſ. 11.

Quis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Quis indicavit tibi quod nudus eſſes, ſi quod ex ligno, de quo præceperam tib comederes, comediſti? Quaſi diceret, de judicaſti nuditatem, in qua viſum mihi te creare, inhoneſtam eſſe, niſi q *cognitionem* Honeſti & Inhoneſti tut bi arrogaſti?

Peccare ſubditos obediendo Principibus ſuis, ſeditioſa opinio.

II. Peccatum eſt quicquid quis fe rit contra conſcientiam; nam qui id ciunt, legem ſpernunt. Sed diſtingu dum eſt; Peccatum meum eſt, quod ciens, peccatum meum eſſe puto; qu vero peccatum alienum eſſe puto, p ſum quandoque ſine peccato meo cere. Nam ſi jubear facere quod p catum jubentis eſt; modo qui jub jure Dominus meus ſit, id ſi facio, n pecco: non enim ſi militavero juſſu vitatis, putans bellum injuſtè ſuſ ptum eſſe, idcirco injuſtè fecero, potius ſi militare recuſavero, cogniti nem juſti & injuſti, quæ pertinet civitatem, mihi arrogans. Qui diſti ctionem hanc non obſervant, quoti cunque eis aliquid imperatum erit, qu illicitum vel eſt, vel videtur eſſe, in dent in peccandi neceſſitatem. Nam f cient contra conſcientiam, ſi obediv rint; contra jus, ſi non obediverint. fecerint contra conſcientiam, monſtrar

ſon metuere pœnas futuri ſeculi; ſi fe-
ent contra jus, tollunt quantum in ſe
ſocietatem humanam, & vitam civi-
e ſeculi præſentis. Opinio igitur eo-
qui docent, *peccare ſubditos, quoties*
ndata Principum ſuorum, quæ ſibi in-
a videntur eſſe, exſequuntur, & erro-
eſt, & inter eas numeranda quæ obe-
tiæ civili adverſantur. Dependet au-
ab originali illo errore quem ſupra
cedente articulo notavimus. Nam
judicium noſtrum *boni* & *mali*, faci-
ipſi, ut tam obedientia noſtra, quam
bedientia ſit peccatum.

Tyrannicidium eſſe licitum, ſeditioſa opinio.

II. Tertia doctrina ſeditioſa ab eâ-
radice orta eſt, *Tyrannicidium eſſe*
um. Imò hodie à nonnullis Theo-
s, & olim ab omnibus Sophiſtis *Pla-*
, *Ariſtotele*, *Cicerone*, *Seneca*, *Plu-*
ho, cæteriſque Græcæ & Romanæ
rchiæ fautoribus non modo licitum,
etiam maximâ laude dignum exiſti-
num eſt. *Tyrannorum* autem nomi-
ntelligunt non ſolum Monarchas,
omnes eos qui imperium ſummum
uocunque genere civitatis admini-
nt. Non enim Athenis *Piſiſtratus*
num, qui ſolus imperium habuit, ſed
eum Triginta-viri, qui ſimul domi-
ſunt, ſinguli *Tyranni* appellabantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Sed is quem occidi, ut *Tyrannum*,
lunt, vel jure imperat, vel abſque jur
abſque jure, hoſtis eſt, & jure occidit
ſed dici debet hoc non *Tyrannicidiu*
ſed *hoſticidium*. ſi jure imperium ol
net, locum habet interrogatio divi
quis indicavit tibi, quod Tyrannus e
niſi quod ex ligno de quo præceperam t
ne comederes, comediſti? Quare enim
pellas tu *Tyrannum*, quem Deus *Reg*
fecit, niſi tu privatus exſiſtens, cog
tionem ad te trahas *boni & mali?* Qu
pernicioſa verò civitatibus, præſert
vero *Monarchiis*, opinio hæc ſit, ex
facile intelligitur, quod per eam quilib
Rex, ſive malus, ſive bonus, unius ſic
& judicio condemnandus, & manu
gulandus exponitur.

Subjectos eſſe legibus civilibus etiam eos qui habent ſummum imperium, ſeditioſa opinio.

IV. Quarta ſocietati civili adve
opinio eorum eſt, qui cenſent, *legibus*
vilibus ſubjectos eſſe etiam eos qui hab
ſummum imperium. Quam veram n
eſſe ſatis oſtenſum eſt ſupra, c. 6. art. 1
ex eo quod civitas, neque ſibi ipſi, r
que civi cuiquam obligari poteſt: non
bi, quia nemo obligatur niſi alii; non
vi, quia civium voluntates ſingulæ in v
luntate civitatis continentur, ita ut ſi
vitas ſe liberam à tali obligatione e
velit, etiam cives velint, & proinde

be

ba ſit. Quod autem de civitate verum
es, id verum eſſe intelligitur de eo ho-
ne, vel cœtu hominum, qui ſummam
het poteſtatem; illi enim civitas ſunt,
næ niſi per ſummam eorum poteſta-
n non exſiſtit. Quod autem opinio
n: cum eſſentia civitatis conſiſtere non
ſit, ex eo patet, quod per eam *cogni-*
uſti & *injuſti*, hoc eſt, quid ſit, quid
m ſit, contra leges civiles, definire, ad
gulos rediret. Ceſſabit ergo obedien-
, quoties imperatum aliquod videbi-
contra leges, atque unà omnis pote-
t coactiva, quod ſalvâ civitatis eſſen-
fieri non poteſt. Magnos tamen habet
or hic fautores, *Ariſtotelem* & alios,
propter impotentiam humanam, ci-
atis poteſtatem ſummam, ſolis legi-
deferendam eſſe arbitrantur. Viden-
autem in naturam civitatis parum
funde inſpexiſſe, qui poteſtatem co-
ivam, legum interpretationem, & le-
n lationem (quæ neceſſariæ civitati
eſtates ſunt) ipſis legibus relinquen-
l eſſe exiſtimaverint. Quamquam au-
n cives ſinguli cum ipſa civitate con-
dere judicio, & lege agere interdum
ſint, id tamen locum habet tunc ſo-
n, quando quæſtio non eſt de eo quod
itas poſſit, ſed de eo quod certâ quâ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

dam lege voluit. Ut, cum de capite ci
agitur quacunque lege, quæſtio non
an civitas jure ſuo abſoluto vitam
tollere poſſit, ſed an per legem illam t
lendam eſſe voluerit. Voluit autem, ſi
gem violavit, alioqui noluit. Quod i
tur civitas ſuis ipſius legibus obſtrict
non ſatis argumenti eſt, quod actio le
competat civi adverſus civitatem.
contrarium, patet, civitatem ſuis ip
legibus non teneri, quia nemo obliga
ſibi. Ponuntur ergo leges *Titio* & *C*
non civitati: utcunque ambitione ju
conſultorum factum ſit, ut leges non
authoritate civitatis, ſed ab eorum p
dentia dependere, imperitis videantur

Imperium ſummum poſſe dividi, ſeditioſa opinio.

V. Quinto, *Imperium ſummum di-
di poſſe*, exitioſiſſima civitatibus doctri
eſt. Alii autem aliter dividunt. Sunt en
qui ita dividunt, ut ſummum imperiu
in iis rebus quæ ad pacem & commo
hujus vitæ pertinent, poteſtati civili co
cedant; in iis vero quæ ad ſalutem anim
ſpectant, in alios transferant. Conti
git autem, quia juſtitia ad ſalutem max
mè omnium rerum neceſſaria eſt, ut c
ves juſtitiam metientes, non ſicut d
bent, per leges civiles, ſed per manda
& doctrinas eorum qui reſpectu civitat
vel privati ſunt, vel externi, ſuperſtitio

me

ctu obedientiam Principibus debitam
eſtare nolint; ipſo metu in id quod
etuunt, incidentes. Quid autem per-
ciosius civitati eſſe poteſt, quam ut ho-
ines ne principibus, hoc eſt, ne legibus
ediant, ſeu, ne juſti ſint, æternorum
aciatuum intentatione deterreantur?
nt etiam qui ſummum imperium ita
vidunt, ut poteſtatem ſummam Belli
Pacis, uni (quem *Monarcham* vo-
nt) ſed pecuniam imperandi jus, non
i, ſed aliis tribuunt. Quoniam autem
belli & pacis nervi ſunt pecuniæ, qui
dividunt, aut non rem ipſam divi-
unt, ſed imperium quidem illis dant, in
uorum poteſtate eſt pecunia, nomen
ero alteri; vel ſi dividunt, civitatem diſ-
lvunt. neque enim bellum ſi opus eſt
eri, neque pax publica ſine pecunia con-
rvari poteſt.

VI. Vulgo docetur, *Fidem & ſancti-
tem non ſtudio & ratione naturali ac-
uiri, ſed ſemper ſupernaturaliter homi-
ibus infundi vel inſpirari*. Quod ſi ve-
um eſſet, non video quare rationem
dei noſtræ reddere juberemur, aut cur
non ſit Propheta, quisquis verè Chri-
ianus eſt; aut denique quare non unus-
quisque quid faciendum, & quid fu-
giendum ſibi ſit, ex propria potius in-
ſpi-

Fidem & ſanctitatem non ſtudio & ratione acquiri, ſed ſemper ſupernaturaliter infundi &

inſpirari, ſeditioſa opinio.

ſpiratione, quàm ex præceptis impe tium, aut recta ratione æſtimaret. R tur igitur ad *cognitionem privatam* & *mali*, quæ concedi non poteſt ſin vitatum diſſolutione. Opinio hæc a latè per orbem Chriſtianum diffuſa ut numerus Apoſtatarum à ratione n turali penè infinitus ſit. Nata autem ab inſanis hominibus, qui Scripturam lectione copiam verborum ſacrorum cti, ita ea concionando connectere ſo ſunt, ut eorum oratio nihil ſignifica imperitis tamen hominibus divina deatur. cujus enim ratio nulla, ora divina apparet, is neceſſariò divinitùs debitur inſpiratus.

Civibus ſingulis eſſe rerum ſuarum proprietatem, ſive dominium abſolutum, ſeditioſa opinio.

VII. Septima civitatibus adve doctrina eſt, *Civibus ſingulis earum rum quas poſſident, abſolutum eſſe D minium*. Hoc eſt, *proprietatem* talem quæ jus cæterorum omnium, non mo concivium, ſed etiam ipſius civitatis eaſdem res excludit. Id quod verum n eſt. Nam qui *Dominum* habent, *Dom nium* non habent, ut probatum eſt c. art. 5. Civitas autem civium omniu Domina eſt, ex conſtitutione. Ante ſu ceptum jugum civile, nemini erat qui quam *juris proprii*, omnia omnibus *com munia* erant. dic ergo, unde tibi *proprie*

ta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

s hæc, niſi à civitate? Unde autem ci-
tati, niſi quod unusquisque jus ſuum in
vitatem tranſtuliſſet? Et tu ergo tuum
s civitati quoque conceſſiſti. *Domi-
um* ergo & *proprietas* tua tanta eſt, &
mdiu durat, quanta & quamdiu ipſa
ılt. Sicut in familia filiorum ſingulo-
ım *propria* ſunt bona, quæ & quamdiu
ılt pater. Sed multo maxima pars ho-
ıinum, qui prudentiam civilem profi-
ntur, rationem aliter colligunt. Æqua-
s, inquiunt, natura ſumus; nulla cauſa
t quare quis rem meam mihi meliore
re auferat, quam ego illi ſuam; ſcimus,
l defenſionem publicam pecuniâ ali-
uando opus eſſe, ſed qui eam exigunt,
pus eſſe monſtrent, & à volentibus, ac-
pient. Neſciunt qui ſic loquuntur ea
uæ fieri volunt, jam ab initio in ipſa ci-
itatis conſtitutione facta eſſe; ideóque
oquentes tanquam in multitudine diſ-
oluta & nondum facta civitate, factam
iſſolvunt.

VIII. Ultimo loco Regimini civi- *Ad ſeditionem diſponit, neſcire differentiam inter populum*
adverſatur, præſertim vero Monar-
hico, quod homines non ſatis diſtin-
uant inter *populum* & *multitudinem*.
Populus eſt *unum* quid, *unam* habens *vo-
untatem*, & cui actio *una* attribui poſ-
it. Nullum horum de multitudine dici

 poteſt.

& multitudinem. poteſt. *Populus* in omni civitate reg-
nam & in *Monarchiis populus* impe-
vult enim *populus* per voluntatem *u-*
hominis. *Multitudo* vero cives ſunt,
eſt, ſubditi. In *Democratia* & *Ariſto-*
tia, cives ſunt *multitudo*; ſed *curia* eſt
pulus. Et in *Monarchia*, ſubditi ſunt *m-*
titudo, & (quamquam paradoxum ſit)
eſt *populus*. Vulgus hominum, & alii
hæc ita eſſe minimè animadvertunt,
magno numero hominum ſemper
quuntur tanquam de *populo*, hoc eſt,
civitate; dicuntque rebellaſſe *civitat-*
contra *regem* (quod eſt impoſſibile)
populum velle & nolle, quod volunt
nolunt moleſti & muſſitantes ſubdi-
ſub prætextu *populi*, *cives* contra *civi-*
tem, hoc eſt, *Multitudinem* contra *pop-*
lum animantes. Atque hæ ferè ſunt op-
niones, quibus imbuti cives faciles ſu-
ad tumultuandum; & ſi quidem majeſ-
in omni civitate, ei vel eis conſervan-
ſit, qui ſummum habet, vel habent im-
perium, his opinionibus crimen læſæ m-
jeſtatis adhæret naturaliter.

Ad ſeditionem diſponit exactio nimia pecuniæ. IX. Animum humanum ægritudi-
afficit maximè omnium rerum *egeſta-*
ſive earum rerum quæ ad vitam & d-
gnitatem tuendam neceſſariæ ſunt, *ino-*
pia. Et quamquam nemo ſit, qui neſcia-

ope

opes induſtriâ comparandas, & parci- rum,
moniâ conſervandas eſſe, omnes tamen quamvis juſta
inopes culpam ab ignavia & luxuria & neceſſaria.
propria in regimen civitatis, tanquam
re privatâ publicis exactionibus detritâ,
transferre ſolent. Debent autem homines
conſiderare; non modo laborandum
eſſe iis quibus patrimonium non eſt, ut
vivant, ſed etiam pugnandum, ut laborent.
Unusquiſque Judæorum qui tempore *Eſdræ* muros *Hieruſalem* ædificabant,
unâ manu faciebat opus, alterâ
tenebat gladium. In omni civitate cogitandum
eſt, manum quæ gladium tenet, eſſe *Regem*, vel *curiam ſummam*, &
ab induſtria civium, non minus alendam
eſſe, illâ quâ quiſque fortunam ſuam privatam
fabricatur; *vectigalia* autem &
tributa nihil aliud eſſe, præter mercedem
eorum qui armati vigilant, ne induſtria
ſingulorum incurſu hoſtium impediatur;
nec magis juſtam querimoniam
eſſe eorum, qui paupertatem ſuam
penſionibus publicis imputant, quam ſi
dicerent, inopes ſe fieri propter ſolutionem
debitorum. Sed nihil horum cogitat
maxima pars hominum. patiuntur
enim idem quod in morbo qui appellatur
Incubus, qui ortus ab ingluvie, facit
tamen homines putare ſe invadi, & ma-

gno pondere opprimi & ſuffocari. Q
autem ii qui videntur ſibi totâ civi
mole oppreſſi, proni ad ſeditiones
quodque novis rebus delectentur
bus præſentes nocent, ſatis per ſe m
feſtum eſt.

Ad ſeditionem diſponit ambitio.

X. Altera animi ægritudo, civitat
noxia, eorum eſt, qui otio abundan
carent dignitate. Ad honores & clar
dinem naturâ quidem omnes cont
dunt, illi vero maximè qui minime rer
neceſſariarum ſollicitudine diſtring
tur. Hos enim partim ad diſſerendum
ter ſe de republicâ, partim ad Hiſtori
rum, Oratorum, Politicorum, alioru
librorum facilem lectionem otium co
Inde autem contingit, ut ad res maxi
momenti adminiſtrandas, & ab ingen
& à doctrina inſtructos ſe eſſe arbitr
tur. Quoniam autem non omnes ſu
quod ſibi videntur eſſe, & ſi eſſent, n
tamen omnes propter multitudinem
munera publica adhiberi poſſent, nece
eſt multos præteriri. Hi igitur contum
liam ſibi fieri exiſtimantes, nihil magis
votis habere poſſunt, tum invidiâ in ſi
prælatos, tum emergendi ſpe, quam
conſilia publica eventus infelices ſortia
tur. Ideoque mirum non eſt, ſi rerum n
varum occaſiones cupidis animis opp
xiantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

XI. Inter affectus ſeditioſos nume-*Ad ſeditionem diſponit ſpes ſucceſſus.* ında eſt etiam *ſpes vincendi*. Sint enim ɔmines quantum quis voluerit, opinio-ıbus paci & regimini civili repugnanti-ıs imbuti; ſint quantum fieri poteſt, in-ıriis & contumeliis, ab iis qui in autho-ıtate ſunt, læſi, & laceſſiti, ſi tamen *vin-ndi ſpes* nulla, aut non ſatis magna ap-ıreat, nulla ſequetur ſeditio; diſſimula-ınt ſinguli, & gravia potius ferent quàm raviora. Ad hanc *ſpem* neceſſariò requi-ıntur quatuor, *numerus*, *inſtrumenta*, ıutua fiducia, & *Duces*. Sine *numero* ıagno Magiſtratibus publicis reſiſtere on ſeditio, ſed deſperatio eſt. Per inſtru-ıenta intelligo *arma* & *commeatum*, uæ ſi abſint, numerus nihil valet, ſicut eque arma ſine *mutuâ fiduciâ*, neque æc omnia ſine unione, ſub *duce* aliquo, ui obedire, non ut obligati quod ſe ſius imperio ſubmiſerint, (ſuppoſui-ıus enim hoc ipſo capite, hujuſmodi omines neſcire ſe obligari ultra id quod bimet ipſis rectum & bonum viſum ıerit,) ſed propter exiſtimationem vir-ıtis, & prudentiæ militaris, vel ſimili-ıdinem affectuum, ſponte velint. Qua-ıor hæc ſi hominibus præſentia mole-ſè ferentibus, & jus actionum ſuarum roprio judicio metientibus, in propin-

quo ſint, ad ſeditionem & civitatis co fuſionem præterea nihil deeſt præter a quem, *qui ipſos acuat & concitet.*

Virtus quâ opus eſt ad ſeditiones excitandas, ſola eloquentia eſt, ſine ſapientia.

XII. *Catilinæ*, quo nemo unqua magis ad ſeditiones factus fuit, charact apud *Saluſtium* hic eſt, quod haber *eloquentiæ ſatis*, *ſapientiæ parum*. Sep rat ille *ſapientiam* ab *eloquentia*, ha homini ad turbas nato, ut neceſſaria attribuens, illam ut pacis dictatrice abjudicans. *Eloquentia* autem dupl eſt, altera ſententiæ & conceptuum anin perſpicua & elegans explicatrix, oritu que partim à rerum ipſarum contempla tione, partim à verborum in propria definita ſignificatione acceptorum in telligentia; altera eſt affectuum anim (quales ſunt *ſpes*, *metus*, *ira*, *miſericor dia*) commotrix, oriturque ex uſu ver borum metaphorico, & ad affectus ac commodato. Illa ex veris principiis, hæ ex jam receptis opinionibus, qualescun que eæ ſint, orationem texit. Illius ar Logica; hujus Rhetorica eſt. Illius fini veritas eſt; hujus victoria. Utraque ſuum uſum habet, illa in deliberationibus; hæc in hortationibus. Illa enim à *ſapientia* nunquam disjungitur; hæc vero ferè ſemper. Quod autem hujusmodi *eloquentia potens*, ſeparata à rerum ſcientia, hoc eſt,

à ſa-

apientia, verus character ſit eorum qui
pulum ad res novas ſollicitant & con-
tant, ex ipſo opere quod faciendum ha-
nt, facile colligitur. Neque enim im-
ere populum abſurdis illis opinionibus
ci & ſocietati civili contrariis poſſent,
ſi ipſi eaſdem tenerent; quod ignoran-
æ majoris eſt, quàm quæ poſſit cadere
 hominem ſapientem. quis enim qui
ſcit unde leges vim ſuam derivent; quæ
nt *juſti*, *injuſti*, *honeſti*, *inhoneſti*, *boni*,
ali, regulæ; quid pacem inter homines
onciliet & conſervet, quid deſtruat;
uid ſit *ſuum*, quid *alienum*; quid deni-
ue ſibi fieri velit (ut idem alteri faciat)
el mediocriter ſapiens exiſtimandus eſt?
Quod autem auditores ſuos, ex ſtultis
nſanos reddere poſſunt; quod facere poſ-
int ut quibus malè eſt, pejus, quibus
ectè, malè eſſe videatur; quod ſpem
mplificare, pericula extenuare, præter
ationem iidem poſſunt, id ab eloquen-
ia habent, non ab ea, quæ res ſicut ſunt,
ta explicat, ſed ab altera illa quæ com-
novendo animos, facit apparere omnia,
qualia ipſi animis priùs commotis ea
conceperunt.

XIII. Ad diſponendum civium ani- *Quomodo ſtultitia vulgi,*
mos ad *ſeditiones*, multi etiam eorum
qui bene erga civitatem affecti ſunt, dum

& eloquentia ambitioſorum, concurrant ad Rempublicam diſſolvendam.

dictis opinionibus conformem doc
nam adoleſcentibus in ſcholis, & or
populo è cathedris inſinuant, per in
tiam cooperantur. Qui vero diſpoſit
nem illam in actum perducere volu
totum ambitionis laborem in eo p
nunt, primum ut male affectos in *fact*
nem & *conſpirationem* conjungant; de
de ut ipſi in *factione* plurimùm p
leant. In *factionem* conjungunt, du
internuncios ſe & interpretes faciu
conſiliorum & actionum ſingulorun
nominantque perſonas & loca ad conv
niendum, & de iis rebus, quibus regim
civitatis, prout ſibi videbitur comm
dum, reformetur, deliberandum. Ut ve
ro in *factione* ipſi dominentur, *factio* i
factione habenda eſt; ſcilicet ſeorſi
cum paucioribus conventus ſecretos ha
bere oportet, ubi ordinare poſſint, qui
poſtea in conventu generali proponen
dum ſit, & à quibus, & quid quiſque eo-
rum, & quo ordine debeat dicere, &
quomodo potentiſſimos & exiſtimatio-
ne apud *factionis* vulgus florentiſſimos
ad ſuam ſententiam poſſint trahere. At-
que hoc modo cum *factionem* ſatis ma-
gnam habeant, in qua per eloquentiam
dominentur, incitant eam ad res capeſ-
ſendas, atque ita rempublicam aliquan-
do

quidem opprimunt, nimirum, cum
ctio contraria nulla ſit, plerumque ve-
lacerant, & bellum civile introducunt.
oncurrunt enim *ſtultitia* & *eloquentia*
ſubverſionem civitatis, eo modo quo
nſpirarunt quondam (ut eſt in fabula)
iæ *Peliæ* Regis Theſſaliæ cum *Medeâ*,
ntra patrem ſuum. Volentes illæ de-
epito ſeni reſtituere adoleſcentiam;
nſilio *Medeæ* in fruſta conciſum igni
quendum imponunt, exſpectantes
uſtra dum reviviſceret. Eodem modo
lgus ſtultitiâ ſuâ, velut puellæ *Peliæ*,
pientes civitatem veterem renovare,
ucti *eloquentiâ* ambitioſorum homi-
um tanquam veneficio *Medeæ*, eam *fa-
ionibus* diviſam incendio ſæpius con-
munt quàm reformant.

CAPUT XIII.

De officiis eorum qui ſummum imperium adminiſtrant.

. Diſtinguitur ſummi imperii jus ab exercitio. II. *Salus populi ſuprema lex.* III. *Imperantium eſt reſpicere ad utilitatem plurium communem, non ad hujus vel illius propriam.* IV. *Per ſalutem intelligi omnia commoda.* V. *Quæritur an Regum officium ſit ſaluti animarum civium ſuorum providere, prout ipſis*

ſecun-

ſecundum conſcientiam propriam optimum
debitur. VI. *Salus populi in quo conſi*
VII. *Exploratores neceſſarios eſſe ad defen*
nem populi. VIII. *Milites, arma, præſi*
pecuniam tempore pacis parata habere, ne
ſarium etiam ad defenſionem populi. IX.
cta inſtitutio civium in doctrina civili, p
conſervandæ neceſſaria. X. *Onera publica*
qualiter diſtribuere, paci conſervandæ con
cibile. XI. *Æquitatis naturalis eſſe, ut*
cuniæ taxentur, pro ratione eorum quæ qu
que conſumit, non quæ poßidet. XII. *Ad p*
cem conſervandam conducere, ambitioſos p
mere. XIII. *Et factiones diſſolvere.* XIV.
locupletandos cives conducere leges, qui
artes lucrativæ *foveantur, & quibus ſu*
tus coërceantur. XV. *Non eſſe plura ex*
gibus definienda, quam poſtulat civium
civitatis commodum. XVI. *Pœnas non ma*
res ſumendas quam quæ legibus præfinitæ ſu
XVII. *Civibus contra judices corruptos j*
reddendum.

Diſtinguitur ſummi Imperii jus ab exercitio.

I. APparent ex hactenus dictis in uno quoque civitatis genere *officia* c vium & ſubditorum; & quid ſummi im perantes in eos *poſſint.* Ipſorum auten imperantium *officia*, & quo modo in ſub ditos gerere ſe debeant, nondum dictun eſt. Diſtinguendum autem eſt inter ſum mi imperii *jus* & *exercitium.* Poſſunt e nim ſeparari; ut puta, cùm is qui habe *jus*, vel non poſſit, vel nolit litibus judi candis, vel rebus deliberandis, ipſe inter

eſſe

e. Reges enim aliquando per ætatem
gerere non poſſunt, quandoque e-
m etſi poſſunt, rectiùs tamen eſſe judi-
nt, contenti electione miniſtrorum &
nſiliariorum, imperium per eos exer-
re. Ubi autem ſeparantur *jus* & *exer-
ium*, ibi regimen civitatis ſimile eſt re-
mini mundi ordinario, quo Deus, pri-
us omnium motor, effectus naturales
oducit per ordinem cauſarum ſecunda-
m. Ubi vero, qui jus regni obtinet,
nnibus judiciis, conſultationibus, actio-
busq; publicis ipſe intereſſe vult, ibi ad-
iniſtratio talis eſt, ac ſi Deus præter na-
ræ ordinem, ſe ipſum ad materiam o-
nem immediatè applicaret. De *officiis*
itur eorum qui ſummum imperium,
e proprio, ſive alieno jure adminiſtrant,
c capite ſummatim & breviter dice-
us. Neque enim inſtituti mei eſt, in ea
ſcendere quæ Principes alii ab aliis di-
rſa agere poſſint. hoc enim politicis
acticis in ſingulis civitatibus relin-
endum eſt.

II. Imperantium autem officia omnia *Salus*
c uno dicto continentur: *Salus popu- populi,*
ſuprema lex. Quamquam enim ii qui *ſuprema*
mmum inter homines imperium obti- *lex.*
ent, legibus propriè dictis, hoc eſt,
ominum voluntati ſubjici non poſſunt;

quia

quia ſummum eſſe, & aliis ſubjici, co
tradictoria ſunt, *officii* tamen eorum
rectæ rationi, quæ lex eſt natural
moralis, & divina, quantum poſſunt
omnibus obedire. Quoniam autem i
peria pacis cauſa conſtituta ſunt, & p
propter ſalutem quæſita, qui in imp
rio poſitus, eo aliter quam ad ſalut
populi uteretur, faceret contra pa
rationes, hoc eſt, contra legem natu
lem. Sicut autem ſalus populi legem
ctat, per quam Principes cognoſcunt
ficium; ita etiam artem docet, per qu
iidem comparant beneficium. Potem
enim civium, potentia eſt civitatis,
eſt, ejus qui ſummum in civitate hal
imperium.

Imperantium eſt reſpicere ad utilitatem plurium communem, non ad hujus vel illius propriam.

III. Per populum intelligitur h
loco, non perſona una civilis, nempe i
civitas quæ regit, ſed multitudo civiu
qui reguntur. Civitas enim non ſui,
civium cauſa inſtituta eſt. Neque tam
hujus & *illius* ratio habenda eſt. n
enim imperans, quatenus talis, civiu
ſaluti aliter proſpicit, quàm per lege
quæ univerſales ſunt; ideoque *officio*
tisfecit, ſi toto conatu id egerit, ut p
ſalutares conſtitutiones quam plurin
rectè ſit, & quam diutiſſimè; neque m
le cuiquam, niſi ſuâ culpâ, aut caſu c

pr

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ovideri non potuerat. expedit autem
quando ſaluti plurimorum, ut male
ſit qui mali ſunt.

IV. Per *ſalutem* autem intelligi debet n ſola vitæ qualitercunque conſerva-
, ſed quatenus fieri poteſt, vita beata.
m eo fine homines in civitates *inſti-
tivas* ſponte coiere, ut poſſent, quan-
m conditio fert humana, jucundiſſimè
vere. Facerent ergo ii qui ſummum
perium in eo genere civitatis admini-
andum in ſe ſuſceperunt, contra le-
m naturæ, (quia contra fiduciam eo-
m qui imperii adminiſtrationem eis
mmiſerunt) ſi non ſtuderent, quan-
m legibus fieri poteſt, ut cives bonis
nnibus, non ad vitam modo, ſed etiam
delectationem abunde inſtruantur.
ui vero armis imperia acquiſiverunt,
piunt omnes, ut ſubditi ſui viribus
m animi quam corporis idonei ſint ut
ſis ſerviant; quare contra finem & ſco-
m proprium facerent, ſi non conaren-
r, ut iis non modo ea quibus vivere,
d etiam quibus fortes eſſe poſſint, præ-
antur.

Per ſalutem intelligi omnia commoda.

V. Inprimis autem ad *ſalutem æter-
m* plurimum intereſſe Principes o-
nes credunt, quales de Deo tenean-
r opiniones, qualiſque ei cultus exhi-
bea-

Quæritur, an Regum officium ſit, ſaluti

animarum civium ſuorum providere, prout ipſis ſecundùm conſcientiam propriam optimum videbitur.

beatur. Quo ſuppoſito, quæri pot
utrum ſummi imperatores,& quicunq
ſunt, ſive unus ſive plures, qui ſummu
civitatis imperium adminiſtrant, n
peccent contra legem naturæ, ſi tale
doctrinam, & talem cultum quem i
civibus ad *ſalutem æternam* neceſſar
conducere credunt, non faciant doce
& exhiberi, vel contrariam doceri v
exhiberi permittant? Manifeſtum e
facere eos contra conſcientiam, & ve
le, quantum in ſe eſt, æternam civiu
perditionem. Nam, ſi non vellent, r
tionem non video, quare committeren
(cum ſummi exiſtentes cogi non po
ſint,) ut ea docerentur & facerent, pr
pter quæ damnandos eos eſſe credun
Difficultatem autem hanc in medio r
linquemus.

Salus populi in quo conſiſtat.

VI. Commoda civium quæ hanc ta
tùm vitam ſpectant, in quatuor gene
diſtribui poſſunt. 1. ut ab hoſtibus exte
nis defendantur. 2. ut pax interna co
ſervetur. 3. ut quantum cum ſecurita
publica conſiſtere poteſt, locupletentu
4. ut libertate innoxiâ perfruantur. Am
plius enim ad felicitatem civilem, qua
ut à bello externo & civili tuti, opibu
induſtria partis frui poſſint, ſummi im
peratores conferre non poſſunt.

VII. A

VII. Ad defenſionem populi duo ceſſaria ſunt ; *Præmoneri* & *Præmuni-* Status enim civitatum inter ſe ; *na-alis* , id eſt, hoſtilis eſt. Neque ſi gnare ceſſent , idcirco Pax dicenda , ſed reſpiratio ; in qua hoſtis alter al-ius motum vultumque obſervans, uritatem ſuam non ex pactis , ſed ex ibus & conſiliis adverſarii æſtimat. que id jure naturali , ut capite 2. arti-o 10. ex eo quod pacta in ſtatu natu-i quoties juſtus metus intercedit ſunt valida , oſtenſum eſt. Neceſſarium itur eſt ad civitatis defenſionem , pri-um , ut ſit qui omnium eorum qui itati nocere poſſunt , quantum fieri teſt , conſilia & motus *exploret* & *præ-tiat*. Sunt enim ſibi *exploratores* ad s qui ſummum imperium admini-ant , idem quod radii lucis ad animam manam ; Atque in viſione politica, àm in naturali rectius dicemus , ſpe-es rerum externarum ſenſibiles intel-ibileſque ad animam , (hoc eſt , eos i ſummum imperium civitatis admi-ſtrant) ab aliis non animadverſas per rem tranſportari ; Ideoque non mi-us neceſſarii ſunt ad ſalutem civitatis, am lucis radii ad ſalutem hominis. el ſi comparentur aranearum telis, quæ

Exploratores neceſſarios eſſe ad defenſionem populi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

quæ extenſæ undiquaque ſubtiliſſimis
lis, motus externos ipſis intus in cav
nulis ſuis reſidentibus ſignificant; n
magis ii qui imperant, quid ad ſubdit
rum ſuorum defenſionem imperato op
eſt, ſine *exploratoribus*, quam illæ qua
do exeundum, & quo accurrendum
ſine filis ſuis ſcire poſſunt.

Milites, arma, præſidia, pecuniam, tempore pacis parata habere, neceſſarium etiam ad defenſionem populi.

VIII. Deinde ad defenſionem p
puli requiritur neceſſario ut ſint *præm
niti*. Præmuniri autem eſt, militibu
armis, claſſe, propugnaculis, antequà
inſtet periculum, comparatis, & pecu
jam comportata inſtrui. Nam milit
conſcribere, arma conquirere, poſt a
ceptam cladem, ſi non impoſſibile, ſa
tem ſerum eſt. Similiter propugnacu
& præſidia non antè locis opportun
conſtituere, quam fines invadantu
ſimile eſt ruſticorum, ut dixit Dem
ſthenes, qui ignari artis gladiatoriæ,
una parte corporis ad aliam, ictibus m
niti clypeos transferunt. Qui vero pec
niam ad milites alendos, & cæteras exe
cituum impenſas, tunc imperari ſat
opportunè putant, quando periculu
incipit apparere, illi certè non conſid
rant quam difficile ſit tam magnam p
cuniæ vim ab hominibus tenacibus ſu
bito corradere. Nam omnes ferè, quo
ſem

el in bonis ſuis numeraverunt, ita
n & ſibi proprium eſſe judicant, ut
riam ſibi fieri putent, quoties vel
nimam ejus partem coguntur in pu-
cum erogare. Ex eo autem quod à
toriis & rerum venalium vectigali
erarium accedit, pecunia ſatis magna
civitatem armis defendendam ſubito
ficí non poteſt. Pecunia itaque belli
sâ, ſi civitatem ſalvam eſſe volumus,
npore pacis congerenda eſt. Cum er-
explorare hoſtium conſilia, arma &
eſidia tenere, pecuniam in promtu
bere, imperantibus ad ſalutem civium
ceſſaria ſint; ſalutem autem civium o-
ni conatu procurare lege naturæ prin-
es teneantur, ſequitur, non modo lici-
n eis eſſe, exploratores emittere, mi-
es alere, propugnacula ædificare, &
cuniam in eas res exigere, ſed etiam ea
n facere, illicitum. Quibus etiam addi
teſt quicquid ad potentiam externo-
m à quibus metuunt, vel arte vel vi
inuendam, conducere videbitur: obli-
ntur enim rectores civitatum, mala
æ metuunt, curare pro viribus, ne
ntingant.

IX. Ad conſervationem autem Pa- *Recta*
s internæ, multa requiruntur, quia *inſtitutio*
ulta concurrunt (ut capite præceden- *civium* *in de-*

te

ctrina civili, paci conſervanda neceſſaria.

te oſtenſum eſt) ad eam perturbanda
Oſtendimus ibi alia eſſe quæ diſponu
animos ad ſeditionem, alia quæ diſpo
tos movent & excitant. Inter ea quæ d
ponunt, numeravimus primo lo
quaſdam pravas doctrinas. Has igit
eradicare ex animis civium, & contr
rias inſinuare, officium eorum eſt, q
ſumma imperia adminiſtrant. Quonia
autem opiniones non imperando, ſ
docendo; non terrore pœnarum, ſed pe
ſpicuitate rationum animis hominu
inſeruntur, leges quibus huic malo ol
viandum eſt, non in errantes, ſed in
pſos errores conſtituendæ ſunt. Error
illi quos præcedente capite cum quie
civitatis conſiſtere non poſſe affirmav
mus, in animos rudium irrepſerunt pa
tim è concionatorum cathedris, partin
à ſermonibus quotidianis hominum pr
pter rei familiaris laxitatem ſtudiis va
cantium; & in animos horum à doctor
bus adoleſcentiæ ſuæ in Academiis publ
cis. Quare etiam vice verſa, ſi quis ſanar
doctrinam introducere voluerit, inci
piendum ei eſt ab Academiis. Illic funda
menta doctrinæ civilis vera, & verè de
monſtrata jacienda ſunt, quibus imbu
adoleſcentes, plebem poſtea privatim &
publicè inſtruere poſſint. Id autem tant

ala

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

rius, & potentius facient, quanto
de veritate eorum quæ docent &
licant, certiores erunt. Siquidem e-
propoſitiones propter conſuetudi-
audiendi, quamquam falſæ, nec ma-
ntelligibiles, quam ſi quis vocabula
ex urna extracta copularet, hodie
ptæ ſunt, quanto magis imbiberent
ines, propter eandem cauſam, do-
nas veras, intellectui ſuo & rerum
ræ conformes? Officii igitur ſum-
um imperantium eſſe arbitror, Ele-
ta vera doctrinæ civilis conſcribi fa-
, & imperare ut in omnibus civitatis
demiis doceantur.

Onera publica æqualiter diſtribuere, paci conſervandæ conducibile.

X. Secundo loco diſponere cives ad
ionem oſtendimus, ægritudinem a-
i ab *egeſtate*; quam quidem egeſta-
licet à luxuria vel ignavia propria
ectam, imputant tamen iis qui re-
t civitatem, tanquam penſionibus
icis exhauſti & oppreſſi. Fieri tamen
ſt aliquando ut querimonia illa ju-
t, nimirum cum onera civitatis ci-
s inæqualiter imponuntur. Quod
a omnibus ſimul leve onus eſt, ſi
ti ſe ſubtrahunt, cæteris grave, imò
lerabile erit. Neque homines tam
s ipſum, quam inæqualitatem gravi-
erre ſolent. Maxima enim ambitio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ne de immunitate certatur, & in eo c
tamine minus felices magis felicibus t
quam victi invident. Ad tollendam er
juſtam querimoniam, quietis publi
intereſt, & per conſequens ad officiu
pertinet imperantium, ut onera pub
ca æqualiter ferantur. Præterea, cum
quod à civibus in publicum confert,
nihil aliud ſit præter emtæ pacis p
tium, rationis eſt, ut ii qui æquè pa
participant, æquas partes ſolvant,
pecunias, vel operas reipublicæ cont
buendo. Lex autem naturalis eſt (
art. 15. cap. 3.) unusquisque in jure a
diſtribuendo, omnibus æqualem ſe pr
beat; quare imperantes, ut onera civi
tis civibus æqualiter imponant, lege n
turali obligantur.

Æquitatis naturalis eſſe, ut pecuniæ taxentur, pro ratione eorum quæ quisque conſumit, non quæ poſſidet.

XI. Æqualitas autem hoc loco
telligitur, non pecuniæ, ſed oneris, h
eſt, æqualitas rationis inter onera & b
neficia. Quamquam enim pace om
æqualiter fruantur, non tamen benef
à pace omnibus æqualia ſunt. Nam
plus, alii minus bonorum acquiru
Et rurſus alii plus, alii minus con
munt. Quæri igitur poteſt, an debe
cives in publicum contribuere, pro
tione eorum quæ lucrantur, an eor
quæ conſumunt, hoc eſt, an perſonæ

x

ri debeant, ut pro ratione opum con-
ouant, an res ipſæ, ut contribuat quiſ-
e pro ratione eorum quæ conſumit.
l ſi conſideremus ubi pecuniæ confe-
ntur pro ratione opum, ibi eos qui æ-
alia lucrati ſunt, non æqualia poſſide-
, propterea quod alter parta per par-
ioniam conſervat, alter per luxuriam
ſipat, ideóque beneficio pacis æquali-
gaudentes, civitatis onera non æqua-
r ſuſtinere: & ex altera parte, ubi res
æ taxantur, ibi unumquemque dum
n privatam conſumit, partem civitati
bitam pro ratione eorum non quæ ha-
t, ſed quæ beneficio civitatis habuit,
ipſo quod ſua conſumit, impercepti-
iter perſolvit: dubium amplius non
quin prior ille modus pecunias im-
randi contra æquitatem, & proinde
ntra officium imperantium ſit, poſte-
r autem rationi & officio eorum con-
taneus.

XII. Tertio, officere paci publicæ *Ad pacem conſervandam conducere, ſeditioſos premere.*
ximus, ægritudinem animi quæ oritur
ambitione. Sunt enim qui cum ſibi
æ cæteris ſapere, & magis ad res ge-
ndas idonei videantur, quam ii qui
mpublicam in præſentia adminiſtrant;
rtus ſua quantum civitati prodeſſe
eat, quando aliter oſtendere non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

poſſunt; oſtendunt nocendo. Quonia autem tolli ex animis hominum ambi & honorum aviditas non poteſt, offi imperantium non eſt, ut in id incu bant. Poſſunt autem præmiorum & p narum conſtanti applicatione facere, homines ſciant, viam ad honores non per vituperationem regiminis præſen neque per factiones, & auram popu rem; ſed per contraria. Viri boni ſu qui conſulta patrum, qui leges jura ſervant. Hos ſi honoribus ornari, fact ſos vero ab iis qui ſumma imperia adn niſtrant, puniri & contemtui habe conſtanti tenore videremus, pare quam obſtandi major ambitio eſſet. A cidit tamen aliquando, ut, ſicut eq propter ferociam, ita civi contum propter potentiam blandiendum ſit. S ut illud ſeſſoris, ita hoc imperatoris j pene excuſſi eſt. Loquimur autem hic iis quorum authoritas & potentia in gra eſt. Horum officium eſſe, inqua obedientes cives fovere, factioſos qu tum poſſunt imperio premere. ne enim alio modo potentia publica, ſine ea civium quies conſervari poteſt

Et factiones diſſolvere.

XIII. Si vero factioſos homines c ërcere, multo magis factiones ipſas ſolvere & diſſipare ad officium perti

imp

perantium. FACTIONEM autem
co, multitudinem civium, vel *pa-*
ɵ inter ſe, vel unius alicujus potentiâ,
ſque ejus, vel eorum qui ſummum
perium obtinent, authoritate uni-
n. Eſt itaque *factio* tanquam civitas
civitate. ſicut enim unione hominum
ſtatu naturali fit civitas, ita civium
ione novâ, fit factio. Secundum hanc
finitionem, multitudo civium qui ex-
rno cuicunque ſive Principi, ſive civi,
npliciter obedituros ſe obſtrinxerunt,
l qui pacta aut fœdus inter ſe mutuæ
fenſionis contra omnes homines fece-
int, non exceptis iis qui ſummam po-
ſtatem habent in civitate, *factio* eſt.
tiam gratia apud plebem ſi tanta ſit, ut
r eam comparari exercitus poſſit, niſi
bſidibus, aut alio pignore publice ca-
eatur, *factionem* continet. Atque idem
e divitiis privatis dicendum eſt, ſi ſint
nmodicæ; quia pecuniæ obediunt om-
ia. Siquidem ergo verum ſit, civitatum
nter ſe ſtatum naturalem & hoſtilem
ſſe, Principes qui factionem permittunt,
dem faciunt, ac ſi hoſtem intra mœnia
eciperent. Quod eſt contra civium ſa-
utem, & propterea etiam contra leges
aturales.

XIV. Ad locupletandos cives ne- *Ad lo-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

upletandos cives conducere leges quibus artes lucrativæ foveantur, & quibus ſumtus coërceantur.

ceſſaria duo ſunt, *labor* & *parſimonia* conducit etiam tertium, nempe terr aquæque *proventus naturalis*; eſt au tem & quartum, *militia*, quæ rem ci vium quandoque auget, ſæpiùs vero at tenuat. priora duo ſola neceſſaria ſun Poteſt enim civitas in inſula maris con ſtituta, non majore, quam ut habita tioni locum præſtet, ſine ſemente, ſin piſcatura, ſolâ Mercaturâ & opificii diteſcere. ſed non eſt dubium, ſi habean territorium, quin ditiores eodem nu mero, vel æque divites majore nume ro eſſe poſſint. Quartum autem, nimi rum *militia*, in numerum quidem olin venit artium lucrativarum, ſub nomi ne *leſtricæ*, ſive *prædatoriæ*. Et gener humano ante conſtitutionem civitatun per familias diſperſo, juſta & honorifi ca habita eſt. Eſt enim nihil aliud præ datio, quàm quod parvis copiis geritu bellum. Et magnæ civitates nominatin *Romana* & *Athenienſis* ſpoliis belli, ve ctigalibus externis, & territorio armi acquiſito, ita aliquando rempublicam auxerunt, ut tenuioribus civibus non modo nullam pecuniam publicam im perarint, ſed etiam pecuniam & agros viritim diviſerint. Hujus modi autem divitiarum incrementa in rationes mi-

nimè

iè referenda ſunt. Eſt enim, quod ad
rum ſpectat, militia ſicut alea, qua
rimi rem ſuam labefactant, pauciſſi-
ampliorem reddunt. Cum ergo tria
tum ſint, *proventus terræ* & *aquæ*, *la-*
, & *parſimonia*, quæ conducunt ad
ium locupletationem, circa ea tan-
n verſabitur officium imperantium.
primum utiles erunt leges, quæ fa-
nt artibus quibus terræ & aquæ pro-
ntus reddantur meliores; quales ſunt
riculturæ, & *Piſcatura*. Ad ſecundum
les ſunt leges omnes quibus ignavia
ohibeatur, induſtria excitetur, *ars*
vigandi (per quam commoda totius
undi ſolo penè labore emta in unam
vitatem comportantur,) item *mecha-*
ca (ſub qua omnes excellentium opi-
ciorum artes comprehendo,) & *ſcien-*
æ mathematicæ, nauticæ & mechanicæ
ntes, in honore habeantur. Ad tertium
tiles ſunt leges illæ, quibus ſumtus tam
n cibos quam in veſtes, & univerſim in
es omnes, quæ uſu conſumuntur, im-
nodici prohibeantur. Quoniam autem
eges tales ad fines ſupra dictos utiles
unt, pertinet etiam ad officium impe-
antium eas ſancire.

XV. Libertas civium non in eo ſita *Non eſſe plura legibus*
eſt, ut legibus civitatis exemti ſint, vel

definienda, quam poſtulat civium & civitatis commodum.

ut ii qui civitatis ſummam poteſtatem habent, non poſſint leges ferre quaſcunque volent. Sed quoniam omnes motus & actiones civium legibus nunquam circumſcriptæ ſunt, neque circumſcribi propter varietatem poſſunt, neceſſe eſt ut infinita pene ſint, quæ neque jubentur neque prohibentur; ſed facere vel non facere ſuo quiſque arbitrio poteſt. In his unusquiſque dicitur ſuâ frui libertate, atque in hoc ſenſu libertas hoc loco intelligenda eſt, nempe pro juris naturalis parte ea, quæ civibus à legibus civilibus permiſſa, & relicta eſt. Sicut aqua ripis undiquaque concluſa ſtagnat & corrumpitur; undiquaque aperta expanditur, & quo plures exitus invenit, eo liberior fluit: ita quoque cives ſi nihil injuſſu legum facerent, torperent; ſic omnia diſſiparentur: & quo plura legibus indeterminata relinquuntur, eo majore fruuntur libertate. Utrumque extremum vitioſum eſt: non enim ad actiones hominum tollendas, ſed dirigendas, inventæ leges ſunt; ſicut neque ripas ad ſiſtendum curſum fluminis, ſed ad dirigendum Natura ordinavit. Menſura hujus libertatis ex bono civium & civitatis capienda eſt. Quare contra officium eorum qui imperant,

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

legum ferendarum autoritatem ha-
ınt, in primis eſt, ut plures leges ſint,
ıam ad bonum civium & civitatis ne-
ſſario conducat. Nam cum de eo quod
cere vel non facere debent, ſæpius
r rationem naturalem, quàm per
ientiam legum homines deliberare ſo-
ant; ubi leges plures ſunt, quàm ut
rum facile meminiſſe poſſimus, & per
s prohibentur ea, quæ ratio per ſe non
ohibet; neceſſe eſt ut per ignoran-
am, ſine ulla prava intentione, inci-
ınt tamen in leges, tanquam in laqueos,
ontra libertatem innoxiam, quam im-
erantes civibus conſervare lege naturali
bligantur.

XVI. *Libertatis* civitati innoxiæ, *Pœnas non majores ſiſmendas, quàm quæ legibus præſinitæ ſunt.*
ſingulis civibus ad beate vivendum
ceſſariæ, pars magna etiam eſt, ut pœ-
æ nullæ timendæ ſint, niſi quas prævi-
ere, aut exſpectare poſſint. Præſtatur
ıtem hoc, ubi vel nullæ omnino pœ-
æ legibus definiuntur, vel majores defi-
itis non exiguntur. Ubi nullæ definiun-
ır, ibi is qui primus legem transgreſſus
t, pœnam exſpectat indefinitam, ſive
rbitrariam, ſupponiturque metus ejus
ıfinitus, quia mali infiniti. Præcipit
utem lex naturæ iis qui legibus civili-
us non ſubjiciuntur, per ea quæ dixi-

mus cap. 3. articulo 11. ideóque ſum
mis imperantibus in ultione, & pœn
ſumendis, ſpectandum eſſe non malu
præteritum, ſed bonum futurum: pec
cantque pœnarum arbitrariarum alia
menſuram habentes, quàm utilitaten
publicam. Ubi vero pœna definita eſt
ſive lege præſcripta, ut quando verb
diſertis ponitur, *qui ſic facit, ſic pati*
tur; ſive praxi, ut quando pœna, leg
non præſcripta, ſed (arbitraria ab in
tio) determinata eſt poſtea per pun
tionem primi delinquentis, (æquè eni
transgredientes æqualiter puniri jub
æquitas naturalis:) ibi pœnam, quà
quæ lege definitur, majorem exiger
contra legem naturæ eſt. Finis enim pu
nitionis eſt, voluntatem hominis nc
cogere, ſed formare, & talem facere, qu
lem eam eſſe cupit is, qui pœnam ſt
tuit. Et deliberatio nihil aliud eſt n
commodorum & incommodorum fac
quod aggredimur, tanquam in bilan
ponderatio, ubi quod præponderat, n
ceſſariò ſecundum inclinationem ſua
procedit. Siquidem ergo legiſlator pœ
nam minorem crimini appendit, quà
ut libidini metus præponderet, libidin
ſupra metum pœnæ exceſſus quo cr
men committitur, legiſlatori attribue
d

s eſt, hoc eſt, ſummo imperanti; ideó-
e ſi punit majori pœnâ, quàm ipſe le-
bus præfinivit, punit in alio quod pec-
vit ipſe.

XVII. Etiam ad innoxiam & neceſ- *Civibus contra judices corruptos jus reddendum.*
iam civibus *libertatem* pertinet, ut
æ jura legibus ſibi quisque conceſſa
bet, iis ſine metu frui poſſit. Fruſtra
im eſt *ſuum* ab *alieno* legibus diſtin-
i, ſi falſo judicio, latrocinio, vel furto
rſus confundantur. Contingit autem
lſa judicia, latrocinia, & furta fieri, ubi
dices corrumpi poſſunt. Metus enim
o homines à male faciendo deterren-
r, non ab eo oritur quod pœnæ ſta-
untur, ſed quod exiguntur. Futurum
im ex præterito æſtimamus, quæ ra-
fieri ſolent, raro exſpectantes. Si igi-
r judices muneribus, gratia, vel etiam
iſericordia corrupti pœnas lege debi-
s ſæpe remittant atque eo modo im-
robis ſpem faciant impunitatis, bonis
vibus à ſicariis, latronibus, veteratori-
uſque obſeſſis, neque converſari inter
, neque omnino ſe movere liberum e-
t; imò civitas ipſa diſſolvitur, & redit
uique jus ſe ipſum ſuo arbitratu prote-
endi. Præcipit igitur lex naturæ ſum-
is imperantibus, ut juſtitiam non mo-
o ipſi exerceant, ſed etiam ut judices à

ſe poſitos, idem facere pœnis cogant, hc eſt, querelis civium aurem præbeant, delegent, quoties opus eſt, judices ext ordinem qui de ordinariis cognoſcant.

CAPUT XIV.

De Legibus & Peccatis.

I. *Lex quomodo differt à* conſilio. II. *Quomo do differt à* Pacto. III. *Quomodo* à jur IV. *Diviſio legum in* Divinas & Humana & Divinarum *in* Naturales & Poſitivas; naturalium *in leges* ſingulorum hominun & Gentium. V. Legum Humanarum, *eſt, civilium, diviſio in* ſacras, & ſæculare VI. *In* Diſtributivam & Vindicativan VII. Diſtributivam & vindicativam *n eſſe* ſpecies *legum, ſed partes.* VIII. *Om legi pœna appenſa intelligitur.* IX. *Præcep Decalogi de parentibus honorandis, de homic dio, adulterio, furto, & falſo teſtimonio, leg civiles eſſe.* X. *Impoſſibile eſſe lege civili qui quam jubere contra legem naturæ.* XI. *Le eſſentiale eſſe, ut cognoſcatur & ipſa & legi lator.* XII. *Vnde cognoſcatur* legislatoı XIII. *Ad cognoſcendam legem neceſſaria ſu* promulgatio & interpretatio. XIV. *Leg civilis diviſio in* ſcriptam & non ſcriptan XV. Leges naturales *non eſſe leges* ſcripta *neque* Reſponſa Juriſprudentum, *neque* co ſuetudinem *eſſe* leges *per ſe, ſed per conſenſu ſummæ poteſtatis.* XVI. Peccati *nomen latiſ mè acceptum quid ſignificet.* XVII. Pecca *Definitio.* XVIII. *Differentia inter peccatu* infirmitatis, & malitiam. XIX. *In quo g*

ne

ere peccati contineatur Atheiſmus. XX. *Quid* ..t crimen læſæ Majeſtatis. XXI. *Crimine* ..*æſæ Majeſtatis non leges* civiles *ſed* naturales *violari.* XXII. *Ideoque non jure* Imperii, *ſed* ..*ure* belli *puniri.* XXIII. *Obedientiam non recte diſtingui in* activam & paſſivam.

Ex ab iis qui vim verborum minus .. moroſè penſitant, aliquando cum ..*nſilio*, aliquando cum *pacto*, aliquan.. cum *jure* confunditur. Confundunt ..*gem* cum *conſilio*, qui putant, Monar..arum officium eſſe *conſiliarios* non ..odo audire, ſed etiam iis obedire; tan..uam ſi conſilium capere, niſi etiam ..uod conſultum eſt, fiat, fruſtra eſſet. ..iſtinctio inter *conſilium* & *legem* pe..enda eſt à differentia inter *conſilium* & ..*andatum*. Jam CONSILIUM eſt ..*ræceptum*, in quo ratio quare paremus, ..umitur *ab ipſa re* quæ præcipitur. MAN..DATUM autem eſt *præceptum* in quo ..arendi ratio ſumitur à *voluntate præci..pientis*. Propriè enim non dicitur, *Sic volo, ſic jubeo*, niſi ſtet pro ratione *voluntas*. Cùm vero legibus obediatur non propter rem ipſam, ſed propter voluntatem præcipientis, *lex* non *conſilium*, ſed *mandatum* eſt; definiturque hoc modo: LEX eſt *mandatum ejus perſonæ* (*ſive hominis, ſive curiæ*) *cujus*

Lex quomodo differat à conſilio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

præceptum continet obedientiæ rationen
Ut præcepta Dei reſpectu hominum, c
vitatis reſpectu civium, & univerſalit
omnium potentium, reſpectu eorum q
non poſſunt reſiſtere, eorum leges d
cendæ ſint. Differunt ergo multifaria
inter ſe *lex* & *conſilium*. *Lex* enim ej
eſt, qui poteſtatem habet in eos quib
præcipit: *conſilium*, ejus qui poteſtate
non habet. Facere id quod *lege* præcip
tur *officii*, quod *conſilio*, *arbitrii* eſt. *Con*
ſilium dirigitur ad finem *ejus cui præcip*
tur, *lex* autem ad finem ejus *qui præcipi*
Conſilium non niſi *volentibus* datur, *le*
etiam *nolentibus*. Denique jus *conſiliar*
tollitur arbitrio ejus cui *conſilium* dat
jus *legiſlatoris* non tollitur arbitrio eju
cui imponitur *lex*.

Quomodo differat à pacto.

II. *Legem* cum *pacto* confundunt ii
qui leges putant nihil aliud eſſe quam
ὁμολογήματα, ſive formulas vivendi
communi conſenſu hominum determi-
natas. Inter quos eſt *Ariſtoteles* qui *le-*
gem hoc modo definit. Νόμος ἐστὶ λόγος
ὡρισμένος καθ' ὁμολογίαν κοινὴν πόλεως,
μηνύων πῶς δεῖ πράττειν ἕκαστα, id eſt,
lex eſt oratio definita juxta conſenſum
communem civitatis, indicans quomodo
ſingula oportet agere. Quæ definitio non
eſt *legis* ſimpliciter, ſed *civilis*. Mani-
feſtum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

m enim eſt, *leges divinas* non eſſe
s à conſenſu hominum, neque etiam
rales. nam ſi à conſenſu hominum
inem haberent, etiam eorundem
ſenſu abrogari poſſent; ſunt autem
mutabiles. Neque verò eſt ea defini-
legitima *legis civilis.* civitas enim eo
o ſumitur, vel pro una perſona civi-
unam habente voluntatem, vel pro
ltitudine hominum, quorum uni-
que ſua voluntas privata libera eſt.
pro unâ perſonâ, illud *communi con-*
ſu, non rectè ponitur; non enim habet
a perſona *conſenſum communem.* Ne-
e oportebat ponere *indicans* quid fa-
o opus eſſet, ſed *jubens.* Civitas enim
vibus quæ indicat, imperat. Intellexit
go per civitatem, multitudinem ho-
ninum communi conſenſu (puta ſcri-
to ſuffragiis confirmato) formulas vi-
endi indicantem. hæ autem nihil aliud
int præter mutua pacta, quæ non ante
uemquam obligant, neque ideo leges
unt, quam conſtituto imperio ſummo,
uod poſſit cogere, cautum ei ſit erga
æteros qui aliter ea obſervaturi non
ſunt. *Leges* itaque juxta definitionem
hanc *Ariſtotelis*, nihil aliud ſunt quam
nuda & invalida pacta, quæ tum de-
mum, cùm ſit qui potentiam civitatis
jure

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

jure exercet, *leges* fient vel non fient,
lius arbitrio. Confundit ergo *pacta* c
legibus, quod non oportuit; eſt enim
ctum promiſſum; *lex mandatum*. *In*
ctis, *Faciam* dicitur; in *legibus*, *Fac*.
cto * obligamur; *lege* obligati tenem
Pactum obligat *per ſe*; *lex* obligatum
net virtute *pacti* univerſalis de præſtan
obedientia. Ideoque in *pacto*, priùs d
terminatur quid faciendum eſt, quàm
faciendum obligamur; ſed in *lege* a
obligamur ad faciendum, quid verò f
ciendum ſit, determinatur poſt. Debeb
igitur *Ariſtoteles* definire *legem civile*
hoc modo, *Lex civilis eſt oratio defini*
per voluntatem civitatis, ſingula impera
quæ oportet facere. Quæ eadem eſt cu
eâ quam attulimus ſupra cap. 6. articul
9. nimirum *leges civiles eſſe ejus* (ſive ho
minis, ſive curiæ) *qui in civitate ſumm*
poteſtate præditus eſt, *de civium futur*
actionibus mandata.

Anno-tatio. Pacto obligamur, &c.] *Viſum eſt ali*
quibus idem eſſe Obligari *&* Obligatun
teneri, *& proinde diſtinctionem in verbi*
aliquam, *in re nullam eſſe*. *Clarius erg*
hoc dico. *Pacto obligari hominem*, *id eſt*,
propter promiſſionem præſtare debere. *Lege*
vero obligatum teneri, *id eſt*, *metu pœna*

quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

in Lege conſtituitur, *ad præſtationem*

II. *Legem* cum *jure* confundunt ii, quod *jure divino* permiſſum eſt, fa- re perſeverant, quamquam *lege civita-* rohibeatur. Quod *lege divinâ* pro- tur, lege civili permitti non poteſt, quod *lege divina* imperatur, prohi- poteſt *lege civili*. Veruntamen d jure divino permittitur, id eſt, d jure divino fieri poteſt, nihil im- it, quo minus idem *lege civili* prohi- tur. *Leges* enim *inferiores* libertatem *uperioribus* relictam reſtringere poſ- t, quamquam ampliare non poſſunt. autem *jus*, *libertas naturalis*, à legi- r non conſtituta, ſed relicta. Remotis m *legibus*, *libertas* integra eſt; hanc mo reſtringit *naturalis lex*, & *divina*; nduam reſtringunt *leges civiles*; & e legi civili ſupereſt, reſtringi rurſus teſt à *conſtitutionibus* particularium bium & ſocietatum. Multum ergo in- eſt inter *legem*, & *jus*; *lex* enim *vin- um*, *jus libertas* eſt, differuntque ut ntraria. *Quomodo à jure.*

IV. *Lex* omnis dividi poteſt, pri- m pro diverſitate autorum in *Divi- m* & *Humanam*. *Divina* autem pro duo- *Diviſio legum in Divinas & Hu-*

manas; & Divinarum in Naturales & Poſitivas; & Naturalium in leges ſingulorum hominum & gentium.

duobus modis, quibus Deus volunt tem ſuam hominibus notam facit, d plex eſt: *Naturalis* (ſive *Moralis*) & *P ſitiva. Naturalis* ea eſt, quam Deus omn bus hominibus patefecit per *Verbu* ſuum *æternum* ipſis innatum, nimiru *Rationem naturalem*. Atque hæc eſt lex, quam toto hoc libello explicare c natus ſum. *Poſitiva* eſt, quam Deus n bis patefecit per *Verbum Propheticum* quo locutus eſt ad homines tanquam h mo; quales ſunt leges quas tradidit *I dæis* circa politiam & cultum divinum poſſuntque appellari *leges divinæ civ les*, quia civitati *Iſraëlitarum* populi ſ peculiaris peculiares erant. Rurſus *nat ralis* dividi poteſt, in naturalem *hom num*, quæ ſola obtinuit dici *lex natur* & naturalem *civitatum*, quæ dici pote *lex Gentium*, vulgo autem *jus Gentiu* appellatur. Præceptá utriuſque eade ſunt: ſed quia civitates ſemel inſtitut induunt proprietates hominum pe ſonales, *lex* quam loquentes de hom num ſingulorum officio, *naturalem* d cimus, applicata totis civitatibus, n tionibus, ſive gentibus, vocatur *j Gentium*. Et quæ *Legis* & *juris natura lis* Elementa hactenus tradita ſunt tranſlata ad *civitates* & *gentes* integra

pr

legum, & *juris Gentium* Elementis poſſunt.

. *Humana lex* omnis *civilis* eſt. Nam civitates ſtatus hominum hoſtilis in quo quia alter alteri non ſubjici- leges præter dictamina rationis na- lis, quæ lex divina eſt, nullæ ſunt. In tate verò, ſola civitas, hoc eſt, homo, curia cui ſummum civitatis impe- n committitur, legiſlator eſt, civita- utem leges civiles ſunt. *Civiles leges* unt dividi pro diverſitate ſubjectæ eriæ in *ſacras* & *ſeculares*. *Sacræ* quæ pertinent ad Religionem, hoc ad ceremonias & cultum Dei, (nimi- quæ & quo ritu perſonæ, res, loca, ſecranda ſunt, quæ opiniones circa nen divinum publicè docendæ, & ous verbis ritibuſque ſupplicationes endæ ſunt, & ſimilia) & nulla lege di- ì poſitivâ definiuntur. Nam *leges ci-* s *ſacræ* ſunt *humanæ* (quæ & *Eccle-* *icæ* dicuntur) circa res *ſacras*; *ſecula-* autem generali nomine *civiles* ap- lari ſolent.

Legum humanarum, id eſt, civilium, diviſio in ſacras & ſeculares.

V I. Rurſus *lex civilis* pro duobus iſlatoris officiis, quorum alterum eſt *icare*, alterum *cogere* ut judiciis ac- eſcant, duas habet partes, alteram *tributivam*, alteram *vindicativam*,

In Diſtributivam, & Vindicativam.

ſive

ſive *pœnariam*. *Diſtributiva* eſt, qua j
ſuum cuique diſtribuitur, hoc eſt, q
regulas omnium rerum conſtituit, q
bus ſciamus quid nobis, quid aliis pr
prium ſit, ita ut nos noſtris uti & frui a
non impediant, neque nos impediam
illos ne utantur & fruantur ſuis; & qu
cuique licitum ſit facere vel omitter
quid illicitum. *Vindicativa* eſt, qua, qu
pœnæ ſumendæ ſunt de iis qui lege
violant, definitur.

Diſtributivam & Vindicativam non eſſe ſpecies legum, ſed partes.

VII. *Diſtributiva* autem *& vind*
cativa non ſunt duæ legum *ſpecies*, ſ
ejuſdem legis duæ *partes*. Siquidem eni
lex nihil amplius dicat, quàm, ver
gratia, *tuum eſto, quod tu tuo reti cep*
in mari, fruſtra eſt. Quamquam enim a
ter eripiat tibi quod cepiſti, non imped
quin adhuc tuum ſit. nam in ſtatu nat
ræ, ubi omnia omnium ſunt communi
idem eſt & *tuum* & *alienum*; ita, qu
lex definit eſſe *tuum*, *tuum* erat etiam a
te legem, & poſt legem *tuum* eſſe n
deſinit, quamquam ab alio poſſeſſun
Nihil ergo lex agit, niſi ita intelligatu
ut ſic *tuum* ſit, ut omnes alii prohibea
tur, ne impediant quo minus omni tem
pore eo poſſis tuo arbitratu ſecure uti
frui. Hoc enim eſt quod requiritur a
proprietatem bonorum, non ut quis i
poſſ

ſit uti, ſed poſſit ſolus, quod fit pro-
endo alios ne ſint impedimento. Sed
tra etiam prohibent, qui metum pœ-
um non incutiunt. fruſtra ergo lex eſt
utramque partem contineat, & il-
quæ *prohibet* injurias fieri, & illam
e facientes *punit*. Harum prima, quæ
ributiva dicitur, *prohibitoria* eſt, &
uitur ad omnes; ſecunda, quæ *vindi-*
iva vel *pœnaria* appellatur, mandato-
eſt, & loquitur tantùm ad miniſtros
blicos.

VIII. Ex quo etiam intelligitur, nni *legi civili annexam eſſe pœnam*, vel plicite vel implicitè. Nam ubi pœna que ſcripto, neque exemplo alicujus i pœnas legis tranſgreſſæ jam dedit, finitur, ibi ſubintelligitur pœnam ar- trariam eſſe, nimirum, ex arbitrio pen- ere legislatoris, hoc eſt, ſummi impe- ntis. fruſtra enim eſt lex, quæ impu- è violari poteſt.

Omni legi pœna appenſa intelligitur.

IX. Quoniam autem à legibus civi- bus oritur, tum quod unuſquiſque jus *um* ſibi proprium & ab *alieno* diſtin- um habeat, tum etiam quod prohi- eatur aliena invadere; ſequitur, præce- a hæc, *Honorem parentibus, legibus efinitum non denegabis: Hominem quem etant leges occidere, non occides: Legi-*

Præcepta Decalogi, de parentibus honorandis, de homicidio, adulte-

bus

rio, furto, & falſo teſtimonio, leges civiles eſſe.

bus vetitum concubitum fugies: Rem al-
nam Domino invito non auferes: Le
& judicia falſo teſtimonio non fruſtra
re, eſſe leges civiles. Leges natura
eadem præcipiunt, ſed implicitè: na
lex naturalis, (ut cap. 3. art. 2. dictu
eſt) jubet obſervari *pacta*, ideoque etia
obedientiam præſtare, quando obedie
tiam pacti fuerint, & alieno abſtiner
quando quid ſit alienum, lege civili de
nitum fuerit. cives autem omnes (p
cap. 6. art. 13.) obedientiam præſta
mandatis ejus qui habet ſummam pot
ſtatem, hoc eſt, legibus civilibus, ex i
ſa civitatis conſtitutione *paciſcuntu*
etiam ante quam violari poſſunt. Na
lex naturalis obligabat in ſtatu natura
ubi primò (quia natura omnia omnib
dedit) nihil alienum erat, & proinde ali
num invadere, impoſſibile; deinde u
omnia communia erant, quare etia
concubitus omnes liciti; tertio, ubi ſta
tus belli erat, ideoque licitum occide
re; quarto, ubi omnia proprio cujus
que judicio definita erant, ideoque ho
nores etiam paterni; poſtremo ubi null
judicia publica erant, & propterea nul
lus uſus teſtimonii dicendi neque ve
neque falſi.

Impoſſi-

X. Cum ergo obligatio ad leges illa

obſer

ſervandas antiquior ſit quam ipſarum
ium promulgatio, utpote contenta in
a civitatis conſtitutione, virtute legis
turalis quæ prohibet violari pacta, lex
turalis omnes leges civiles jubet ob-
vari. Nam ubi obligamur ad obedien-
m antequam ſciamus quid imperabi-
r, ibi univerſaliter & in omnibus obe-
re obligamur. Ex quo ſequitur, legem
ilem nullam, quæ non ſit lata in con-
meliam Dei (cujus reſpectu ipſæ civi-
tes non ſunt ſui juris, nec dicuntur le-
s ferre) contra legem naturalem eſſe
ſſe. Nam etſi naturæ lex prohibet fur-
m, adulterium, &c. ſi tamen lex civilis
beat invadere aliquid, non eſt illud fur-
m, adulterium, &c. Nam Lacæde-
onii olim cum permitterent pueris cer-
lege ſurripere bona aliena, ea bona
on aliena, ſed propria ſurripientis eſſe
ſſerunt; ideoque tales ſurreptiones non
ant furta. ſimiliter ethnicorum copu-
tiones ſexuum, ſecundum leges ſuas,
njugia erant legitima.

bile eſſe lege civili quicquam jubere contra legem naturæ.

X I. Ad eſſentiam legis neceſſarium
t, ut civibus duo innotuerint, primum
is homo, vel quæ curia ſummam po-
ſtatem, hoc eſt, legum ferendarum jus
bet. Secundum, quid ipſa lex dicat.
enim qui nunquam cognovit, aut

Legi eſſentiale eſſe, ut cognoſcatur & ipſa & legiſlator.

cui,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

cui, aut ad quid tenetur, obedire n
poteſt, & perinde eſt, acſi non
neretur. Non dico neceſſarium eſſe
eſſentiam legis, ut vel hoc vel illud p
petuò cognitum ſit, ſed tantum ut c
gnitum ſemel fuerit: quod ſi poſtea ci
obliviſcatur, vel juris quod is habet
legem fert, vel ipſius legis, id non imp
dit quo minus teneatur obedire, cu
potuerit meminiſſe, ſi voluntatem ob
diendi, prout naturalis lex jubet, habu
ſet.

Vnde cognoſcatur legiſlator.

XII. *Cognitio legiſlatoris* depend
ab ipſo cive; nam ſine conſenſu & pac
ſuò proprio, vel expreſſo, vel ſubaudi
jus legiſlationis conferri in neminem p
tuit. Expreſſo, quando cives ab init
formam regendæ civitatis inter ſe co
ſtituunt, vel quando promiſſo ſuo ſu
mittunt ſe alicujus imperio; vel ſalte
ſubaudito, ut quando utuntur benefic
imperii, & legum alicujus, ad protectio
nem & conſervationem ſui adverſ
alios. Cujus enim imperio concives n
ſtros obedire poſtulamus bono noſtr
illius imperium legitimum eſſe, eâ ip
poſtulatione confitemur. Ideoque igno
rantia poteſtatis legum ferendarum ob
tendi nunquam poteſt. unuſquiſque e
nim quod ipſe fecit, feciſſe ſe cognovit.

XII

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

XIII. *Cognitio legum* dependet à islatore, qui eas promulgare debet; er enim non ſunt leges. Eſt enim lex islatoris mandatum; mandatum au- m eſt declaratio voluntatis. non ergo l eſt, niſi voluntas legislatoris de- retur; id quod fit *promulgatione.* *promulgatione* autem duo conſtare bent, quorum alterum eſt, ut is vel ii legem promulgant, vel habeant ipſi legislationis, vel id faciant auto- ate ejus vel eorum qui habent. Alte- m eſt ipſa legis ſententia. Primum au- n quod leges promulgatæ procedant eo qui ſummum habet imperium, nſtare, hoc eſt ſciri accuratè & phi- ophicè loquendo non poteſt, niſi ab qui ab ore ipſius imperantis eas ac- ciunt; cæteri credunt; ſed creden- rationes tantæ ſunt, ut non crede- vix ſit poſſibile. Et in civitate qui- n *Democratica*, ubi legibus ferendis uſquiſque intereſſe, ſi velit, poteſt, qui ſens fuerit, præſentibus credere de- . Sed in *Monarchiis* & *Ariſtocra-* , quia paucis mandata *Monarchæ* & *timatum* præſentibus & coram au- e conceditur, illis paucis neceſſe t poteſtatem facere, ea cæteris pro- ulgandi. Et ſic *Edicta* & *Decreta* Prin-

Ad cognoſcendam legem neceſſaria ſunt promulgatio & interpretatio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

cipum eſſe credimus, quæ pro talib
vel ſcripto, vel voce eorum quorum
munus eſt, nobis proponuntur. Sed t
men cum credendi cauſas habeamus ha
vidiſſe quod princeps, vel curia ſumn
talibus *conſiliariis*, *ſcribis*, *præconibu*
ſigillis, & ſimilibus argumentis ad v
luntatem ſuam declarandam conſtant
uſus ſit; quod nunquam authoritate
illis detraxerit; quod de iis qui huju
modi promulgationi non credentes l
gem transgreſſi ſunt, pœnæ ſumtæ fu
rint; non modo qui ſic credens obed
verit *edictis* & *decretis* per illos editi
ubique terrarum excuſatur, ſed etia
qui non credens non obediverit, pun
tur. Nam permittere ut hæc conſta
ter fiant, ſatis manifeſtum ſignum,
declaratio voluntatis ejus qui impera
ſatis perſpicua eſt; modo nihil in *leg*
edicto ſeu *decreto* contineatur, qu
ſummæ poteſtati ipſius imperantis d
roget. Non eſt enim putandum, eu
velle poteſtati ſuæ à quibuscunque m
niſtris ſuis quicquam detrahi, du
voluntatem retinet imperandi. *Sente*
tia vero *legum*, ubi de ea dubitatu
petenda eſt ab iis quibus à ſumma p
teſtate commiſſa eſt *Cauſarum cognitio*
ſive *judicia*. *Iudicare* enim nihil ali

c

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

quam *leges* ſingulis caſibus *interpre-* *do* applicare. Quibus autem id mu- commiſſum eſt, eodem modo co- ſcitur, quo cognoſcimus qui ſint ii, bus commiſſa eſt autoritas leges mulgandi.

XIV. Rurſus lex *civilis*, pro dupli- modo promulgandi, duorum gene- n eſt: *Scripta*, & *non ſcripta*. Per *ſcri- m* intelligo eam quæ voce ſive ſigno quo alio voluntatis legislatoris in- et ut fiat lex. Legum enim genus ne & naturâ & tempore coævum eſt neri humano, & propterea inventio- literarum & ſcribendi arte antiquius. n ergo *legi ſcriptæ* neceſſaria eſt *ſcri-* , ſed vox; hæc ſola ad *eſſentiam*, ad *recordationem legis* adhibita eſt. m ante inventas literas ad memo- m adjuvandam, *leges* in metra reda- s cantitari ſolitas eſſe legimus. *Non pta* eſt ea, quæ non alia indiget pro- lgatione præter vocem naturæ, ſive ionem naturalem, quales ſunt *leges turales*. Lex enim naturalis, quam- am à civili diſtinguatur, quatenus vo- tati præcipit, tamen quod ad actio- s attinet, civilis eſt; exempli gratia, c, *Non concupiſces*, quæ pertinet tan- m ad animum, lex naturalis tantum

Legis civilis diviſio in Scriptam & Non ſcriptam.

eſt; hæc verò, *Non invades*, & natural
& civilis eſt. Cum enim regulas præſc
bere univerſales, quibus omnes futu
lites quæ fortè infinitæ ſunt, dijudic
poſſint, impoſſibile ſit, intelligitur,
omni caſu *legibus ſcriptis* prætermi
ſequendam eſſe *legem æquitatis na*
ralis, quæ jubet æqualia æqualibus d
tribuere: atque hoc, vi *legis civilis*, q
pœnas etiam de iis exigit qui ſcien
& volentes *leges naturales* facto tra
grediuntur.

Leges naturales non eſſe leges ſcriptas: neque reſponſa juriſprudentum, neque conſuetudinem eſſe leges per ſe, ſed per conſenſum ſummæ poteſtatis.

XV. His intellectis, apparet primu
leges naturales, quanquam in libris Pl
loſophorum deſcriptæ fuerint, non e
ob eam rem vocandas leges ſcriptas; r
que ſcripta juriſprudentum, eſſe leg
ob defectum autoritatis ſummæ; neq
etiam *Reſponſa prudentum*, id eſt, *ju*
cum, niſi quatenus conſenſu ſummæ p
teſtatis in conſuetudinem abierint. tu
autem inter *leges ſcriptas* habenda eſ
non propter conſuetudinem ipſa
(quæ vi ſua legem non conſtituit)
propter voluntatem ſummi imperan
quæ ex eo arguitur, quod *ſententiam*,
ve æquam ſive iniquam, in conſuetu
nem ire perpeſſus eſt.

Peccati nomen

XVI. *Peccatum* ſignificatione latiſ
mâ comprehendit omne *factum*, *dictu*

volitum contra rectam rationem. U- *latiſſimè acceptum, quid ſignificet.*
nquiſque enim media ad finem quam
ſmet ipſi proponit, ratiocinando quæ-
ſi ergo rectè ratiocinetur,(hoc eſt,in-
iens à principiis evidentiſſimis texat
rurſum ex conſequentibus continuò
eſſariis) progredietur itinere directiſ-
o, aliter deviabit; id eſt, *faciet, dicet,*
conabitur aliquid contra finem pro-
num: quod cum fecerit, dicetur ratio-
cando quidem *erraſſe*, actione verò &
untate *peccaſſe*; nam *peccatum* ita ſe-
tur *erratum*, ſicut *voluntas intelle-*
m. Atque hæc eſt vocis acceptio ge-
ralíſſima, qua continetur omne *fa-*
m imprudens, ſive contra lègem, ut,
enam domum evertere; ſive non con-
legem, ut propriam, ſuper arenam
ificare.

XVII. Ubi vero de *legibus* ſermo *Peccati definitio.*
, ibi *peccati* nomen arctius eſt, ſigni-
atque non omne factum contra re-
am rationem, ſed illud tantum quod
lpatur, atque ob eam cauſam *malum*
lpæ appellatur. Nec tamen ſi quid cul-
tur, *peccatum* ſtatim, aut *culpa* dicen-
eſt, ſed ſi cum ratione culpetur.
uærendum igitur eſt, quid ſit cum *ra-*
one culpare, & quid contra rationem.
a eſt natura hominis, ut unusquiſque

id quod ipſe ſibi cupit fieri, *bonum*, qu fugit, *malum* vocet. itaque diverſitate fectuum contingit, ut quod alter *b* *num*, alter *malum*; & idem homo qu nunc *bonum*, mox *malum*; & eande rem, in ſe ipſo *bonam*, in alio *malam* e dicat. *Bonum* enim & *malum* delect tione & moleſtiâ noſtrâ, (vel eâ qu nunc eſt, vel quæ exſpectatur) omnes ſtimamus. Quoniam jam proſperè fac inimicorum (quia honorem, rem, & p tentiam eorum augent) & æqualiu (propter certamen honorum) *moleſ* omnibus, adeoque *mala* & videntur, ſunt; ſoleantque homines, *malos putar* hoc eſt, *culpam attribuere* iis, unde ſi *malum* advenit, fieri non poteſt, ut qu facta culpanda, quæ non culpanda ſin conſenſu ſingulorum quibus non eade placent & diſplicent, definiatur. Poſſu quidem convenire in generalia quædan veluti *furtum*, *adulterium*, & ſimilia, e ſe *peccata*; tanquam dicerent *mala* om nes vocare ea quibus nomina imponun quæ in malam partem accipi ſolent. Se non quærimus an furtum ſit peccatum quærimus quid furtum dicendum ſit, & ſic de cæteris ſimilibus. Siquidem igitu quid ratione culpandum ſit, in tanta di verſitate cenſentium, non ſit menſuran

dun

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

m per rationem unius, magis quam alius, propter æqualitatem naturæ humanæ; neque ratio ulla exſiſtat præter rationes *ſingulorum*, & rationem *civitatis*; ſequitur quid ſit *ratione culpandum*, definiendum eſſe à civitate; ut *culpa*, hoc eſt, PECCATUM ſit, quod quis fecerit, omiſerit, dixerit, vel voluerit contra *rationem civitatis*, id eſt contra leges.

XVIII. Facere autem aliquis poteſt contra leges per infirmitatem humanam, etiamſi eas implere cupiat, tamen ejus factum, ut contra leges rectè culpatur & *peccatum* dicitur. Sunt autem qui leges negligunt, quotieſque lucri impunitatiſque ſpes apparet, nulla pactorum & datæ fidei conſcientiâ retinentur, quin eas violent. Horum non modò facta, ſed etiam ingenia adverſa legibus ſunt. Qui per infirmitatem tantum peccant, etiam quando peccant, viri boni ſunt; hi vero etiam quando non peccant, *mali* ſunt. Quamquam autem utrumque, & actio & animus, legibus repugnet, differentibus tamen appellationibus, repugnantiæ illæ diſtinguuntur. Nam actionis irregularitas ἀδίκημα, *injuſtè factum*; animi, ἀδικία & κακία, *injuſtitia* & *malitia*:

Differentia inter peccatum infirmitatis & malitiam.

Illa perturbatæ mentis *infirmitas*; h
animi ſedati *pravitas*.

In quo genere peccati contineatur Atheiſmus.

XIX. Si quidem autem peccatu
non ſit, quod non ſit contra aliquam l
gem, neque lex ulla ſit, quæ non
mandatum ejus qui ſummum habet in
perium; neque quiſquam ſummum in
perium habeat, quod non ſit ei noſt
conſenſu delatum: quo modo pecca
dicetur is qui vel non exſiſtere Deum v
non gubernare mundum affirmaveri
vel aliam contumeliam in ipſum ev
muerit? Dicet enim, *ſe voluntatem ſua
Dei voluntati nunquam ſubjeciſſe,
quem ne eſſe quidem opinatus fuerit.
quamquam opinio ſua erronea eſſet, ide
que etiam peccatum; numerandam tame
eſſe inter peccata imprudentiæ, ſive ign
rantiæ, quæ puniri jure non poſſunt.* Or
tio hæc eo uſque admittenda eſſe videtu
ut huiusmodi peccatum, quamquam ſ
maximum damnoſiſſimumque, refer
tamen debeat *ad peccata imprudentiæ
ſed ut per imprudentiam aut ignoran
tiam excuſandum ſit, abſurdum eſt. Pu
nitur enim Atheus ſive à Deo immedia
tè, ſive à Regibus ſub Deo conſtitutis
non ut ſubditus punitur à Rege, propter
ea quod leges non obſervaverit; ſed u
hoſtis ab hoſte, quod leges noluerit ac-
cipere

pere; hoc eſt, jure belli, ut Gigantes
ομάχοι. Hoſtes enim inter ſe ſunt, qui-
inque neque communi imperanti, ne-
ie alter alteri ſubjiciuntur.

Referri tamen debeat ad peccata im- *Anno-*
udentiæ.] *Quod Atheiſmum non ad* *tatio.*
juſtitiam, ſed ad imprudentiam retule-
m, à pluribus reprehenſum eſt: imo à
nnullis in eam partem acceptum, tan-
uam Atheis non ſatis acrem adverſa-
um me oſtenderim. Objiciunt præterea,
uod cum Deum eſſe *ratione naturali*
ri poſſe dixerim alicubi, confiteri debe-
m, peccare eos, ſaltem contra legem na-
ræ, itaque non imprudentiæ tantùm, ſed
iam injuſtitiæ reos eſſe. Ego verò ita A-
eis inimicus ſum, ut legem aliquam
xta quam condemnare eos injuſtitiæ
ſſem, & diligentiſſimè quæſiverim &
hementer cupiverim; ſed cum nullam
venerim, quæſivi proximè, quo nomi-
, tantopere Deo exoſi, homines ab ipſo ap-
llarentur. Deus autem de Atheo ſic
quitur, Dixit inſipiens in corde ſuo:
on eſt Deus. *Itaque peccatum eorum*
eo genere collocavi, in quod genus ab
ſo Deo relatum fuerat. Deinde Atheos
ſtes Dei eſſe oſtendo; Nomen autem
ſtis, quam injuſti, aliquando atro-

 cius

cius eſſe puto. Poſtremo juſtè & à Deo & à ſummis imperantibus eo nomin puniri poſſe confirmo, itaque peccatun hoc nullo modo excuſo neque extenu Quod autem Deum eſſe *ratione natura ſciri poſſe dixerim, ita accipiendum eſt non tanquam omnes id ſcire poſſe putave rim; niſi quoniam ratione naturali quan proportionem habeat Sphæra ad Cylin drum, invenit Archimedes, ex eo ſequ putant, quemlibet ex vulgo idem inveni re potuiſſe. Dico igitur etſi ab aliquibu Deum eſſe, lumine rationis ſciri poſſit; ta men homines in voluptatibus, vel divitii vel honoribus, perquirendis continuò occu patos, item homines qui rectè ratiocina non ſolent, vel non valent, vel non cu rant, denique inſipientes, in quo numer Athei ſunt, ſcire id non poſſe.*

Quid ſit crimen læſæ Maje-ſtatis.

XX. Quoniam à vi pacti quo cive ſinguli ſingulis ad obedientiam civitati hoc eſt, ſummo imperanti ſive is unu homo ſive una curia ſit, abſolutam & univerſalem (qualem ſup. capite & arti culo definivimus) præſtandam obligan tur, derivatur obligatio ad ſingulas le ges civiles obſervandas, ita ut illud pa ctum contineat in ſe leges omnes ſimul manifeſtum eſt civem qui pacto genera

i obedientiæ renunciaverit, omnibus
mul legibus renunciare. Quod malum
anto gravius eſt quolibet peccato uno,
uanto peccare *ſemper*, gravius eſt quam
mel. Atque hoc eſt peccatum illud
uod vocatur CRIMEN LÆSÆ MA-
ESTATIS, & eſt factum vel dictum
uo civis, ſeu ſubditus, declarat non eſ-
ſibi amplius voluntatem, ei homini vel
ariæ cui commiſſum eſt ſummum civi-
atis imperium, obediendi. Et facto qui-
em, hujuſmodi voluntatem declarat
vis, quando vim infert vel inferre co-
atur perſonis eorum qui vel ſummum
nperium habent, vel habentium man-
ata exſequuntur, quales ſunt prodito-
s, Regicidæ, & qui arma contra civi-
tem gerunt, vel ad hoſtes durante bel-
transfugiunt. Dicto autem volunta-
m eandem oſtendunt qui directè ne-
ant, ſe, aut cives cæteros, ad talem obe-
entiam obligari, vel in toto, ut qui di-
eret, non eſſe iis obediendum (ſalvâ obe-
entiâ, quam debemus Deo) ſimplici-
r, abſolute & univerſaliter, vel in parte,
ſi quis diceret, non eſſe iis jus ſuo ar-
trio bellum gerendi, pacem faciendi,
ilites conſcribendi, pecunias exigen-
, magiſtratus & miniſtros publicos
gendi, leges ferendi, controverſias

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

determinandi , pœnas ſtatuendi , ve
aliud aliquod ſine quo conſiſtere civita
non poteſt. Atque hæc & ſimilia dict
& facta , crimina læſæ majeſtatis , ex v
legis (non civilis , ſed) naturalis ſun
Poteſt autem eſſe ut aliquid , quod fa
ctum ante legem civilem latam non era
crimen læſæ majeſtatis , ſit tamen ,
fiat pòſt. Ut ſi lege declaretur , pro ſi
gno obedientiæ civilis renunciatæ ha
bendum eſſe (hoc eſt pro crimine læſ
Majeſtatis) ſi quis vel monetam cuderit
vel ſigilla civitatis adulteraverit ; is qu
poſtea id fecerit, reus majeſtatis non mi
nus eſt quam ille alter , minùs tamen
peccat , quia non omnes leges ſimul , ſed
unam tantum legem violat. nam lex vo
cando crimen majeſtatis, id quod natur
non ita eſt , nomen quidem invidioſum
& fortè pœnam majorem in reum jure
ſtatuit , ſed ut peccatum ipſum gravius
ſit, non efficit.

Crimine læſæ Majeſtatis non leges civiles ſed naturales violari.

XXI. Peccatum autem id , quod pe
legem naturalem crimen læſæ majeſta-
tis eſt , legis naturalis transgreſſio eſt ;
non civilis. Cùm enim obligatio ad obe-
dientiam civilem , cujus vi leges civiles
validæ ſunt , omni lege civili prior ſit,
ſitque crimen læſæ majeſtatis naturali-
ter nihil aliud , quam obligationis illius

latio; ſequitur, crimine læſæ majeſta-
violari legem quæ præceſſit legem ci-
em: nempe naturalem, qua prohibe-
ur violare pacta & fidem datam. Quod
quis Princeps ſummus legem civilem
hanc formulam conciperet, *non re-
llabis*; nihil efficeret. Nam niſi prius
ligentur cives ad obedientiam, hoc
, ad non rebellandum, omnis lex in-
lida eſt. obligatio autem, quæ obli-
t ad id, ad quod antè obligati erant,
perflua eſt.

XXII. Sequitur ex hoc, puniri *re-
lles*, *proditores*, & cæteros *læſæ majeſta-*
convictos, non *jure civili*, ſed *natura-*
hoc eſt, non ut *cives malos*, ſed ut *ci-
itatis hoſtes*, nec *jure imperii* ſive domi-
i, ſed *jure belli*. *Ideoque non jure imperii; ſed jure belli puniri.*

XXIII. Sunt qui facta contra le-
em civilem, quando pœna ipsâ lege de-
nitur, expiari putant, ſi pœnam vo-
ntes ſubeant, neque reos eſſe coram
eo violatæ legis naturalis (quamquam
iolando civiles leges, violamus quo-
ue naturales, quæ jubent civiles obſer-
ari) eos qui pœnam ſolverunt, quam
x exigebat. Tanquam lege non veta-
etur factum, ſed pœna pretii loco pro-
oneretur, quo licentia faciendi ea quæ
ge prohibentur, venundaretur. Per *Obedientiam non rectè diſtingui in Activam & Paſſivam.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

eandem rationem poſſent inferre etia
nullam omnino legis tranſgreſſion
peccatum eſſe,ſed quam ſuo periculo
bertatem quiſque emerit,eam jure hal
re. Sciendum autem eſt, verba legis d
plici ſenſu intelligi poſſe. Altero, ut du
partes (prout dictum eſt ſupra articu
7.) contineat,nempe prohibentem abſ
lute, ut, *Non facies*; & vindicantem, u
Qui facit, pœnas dabit. Altero, ut unu
contineat conditionale, ut, *Non faci*
niſi pœnas velis ſolvere. Et ſic lex no
ſimpliciter, ſed conditionaliter proh
bet. Si primo modo intelligitur, qui fa
cit, peccat, quia quod lege vetitum eſt
facit. Si ſecundo, non peccat, quia face
re, vetitum non eſt implenti conditio
nem. Nam in primo ſenſu omnes facer
prohibentur; in ſecundo ii ſoli, qui ſ
pœnæ ſubtrahunt. In primo ſenſu, legi
pars vindicativa non Reum obligat, ſe
magiſtratum pœnas exigere; in ſecund
obligatur ad pœnas exigendas ipſe qu
pœnas debet; ad quas ſolvendas ſi capi-
tales, aut alioqui graves ſint, obligari
non poteſt. Utro verò ſenſu lex acci-
pienda ſit, ab arbitrio dependet ejus, qui
ſummum habet imperium. Ubi ergo de
ſententia legis dubitatur, quia certi ſu-
mus non peccare qui non faciunt, pec-

catum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

um erit, ſi facimus, utcunque lex po-
a explicari poſſit. Nam quod dubitas
ſit peccatum necne, id facere, cum ab-
ere liberum ſit, contemtio legum eſt;
oque per cap. 3. art. 28. peccatum
ntra legem naturalem. Inanis igitur
diſtinctio illa *obedientiæ* in *Activam*
Paſſivam, quaſi pœnis humano arbi-
o poſitis expiari poſſit, quod pecca-
m eſt contra legem naturalem, quæ eſt
Dei; aut quaſi non peccent, qui pec-
nt ſuo damno.

CAPVT XV.

De Regno Dei per naturam.

Propoſitio ſequentium. II. *In quos dicatur Deus regnare.* III. *Verbum Dei triplex:* Ratio, Revelatio, Prophetia. IV. *Regnum Dei duplex,* naturale *&* Propheticum. V. *Ius quo Regnat Deus, ſitum eſt in* Omnipotentia *ejus.* VI. *Idem ex Scriptura ſacra.* VII. *Obligationem obedientiæ Deo præſtandæ procedere ab imbecillitate humana.* VIII. *Leges Dei in Regno naturali eſſe eas, quæ 2. & 3. Cap. ſuprà recitatæ ſunt.* IX. Honor *&* cultus *quid ſunt.* X. *Cultum conſiſtere vel in* attributis, *vel in* Actionibus. XI. *Et eſſe alium* naturalem, *alium* Arbitrarium. XII. *Alium* juſſum, *alium* ſpontaneum. XIII. *Quis ſit cultus* finis *ſeu ſcopus.* XIV. *Quænam ſint leges naturales circa Dei* Attributa. XV. *Quænam ſint* actiones *quibus exhibetur cultus naturaliter.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

liter. XVI. *In regnò Dei naturali, civitat[e] poſſe* cultum *Dei* inſtituere *arbitrio [ſuo]* XVII. *Regnante Deo per naturam ſolam,* gum *omnium* interpretem *eſſe* civitatem, *eſt, eum hominem vel curiam, quæ habet [ſub] Deo civitatis imperium ſummum.* XVIII. *D[u]bitationes quædam ſublatæ.* XIX. *In Regno [Dei] naturali, quid ſit* peccatum, *&* *quid* crim[en] læſæ Majeſtatis Divinæ.

Propoſitio ſequentium. I. QUod ſtatus naturæ, hoc e[ſt] libertatis abſolutæ, qual[is] eſt eorum, qui neque R[e]gnant neque Regnantur, A[n]narchia ſit & ſtatus hoſtilis; Quo[d] præcepta quibus talis ſtatus evitatur ſint *leges naturæ*; Quod civitas exiſter[e] ſine ſummo imperio non poſſit; Quo[d] iis qui ſummum imperium obtinent obediendum ſit ſimpliciter, id eſt, in o[-] mnibus quæ mandatis Dei non repu[-] gnant: in antecedentibus, & ratione, & ſacræ Scripturæ teſtimoniis comproba[-] tum eſt. Deeſt ad integram civilis offici[i] cognitionem hoc unicum, ut ſciamus quæ ſint leges ſive mandata Dei. Aliter enim ſciri non poteſt, utrum ea quæ ju[-] bemur facere authoritate imperii civilis, ſint contra leges Dei, necne. Ex quo con[-] tingere neceſſe eſt, ut vel nimiâ obedien[-] tiâ erga civitatem contumaces ſimus er[-] ga majeſtatem divinam; vel metu pec[-]

can-

di in Deum incurramus in contuma-
n erga civitatem. Ut utrumque hunc
pulum effugiamus, neceſſaria eſt co-
tio legum Divinarum. Quoniam ve-
egum cognitio dependet à cognitio-
regni, dicendum eſt in ſequentibus de
no Dei.

I. Pſal. 96. v. 1. *Dominus regnavit,* *In quos Deus dicatur regnare.*
ltet terra, dicit Pſalmiſta. Et rurſus
m Pſalmiſta, Pſal. 98. v. 1. *Dominus*
navit, iraſcantur populi; qui ſedet ſu-
Cherubin, moveatur terra. Scilicet
int nolint homines, Deus eſt Rex uni-
ſæ terræ; neque ſi ſint qui *Exiſtentiam*
s, vel *Providentiam* negaverint, ideo
io ſuo excutitur. Quamquam autem
us homines univerſos ita per poten-
m regat, ut nemo poſſit quidquam fa-
e quod ille factum nolit, non eſt ta-
en hoc, propriè & accuratè loquendo,
gnare. Regnare enim dicitur non qui
endo, ſed qui *loquendo*, id eſt, *præceptis,*
minis regit. In regno igitur Dei pro
bditis habemus, non corpora inani-
ata, neque irrationalia, licet potentiæ
vinæ ſubjiciantur; quia *præcepta & mi-*
s Dei *non intelligunt*; neque etiam
theos, quia Deum eſſe non credunt;
que eos qui Deum eſſe credentes
m tamen inferiora hæc regere non
cre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

credunt. nam & hi quamquam regant
à potentia Dei, *præcepta* ejus nulla agn
ſcunt, neque minas metuunt. Soli i
tur in Regno Dei cenſendi ſunt, qui i
ſum & rectorem omnium rerum eſſe,
præcepta hominibus *dediſſe*, & *pœnas*
transgreſſores *ſtatuiſſe* agnoſcunt. Cæt
ros non ſubditos, ſed hoſtes Dei appell
re debemus.

Verbum Dei triplex: Ratio, Revelatio & Prophetia.

III. Regere autem *præceptis* non d
citur, niſi qui regendis præcepta ſua ap
tè declarat. Nam *præcepta* regentium l
ges ſunt iis qui reguntur. *Leges* aute
non, niſi quæ perſpicuè promulgantu
ita ut omnis tollatur ignorantiæ excuſ
tio. Leges ſuas homines quidem *ver*
ſive *voce* promulgant, nec alio mo
voluntatem ſuam univerſaliter ſigni
care poſſunt. Dei autem *leges* tripli
modo declarantur. Primò *per tacita r*
cta rationis dictamina. Secundò, *per r*
velationem immediatam, quæ intellig
tur fieri per *vocem ſupernaturalem*, v
per *viſionem*, vel *ſomnium*, vel *inſpirati*
nem ſeu afflatum divinum. Tertiò, *p*
vocem alicujus hominis, quem Deus p
vera miracula edita, ut fide dignum, cæ
teris commendavit. Is autem cujus vo
ce ſic utitur Deus ad voluntatem ſua
aliis ſignificandam, vocatur PROPHE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

. Tres hi modi dici poſſunt triplex
bum Dei, nimirum, *Verbum rationa-*
Verbum ſenſibile, & *Verbum Propheti-*
n. Quibus reſpondent tres modi qui-
audire Deum dicimur, *Ratiocinatio*
a; *Senſus*, & *Fides*. *Verbum* Dei *ſenſi-*
ad paucos factum eſt, neque Deus
Revelationem hominibus loquutus
niſi viritim, & diverſis diverſa; ne-
ullæ leges Regni hoc modo populo
promulgatæ fuerunt.

IV. Pro differentiâ autem quæ eſt in- *Regnum Dei duplex, naturale & Propheticum.*
Verbum Dei *Rationale* & *Propheticum*,
Regnum duplex attributum eſt:
turale, in quo regit per dictamina re-
Rationis; quodque univerſale eſt, in
nes qui divinam agnoſcunt poten-
m, propter naturam rationalem om-
us communem; & *Propheticum*, in
regit etiam per *Verbum propheticum*;
od peculiare eſt, propterea quod non
nibus dedit leges poſitivas, ſed popu-
peculiari, & certis quibusdam homi-
us à ſe electis.

V. In *Regno naturali* regnandi & *Ius quo regnat Deus ſitum eſt in omnipotentia ejus.*
niendi eos qui leges ſuas violant, jus
o eſt à ſola *potentia irreſiſtibili*. Jus
im omne in alios vel à *Natura* eſt, vel
Pacto. Quomodo jus regnandi ex *Pa-*
oritur, oſtenſum eſt capite 6. A *Natu-*

ra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ra autem idem jus derivatur, eo ip
quod à natura non ſit ſublatum. Cu
enim per naturam jus eſſet omnibus
omnia, unicuique erat jus in omnes r
gnandi ipſi naturæ coævum. cauſa a
tem quare inter homines id abolitu
fuerit, alia non erat præter mutuum m
tum, ut ſupra capite ſecundo, articu
3. oſtenſum eſt; dictante ſcilicet ratio
decedendum eſſe à jure illo propter co
ſervationem humani generis; quia æqu
litatem hominum inter ſe quoad vi
& potentias naturales neceſſariò conſ
quebatur bellum; cum bello autem g
neris humani pernicies conjuncta eſ
Quodſi quis cæteros potentiâ in ta
tum anteiſſet, ut reſiſtere ei ne omn
quidem conjunctis viribus potuiſſen
ratio quare de jure ſibi à natura conceſ
decederet, nulla omnino fuiſſet. Ma
ſiſſet igitur ipſi jus dominii in cæter
omnes propter potentiæ exceſſum, q
& ſe & illos conſervare potuiſſet. Iis ig
tur quorum potentiæ reſiſti non pote
& per conſequens Deo *omnipotenti*, j
dominandi ab ipſa *potentia* derivatur. I
quotieſcunque Deus peccatorem puni
vel etiam interficit, etſi ideo puniat qu
peccaverat, non tamen dicendum eſt, nc
potuiſſe eum eundem juſte affligere, v

etia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

...am occidere, etſi non peccaſſet. Ne-
...e ſi voluntas Dei in puniendo, pecca-
...n antecedens reſpicere poſſit, ideò ſe-
...itur quod affligendi vel occidendi jus
...n à *potentia divina* dependeat, ſed à
...*ccato hominis.*

...VI. Quæſtio iſta diſputationibus an-
...quorum nobilitata, *quare bonis mala*
... *malis bona contingunt,* eadem eſt cum
...c noſtra, *quo jure Deus bona & mala*
...*minibus diſpenſet.* Et difficultate ſuâ
...n ſolum vulgi, ſed etiam Philoſopho-
...m, & quod majus eſt, ſanctorum ho-
...inum, de divina providentia fidem va-
...llare fecit. Pſal. 72. v. 1, 2. *Quam bonus*
...nquit David) *Iſraëlis Deus his qui recto*
...*nt corde; mei autem penè moti ſunt pe-*
...*s, penè effuſi ſunt greſſus mei, quia zela-*
... *ſuper iniquos, pacem peccatorum vi-*
...*ns.* Et *Iob*, quam acriter cum Deo expo-
...ulabat, quod *juſtus* cum eſſet, tantis
...men calamitatibus affligeretur? Solvit
...fficultatem hanc, in caſu *Iob*, ipſe Deus
...vâ voce, & jus ſuum argumentis
...on à peccato ejus, ſed à potentia pro-
...ia deſumtis confirmavit. Ita enim diſ-
...utarunt inter ſe *Iob*, & amici ejus, ut
...illum reum facerent, propterea quod
...miretur; ille horum accuſationem ar-
...umentis ab innocentia ſua redargue-
ret.

Idem ex Scriptura ſacra.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ret. Atqui Deus cùm & illum & audiviſſet, expoſtulationem illius re tat, non injuſtitiæ aut peccati alicu ipſum damnando, ſed propriam pot tiam explicando. Job. 38. verſ. 3. & quentibus. *Vbi* (inquit) *eras tu, qua ponebam fundamenta terræ?* &c. amicis autem Job 42. 7. *iratum ſe contra eos quod non locuti fuerint rect coram eo, ſicut ſervus ejus Iob.* Sent tiæ huic conſentanea eſt ea quam di Servator noſter in caſu ejus qui cæ natus erat, cum interrogantibus diſ pulis an ipſe peccaſſet, quod naſcere cæcus, an parentes, reſpondit, Joh. verſ.3. *Neque hic peccavit, neque par tes ejus; ſed ut manifeſtarentur op Dei in illo.* Quamquam autem dictu ſit, Rom. 5. 12. *Mortem intraſſe hunc mundum per peccatum*, non ſeq tur quin Deus jure ſuo potuerit hom nes & morbis & morti obnoxios feciſ etiamſi nunquam peccaſſent, quema modum cætera animalia mortalia fe & morboſa, etiamſi peccare non p ſunt.

Obligationem obedientiæ Deo præſtan-

VII. Quod ſi jus Regnandi habe Deus ab omnipotentia ſua, manifeſtu eſt, *obligationem* ad præſtandam ipſi ob dientiam, incumbere hominibus pr

pt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

r * imbecillitatem. *Obligatio* enim *de procedere ab imbecillitate humana.*
æ ex pacto oritur, de qua dictum eſt
oite ſecundo, hîc ubi jus imperandi,
llo intercedente pacto, à natura ori-
o, locum habere non poteſt. Sunt au-
n *obligationis naturalis* duæ ſpecies;
a ubi libertas impedimentis corpo-
s tollitur; juxta quam cœlum & ter-
n & creaturas omnes communibus
creationis legibus obedire dicimus.
era ubi tollitur ſpe & metu; juxta
m, infirmior potentiori cui reſiſte-
e poſſe deſperat, non poteſt non obe-
e. A ſecundo hoc obligationis gene-
naſcitur, hoc eſt, à metu, ſive imbe-
itatis propriæ (reſpectu divinæ po-
tiæ) conſcientia, quod in Regno
i naturali, ad obediendum Deo obli-
mur; dictante ſcilicet ratione, omni-
Dei potentiam & providentiam
noſcentibus *non eſſe calcitrandum con-*
ſtimulum.

Propter imbecillitatem] *Si cui durum videbitur, illum rogo ut tacitâ cogi-ione conſiderare velit, ſi eſſent duo nipotentes, uter utri obedire obligare-. Confitebitur, credo, neutrum neutri igari. Hoc ſi verum eſt, verum quoque quod poſui, homines ideo Deo ſubjectos eſſe,* *Annotatio.*

eſſe, quia omnipotentes non ſunt. Etem
Servator noſter Paulum admonens (quo
tempore Eccleſiæ hoſtis erat) ne contra
mulum calcitraret, obedientiam ab illo
nomine videtur exegiſſe, quod ad reſiſt
dum ſatis virium non haberet.

Leges Dei in regno naturali eſſe eas, quæ 2. & 3. cap. ſupra recitatæ ſunt.

VIII. Quoniam *Verbum Dei* per
turam ſolam regnantis, aliud non ſup
nitur præter rectam rationem; leges
tem Regum ab eorum *Verbo* ſolo cog
ſci poſſunt, manifeſtum eſt, leges
per ſolam naturam regnantis, ſolas
leges naturales; nempe illas quas cap
& 3. enumeravimus, & à rationis dic
tis deduximus, *Humilitatem*, *Æqui*
tem, *Iuſtitiam*, *Miſericordiam*, cæte
que *virtutes morales pacis* conciliatri
quæ pertinent ad officia hominum e
ſe invicem; & illas quas ratio recta dic
verit præterea, circa honorem & cult
divinæ majeſtatis. Quæ ſint illæ *le*
naturales, ſive *virtutes morales*, non
opus repetere. Quos honores autem
quem cultum divinum, id eſt, quas *le*
ſacras eadem dictet *ratio naturalis*,
dendum eſt.

Honor & cultus quid ſint.

IX. Honor, proprie loquen
nihil aliud eſt quàm opinio alienæ *pot*
tiæ conjunctæ cum *bonitate*. Et *honor*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

…quem, idem eſt quod magni æſtimare. …ic Honor non in *Honorato*, ſed in *Ho…nante eſt*. *Honorem* autem in opinione …m conſequuntur neceſſariò tres affe…s: *Amor*, qui ad *Bonitatem*; *Spes* & …*nor*, qui ad *potentiam* referuntur. Ex … autem oriuntur actiones externæ, …bus potentes placari, & propitii fieri …nt, & quæ ſunt ipſius honoris effe…s, ideoque & ſigna naturalia. Sed no…n *Honor* tranſlatum eſt etiam ad effe…s illos honoris externos; quo ſenſu, …*norare* eum dicimur, de cujus poten… teſtamur, verbis vel factis, nos egre… ſentire; ut *Honor* idem ſit quod *Cul…*. CULTUS autem eſt actus externus …noris interni ſignum. Et quos officiis …care ſi irati ſint, vel utcunque propi…s nobis reddere ſtudemus, eos *colere* …imur.

X. Signa animi omnia, vel *verba* …t vel *facta*; ideoque *Cultus* omnis, … *verbis* vel *factis* conſtat. Utraque au…n ad tria genera referuntur; quorum …mum, *Laus* eſt ſive *prædicatio bonita…* … ſecundum *prædicatio potentiæ præſen…* …quod eſt *Magnificare*, μεγάλωσις; ter…m *prædicatio felicitatis* ſive *potentiæ in …urum* etiam ſecuræ; quæ μακαρισμὸς …itur. Honorum, inquam, unum-

Cultum conſiſtere vel in attributis, vel in actionibus.

 quod-

quodque genus, non in *Verbis* mod[o], ſed etiam in *Factis* ſpectari poteſt. *Ver*[bis] autem *laudamus* celebramuſque tun[c], quando fit per propoſitionem, ſ[ive] *dogmaticè*, hoc eſt, per *attributa*, ſ[ive] *nomina*, quod *enunciativè* & *catego*[ri]*cè* laudare vel celebrare dici poteſt; [ut] cum dicimus illum quem honoram[us] eſſe *liberalem*, *fortem*, *ſapientem*. *Fa*[ctis] vero, quando fit *per conſequens*, ſ[ive] *per hypotheſin*, ut *gratiarum actio*[ne,] quæ *bonitatem*; *obedientiâ*, quæ *pot*[en]*tiam*; *congratulatione*, quæ *felicitat*[em] ſupponit.

Et eſſe alium naturalem; alium Arbitrarium.

XI. Sive autem *verbis*, ſive *fa*[ctis] aliquem celebrare velimus, invenien[tur] alia quæ honorem apud omnes ſign[ifi]cant, qualia ſunt inter *attributa*, no[mi]na *virtutum* & *potentiarum* general[ia,] quæ in malam partem accipi non p[oſ]ſunt. Ut *Bonus*, *Pulcher*, *Fortis*, *Juſt*[us] & ſimilia. Inter *actiones* autem *Obedi*[en]*tia*, *Gratiarum actio*, *Preces*, alia[que] ejus generis, quibus agnitio potentia[e] virtutis ſemper ſubintelligitur. Alia q[uæ] honorem apud quoſdam ſignifica[nt,] apud alios vero contumeliam, vel n[eu]trum; qualia ſunt in *Attributis* nom[ina] quæ ad virtutes vel vitia, honeſta vel [in]honeſta, pro diverſitate opinionum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſè referuntur; ut quod occiderit ini-
:um; quod fugerit; quod ſit Philoſo-
is; quod Orator, & ſimilia, quæ apud
s in honore, aliis contemtui haben-
: in *factis*, ea quæ dependent à con-
tudine loci, vel præſcriptis legum
ilium; ut inter ſalutandum caput
dare, calceos deponere, corpus in-
nare, ſtantem, proſtratum; vel ge-
us innixum aliquid petere, ceremo-
rum formulæ, & ſimilia. *Cultus* au-
n ille qui apud omnes & ſemper ho-
rificus eſt, *naturalis*; alter vero qui
a & mores ſequitur, *arbitrarius* dici
teſt.

XII. Porrò *Cultus* eſſe poteſt *im-* *Alium juſſum, alium ſpontaneum.*
ratus; ſcilicet juſſu ejus qui colitur;
poteſt eſſe *ſpontaneus*, nimirum talis
alis videbitur colenti. ſi *imperatus*,
tiones quæ adhibentur, non ſignificant
norem ut *tales*, ſed ut *imperata*: ſi-
nificant enim *obedientiam* immediatè,
bedientia *potentiam*; ita ut *cultus impe-*
tus conſiſtat obedientiâ; *ſpontaneus*
lâ naturâ actionum fit honorificus;
æ ſi honoris ſignificativæ ſint apud
ectantes, *cultus*, aliter *contumelia* eſt.
urſus *cultus* vel *publicus*; vel *privatus*
ſe poteſt. *Publicus* autem *ſpontaneus*
ſe reſpectu colentium ſingulorum non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

poteſt; reſpectu civitatis poteſt. Cu
enim quod ſpontaneè fit, arbitrio fiat l
cientis, non eſſet cultus unus qui exh
beretur, ſed tot cultus quot colente
niſi unius imperio arbitria omnium u
rentur. *Privatus* autem *ſpontaneus* e
poteſt, ſi exhibeatur ſecretò. quod eni
palam fit, vel legibus, vel verecund
coërcitum eſt, quod naturæ *ſpontan*
adverſatur.

Quis ſit cultus finis ſeu ſcopus.

XIII. Ut autem qui ſit *colendi* ali
ſcopus & *finis* cognoſcatur, conſidera
da cauſa eſt, quare homines cultu ga
deant. Sumendum autem eſt, quo
alias oſtendimus, *Gaudium* in eo ſitu
eſſe quod quis virtutem, vim, ſcie
tiam, formam, amicos, divitias, a
quamcumque aliam *potentiam* ſuam
vel tanquam ſuam, contempletur, n
que aliud eſſe præter *Gloriam*, ſ
triumphum animi putantis ſe honor
ri, hoc eſt, amari, & timeri, hoc eſt, ſe
vitia & auxilia hominum præſtò hab
re. Quoniam vero homines, quem hon
rari, id eſt, pro potente haberi, ab aliis v
dent, potentem eſſe credunt, conting
honorem cultu propagari; & potenti
exiſtimatione, potentiam acquiri veran
Finis ergo ejus qui ſe coli vel jubet, v
patitur, is eſt, ut quam-plurimos e
mod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

odo ſibi vel amore vel metu obedien-
s reddat.

XIV. Ut ſciamus autem, quem *cul-* *Quænam ſint leges naturales circa Dei attributa.*
um Dei aſſignet *ratio naturalis*, incipia-
nus ab *attributis*. Ubi inprimis mani-
ſtum eſt, attribuendam ei eſſe *exſiſten-*
am. Voluntas enim honorandi eum,
uem non putamus eſſe, nulla eſſe po-
ſt. Deinde Philoſophos qui ipſum
undum, vel mundi animam (id eſt par-
em) dixerunt eſſe Deum, indignè de
eo loquutos eſſe. non enim quicquam
i attribuunt, ſed omnino eſſe negant:
am per nomen illud, *Deus*, intelligitur
undi cauſa; dicentes autem *mundum*
ſſe Deum, dicunt *nullam eſſe ejus cau-*
ſam, hoc eſt, *Deum non eſſe*. Similiter
os qui mundum non creatum, ſed æter-
um eſſe aſſerunt, quoniam æterni
auſa eſſe non poteſt, *cauſam mundi*
ſſe, id eſt, *Deum eſſe* negare. Indignè
tem de Deo ſentire, qui otium ipſi at-
ribuentes, mundi generiſque humani
egimen eidem auferunt. Nam ut omni-
potentem eſſe fateantur, ſi tamen infe-
riora hæc non curet, locum habet apud
eos tritum illud: *quod ſupra nos, nihil ad*
nos. cumque non ſit, propter quod eum
ament, aut timeant, illis certe eſt tan-
quam non exſiſteret. Præterea in *attri-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

butis quæ ſignificant *magnitudinem* potentiam ; ea quæ finitum, ſeu determinatum aliquod ſignificant, minime ſigna eſſe animi honorantis ; non enim Deum dignè honoramus, ſi minus *potentiæ* aut *magnitudinis* attribuimus quàm poſſumus. Finitum autem omne minus eſt quam poſſumus ; finito enim majus ſemper aſſignari & attribui facillimè poteſt. Non igitur Deo tribuetur *figura*, omnis enim *figura finita* ; neque dicetur concipi, ſive comprehendi imaginatione, vel quacunque facultate animæ noſtræ ; quicquid enim concipimus *finitum* eſt. Et quamquam vox hæc *infinitum* ſignificet conceptum animi, non tamen ſequitur conceptum nobis aliquem eſſe *rei infinitæ* : quando enim dicimus aliquid eſſe *infinitum*, non aliquid in re ſignificamus, ſed impotentiam in animo noſtro ; tanquam ſi diceremus neſcire nos, an & ubi terminetur. Neque dici de Deo honorifice, quod *idea ejus* animo noſtro inſit, *idea* enim conceptus noſter eſt, conceptus autem nil *finiti* non eſt. Neque quod habeat *partes*, aut quod ſit *totum* aliquid, quæ attributa quoque *finitorum* ſunt. Neque quod in *loco* aliquo ſit. *in loco* enim non eſt, niſi quod undiquaque *fines* & ter-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

rminos habeat magnitudinis. neque
ıod *moveatur* aut *quieſcat*, utrumque
im ſupponit *eſſe in loco*. Neque plu-
s eſſe Deos, quia nec plura infinita.
orrò circa *attributa Felicitatis*, indi-
na Deo ea eſſe quæ ſignificant *dolorem*
iſi intelligantur, non pro affectû, ſed
er metonymiam pro effectu) qualia
int *pœnitentia, ira, miſericordia*: vel *ege-
atem*, ut *appetitus*, *ſpes*, *concupiſcentia*:
amor ille, qui & *cupido* dicitur; ſigna
nim *indigentiæ* ſunt, cum intelligi non
oſſit, ut quis *appetat*, *ſperet*, *cupiatve*,
iſi ea quibus *caret*, *indigetque*. *vel fa-
ultatem paſſivam*; *pati* enim potentiæ
imitatæ eſt, & quæ dependet ab alio.
Quando igitur attribuimus Deo *volun-
atem*, non eſt intelligenda ſimilis no-
ſtræ; qui *appetitus rationalis* dicitur.
Deus enim ſi *appetat*, *indiget*; quod con-
tumelia eſt dicere; ſed ſupponendum eſt
aliquid analogum quod concipere non
poſſumus. Similiter quando attribuimus
ei *viſionem* & cæteros *ſenſuum actus*, vel
ſcientiam & *intellectum*, quæ in nobis ni-
hil aliud ſunt, quàm ſuſcitatus à rebus
externis organa prementibus animi tu-
multus, non eſt putandum aliquid tale
accidere Deo; ſignum enim eſt poten-
tiæ ab alio *dependentis*, id quod non eſt

beatiſſimum. Illum igitur qui nolit a tribuere Deo alia nomina, quam jub ratio, oportet uti nominibus, quæ v negativa ſunt, ut *infinitus*, *æternus*, *i comprehenſibilis*, vel ſuperlativa, ut *opt mus*, *maximus*, *fortiſſimus*, &c. v indefinita, *ut bonus*, *juſtus*, *fortis*, *crea tor*, *rex*, & ſimilia; eo ſenſu, ut no velimus, quid ſit, dicere, (quod eſſ eum limitibus noſtræ phantaſiæ ci cumſcribere;) ſed propriam admiratio nem, & obedientiam confiteri, quod hu militatis eſt, & proprium animi hono rantis, quantum poteſt. Unicum enin ratio dictat *naturæ* ſignificativum D nomen, *exſiſtens*, ſive ſimpliciter, *quo eſt*, unumque *relationis* ad nos, nemp *Deus*, quo continetur & *Rex*, & *Domi nus*, & *Pater*.

Quænam ſint actiones quibus cultus exhibetur naturaliter.

XV. Circa *actiones externas* quibu Deus colendus eſt (quemadmodum & circa *attributa*) generaliſſimum rationis præceptum eſt, ut ſint ſigna anim honorantis; ſub quo continentur, Primò, *preces*. *Qui fingit ſacros auro vel marmore vultus*, *Non facit ille Deos*; *qui rogat*, *ille facit*. Sunt enim *preces* ſigna ſpei; ſpes vero *potentiæ* & *bonitatis* divinæ agnitio eſt.

Secundo, *Gratiarum actio*, quæ ejuſdem

m affectus ſignum eſt, niſi quod bene-
ſium *antecedant preces*, *gratiæ conſe-
antur*.

Tertio, *Dona*, id eſt, *oblationes* & *ſa-
ificia*. ſunt enim *Gratiarum actiones*.

Quarto, *Non jurare per alium*. Eſt
im juramentum hominis contra ſe ip-
m, ſi fallat; iræ imprecatio ejus, qui
ſcire, utrum fefellerit, necne, & puni-
quamvis potentem poteſt. Id quod
lius Dei eſt. Siquidem enim Homo ali-
ıis eſſet, cui neque abſcondi ſubdito-
ım ſuorum *malitia*, neque reſiſtere po-
ntia humana poſſet, ſufficeret fides da-
, ſine juramento; quæ violata poſſet ab
omine vindicari; neque igitur jura-
ıento eſſet opus.

Quinto, *De Deo conſideratè loqui*.
ignum enim *Timoris* eſt; Timor autem
otentiæ confeſſio eſt. Sequitur ex præ-
epto hoc: *non eſſe utendum Dei nomine
emerè*, *aut fruſtrà*; utrumque enim in-
onſideratum eſt. *Non eſſe jurandum ubi
on eſt opus*; eſt enim fruſtra. Opus au-
em non eſt; niſi inter civitates, ad vitan-
lum, vel tollendum certamen per vim,
uod oriri neceſſe eſt, ubi promiſſis fi-
les deeſt, vel in civitate ad judiciorum
ertitudinem. Item *non eſſe diſputandum
de divina natura*. Suppoſitum enim

 eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

eſt, in *regno Dei naturali ſolâ ratione* o-
mnia inquiri, hoc eſt, ex princip
ſcientiæ naturalis. His autem tantum al
eſt, ut ſciamus naturam Dei, ut ne qu
dem noſtri corporis, aut cujuſque creat
ræ proprietates ſatis aſſequi poſſimu
Ex hujuſmodi igitur diſputationibus n
hil provenit, præterquam quod ad m
dulum conceptionum noſtrarum nom
na divinæ majeſtati temere imponamu
Sequitur quoque (quod attinet ad j
Regni Dei) inconſideratam & temer
riam loquutionem eſſe eorum qui d
cunt, *Hoc* vel *illud non conſiſtere cum ju-
ſtitiâ divinâ.* Nam & homines conti
meliæ ducunt ſi filii ſui jus eorum diſpu
tent, aut juſtitiam aliter quam imperat
ſuis metiantur.

Sextò, in *Precibus*, *Gratiarum acti-
nibus*, *Sacrificiisque quidquid exhibetu
oportere eſſe in ſuo genere optimum*, &
honoris ſignificativum; nimirum *oratio-
nem* eſſe non ſubitam, aut levem, au
plebeiam, ſed pulchram & bene compo
ſitam. Nam etſi abſurdum erat, quo
Ethnici Deum ſub imagine colerent, no
tamen à ratione alienum erat, quod car
minibus, & muſicâ in ſacris uterentu
Item *Victimas pulchras*, & *Donaria ma-
gnifica*, & quæ aguntur, vel ſubmiſſioni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

l gratitudinis ſignificativa, vel benefi-
orum acceptorum memorativa eſſe;
oficiſcuntur enim hæc omnia à ſtudio
norandi.

Septimò, *Deum non ſolum ſecretò, ſed
lam & publice in conſpectu hominum
li oportere.* Etenim cultus eo maxime
acet, ut dictum eſt ſuprà, articulo 13.
iod gignat honorem in aliis. Niſi ergo
ii videant, quod in cultu gratiſſimum
t, perit. Poſtremò, ſummo conatu *ob-
rvandas eſſe leges naturales.* Etenim
omini imperium parvi pendere, ſupe-
it omnes alias contumelias; ſicut & è
ontrario, omnibus ſacrificiis acceptior
ſt obedientia. Atque hæ ſunt legum na-
uralium circa cultum Dei præcipuæ,
arum (inquam) quas dictat ratio homi-
ibus ſingulis. Totis autem civitatibus,
uarum unaquæque una eſt Perſona, ea-
em Ratio naturalis præterea imperat
Cultus Publici uniformitatem. Nam quæ
ctiones fiunt à ſingulis ſecundum ra-
ionem privatam, eæ civitatis actiones
non ſunt, neque ergo civitatis cultus.
quod autem fit à civitate, fieri intelligitur
ejus, vel eorum qui ſummum habent im-
perium, ideoque conſenſu civium ſimul
omnium, id eſt, *uniformiter.*

XVI. *Leges naturales* circa cultum *In regno*

divinum, quæ præcedente articulo nu-merantur, ſigna honoris naturalia tan-tum exhiberi præcipiunt. Conſideran-dum autem eſt, duo eſſe genera ſigno-rum; alterum *Naturalium*, alterum *Pactitiorum*, ſive ex conſtituto expreſ-ſo, vel tacito. Quoniam jam in omni linguâ, *Nominum* ſive *Appellationum* uſus ex conſtituto oritur, etiam ex con-ſtituto poterit mutari. Quod enim de-pendet & vim ſuam derivat à volun-tate hominum, eorundem conſentien-tium voluntate mutari, vel aboleri po-teſt. *Nomina* ergo quæ ex conſtituto ho-minum obtinuerunt Deo *attribui*, eo-rundem conſtituto ceſſare poſſunt: quod autem conſtituto hominum poteſt fieri, id conſtituere civitati licet. Jure ergo civitas (hoc eſt ii, qui totius civi-tatis poteſtatem habent) quæ *nomina* ſive *appellationes* Deo *honorificæ* ſint, quæ non ſint, hoc eſt, quæ doctrinæ de natura & operationibus Dei publi-cè tenendæ, vel profitendæ ſunt, judi-cabit. Actiones autem ſignificant non ex conſtituto hominum, ſed naturali-ter, ſicut effectus ſunt ſigna ſuarum cau-ſarum, quarum quædam ſemper ſigna ſunt contemtus eorum, coram quibus fiunt, nimirum quibus oſtentatur corpo-ris

Dei naturali, civitatem poſſe cultum Dei inſtituere arbitrio ſuo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

immundities, & quæcunque pudet
ere coram iis quos reveremur. Aliæ
oper ſigna ſunt honoris, ut, accedere,
alloqui decenter, & humiliter, cede-
de via, vel de alio quocunque com-
odo. Nihil in his mutare civitas po-
t. Sed infinitæ aliæ ſunt, quæ, quod
inet ad honorem aut contumeliam,
iaphoræ ſunt; eæ verò in ſigna hono-
à civitate & inſtitui poſſunt, & inſti-
tæ revera honorificæ ſunt. Ex quo in-
ligi poteſt, civitati obediendum eſſe,
icquid juſſerit pro ſigno honorandi
eum, id eſt, pro cultu uſurpari, modo
in ſignum honoris inſtitui poſſit; quia
onoris ſignum eſt, quod juſſu civitatis
o tali uſurpatur.

XVII. Regnante Deo per ſolam
aturam, quæ ſint leges ejus, tam ſacræ
uam ſeculares, diximus jam. Quoniam
utem nemo eſt, quin falli ratiocinan-
o poſſit, contingatque circa pleraſque
ſtiones, homines diſcordi ſententiâ
ſſe, quæri ulterius poteſt, quemnam,
ectæ rationis, hoc eſt, legum ſuarum *in-
erpretem* Deus eſſe voluerit. Et de *legibus*
uidem *ſecularibus*, id eſt, de iis quæ
ertinent ad juſtitiam, & mores homi-
um verſus homines, ex antè dictis de
ivitatis conſtitutione, rationi con-

Regnante Deo per naturam ſolam, legum omnium interpretem eſſe civitatem, id eſt, eum hominem, vel curiam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

qua habet ſub Deo civitatis imperium ſummum.

ſentaneum eſſe demonſtravimus, *jud*
omnia eſſe penes civitatem ; *judicia*
tem nihil aliud eſſe, quam legum int
pretationes : & per conſequens *leg*
interpretes ubique eſſe civitates, h
eſt, eos qui civitatum habent imperi
ſummum. De *legibus* autem *ſacris* co
derandum eſt, quod ſupra cap. 5. art
13. demonſtravimus, ſingulos ci
tantum juris in eum vel eos qui imp
rium habent civitatis, quantum tra
ferre potuerunt, tranſtuliſſe. Potu
runt autem transferre jus decernendi
modo quo Deus honorandus ſit. erg
& tranſtulerunt. Quod autem id p
tuerint, ex eo manifeſtum eſt, qu
modus honorandi Deum ante conſtit
tam civitatem ab uniuſcujusque *rat*
ne privatâ petendus erat. unusqui
que autem *rationem privatam*, *ratio*
totius civitatis ſubmittere poteſt. Pr
terea ſi ſinguli propriam rationem in c
lendo Deo ſequerentur, in tanta diver
tate colentium, alter alterius cultum i
decorum, vel etiam impium judicare
neque alter alteri Deum honorare vid
retur. non eſſet ergo *cultus*, ne is qu
dem qui maximè cum ratione congru
ret, propterea quod natura *cultus* in e
conſiſtit, ut ſit *ſignum honoris interni*
ſignun

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

gnum autem non eſt niſi quo aliquid notefcit aliis. neque ergo ſignum honoris eſt, niſi quod aliis ſic videtur. Rurus ſignum verum eſt, quod conſenſu hominum fit ſignum, ergo etiam honorificum eſt, quod conſenſu hominum, l eſt, juſſu civitatis fit ſignum honoris. on eſt ergo contra voluntatem Dei, er ſolam rationem declaratam, exhibere ipſi ſigna honoris quæ imperabit civias. Poſſunt ergo cives jus decernendi e modo colendi Deum, in eum vel eos ransferre, qui civitatis habent imperium ſummum. Imò debent; alioquin nim, omnes abſurdæ opiniones de natura Dei, ceremoniæque omnes ridiculæ, quæ apud ullas gentes exſtitere, n eadem ſimul civitate conſpicerentur; ex quo contingeret unicuique credere, cæteros omnes Deum contumeliâ afficere. Itaque de nemine rectè dici poſſet, quod Deum coleret: nemo enim Deum colit, id eſt, honorat externe, niſi is qui ea facit, quibus aliis appareat honorare. Concludi itaque poteſt, *legum naturalium*, tam *ſacrarum*, quam *ſecularium*, regnante Deo per ſolam naturam, *interpretationem*, dependere ab autoritate civitatis, hoc eſt, ejus hominis, vel curiæ, cui concceſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ceſſum eſt ſummum civitatis imperiu[m] & Deum, quicquid imperat, per ejus v[o]cem imperare. Et, è converſo, qu[æ] ab iis imperatur & circa modum hon[o]randi Deum, & circa ſecularia, imper[a]ri à Deo.

Dubitationes quædam ſublatæ.

XVIII. In contrarium autem i[n]terrogare quis poterit, Primo, an n[o]ſequatur, obediendum civitati eſſe, directè imperat, Deum contumeliâ a[f]ficere, vel prohibeat colere? Dico, no[n] ſequi, neque eſſe obediendum. na[m] contumeliâ afficere, aut non omnin[o] colere, à nemine intelligi poteſt pr[o] modo colendi: neque etiam habuit qui[s] quam ante civitatem conſtitutam, eo rum, qui Deum regnare agnoverunt jus negandi honorem ipſi inde debitum neque ergo jus talia imperandi in civitatem transferre potuit. Deinde, ſi quæ ratur, an obediendum civitati ſit, ſi imperet aliquid dici, vel fieri, quod non eſ[t] directè in Dei contumeliam, ſed ex qu[o] per ratiocinationem conſequentiæ contumelioſæ poſſunt derivari; veluti [ſi] imperetur Deum colere ſub imagine, coram iis, qui id fieri honorificum eſſe putant? Certè faciendum (*) eſt. Cultus enim inſtituitur in ſignum honoris: ſic autem colere, ſignum honoris eſt, &

ho-

[h]onorem Dei propagat apud eos quibus [pr]o ſigno habetur. Vel ſi imperetur [De]o nomen attribuere; quod non in-[tell]igimus quid ſignificet, aut quomo-[do] cum hoc ipſo nomine, *Deo*, cohæ-[reat]; id quoque faciendum eſt; quia quæ [fac]imus honoris causâ, nec intelligimus [al]ter ſe habere, ſi pro ſignis honoris [ac]cipiuntur, ſigna honoris ſunt, ideó-[qu]e, ſi ea facere recuſamus, recuſamus [ill]i honorem propagare. Idem ſen-[tie]ndum eſt de omnibus *attributis* & [ac]*tionibus* circa cultum Dei mere ratio-[na]lem, quæ cadere in controverſiam, [ve]l diſputari poſſunt. Quamquam enim [e]jusmodi imperata poſſunt eſſe inter-[du]m contra rectam rationem, ideóque [pe]ccata in iis qui imperant, non tamen [ſu]nt contra rectam rationem, neque [pe]ccata in ſubditis, quorum in rebus [co]ntroverſis recta ratio eſt ea quæ ſub-[m]ittitur rationi civitatis. Poſtremò, ſi [is] homo vel curia cui commiſſa eſt [ſu]mma poteſtas civitatis, jubeat ſe co-[li] *attributis* & *actionibus* illis, quibus [co]lendus eſt Deus, quæri poteſt an [o]bediendum ſit. Multa ſunt quæ & Deo [&] hominibus communiter attribui poſ-[ſu]nt; nam & homines *laudari*, & *ma-[gn]ificari* poſſunt; multæque actiones,

qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

quibus & Deus & homines coli poſſ
Sed *attributorum* & *actionum* ſigni
tiones tantùm ſpectandæ ſunt. *Attr*
tis ergo quibus ſignificamus ſentire
hominem aliquem ita imperium h
re, ut à Deo non dependeat; vel eſſe
mortalem, vel potentiæ infinitæ, &
milibus, quamquam jubeant Reges,
ſtinendum eſt; ſicut & *actionibus* i
ſignificantibus, ut precari abſentem,
gare ea quæ ſolus Deus dare poteſt
pluvias, & ſerenitatem; offerre ei
ſolus Deus accipere poteſt, ut holoc
ſta; vel cultum exhibere, quo major
hiberi poteſt, ut ſacrificium. Hæc en
eo tendunt, ne Deus regnare exiſtin
tur, contra id quod ab initio ſupponit
Cæterum genuflexio proſtratio, vel a
quicunque actus corporis adhiberi lic
poteſt, etiam in cultu civili: poſſ
enim ſignificare agnitionem poteſt
civilis tantùm. Cultus enim divinu
civili, non motu, ſitu, habitu, aut ge
corporis diſtinguitur, ſed ſententiæ
eo qui colitur declaratione; ut ſi p
ſternamus nos ante aliquem animo
clarandi eo ſigno quod habemus e
pro Deo, cultus divinus eſt: ſi idem
cimus in ſignum agnitionis imperii
vilis, cultus civilis eſt. Neque diſting

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

r *cultus divinus* à *civili* per ullam
ionem quæ intelligi ſolita eſt ſub no-
nibus λατρεία & δουλεία, quorum prius
vorum *officium*, poſterius *ſortem* de-
tans, nomina ſunt ejusdem numero
ionis.

Certè faciendum eſt.] *Diximus capitis* Annotatio.
ſentis articulo 14. *qui Deo terminos*
ribuunt, facere eos contra legem de
ltu Dei naturalem. Iam qui Deum co-
t ſub imagine, terminos illi ſtatuunt.
riunt ergo quod faciendum non eſt, &
us hic priori videtur eſſe contrarius.
tendum igitur eſt primò, non illos qui
perio coacti ſic colunt, Deo terminos aſ-
nare, ſed qui imperant. nam qui inviti
unt, revera colunt, ſed eo in loco ſtant
l procumbunt in quo loco ſtare vel pro-
mbere à legitimo imperante juſſi ſunt.
cundo, faciendum eſſe dico, non ſemper
ubique, ſed ſuppoſito nullam aliam eſſe
endi Deum regulam præter dictamina
manæ rationis; nam tunc voluntas ci-
tatis pro ratione eſt. At in Regno Dei
Pactum, ſive antiquum ſive novum,
i expreſſe prohibetur Idololatria, etſi ci-
tas ſic colere jubeat, tamen faciendum
n eſt. Quæ ſi conſideraverit, qui repu-
antiam putavit eſſe aliquam inter arti-
culum

culum hunc & decimum quartum, *putare deſinet.*

XIX. Ex iis quæ dicta ſunt, c
ligitur, Regnante Deo per ſolam
tionem naturalem, peccare ſubdit
primò, ſi violant leges morales ill
quæ explicatæ ſunt cap. 2. & 3. Secu
do, ſi violant leges ſive mandata ci
tatis in iis rebus quæ pertinent ad juſ
tiam. Tertio, ſi non colant Deu
κατὰ τὰ νόμιμα. Quarto, ſi non con
teantur coram hominibus verbis &
ctis, unum eſſe Deum Optimum, M
ximum, Beatiſſimum, totius mund
mundanorumque Regum Regem ſupr
mum: Hoc eſt, ſi Deum non colun
Quartum hoc peccatum in Regno D
naturali, per ea quæ dicta ſunt capi
præcedente, articulo 2, *læſæ divinæ M
jeſtatis crimen* eſt. Eſt enim negatio d
vinæ poteſtatis, ſive *Atheiſmus*. Proc
dunt enim Peccata hic ſimiliter a
ſupponeremus aliquem hominem e
ſupremum Regem, qui abſens regnar
per Proregem, contra quem peccare
quidem illi, qui Proregi non obedire
in omnibus, excepto ſi regnum ſibi ip
arrogaret, vel alii tradere voluerit, il
verò qui ita abſolutè eidem obedirent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

[ill]ud non exciperent, Rei majeſtatis [dam]narentur.

Caput XVI.

De Regno Dei per pactum vetus.

[V]eram religionem (ſuperſtitione exteras na[ti]ones occupante) inſtituit Deus per Abraha[m]um. II. *Pacto inter* Deum *&* Adamum, *[p]rohibita eſt diſputatio de mandatis ſuperio[r]um.* III. *Pacti inter Deum &* Abraha[m]um *formula.* IV. *In pacto illo continetur [co]gnitio Dei non ſimpliciter, ſed ejus qui appa[r]uit* Abrahamo. V. *Leges quibus* Abraha[m]us *tenebatur, aliæ non erant præter leges* na[t]uræ, *& legem Circumciſionis.* VI. Abraha[m]us verbi Dei, *&* legum omnium *apud [ſ]uos* interpres *erat.* VII. *Subditi* Abrahami *[p]eccare non potuerunt ipſi obediendo.* VIII *Pa[c]tum* Dei *cum* populo Hebræo *ad montem* [S]inai. IX. *Inde regimen Dei nomen* Regni *[ſ]ortitum eſt.* X. *Quanam leges Iudæis à Deo [i]mpoſitæ ſint.* XI. *Quid ſit, & quomodo cogno[ſ]cendum* Verbum Dei. XII. *Quodnam fue[r]it* Verbum Dei ſcriptum *apud Iudæos.* [X]III. Poteſtatem interpretandi Ver[b]um Dei, *& ſummam* poteſtatem civilem *[c]onjunctas fuiſſe in* Moſe, *dum viveret.* XIV. *Eaſdem conjunctas fuiſſe in* ſummo Sacer[d]ote, *vivente Ioſua.* XV. *Eaſdem conjunctas fuiſſe in* ſummo Sacerdote *uſque ad* Sau[l]em Regem. XVI. *Eaſdem conjunctas fuiſſe in* Regibus *uſque ad captivitatem,* XVII. *Eaſ-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

dem fuiſſe in Sacerdotibus *poſt captivitate* XVIII. *Apud* Judæos, *negatio providen divinæ, & Idololatria, ſola erant crimina* læ Majeſtatis divinæ; *in cæteris omnibus, Pr cipibus ſuis parere debebant.*

Veram religionem (ſuperſtitione cæteras nationes occupante) inſtituit Deus per Abrahamum.

I. HAbet hoc humanum Genus, imbecillitatis propriæ conſcie tiâ, & admiratione eventuum natur lium, ut plerique credant eſſe omniu rerum viſibilium, Opificem inviſibile Deum; quem etiam metuunt ſentient non eſſe ſibi ſatis tutelæ in ſe ipſis. Cæt rùm, ut eum rectè colerent imperfect uſus rationis, & affectuum vehement obſtitere. Metus autem inviſibilium quando à recta ratione ſeparatur, ſupe ſtitio eſt. Hominibus itaque ſine ſpeci Dei auxilio, utrumque ſcopulum eff gere *Atheiſmum* & *ſuperſtitionem*, pe erat impoſſibile. hæc enim à metu ſi rectâ ratione, ille à *rationis opinione* ſi metu proficiſcitur. Maximam itaq partem hominum facile occupavit *Id lolatria*; & coluerunt Deum omnes pe Gentes ſub *imaginibus* & *figuris* reru finitarum, ſpectraque ſive phantaſmat forte ex metu dæmonia appellantes, c luere. Placuit autem divinæ majeſta (ut in Hiſtoria ſacra ſcriptum legimu ex genere humano unum per quem

veru

m ſui cultum homines perduceret, are *Abrahamum*; illi ſe ſupernatuler revelare; & cum illo atque illius ne celeberrimum illud inire Pactum, d appellatur *Pactum*, & *Fœdus*, & *Teentum Antiquum.* Is igitur Relinis veræ caput eſt; is *Poſt diluvium m eſſe Deum Creatorem Vniverſi pri- docuit.* Et ab eo *Regnum Dei per ta* initium ſumit. Joſeph. Antiq. Jud. I. cap. 7.

I. Initio mundi regnavit quidem us, non ſolùm naturaliter, ſed etiam *pactum*, ſuper *Adamum* & *Evam*; ideatur nullam voluiſſe obedientiam ſtari ſibi, præter illam quam dicta- ratio naturalis, niſi *per pactum*, id, ex ipſorum hominum conſenſu. uoniam autem *pactum* hoc ſtatim irm factum eſt, neque unquam poſt ovatum, non eſt inde *Regni* Dei (de o hoc loco agimus) deducenda ori. Hoc tamen obiter notandum, præpto illo de non comedendo de arbore ntiæ *boni & mali*, (*ſive judicatio de no* & *Malo* prohibita ſit, ſive eſus ctus alicujus arborei) Deum poſtuſe præceptis ſuis obedientiam ſimciſſimam, ſine diſputatione, an *Bom* vel *Malum* eſſet quod præciperetur fru-

Pact. inter Deum & Adamum, prohibita eſt diſputatio de mandatis ſuperiorum.

fructus enim arboris, ſi mandatum al
ſit, nihil habet in natura ſua, quo eſ
ejus moraliter *malus*, hoc eſt, *peccatu*
eſſe poſſit.

Pacti inter Deum & Abrahamum formula.

III. Pactum autem inter *Deum*
Abrahamum hac formulâ initum e
Gen. 17. verſ. 7, 8. *Statuam pactu*
meum inter me & te, & inter ſem
tuum poſt te in generationibus ſuis fœde
ſempiterno, ut ſim Deus tuus & ſemin
tui poſt te in ſempiternum. Daboque t
bi & ſemini tuo terram peregrination
tuæ, omnem terram Chanaan in poſſeſſi
nem æternam. Quo verò *Abrahamus*
ſemen ejus memoriam fœderis huj
conſervare poſſet, neceſſaria erat ſig
inſtitutio. Adjecta ergo eſt pacto *Ci*
cumciſio, ſed tamen ut ſignum tantun
verſ. 10. *Hoc eſt pactum meum quod o*
ſervabis inter me & te, & ſemen tuu
poſt te: Circumcidetur ex vobis omne ma
culinum, & circumcidetis carnem pr
putii veſtri, ut ſit in ſignum Fœderis i
ter me & vos. Pactum ergo eſt, ut *Abr*
hamus agnoſcat, *Deum* eſſe Deum ipſi
& ſeminis ejus, hoc eſt, illi ſubmitt
ſe regendum; & ut Deus det *Abraham*
hæreditatem terræ illius in qua tunc ha
bitabat, ſed ut peregrinus; utque *Abra*
hamus in ſignum memoriale hujus pact
cura

ret ſe & ſemen ejus maſculinum *cir-*
cidi.

V. Cum verò *Abrahamus* etiam pactum Deum agnoviſſet mundi torem & regem, (neque enim de *tentia*, neque de *Providentia* Dei iam dubitavit:) quomodo ſuper- m non erat, quod obedientiam ſibi râ debitam voluerit Deus pretio & *contractum* acquirere, promittendo cet *Abrahamo* Regnum terræ *Cha- n*, hac lege, ut acciperet eum pro ſuo, cum jure naturali id jam ante t? Illis itaque verbis, *ut ſim Deus & ſeminis tui poſt te*, non intelligi- ſatisfieri huic *pacto* ab *Abrahamo*, ſo- gnitione poteſtatis, & dominii, quod s habet in homines naturaliter, hoc agnoſcendo Deum indefinitè, quod *onis naturalis* eſt, ſed oportere eum oſcere definitè illum, qui dixerat ip- Gen. 12. verſ. 34. *Egredere de Terra*, &c. Gen. 13. verſ. 14. *Leva ocu-* &c. Qui apparuit ei. Gen. 18. v. 1. ſpecie trium virorum Cœleſtium: Gen. 15. verſ. 1. per viſionem: & ſ. 3. per ſomnium, quod *Fidei eſt.* a ſpecie apparuerit Deus *Abrahamo*, li ſono eum alloquutus ſit, non ex- atur; conſtat tamen, credidiſſe *Abra-*

In Pacto illo continetur agnitio Dei, non ſimpliciter, ſed ejus, qui apparuit Abrahamo.

hamum, vocem illam fuiſſe vocem D
& revelationem veram, & voluiſſe à ſ
coli illum, qui ſic eum alloquutus er
pro Deo univerſi creatore; fidemque e
in eo ſitam fuiſſe, non quod credide
Deum eſſe, aut in promiſſis *veracem e*
id quod credunt omnes, ſed quod n
dubitaverit Deum fuiſſe illum, cujus v
cem & promiſſa audierat. Et *Deum A*
brahami ſignificare, non ſimplici
Deum, ſed *Deum illi apparentem*, quei
admodum cultus quem *Abrahamus*
bebat Deo, eo nomine non erat cul
rationis, ſed *religionis & fidei*; nec qu
ratio, ſed quem Deus *ſupernaturaliter*
velaverat.

Leges quibus Abrahamus tenebatur, aliæ non erant præter leges naturæ, & legem circumciſionis.

V. Leges autem *Abrahamo* à De
vel ab *Abrahamo* familiæ ſuæ poſit
tunc vel poſt, ſeculares, vel ſacr
(excepto mandato de *circumciſion*
quod in ipſo *Pacto* continetur) nul
legimus. Ex quo manifeſtum eſt, n
fuiſſe alias leges, aut cultum quib
Abrahamus tenebatur, præter leges n
turales, & cultum rationalem, & c
cumciſionem.

Abrahamus, verbi

VI. Erat autem *legum* omnium i
terpres, tam ſacrarum, quàm ſeculariu
apud ſuos *Abrahamus*, non modò nat
raliter, quatenus legibus uteretur nat
ral

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

...ibus tantùm, ſed etiam ex ipſa pacti
...rmula, quâ promittitur ab *Abrahamo*
...edientia, non pro ſe tantùm, ſed etiam
... ſemine ſuo. *Quod* fruſtra fuiſſet niſi
...i ejus illius mandatis obedire teneren-
...r. Atque quod dicit Deus, Gen. 18.
...rſ. 18. *Benedicendæ ſunt in illo omnes*
...tiones terræ: ſcio enim quòd præcepturus
...filiis ſuis & domui ſuæ poſt ſe, ut cuſto-
...ant viam Domini, & faciant judicium
... juſtitiam. quomodo intelligi poteſt,
...ſi filii & domus ejus teneri ad obedien-
...am illius mandatis præſtandam ſuppo-
...erentur?

Dei, & legum omnium, apud ſuos interpres erat.

...VII. Sequitur hinc, ſubditos *Abra-*
...ami ipſi obediendo peccare non po-
...iſſe, modò *Abrahamus* non impe-
...ſſet *Dei exiſtentiam* vel *Providentiam*
...egare, vel facere aliquid, quod eſſet
...preſſe contra honorem Dei. In cæte-
...s rebus omnibus *Verbum Dei* ex illius
...lius ore petendum erat, ut *legum*
...mnium & *verborum Dei interpretis.*
...eus enim *Abrahami* quis fuerit & quo-
...odo colendus, ab *Abrahamo* ſolo do-
...eri poterant. Qui vero poſt *Abrahami*
...ortem ſubditi erant imperio *Iſaaci* aut
...acobi, ſine peccato per eandem ratio-
...em ipſis in omnibus paruere, quam-
...iu pro Deo & Rege ſuo agnoſcerent &

Subditi Abrahami peccare non potuerunt, ipſi obediendo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

profiterentur *Deum Abrahami*. Pri
enim *Deo* ſimpliciter ſe ſubmiſerant
quàm *Abrahamo*; priùs autem *Abra-
hamo*, quàm *Deo Abrahami*, & rurſ
prius *Deo Abrahami*, quàm *Iſaaco*. I
ſubditis itaque *Abrahami*, unicum er
crimen læſæ majeſtatis divinæ, nega
Deum; ſed in poſteris eorum, læſæ ma-
jeſtatis crimen hoc quoque erat, *negar
Deum Abrahami*, hoc eſt, colere Deu
aliter quàm ab *Abrahamo* eſt inſtitu-
tum, nimirum ſub imaginibus (*) ma-
nu-factis, prout fecerunt cæteræ natio-
nes, quæ propter eam cauſam appel-
labantur *Idololatræ*. Atque hucuſqu
ſubditi circa mandata principum ſuo-
rum, quid faciendum & quid fugien-
dum erat, ſatis facile dignoſcere po-
tuerunt.

Annotatio. Sub Imaginibus manu-factis] *Vid
cap. 15. art. 14. ibi cultum talem irratio-
nalem eſſe oſtendimus. At ſi juſſu civita-
tis fiat, cui verbum Dei ſcriptum non eſ
cognitum neque receptum, cultum talem
cap. 15. art. 18. oſtendimus eſſe rationa-
lem. Cæterum ubi Deus regnat per pa-
ctum, in quo, ne ſic colant, expreſſe cave-
tur, ut per pactum Abrahami; ibi ſive in-
juſſu ſive juſſu civitatis fiat, male fit.*

VIII

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

VIII. Ut pergamus jam, ductum …uendo ſcripturæ ſacræ, idem *Pactum* …novatum eſt, Gen. 26. verſ. 3, 4. cum …*aco.* & Gen. 28. verſ. 14. cum *Iacobo,* …i Deus ſe appellat non ſimpliciter …*eum*, quem natura eſſe dictat; ſed di…nctè, *Deum Abrahami* & *Iſaaci*: & …ſt, idem *Pactum* renovaturus per *Mo*-…*s* cum toto populo *Iſraëlis*, Exod. 3. …rſ. 6. *Ego*, inquit, *ſum Deus patris* …*i, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus* …*cob.* Deinde cum populus ille conſti-…ſſet in deſerto prope montem *Sinai*, …on modo liberrimus, ſed etiam ſubje-…tionis humanæ propter memoriam re-…entem ſervitutis Ægyptiacæ inimiciſ-…mus, *Pactum* illud *antiquum* propoſi-…um eſt omnibus redintegrandum, hac …ormula, Exod. 19. verſ. 5. *Si ergo au*-…*ieritis vocem meam & cuſtodieritis Pa*-…*tum meum* (nimirum *Pactum* initum …um *Abrahamo*, *Iſaaco*, & *Iacobo*) *eritis* …*nihi in peculium ex cunctis populis, mea* …*ſt enim omnis terra, & vos eritis mihi* …*n Regnum Sacerdotale, & gens ſancta.* …Reſpondit autem omnis populus ſimul, …verſ. 8. *Cuncta quæ loquutus eſt Domi*-…*nus, faciemus.*

Pactum Dei cum populo Hebræo ad montem Sinai.

IX. In hoc Fœdere animadverten-…da eſt inter alia, appellatio *Regni* non

Inde regimen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Dei, nomen regni ſortitum eſt.

ante uſurpata. Quamquam enim Deu & per *naturam*, & per *Pactum* cum *Abrahamo* eſſet ipſorum Rex, debebat tamen ei obedientiam & cultum naturalem tantùm, quatenus ſubditi ipſius religioſum verò qualem inſtituit *Abrahamus*, quatenus ſubditi *Abrahami Iſaaci*, vel *Iacobi* ſuorum Principum naturalium. ipſi enim *Verbum Dei* nullum acceperant præter illud naturale verbum rectæ rationis, neque *pactum* inter Deum & ipſos ullum interceſſerat niſi quatenus voluntates eorum includerentur in voluntate *Abrahami*, ut Principis ſui. Jam verò per pactum initum ad montem *Sinai*, conſenſu habito ſingulorum, fit *regnum Dei* ſuper eos *inſtitutivum*. Ab hoc tempore initium habet celeberrimum illud in ſcripturis ſacris, & ſcriptis Theologorum *Regnum Dei*: atque huc ſpectat, quod cum *Iſraëlitæ* Regem expoſcerent, dixit Deus *Samueli*, 1 Sam. 8. verſ. 7. *Non te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.* & quod dixit *Samuel Iſraëlitis*, 1 Sam. 12. verſ. 12. *Dixiſtis, Rex imperabit nobis, cum Dominus Deus veſter regnaret in vobis.* & quod dicitur Jerem. 31. verſ. 31. *Pactum, quod pepigi, &c. cum ego dominatus ſum eorum.* atque etiam do-

ctrina

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

na *Iudæ Galilæi*;cujus mentio fit apud
eph. Ant. Jud. lib. 18. cap. 2. his ver-
: *Quartæ autem ſtudium ſapientiæ ſe-*
ntium viæ primus autor fuit Iudas
lilæus. Hi cætera cum Phariſæis conſen-
nt, niſi quod conſtantiſſimo libertatis
ore flagrant, credentes ſolum Deum,
minum habendum ac Principem, &
ilius vel exquiſitiſſima pœnarum gene-
laturi, unà cum cognatis ſuis ac cariſ-
pis, quàm mortalem aliquem appellare
ominum.

X. Jure regni per *Pactum* ſic conſti- *Quænam leges Iudæis à Deo impoſitæ ſint.*
to, videndum proximo loco eſt,
naſnam eis Deus propoſuerit *leges*. Eæ
erò omnibus notæ ſunt, nimirum *De-*
logus, & illæ aliæ tam *judiciales*,
uàm *ceremoniales*, quæ habentur à vi-
eſimo capite *Exodi* uſque ad finem *Pen-*
teuchi, & obitum *Moſis*. *Legum* autem
n univerſum per manum *Moſis* tradita-
um, aliæ ſunt quæ naturaliter obli-
gant, ut quæ à *Deo*, quatenus *Deo natu-*
ræ, latæ ſunt, & vim ſuam obtinuerunt
etiam ante *Abrahamum*. Aliæ quæ obli-
gant ex vi *pacti* initi cum *Abrahamo*, ut
pote latæ à *Deo*, quatenus *Deo Abraha-*
mi, quæ vim ſuam habuerunt ante *Mo-*
ſen, propter *Pactum* illud prius. Aliæ
verò obligant ex *pacto* illo ſolo quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

poſtremum, initum eſt cum ipſo pop-
lo, utpote latæ à *Deo* quatenus *Rege p*
culiari Iſraelitarum. Primi generis ſu
omnia præcepta *Decalogi* quæ pertine
ad mores, qualia ſunt, *Parentes honor*
bis; non occides; non mœchaberis; non f
raberis; non dices falſum teſtimonium
non concupiſces. Sunt enim leges natur
les. Præterea præceptum *de non aſſi*
mendo Dei nomine in vanum; eſt eni
pars cultus naturalis, ut oſtenſum eſt c
pite præcedente, articulo 15. Item ſe
cundum, *de non adorando per imaginem*
ſe ipſis factam; eſt enim & hoc religioni
naturalis, ut eodem articulo oſtenditu
Secundi generis eſt præceptum *Decalo-*
gi primum, *de non habendis diis* alienis
in eo enim conſiſtit eſſentia *pacti Abra-*
hami, per quod Deus nihil aliud exigit
quam ut ipſe Deus ipſius eſſet & ſeminis
ejus. Item præceptum *de ſanctificando*
ſabbato. Eſt enim inſtituta ſeptimi diei
ſanctificatio in memoriam creationis
Hexemeræ, ut apparet ex his verbis,
Exod. 31. v. 17. *Pactum eſt* (ſubaudi-
tur *ſabbatum*) *ſempiternum inter me &*
filios Iſraël, ſignumque perpetuum: ſex
enim diebus fecit Dominus cœlum &
terram, & in ſeptimo die ab opere ceſſa-
vit. Tertii generis ſunt leges *politicæ, ju-*
diciales,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

iales, *ceremonialesque*, quæ ſpecta-
bat ad *Iudæos* ſolos. Primi & ſecundi ge-
nis *leges* in *tabulis lapideis* ſcriptæ,
mpe *Decalogus*, in ipſa *Arca* conſerva-
ntur: cæteræ ſcriptæ in totius legis
lumine reponebantur in *arcæ latere*.
ut. 3. v. 26. hæ enim retenta fide
rahami poterant mutari, illæ non po-
ant.

XI. *Leges* Dei omnes ſunt *Verbum* *Quid ſit, & quomodo cognoſcendum Verbum Dei.*
i, ſed non è converſo omne *Verbum*
i eſt *lex*. *Ego ſum Dominus Deus*
us qui eduxit te de terra Ægypti, Ver-
m Dei eſt, lex non eſt. Neque omne
quod ad *Verbum Dei* declarandum,
à cum ipſo enunciatur, aut ſcribi-
r, ſtatim *Verbum Dei* eſt. Nam, *hæc*
cit Dominus, non eſt Domini vox, ſed
æconis, ſive Prophetæ. Id omne & ſo-
m Verbum Dei eſt, quod Deum loquu-
m eſſe pronunciavit Propheta verus.
ripta autem Prophetarum compre-
ndentia tam quæ Deus, quam quæ ip-
Propheta dicit, ideo Verbum Dei ap-
llantur, quia Verbum Dei conti-
ent. Quoniam autem *Verbum Dei* id
nne & ſolum eſt, quod pro tali ex-
betur à vero Propheta, ſciri quid ſit
rbum Dei, antè non poteſt, quam
gnoſcatur quis ſit Propheta verus;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

nec *Verbo Dei* credi, quàm credat
Prophetæ. *Moſi* à populo *Iſraelitico* cr
ditum eſt propter duas res: *miracula*,
fidem. utcunque enim magna & evide
tiſſima miracula operatus fuerat, n
tamen ei credidiſſent, ſaltem non cr
dendum erat, ſi ad alium cultum eos
Ægypto evocaſſet, quàm ad cultum D
Abrahami, *Iſaaci*, & *Iacobi*, patru
ſuorum. Fuiſſet enim contra *Pactum* a
illis cum Deo initum. Similiter duæ r
ſunt, nimirum *prædictio futurorum ſ*
pernaturalis, quod eſt ingens mirac
lum, & *fides in Deum Abrahami liberat*
rem eorum ex Ægypto, quas Deus omni
bus *Iudæis* pro notis veri Prophetæ ha
bendas propoſuit. Cui alterutra harum
deeſt, is propheta verus non eſt, ne
pro verbo Dei habendum eſt, quod pr
tali obtendit. Si deſit fides, reproba
tur his verbis: Deut. 13. verſ. 1. 2. 3. 4. 5
Si ſurrexerit in medio tui Propheta, au
qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixe-
rit ſignum atque portentum, & eveneri
quod loquutus eſt, & dixerit tibi: eamus
& ſequamur Deos alienos, &c. Prophe-
ta ille, aut fictor ſomniorum interficietur.
Si prædictio eventuum deſit, rejicitur
his verbis: Deut. 18. verſ. 21. 22. *Quod*
ſi tacita cogitatione reſponderis, quomodo

poſſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſum intelligere, quod Verbum Dominus
n eſt loquutus? Hoc habebis ſignum.
uod in nomine Domini Propheta ille præ-
icerit, & non evenerit, hoc Dominus
n eſt loquutus, ſed per tumorem animi
Propheta confinxit. Jam quod Verbum
ei ſit id quod per verum Prophetam
o tali enunciatur, & quod verus Pro-
heta apud Judæos fuerit, cujus fides ve-
erat, & cujus prædictionibus eventus
ſpondebant, extra controverſiam eſt.
d quid ſit ſequi Deos alienos, & utrum
entus, qui prædictionibus reſpondere
firmantur, eis verè reſpondeant, necne,
ultas controverſias pati poteſt, præſer-
m in prædictionibus quæ obſcurè at-
ue ænigmaticè eventum præſignifi-
nt, quales ſunt prædictiones propheta-
m ferè omnium, ut qui non palam,
cut Moſes, ſed per ænigmata & figuras
ominum vident. Num. 12. verſ. 8. De
is autem judicari aliter non poteſt,
uam per Rationem naturalem. depen-
et enim judicatio illa ex interpretatio-
e Prophetæ & comparatione ejusdem
um eventu.

XII. Pro Verbo Dei ſcripto habebant udæi librum legis totius, qui appellatur Deuteronomium; uſque autem ad aptivitatem, quantum ex Hiſtoria ſacra *Quodnam fuerit verbum Dei ſcriptum.*

colligi poteſt, illum ſolum. nam lib hic traditus eſt ab ipſo *Moſe* Sacerdot bus, aſſervandus & reponendus in late Arcæ Fœderis, & à Regibus deſcriber dus, Deut. 3. verſ. 9.26. idemque long pòſt tempore autoritate Regis *Ioſiæ* pr *Verbo Dei* recognitus; 2 Reg.23. verſ.1 Cæteri verò libri Teſtamenti veter quando fuerint in canonem primum re cepti, non apparet. Quod autem atti net ad Prophetas, *Iſaiam* & cæteros cum prædicerent non niſi ea, quæ vel ir captivitate, vel poſt captivitatem futu ra erant, eorum ſcripta non potuerun pro Propheticis illico haberi, propter legem ſuprà citatam ex Deut. 18. verſ 21. 22. quâ jubebantur *Iſraëlitæ*, ne pro Propheta haberent, niſi eum cujus prædictionibus eventus reſponderent. Atque hinc fortè eſt, quod *Iudæi*, quos interfecerunt, cùm prophetarent, eorum ſcripta poſt, propter eventum prædictionum, pro Propheticis, hoc eſt pro verbo Dei habuerunt.

Poteſtatem interpretandi Verbum Dei, & ſum-

XIII. Cognitô, quæ fuerint ſub *Pacto vetere leges*, & quod *Verbum Divinum* ab initio receptum; conſiderandum deinceps eſt, penes quem, vel quos, de ſcriptis Prophetarum poſt ſurgentium, an recipienda eſſent pro *Verbo Dei*, id eſt,

an

...eventus prædictionibus reſponderent, ...ne, judicandi, & apud quem, vel quos ...*es jam receptas & Verbum Dei ſcri-* ...*m interpretandi* reſideret autoritas; ...quod per ſingula tempora, & mutatio-...s Reipublicæ Iſraeliticæ inveſtigan-...m eſt.

mam poteſtatem civilem, conjunctas fuiſſe in Moſe dum viveret.

...Manifeſtum autem eſt, poteſtatem ...nc, vivente *Moſe*, totam fuiſſe penes ...ſum. Nam ſi ipſe *interpres legum &* ...*rbi* non eſſet, oportet ut munus illud ...rtinuerit vel ad *ſingulos* privatim, vel ... congregationem ſive *Synagogam* plu-...um, vel ad *ſummum Sacerdotem*, vel ... alios *Prophetas*. Primo, munus illud ...inimè fuiſſe privatorum hominum, ...t congregationis ex illis compoſitæ, ... eo conſtat, quod non adhibiti, imò ...rohibiti fuerint graviſſimis minis, ne ...iter quàm per *Moſen*, *Deum audirent.* ...am ſcriptum eſt, *Sacerdotes autem & ...pulus ne tranſeant terminos, nec aſcen-...ant ad Dominum, ne fortè interficiat ...los. deſcenditque Moſes ad populum, & ...mnia narravit eis.* Exod. 19. 24, 25. ...)einde quod neque ſinguli, neque ...ongregatio debeat prætendere, quod ...Deus per illos loquutus ſit, & per con-...ſequens, quod ipſi *Verbum Dei interpre-...andi jus* habeant, ortâ occaſione ex ſedi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

tione *Core*, *Dathan*, *Abiron*, & duce
torum & quinquaginta Synagogæ pr
cerum, manifeſtè & expreſſe declarat
Nam contendentibus illis, Dominu
non minus loqui per ipſos, quam p
Moſen, ſic arguunt: *ſufficiat vobis: qu*
omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ip
eſt Dominus; cur elevamini ſuper popu
lum Domini? Num. 16. v. 3. Quid au
tem de hac controverſia ſtatuerit Dom
nus, ex eo intelligitur, quod *deſcende*
runt (*Core, Dathan* & *Abiron*) *vivi i*
infernum, & *ignis egreſſus à Domino in*
terfecit ducentos quinquaginta viros. ibid
v. 33. & 35.

Secundò, Autoritatem illam non
fuiſſe penes Aaronem ſummum Sacer-
dotem, manifeſtum eſt ex ſimili con-
troverſia inter ipſum unà cum *Maria*
ſorore, & Moſen. Quæſtio enim erat an
Deus per *Moſen* ſolum loquutus fuerit,
an etiam per ipſos, hoc eſt, an ſolus
Moſes, an etiam ipſi *Verbi Dei interpretes*
eſſent. Sic enim dixerunt: *Num per*
Moſen loquutus eſt Dominus? non & no-
bis ſimiliter loquutus eſt? Num. 12. v. 2.
Deus autem hos increpavit, diſtinxit-
que inter *Moſen* & alios *Prophetas*. *Siquis*
(inquiens) *fuerit inter vos Propheta, in*
viſione apparebo ei, vel per ſomnium lo-
quar

[loqu]*ar ad illum. at non talis ſervus meus*
[Mo]*ſes*, &c. *Ore enim ad os loquor ei*, *&*
[no]*n per ænigmata & figuras Dominum*
[vi]*det. quare ergo non timuiſtis?* &c. ibid.
[v]*s*. 7.8. Poſtremò, quod *interpretatio*
[Ver]*bi Dei*, vivente *Moſe*, non fuerit penes
[Pr]ophetas alios quoſcunque, ex eo colli-
[ga]tur, quod jam citavimus de excellentia
[Moſ]is ſuper omnes alios; & ex ratione na-
[tu]rali, quandoquidem ejuſdem Pro-
[ph]etæ eſt, mandata Dei & ferre & ex-
[pli]care; aliud autem *verbum Dei* tunc
[no]n erat præter illud, quod per *Moſen*
[a]nnunciatum eſt. Et ex eo etiam quod
[Pr]opheta eo tempore alius exſtiterit ne-
[m]o, qui ad populum prophetaverit,
[pr]æter 70 ſeniores, qui per *ſpiritum*
[M]*oſis* prophetaverunt. Atque id quoque
[in]juria factum credebat *Ioſua*, Moſis
[tu]nc miniſter, poſt ſucceſſor, donec
[c]onſentiente Moſe factum ſciret. id
[q]uod ex ipſo textu Scripturæ manife-
[ſt]um eſt. *Deſcendit Dominus per nubem*,
&c. auferens de ſpiritu, qui erat in Moſe,
& dans ſeptuaginta viris. Num. 11. v.
[2]5. Poſtquam autem nunciatum eſſet,
[q]uod prophetarent, dixit *Ioſua* ad *Mo-*
[ſ]*en: Domine mi, prohibe eos. Moſes* au-
[t]em reſpondit, *quid æmularis pro me?*
&c. Cum ergo *Moſes* ſolus *Verbi Dei*
nun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

nuncius eſſet; neque erat *munus interpre*-*tandi* penes *privatos*, nec penes *Synago*-*gam*, nec penes *Sacerdotem*, nec pene alios *Prophetas*; reſtat, *interpretem Verbi* *Dei* unum fuiſſe *Moſen*, qui ſummam et-iam poteſtatem habebat in rebus civili-bus. Certamen autem *Core*, & cætero-rum conjuratorum contra *Moſen* & *Aaronem*; & *Aaronis* cum ſorore contra *Moſen*, ſuſcitatum fuiſſe non propter ani-marum ſuarum ſalutem, ſed propter am-bitionem, & regnum in populum.

Eaſdem conjunctas fuiſſe in ſummo Sacerdote, vivente Ioſuâ.

XIV. Tempore *Ioſuæ interpretatio legum & Verbi Dei erat* penes *Eleazarum* ſummum *Sacerdotem*, eundemque Regem ſub Deo abſolutum. Id quod colli-gitur primò ex ipſo *pacto*, in quo Reſpu-blica *Iſraëlitarum* appellatur *Regnum Sacerdotale*, vel, ut recitatur 1 Pet. 2. 9. *Sacerdotium Regale*: quod nullo modo dici poterat, niſi per inſtitutionem & *pa*-*ctum* populi poteſtas Regia intelligere-tur eſſe penes *Sacerdotem*. Neque repu-gnat antè dictis, ubi non *Aaron* ſed *Moſes* regnum ſub Deo habuit: cum neceſſa-rium ſit ubi unus homo inſtituit Reipu-blicæ futuræ formam, illum unum, Re-gnum pro ſuo tempore moderari (ſive *Monarchia*, ſive *Ariſtocratia*, ſive *Demo*-*cratia* ſit) quod inſtituit; & habere po-

ten-

[illegible]ciam omnem in præſens, quam aliis [illegible]uturus ſit in futurum. Habuiſſe au-[illegible] *Eleazarum* Sacerdotem non modo [illegible]*erdotium*, ſed etiam *imperium ſum-*[illegible]*m*, expreſſe habetur per ipſam *Ioſuæ* [illegible]dminiſtrationem rerum vocationem. [illegible] enim ſcriptum eſt: *Tolle Ioſuam fi-*[illegible]*n Nun,&c. qui ſtabit coram Eleazaro* [illegible]*erdote, & omni multitudine, & dabis* [illegible]*præcepta cunctis videntibus, & partem* [illegible]*riæ tuæ, ut audiat eum omnis Synagoga* [illegible]*orum Iſrael. Pro hoc, ſi quid agendum* [illegible]*, Eleazar Sacerdos conſulet Dominum.* [illegible] *verbum ejus egredietur, & ingredie-*[illegible] *ipſe, & omnes filii Iſrael cum eo.* Num. [illegible]. v. 18, 19, 20, 21. Ubi *conſulere* [illegible]*um*, *quicquid agendum ſit*, hoc eſt, [illegible]*rbum Dei interpretari*, & in nomine [illegible]i imperare in omnibus, pertinet ad [illegible]*eazarum*; *Egredi autem & ingredi ad* [illegible]*rbum ejus*, hoc eſt, ei obedire, pertinet [illegible]ad *Ioſuam* & ad *omnem populum*. No-[illegible]ndum quoque eſt, vocem illam, *par-*[illegible]*m gloriæ tuæ*, apertè ſignificare, non ha-[illegible]iſſe *Ioſuam* poteſtatem æqualem ei, [illegible]am habuerat Moſes. Interim manife-[illegible]um eſt, etiam tempore *Ioſuæ* poteſtatem [illegible]mmam civilem, & autoritatem inter-[illegible]etandi verbum Dei, fuiſſe ambas in ea-[illegible]em perſona.

XV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Eaſdem conjunctas fuiſſe in ſummo Sacerdote uſque ad Saulem Regem.

XV. Poſt mortem *Ioſua* ſequunt tempora *Iudicum* uſque ad *Saulem* R gem; in quibus manifeſtum eſt jus r gni à Deo inſtituti manſiſſe apud S *cerdotem*. Erat enim *regnum* ex pac *Sacerdotale*, id eſt, regnum Dei per S cerdotem. atque tale eſſe debuit, uſq dum forma illa à populo ipſo, conſe tiente Deo, mutaretur: id quod non factum, antequam petentibus Rege conſenſiſſet Deus, dixiſſetque Samue *Audi populum in omnibus, quæ loquunt tibi: non enim te, ſed me abjecerunt, regnem ſuper eos.* 1 Sam. 8. v. 7. Poteſt itaque civilis ſumma debebatur *jure*, inſtitutione Dei, Sacerdoti ſummo. F cto autem poteſtas illa in Prophetis era quibus (à Deo extraordinarie ſuſcitati Iſraëlitæ (gens Prophetarum avida) pr pter exiſtimationem prophetiæ prot gendos ſe & judicandos ſubjecerun Ratio hujus rei erat, quod inſtitutio Regni Dei ſacerdotalis, etſi pœnæ ſt tutæ fuerint & Magiſtratus qui judic rent; jus tamen pœnas ſumendi depe debat ab arbitrio privato. Et penes di ſolutam multitudinem & ſingulos era punire vel non punire, prout à privat zelo excitarentur. Ideoque Moſes in perio proprio morte multavit nem

nen

; ſed quando interficiendus aliquis
, unus vel plures, in eum vel eos,
oritate divina, dicendoque, *Hoc*
Dominus) multitudinem concita-
Erat autem conforme hoc naturæ
i Dei peculiaris. Ibi enim verè re-
Deus, ubi legibus, non hominum,
Dei metu obeditur. Et ſi quidem ho-
es tales eſſent, quales eſſe debent,
mus is eſſet civitatis ſtatus. Sed ho-
ibus quales ſunt regendis, neceſſaria
potentia (qua & jus comprehendo &
s) cogendi. Et propterea etiam ab
io per *Moſen* præſcripſit Deus leges
uris Regibus; Deut. 17. v. 14. & Mo-
ultimis ad populum verbis præ-
it, *Novi quod poſt mortem meam ini-*
agetis & declinabitis citò de via,
m præcepi vobis. Deuter. 31. 29. Cum
o ſecundum hanc prædictionem ſur-
erit alia generatio, *quæ non noverat*
minum & opera, quæ fecerat cum Iſ-
l, fecerunt filii Iſrael malum in con-
ctu Dei, & ſervierunt Baalim: Jud.
10, 11. ſcilicet abjecerunt regimen
i, hoc eſt, *Sacerdotis* per quem Deus
gebat, & poſtea cum ab hoſtibus vin-
rentur & ſervitute premerentur, Dei
luntatem non amplius à *Sacerdote*,
à Prophetis exſpectavere. Hi igitur
judi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

judicabant Iſraël de *facto*, *jure* aut
obedientia, eorum debita erat *Sacerd*
ſummo. Quamquam igitur *Regnum S*
cerdotale poſt mortem Moſis & *Ioſua*
ne viribus erat, non erat tamen ſine *ju*
Quod autem ad eundem Sacerdot
pertineret *interpretatio Verbi Dei*, ex
manifeſtum eſt, quod Deus poſt tabe
naculum, & arcam fœderis conſecr
tam, non amplius loquutus ſit
monte *Sinai*, ſed in tabernaculo Fo
deris, à propitiatorio quod erat int
Cherubinos, quo præter Sacerdote
nemini accedere licebat. Siquidem ig
tur *jus* Regni ſpectetur, ſimul erat *ſun*
mum imperium civile, & *Verbum Dei in*
terpretandi autoritas in Sacerdote;
vero *factum* conſideres, ſimul erant i
Prophetis qui Iſraëlitas judicabant
Nam, ut *judices*, autoritatem habeba
civilem; ut *Propheta*, interpretabant
verbum Dei; atque ita omni modo huc
uſque duæ illæ poteſtates inſeparabile
exſtitere.

Eaſdem conjunctas fuiſſe in Regibus uſque ad captivitatem.

XVI. Conſtitutis Regibus, dubium
non eſt, quin *Autoritas civilis* pene
Reges eſſet. Cum enim Regnum De
per Sacerdotem, petentibus Iſraëlitis &
conſentiente Deo, finitum eſſet; quo
notat etiam Hieronymus loquens d
libri

s *Samuelis:* Samuel (inquit) mor-
Heli, & occiſo *Saul*, veterem legem
itam monſtrat. Porrò in *Sadoc* at-
David novi Sacerdotii & novi im-
Sacramenta teſtantur, jus, quo Re-
gubernabant, in ipſa populi conceſ-
e fundatum fuiſſe. Sacerdos id tan-
jure poterat quod Deus juberet,
autem jure poterat quicquid pote-
ure unuſquiſque in ſe. Illi enim *Iſ-*
itæ, jus de omnibus *judicandi*, & pro
nibus *Bellum gerendi* conceſſerunt;
quibus duobus continetur quidquid
s ab homine in hominem transferri
eſt. *Iudicabit* (inquiunt) *nos Rex no-*
, *& egredietur ante nos & pugnabit*
a noſtra pro nobis. 1 Sam. 8. v. 20. *Iu-*
ia ergo penes Reges erant. *Iudicare*
em nihil aliud eſt, quam *leges* ad facta
erpretando applicare; ad eoſdem ergo
tinebat *legum interpretatio.* Et quia
eter *legem Moſaicam*, aliud Verbum
i ſcriptum uſque ad captivitatem non
noſcebatur, penes Reges etiam erat
oritas *interpretandi Verbum Dei.*
ò ſiquidem Verbum Dei pro lege re-
piendum ſit, quamquam fuiſſet aliud
rbum Dei ſcriptum præter *legem*
oſaicam, cum interpretatio legum eſ-
penes Reges, interpretatio ejus de-
bebat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

bebat eſſe penes eoſdem. Quando *D*-
teronomium (in quo continebatur
Moſaica) longo tempore perditum, r-
ſus inventum erat, conſuluere quida
Dominum Sacerdotes *de libro illo*; r
autem autoritate ſua, ſed præcipie
Ioſia, nec immediate, ſed per *Hold*
Prophetiſſam. Ex quo apparet, auto-
tatem admittendi *libros* pro *Verbo D*
non fuiſſe penes *Sacerdotem*. Neque
men ſequitur, autoritatem illam fui
penes Prophetiſſam; quia de Prophe
utrum pro veris habendi eſſent, nec
judicabant alii. Quorſum enim de
Deus notas & ſigna omni populo, q
bus Prophetæ veri à falſis diſtinguere
tur, nimirum prædictionum eventu
& conformitatem cum Religione à M
ſe inſtituta, ſi illis notis uti non licere
Autoritas ergo admittendi libros p
Verbo Dei, penes Regem erat, adeoq
liber ille legis approbatus & recept
fuit autoritate *Ioſiæ* Regis, ut appar
ex 4 Reg. 22. & 23. ubi narratur, conv
caſſe eum Regni ordines, nempe *Sene*
Sacerdotes, *Prophetas*, & *omnem populu*
& coram ipſis *librum legiſſe*, & *veri*
fœderis ejus ſuſcitaſſe, hoc eſt, feciſſe,
Fœdus illud agnitum fuerit pro *fœde*
Moſaico, id eſt, pro *Verbo Dei*, & denu

rec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ptum & confirmatum ab Iſraelitis.
t ergo etiam temporibus Regum po-
as civilis, & poteſtas *diſcernendi Ver-*
o Dei à verbo hominum; & *Verbum*
interpretandi, omnis penes ipſos.
ophetæ miſſi erant non cum autori-
, ſed formâ & jure præconum ſeu
dicatorum, de quibus auditores ju-
abant: & ſiquidem, qui ipſis facilia
ſpicuè docentibus non auſcultarent,
nirentur, non ſequitur ex eo, obliga-
fuiſſe Reges omnia ſequi, quæ illi
i nomine ſequenda dicerent. Quam-
am enim interfectus fuerit *Ioſia* bonus
x Judæ, quod ſermonibus Dei ex ore
chao Regis Ægypti non obediverit,
eſt, quod bonum conſilium, quam-
am ab hoſte videretur proficiſci, re-
eret, non tamen dicet quiſquam, fuiſſe
ſiam ullo vinculo *legum divinarum*
l *humanarum* obligatum credere *Pha-*
oni Nechao Regi Ægypti, quod dice-
t, *Deum ſibi loquutum eſſe*. Quod au-
m objicere quis poſſit, Reges propter
fectum doctrinæ rarò ſatis idoneos
ſe ad libros antiquos, quibus Verbum
ei continetur, interpretandum; atque
b eam rem non æquum eſſe, munus
lud ab eorum autoritate dependere;
bjicere idem poſſit contra Sacerdo-

tes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

tes & omnes mortales; poſſunt enim rare; licetque eſſent Sacerdotes cæ ris hominibus naturâ & artibus mel inſtructi, ſunt tamen Reges ſatis ido ad tales interpretes ſub ſe conſtituend Atque ita, quamquam Reges non inte pretentur ipſi Verbum Dei, tamen inte pretandi munus ab eorum autorita dependere poteſt; & qui ideo auto tatem illam Regibus abjudicant, qu ipſum munus exercere non poſſint, ide faciunt, ac ſi dicerent, non deberea toritatem docendi Geometriam à R gibus dependere, niſi ipſi fuerint Ge metræ. Reges oraſſe pro populo, p pulo benedixiſſe, templum conſecra ſe, Sacerdotibus præcepiſſe, Sacerdot officio ſuo amoviſſe, alios conſtitui legimus. Sacrificia quidem non obtul runt, quia id Aaroni & filiis heredita rium erat. Manifeſtum autem eſt, fuiſ Sacerdotium, ſicut vivente *Moſe*, ita p omne tempus à *Saule* Rege ad captivita tem Babylonicam, non magiſterium, ſe miniſterium.

Eaſdem fuiſſe in Sacerdotibus poſt captivitatem.

XVII. Poſt reditum à ſervitute Ba bylonica, renovato & ſignato *fœder* reſtitutum eſt *regnum Sacerdotale*, qual erat à morte *Ioſuæ* ad initium Regum niſi quod non habetur expreſſe, quo

Eſdr

ſæ (cujus auſpiciis *Iudæi* reduces ſta-
ſuum ordinabant) aut cuiquam
præterquam ipſi Deo jus tradiderint
erii. Videtur potius reformatio illa
il aliud eſſe, quam ſingulorum de iis
in libro legis ſcripta erant, obſer-
dis vota & promiſſa nuda. Verun-
en (fortè non ex populi intentio-
ex *pacto*, quod tum renovabant,
m pactum erat idem cum eo quod
um eſt ad montem Sinai) erat ille
us *Regnum Sacerdotale*, hoc eſt, ſu-
ma autoritas civilis & ſacra unica
in Sacerdotibus. Utcunque autem
bitione eorum, qui de Sacerdotio
tenderunt, & interventu Princi-
n externorum, ita turbatum poſtea
uſque ad tempora Servatoris noſtri
Chriſti, ut ex hiſtoriis temporum
rum ſciri non poſſit, ubi autoritas
reſideret; conſtat tamen, non fuiſſe
temporibus poteſtatem *interpretan-*
Verbum Dei à ſumma poteſtate civili
aratam.

XVIII. Ex his facile cognitu eſt, *Apud Iudæos negatio Providentiæ divinæ, & idololatria,*
d Judæis per omne tempus ab *Abra-*
mo ad *Chriſtum* circa mandata prin-
um ſuorum faciendum erat. Sicut
m in Regnis merè humanis, magiſtra-
ſubordinato obediendum eſt in omni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſola erant crimina læſæ Majeſtatis divinæ: in cæteris omnibus Principibus ſuis parere debebant.

bus præterquam cum mandata ejus cor
tinent in ſe crimen læſæ majeſtatis; i
in regno Dei, Principibus *Abraham*
Iſaaco, *Iacobo Moſi*, *Sacerdoti*, *Re*
cuique pro tempore ſuo obediendum i
omnibus erat; niſi ubi mandata eoru
continebant *crimen læſæ majeſtatis D*
vinæ. Crimen vero læſæ majeſtatis div
næ erat, primo, *negatio providentiæ div*
næ; erat enim hoc, negare *Deum eſſe R*
gem per naturam. Deinde *Idololatria*
ſive cultus deorum, non *aliorum* (un
enim eſt Deus) ſed *alienorum*, hoc eſ
cultus, quamquam unius Dei, ſub al
nominibus, *attributis*, *ritibusque*, qua
qui ab *Abrahamo* & *Moſe* inſtituti eran
Erat enim hoc *negare Deum Abraham*
eſſe eorum Regem per *pactum* cum *A*
brahamo & ipſis initum. In cæteris reb
omnibus obediendum erat: & ſiquide
Rex vel Sacerdos habens ſummum in
perium juſſiſſet aliud aliquid contra l
ges, peccatum erat illud ejus, qui ſun
mum habebat imperium, non ſubdit
cujus officium eſt mandata ſuperioru
non diſputare, ſed exſequi.

C

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

CAPUT XVII.

De Regno Dei per Pactum novum.

Vaticinia de Chriſti dignitate. II. *Vaticinia de* Chriſti humilitate & paſſione. III. *Ieſum eſſe* ILLUM CHRISTUM. IV. Regnum Dei *per* Pactum novum *non eſſe Regnum Chriſti, ut Chriſti, ſed ut Dei.* V. Regnum Dei per pactum novum, *cœleſte eſſe, & incipere à die judicii.* VI. *Regimen* Chriſti *in hoc mundo non fuiſſe* imperium, *ſed* conſilium, *ſive regimen per doctrinam & perſuaſionem.* VII. Pacti novi *promiſſa utrinque quænam ſint.* VIII. Leges à Chriſto *nulla addita præter inſtitutionem Sacramentorum.* IX. *Pænitemini, Baptizamini, Serva mandata,* & *ſimiles formulæ non ſunt* leges. X. *Pertinet ad autoritatem civilem definire, quid ſit peccatum injuſtitia.* XI. *Pertinet ad autoritatem civilem definire, quid conducat ad pacem & defenſionem civitatis.* XII. *Pertinet ad autoritatem civilem judicare (quando opus eſt) quæ definitiones, & quæ illationes, veræ ſunt.* XIII. *Pertinet ad officium* Chriſti *docere moralia, non ut theoremata, ſed ut leges; remittere peccata; & docere omnia, quorum non eſt ſcientia propriè dicta.* XIV. *Diſtinctio Temporalium à Spiritualibus.* XV. *Verbum Dei quotupliciter intelligatur.* XVI. *Non omnia quæ habentur in Scriptura ſacra pertinere ad Canonem fidei Chriſtianæ.* XVII. *Verbum legitimi interpretis ſacrarum Scripturarum eſſe Verbum Dei.* XVIII. *Autoritas interpretandi Scripturas eadem eſt, quæ determinandi fidei controverſias.* XIX. *Eccleſia plures ſigni-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſignificationes. XX. *Quid ſit* Eccleſia, *cu* *attribuuntur jura, actiones, & ſimilia perſo*nalia. XXI. Civitas Chriſtiana *idem quo* Eccleſia Chriſtiana. XXII. *Plures* civitates *non conſtituunt unam* Eccleſiam. XXIII Eccleſiaſtici *qui*. XXIV. Electionem Eccleſiaſticorum *ſpectare ad* Eccleſiam, conſecrationem *ad* Paſtores. XXV. *Poteſtaten peccata pœnitentibus remittendi, non pœnitentium retinendi, ſpectare ad* Paſtores; *ſe* *de pœnitentia judicandi, ad Eccleſiam*. XXVI. Excommunicatio *quid, & i* *quos cadere non poteſt*. XXVII. Interpretationem Scripturæ *dependere ab autoritate ci*vitatis. XXVIII. Chriſtianam civitatem *Scripturas interpretari debere per Paſtores Eccleſiaſticos.*

Vaticinia de Chriſti dignitate.

DE *Ieſu Chriſto* Servatore noſtro qui *Regnum Dei* per *pactum* novum reſtituturus erat, partim *dignitatem* ejus Regalem, partim *humilitaten* & *paſſionem* prænunciantes, multæ i *Teſtamento vetere* exſtant Prophetia non obſcuræ. De *dignitate* inter alias hæ benedicens Deus Abrahamo promitti ei filium Iſaac, additque: *Et Reges populorum orientur ex eo*. Gen. 17. verſ. 16 Jacobus benedicens filio ſuo *Iuda: Non auferetur* (inquit) *ſceptrum de Iuda*. Gen. 49. verſ. 10. Deus ad Moſem: *Prophetam* (inquit) *ſuſcitabo eis ex medio fratrum ſuorum ſimilem tui, & po-*

nan

m verba mea in ore ejus ; loqueturque
eos omnia quæ præcepero illi. Qui au-
n verba ejus , quæ loquetur , in nomine
o audire noluerit , ego ultor exſiſtam.
ut. 18. verſ. 18. Iſaias : *Dabit Domi-*
s ipſe vobis ſignum. Ecce virgo conci-
t & pariet filium , & vocabitur nomen
s Emanuel. Iſa. 7. verſ. 14. Idem: *Par-*
lus natus eſt nobis , & filius datus eſt
bis , & factus eſt Principatus ſuper hu-
rum ejus : & vocabitur nomen ejus
dmirabilis , Conſiliarius , Deus fortis ,
ter futuri ſeculi , Princeps pacis. Iſa. 9.
Rurſus : *Egredietur virga de Radice*
ſe , & flos de Radice ejus aſcendet : re-
ieſcet ſuper eum Spiritus ſapientiæ , &c.
on ſecundum viſionem oculorum judi-
bit ; neque ſecundum auditum aurium
guet ; ſed judicabit in juſtitia paupe-
s , &c. & percutiet terram virgâ oris
i , & ſpiritu labiorum interficiet im-
um. Iſa. 11. verſ. 1, 2, 3, 4, 5. Præter-
ejuſdem *Iſaiæ* capitibus 51, 52, 53,
4, 56, 60, 61, 62, penè nihil aliud
ontinetur , præter deſcriptionem ad-
entus & operum futuri *Chriſti.* Jere-
nias: *Ecce dies veniet , dicit Dominus ,*
& feriam domui Iſrael & domui Iudæ
œdus novum, &c. Jer. 31. verſ. 31. Ba-
ruch: *Hic eſt Deus noſter,* &c. *Poſt hæc in*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt. Bar. 3. v. 36. 38. Ezechiel *Suſcitabo ſuper eas paſtorem unum qui paſcat eas, ſervum meum David, & faciam cum eis Pactum pacis*. Ezech. 34. verſ. 23. Daniel: *Aſpiciebam ergo in viſione noctis, & ecce cum nubibus cœli quaſi filius hominis veniebat, & uſque ad antiquum dierum pervenit, & dedit ei poteſtatem & honorem* & *regnum, & omnes populi, & tribus & linguæ ipſi ſervient, poteſtas ejus poteſtas æterna*. Dan. 7. v. 13. Aggæus: *Adhuc unum modicum eſt, & ego commovebo cœlum & terram, & mare & aridam, & movebo omnes gentes, & veniet deſideratus cunctis gentibus*. Agg. 2. verſ. 7. 8. Zacharias ſub viſione *Ieſu* magni Sacerdotis: *Adducam ſervum meum Orientem*, &c. Zachar. 3. verſ. 8. & rurſus: *Ecce vir Oriens nomen ejus*. Zach. 6. verſ. 12. Et rurſus: *Exulta ſatis filia Sion, jubila filia Ieruſalem, Ecce Rex tuus & Salvator*. Zach. 9. v. 9. His aliiſque vaticiniis permoti, exſpectarunt Judæi *Chriſtum*, Regem à Deo mittendum, qui ipſos redimeret, & præterea omnibus gentibus imperaret. Imo in totum imperium Romanum vaticinium emanaverat (quod etiam in favorem inceptorum ſuorum, etſi falſo in-

pretatus eſt imperator Veſpaſianus) *Iudæa venturum, qui rerum potiur.*

Vaticinia de Chriſti humilitate & paſſione.

II. Vaticinia autem de *humilitate paſſione Chriſti.* inter alia hæc ſunt. ſaiæ: *Languores noſtros ipſe tulit, & dores noſtros ipſe portavit: & nos puvimus eum quaſi leproſum, & perſſum à Deo & humiliatum.* Jeſa. 53. 4. Et mox: *Oblatus quia ipſe voluit, non aperuit os ſuum, ſicut ovis ad ciſionem ducetur, & quaſi agnus com tondente ſe, obmuteſcet,* &c. v. 7. t rurſus: *Abſciſſus eſt de terra viventum, propter ſcelus populi percuſſi eum,* c. verſ. 8. *Et ideo diſpertiam ei plurinos, & fortium dividet ſpolia, pro eo, uod tradidit in mortem animam ſuam & cum ſceleratis reputatus eſt, & ipſe eccata multorum tulit, & pro transreſſoribus rogavit.* verſ. 12. Et Zachariæ: *Ipſe pauper aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.* Zach. 9. verſ. 9.

Ieſum eſſe illum Chriſtum.

III. Imperante *Tiberio Cæſare* prædicare cœpit ſervator noſter Jesus Galilæus, filius (ut putabatur) *Ioſephi,* annuncians populo Iudæorum *Regnum Dei* ab ipſis exſpectatum appropinquaſſe; & eſſe ſe *Regem*, id eſt, Chri-

STUM ILLUM; *Legem* explicans: *Apoſtolos duodecim*, & *diſcipulos ſeptuaginta* ſecundum numerum Principum tribuum, & ſeptuaginta Seniorum, (ad ſimilitudinem *Moſis*) in miniſterium aſſumens; *viam ſalutis* per ſe & per illos *docens*; Templum purgans; ſigna ingentia faciens, & ea omnia adimplens, quæ Prophetæ de futuro *Chriſto* vaticinati fuerant. Hunc Phariſæis (quorum doctrinam falſam, & ſimulatam ſanctitatem reprehenderat) & per eos populo inviſum, regni affectati accuſatum, & crucifixum, deſcriptâ ejus Genealogiâ, nativitate, vitâ, doctrinâ, morte & reſurrectione, comparandoque ea quæ fecit, cum iis quæ prædicta fuerunt, verum fuiſſe CHRISTUM, & *Regem* à Deo promiſſum, & ad renovandum inter ipſos & Deum *Pactum novum* à Deo Patre miſſum, & oſtendunt Euangeliſtæ, & Chriſtiani omnes conſentiunt.

Regnum Dei per Pactum novum, non eſſe regnum Chriſti, ut Chriſti, ſed ut Dei.

IV. Ex eo, quod CHRISTUS à Deo Patre miſſus fuerit ad percutiendum *fœdus* inter ipſum & populum, manifeſtum eſt, etſi *Chriſtus* Patri ſuo æqualis ſit quoad naturam, minorem tamen fuiſſe quoad jus Regni. Etenim munus tale propriè loquendo, non Regium eſt; ſed Pro-regium, quale erat regimen Moſis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

egnum enim non ejus, ſed *Patris* erat.
l quod CHRISTUS ſignificavit ip-
, cum ut ſubditus baptizaretur,& aper-
è profeſſus eſt, quando orare do-
uit: *Pater noſter*, &c. *adveniat Regnum*
uum. Et ubi dixit: *Non bibam*, &c. *uſ-*
que in diem illum, cum bibam illud vobis-
um novum in Regno Patris mei. Matth.
6. verſ. 29. & Sanctus Paulus: *Sicut*
n Adam omnes moriuntur; ita in Chriſto
omnes vivificabuntur; unuſquiſque au-
em in ſuo ordine; primitiæ Chriſtus; dein-
de ii qui ſunt Chriſti, qui in adventu
ejus crediderunt; deinde finis, cum tradi-
derit Regnum Deo & Patri. 1 Cor. 15.
v. 22, 23, 24. Idem tamen appellatur
etiam *Regnum Chriſti*. Nam & mater
filiorum Zebedæi rogavit CHRI-
STUM dicens: *Dic, ſedeant hi duo filii*
mei unus ad dextram tuam & unus ad
ſiniſtram in Regno tuo. Matth. 20. v. 21.
Et latro in cruce: *Domine, memento mei,*
cum veneris in Regnum tuum. Luc.
23. v. 42. Et Sanctus Paulus: *Hoc enim*
ſcitote intelligentes, quod omnis fornicator
&c. non habet hæreditatem in Regno
Chriſti & Dei. Eph. 5. v. 5. Alibi: *Teſtificor*
coram Deo & Ieſu Chriſto qui judicatu-
rus eſt vivos & mortuos per adventum
ipſius & Regnum ejus. 2 Tim. 4. v. 1.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Et, *liberavit me Dominus ab omni oper malo & ſalvum faciet in Regnum ſuum cœleſte*. v.18. Neque mirandum eſt iden regnum utriſque tribui; quum uterqu *Pater* & *Filius*, idem ſit *Deus*; & *Pactum novum* de *Regno Dei* non ſit propoſitum in nomine PATRIS, ſed in nomine PATRIS, FILII, & SPIRITUS SANCTI, ut *unius Dei*.

Regnum Dei per pactum novum cæleſte eſſe, & incipere à die judicii.

V. Regnum autem Dei, cujus reſtituendi cauſa CHRISTUS à Deo Patre miſſus eſt, non antè initium ſumit, quàm ab adventu ejus ſecundo, nimirum à die judicii, cum venturus eſt in majeſtate comitantibus Angelis. Promiſſum enim eſt Apoſtolis, in Regno Dei, judicaturos ſe duodecim tribus Iſrael. *Vos qui ſequuti eſtis me in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos judicantes duodecim tribus Iſrael.* Matth. 19. verſ. 29. Id quod præſtandum non eſt, niſi in die judicii. nondum ergo eſt CHRISTUS in ſede Majeſtatis ſuæ. Neque tempus quo CHRISTUS in terris verſatus eſt, regnum dicitur, ſed *regeneratio*, hoc eſt, renovatio, ſive reſtitutio Regni Dei, & evocatio eorum qui in regnum futurum recipiendi erant. Et ubi dicitur, *Cum venerit filius hominis*

is in majeſtate ſua, & omnes Angeli
um eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maje-
ſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum
mnes Gentes, & ſeparabit eos ab invi-
em, ſicut Paſtor ſegregat oves ab hœdis;
Matth. 25. v. 21. manifeſtè colligitur,
ullam futuram ſeparationem, quoad
ocum, ſubditorum Dei ab ipſius hoſti-
us; ſed permixtim victuros eſſe uſque
n adventum CHRISTI futurum. Id
quod confirmatur etiam per compara-
ionem Regni Cœlorum tum tritico
zizaniis mixto; & cum reti omne ge-
nus piſcium comprehendente. At re-
gnum propriè dici non poteſt multi-
tudo hominum ex ſubditis & hoſtibus
ſimul promiſcuè habitantibus. Præter-
ea *Apoſtoli*, cùm ſervatorem noſtrum
interrogarent, an in eo tempore, quo
aſcenderet in cœlum, reſtituturus eſſet
Regnum Iſraël, aperte teſtabantur, pu-
tare ſe tunc, cum CHRISTUS aſcenderet,
Regnum Dei nondum adveniſſe. Porrò
Verba CHRISTI, *Non eſt regnum*
meum de hoc mundo. Et: *non bibam &c.*
donec Regnum Dei veniat. Et: *Non*
miſit Deus filium ſuum in hunc mun-
dum, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur
mundus per illum. Et: *ſiquis non audie-*
ris verba mea, & non-cuſtodierit, ego

non judico eum; non enim veni, ut judi cem mundum, ſed ſalvificem mundum. Et: *Homo, quis me conſtituit judicem aut diviſorem inter vos?* & ipſa appellatio *Regni cœleſtis* idem teſtatur. Idem colligitur ex verbis Prophetæ Jeremiæ loquentis de *Regno Dei* per *Pactum novum: Non docebit vir ultra proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens, cognoſce Dominum; omnes enim cognoſcent me à minimo eorum uſque ad maximum ait Dominus.* Jerem. 31. v. 34. Id quod de Regno hujus mundi intelligi non poteſt. Regnum igitur Dei cujus conſtituendi cauſa CHRISTUS in hunc mundum venit; de quo Prophetæ vaticinati ſunt; & de quo orantes dicimus: *Adveniat Regnum tuum,* (ſi ſubditos ab hoſtibus loco ſeparatos, ſi judicia, ſi majeſtatem habere debet, prout eſt prædictum,) ab eo tempore incipiet, in quo Deus oves ab hœdis ſeparabit; in quo Apoſtoli judicabunt 12 Tribus Iſraël; in quo CHRISTUS veniet in Majeſtate & gloria; in quo denique omnes cognoſcent Deum, ita ut non opus ſit doceri, id eſt, in ſecundo CHRISTI adventu, ſive die judicii ultimi. Quodſi regnum Dei reſtitutum jam eſſet, nulla ratio reddi poſſet, quare CHRISTUS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ompleto opere propter quod miſſus eſt,
erum veniret, aut quare ſic precare-
ur: Adveniat Regnum tuum.

Regimen Chriſti in hoc mundo non fuiſſe imperium; ſed conſilium, ſive regimen per doctrinam & perſuaſionem.

VI. Quamquam autem *Regnum Dei*
r CHRISTUM *Fœdere novo* conſti-
endum, cœleſte fuerit, non eſt ideo
utandum, eos, qui in CHRISTUM cre-
entes Pactum illud inirent, non fore
tiam in terris ita regendos, ut in fide ſua
obedientia pacto promiſſa perſeve-
arent. Fruſtra enim fuiſſet regnum
œleſte, & promiſſa patria, niſi in ipſam
erducendi eſſemus. Perduci autem
on poſſunt; niſi qui in via diriguntur.
Moſes cum inſtituiſſet *Regnum Sacerdo-
tale*; ipſe per totum tempus peregrina-
ionis uſque ad ingreſſum terræ promiſ-
ſæ, etſi non eſſet Sacerdos, populum ta-
men rexit, & conduxit. Eadem ratione
Servatoris noſtri eſt, (quem ſimilem
Moſi ea in re Deus eſſe voluit) quatenus
à Patre miſſi, Cœleſtis civitatis futuros
cives, etiam in hac vita ita regere, ut
in illam pervenire & ingredi poſſint,
etiamſi Regnum non ejus propriè, ſed
Patris fuerit. Sed Regimen quo fideles
ſuos in hac vita CHRISTUS regit, non
eſt propriè *Regnum*, ſive *imperium*; ſed
munus Paſtoritium ſive *jus docendi*, id
eſt, non dedit ei Deus Pater poteſtatem

judicandi, de *meo* & *tuo*, ſicut Regibu
terræ; nec poteſtatem *cogendi* per *pœ
nas*; neque *leges ferendi*; ſed mund
oſtendendi, & *docendi viam* & *ſcien
tiam ſalutis*, hoc eſt, *prædicandi* & *expli
candi*, quid faciendum iis eſt, qui in *re
gnum cœlorum* intraturi ſunt. Quod no
habuerit CHRISTUS poteſtatem
Patre ad *judicandum* in quæſtionibu
Mei & *Tui*, hoc eſt, in omnibus *quæſtio-
nibus juris*, inter eos, qui non credide-
runt; ſatis oſtendunt verba illa CHRI-
STI ſuprà citata: *Homo, quis me conſti-
tuit judicem aut diviſorem inter vos?* Et
ratione confirmatur; cùm enim CHRI-
STUS miſſus fuerit ad *Pactum* inter
Deum & homines *percutiendum*, neque
obligatur quiſquam ab obedientiam
præſtandam ante pactum initum, ſi judi-
caſſet de quæſtionibus *juris*, nemo ſen-
tentiæ ejus teneretur obedire. Sed co-
gnitionem juris non fuiſſe CHRISTO
commiſſam in hoc mundo, neque inter
fideles, neque inter infideles, ex eo ap-
paret, quod jus illud ſine controverſia
pertineat ad *Principes*, quamdiu autori-
tati eorum à Deo non derogatur. non
autem derogatur ante diem judicii, ut
apparet ex verbis ſancti Pauli loquentis
de die judicii: *Deinde finis* (inquit) *cum
tra-*

*diderit regnum Deo & Patri, cum eva-
ſverit omnem Principatum & poteſta-
, & virtutem.* 1 Cor. 15. v. 24. Se-
ndo, verba ſervatoris noſtri, *Iacobum
Iohannem*, ubi dixiſſent, *Vis dicamus
ignis deſcendat de cœlo & conſumat il-
?* (nimirum *Samaritanos*, qui euntem
Ieruſalem noluerunt hoſpitio accipe-
) increpantis dicentiſque: *Filius homi-
s non venit animas perdere ſed ſalvare.*
illa: *ecce mitto vos, ut oves in medio lu-
rum. Excutite pulverem.* & ſimilia. &
rba illa: *Non miſit Deus filium ſuum in
unc mundum, ut judicet mundum, ſed
ſalvetur mundus per illum.* Et illa, *Si-
uis audierit verba mea & non cuſtodie-
it, ego non judico eum, non enim veni, ut
dicem mundum*, &c. oſtendunt non
uiſſe datam ei poteſtatem quemquam
ondemnandi, aut puniendi. Legitur
uidem: *Pater non judicat quemquam,
ed omne judicium dedit Filio.* illud verò
cum intelligi poſſit & debeat de die ju-
licii futuri, antecedentibus non repu-
gnat. Quod denique miſſus non ſit ad
leges novas ferendas, neque ergo fuerit
ex officio & miſſione *legiſlator* propriè
dictus, ſicuti neque *Moſes*, ſed lator &
promulgator legum paternarum (Deus
enim, non *Moſes* neque CHRISTUS,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ex pacto Rex erat) ex eo colligitur, qu dixerit: *Non veni ſolvere*, (nimirum l ges antea à Deo latas per *Moſen*, quas ſt tim interpretatur) *ſed adimplere*. Et: *Q ſolverit unum de mandatis illis minim & docuerit ſic homines, minimus vocab tur in Regno Cœlorum*. Non ergo habu CHRISTUS à Patre ſibi commiſſa autoritatem Regiam aut imperatoria in mundo, ſed conſiliariam & doctrin lem tantum; id quod ſignificat ipſe tu ubi vocat *Apoſtolos* non venatores, ſe piſcatores hominum; tum ubi compara regnum Dei grano ſinapis & ferment abſcondito in farina.

Pacti novi promiſſa utrimque quænam ſint.

VII. Promiſit Deus primum *Abrahamo* ſemen numeroſum, poſſeſſionem terræ *Chanaan*, & benedictionen gentium in ſemine ejus, ea lege, ut ipſ & ſemen ejus ei ſervirent; deinde ſe mini *Abrahami* ſecundum carnem *Regnum Sacerdotale*, Regimen liberrimum, in quo nulli humano imperio ſubjiciendi erant, ea lege ut ſervirent Deo *Abrahami* eo ritu, quem doceret *Moſes*; Poſtremò & illis & omnibus gentibus *Regnum Cœleſte*, & æternum, ea lege ut ſervirent Deo *Abrahami* eo ritu, quem doceret CHRISTUS. *Pacto* enim *novo*, hoc eſt, *Chriſtiano*, conventum eſt

ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

parte Hominum, *ut Deo ſervirent A-*
hami, eo ritu, quem doceret JESUS:
parte Dei, ut *remitteret illis peccata, &*
Regnum Cœleſte ipſos introduceret.
regno Cœleſti, quale fuerit, dixi-
ns ſupra articulo quinto. Appellari
tem ſolet, quandoque *Regnum Cœ-*
lum, quandoque *Regnum Gloriæ*,
andoque *vitâ æterna.* Quod requiri-
r ex parte Hominum, nempe ſervire
eo, prout docuerit CHRISTUS, duo
ntinet, *obedientiam Deo præſtandam,*
hoc enim eſt ſervire Deo) & *Fidem*
JESUM, nempe, ut credamus, JE-
UM eſſe ILLUM CHRISTUM, à Deo
romiſſum; ea enim ſola cauſa eſt,
uare illius potius quam alterius ſe-
uenda ſit doctrina. *Obedientiæ* autem
oco in ſacris Scripturis ſæpiſſimè po-
itur *pœnitentia*, propterea quod CHRI-
TUS ubique docet, voluntatem apud
Deum pro facto haberi: *pœnitentia* au-
em obedientis animi ſignum eſt in-
allibile. His intellectis, eas eſſe *fœde-*
ris Chriſtiani conditiones, quas dixi-
mus; nempe ex parte Dei, dare homini-
bus Remiſſionem peccatorum & vitam
æternam; ex parte hominum, pœnitere,
& credere in JESUM CHRISTUM: ex multis
locis Scripturæ ſacræ evidentiſſimè ap-
pare-

parebit. Primò verba illa: *Appropinqu vit Regnum Dei, pœnitemini & cred Euangelio*; Marc. 1. v. 15. contine pactum totum. Similiter illa: *Quonia ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chr ſtum pati & reſurgere à mortuis terti die, & prædicari in nomine ejus Pœniten tiam, & Remiſſionem peccatorum in o mnes Gentes, incipientibus ab Ieroſolym.* Luc. 24. v. 46. 47. & iſta: *Pœnitemini e convertimini, ut deleantur peccata ve ſtra, ut cum venerint tempora refrigeri* &c. Act. 3. v. 19. Aliquando vero alter pars proponitur expreſſe, altera ſubin telligitur, ut hic: *Qui credit in filium habet vitam æternam; qui incredulus eſ filio, non videbit vitam, ſed ira Dei ma net ſuper eum.* Joh. 3. v. 36. Ubi *Fides* ex primitur, *Pœnitentia* tacetur. Et in Præ dicatione CHRISTI, *Pœnitemini: ap propinquavit enim Regnum Dei.* Matth 4. v. 17. Ubi *Pœnitentia* exprimitur ſubauditur *fides.* Sed manifeſtiſſime, & formaliſſimè *contractus novi*, partes ib explicantur, ubi Princeps quidam re gnum Dei tanquam licitans, ſervatorem noſtrum interrogat: *Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo?* Luc 18. v. 18. Proponit autem primo CHRISTUS partem pretii unam, nempe ob-

ſer-

[ob]ſervationem præceptorum, ſive *obedien-[ti]am*, quam cum præſtitiſſe ſe reſpondiſ-[ſet], adjungit alteram, *Vnum*, inquiens, [de]*eſt; omnia, quæcunque habes vende, & [da] pauperibus, & habebis Theſaurum in [cœ]lo, & veni ſequere me.* v. 22. Hoc *fi-[de]*s erat. Is itaque non ſatis credens [C]HRISTO & theſauris cœleſtibus tri-[ſti]s abiit. Continetur autem idem pa-[ct]um his verbis: *Qui crediderit & bapti-[za]tus fuerit ſalvus erit, qui verò non [cr]ediderit condemnabitur*. Marc. 16. v. 15. [1]6. Ubi *Fides* exprimitur, *Pœnitentia* [in] baptizatis ſupponitur. Et his, *Niſi [qu]is renatus fuerit ex aqua & Spiritu [Sa]ncto, non poteſt introire in Regnum Dei.* [Jo]h. 3. v. 5. Ubi *renaſci ex aqua* idem eſt [q]uod regeneratio, id eſt converſio ad [C]HRISTUM. Quod autem duobus lo-[ci]s proximè citatis, aliiſque requiratur [B]*aptiſmus*, intelligendum eſt, ſicut *cir-[c]umciſio* erat, ad *pactum vetus*; ita eſſe [B]*aptiſmum* ad *pactum novum*. Cum ergo [il]la non ad eſſentiam, ſed ad memoriam [pa]*cti veteris*, ut ceremonia, & ſignum [p]ertinuerit (quod in deſerto omiſſum [e]ſt) ſimiliter etiam hæc, non ad eſſentiam [in]iti fœderis novi, ſed ad memoriam & [ſ]ignum adhibita eſt; & modo voluntas [a]dſit, per neceſſitatem omitti quoad

actum

actum poteſt; *Pœnitentia* autem & *Fid*
quæ de eſſentia *pacti* ſunt, ſemper requ
runtur.

Leges à Chriſto nullæ additæ, præter inſtitutionem Sacramentorum.

VII. In *Regno Dei* poſt hanc v
tam *leges* futuræ *nullæ* ſunt; tum qu
neque legibus locus eſt, ubi peccato nc
eſt; tum etiam quia leges à Deo nob
datæ ſunt, non ut in cœlo, ſed ad cœ
lum dirigamur. Quas igitur leges CHR
STUS (non ipſe ſanxit, nam autorita
tem legiſlativam, ut ſupra articulo ſex
to oſtenſum eſt, aſſumere ſibi noluit
ſed) pro paternis propoſuit, id nun
inquiramus. Habemus autem locun
ſcripturæ, ubi *leges Dei* uſque ad id tem
pus traditas, omnes contrahit in præce
pta duo: *Diliges Dominum Deum tuum*
in toto corde, & in tota anima tua, & i
tota mente tua: hoc eſt maximum & pri-
mum mandatum. Secundum autem ſi-
mile eſt huic: diliges proximum tuum ſicu
te ipſum: in his duobus mandatis univerſa
lex pendet, & Prophetæ. Matth. 22. v.
37, 38, 39, 40. Horum quidem primum
datum antè eſt per *Moſen* totidem ver-
bis. Deut. 6. v. 5. Secundum autem et-
iam ante *Moſen.* eſt enim lex naturalis,
initium habens cum ipſa natura ratio-
nali. Eſt autem utrumque ſimul o-
mnium legum ſumma. nam continentur

omnes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

nes leges cultus divini naturalis in
verbis, *diliges Deum*: & omnes leges
us divini, ex *pacto veteri* debiti, in
quod dicitur: *diliges Deum tuum*, hoc
Deum quatenus Regem peculiari-
Abrahami & ſeminis ejus: & om-
leges naturales & civiles his ver-
diliges proximum tuum, ſicut teipſum.
m qui diligit Deum, & proximum,
mum habet obediendi, & divinis &
manis legibus. Amplius autem quam
mum obediendi Deus nihil exigit. Ha-
mus alium locum, ubi CHRISTUS
les interpretatur, nempe quintum, ſex-
m, & ſeptimum Sancti Matthæi capita
egra. Eæ verò leges omnes haben-
r, vel in *decalogo*, vel in *lege morali*,
l continentur in *fide Abrahami*. ut
ntinetur in *fide Abrahami* illa de non
pudianda uxore. illud enim, *erunt*
o in carne una, neque à CHRISTO
imo, neque à *Moſe*, ſed ab *Abraha-*
o traditum eſt, qui primus mundi
eationem prædicavit. Leges igitur
uas CHRISTUS in altero loco contra-
it, in altero explicat, aliæ non ſunt
uam illæ, ad quas tenentur omnes
ortales qui agnoſcunt Deum *Abraha-*
i. Præter has nullam legem à CHRI-
TO traditam legimus præter inſtitutio-
nem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

nem Sacramentorum *Baptiſmi* & *Eucharistiæ*.

Pœnitemini, baptizamini, ſerva mandata, & ſimiles formulæ, non ſunt leges.

IX. Quid ergo dicetur de præcepti hujuſmodi: *Pœnitemini. Baptizamini. Serva mandata. Credite Euangelio. Venite ad me. Vende omnia quæ habes, da pauperibus, ſequere me*. & ſimilibus? Dicendum eſt, non eſſe *leges*, ſed vocationem ad *fidem*, quale eſt illud Jeſaiæ, *Venite, emite abſque argento & abſque ulla commutatione vinum & lac*. Iſa. 55. v. 1. Neque ſi vocati non veniunt; propterea peccant contra ullam legem, ſed contra prudentiam tantùm; neque punietur *infidelitas*, ſed peccata priora. Quare ſanctus *Iohannes* de incredulo dicit: *ira Dei manet ſuper illum*. non dicit: *ira Dei veniet* ſuper illum. Et: *Qui non credit jam judicatus eſt, quia non credit*. non dicit: *judicabitur, ſed jam judicatus eſt*. Imo non ſatis concipi animo poteſt, *remiſſionem peccatorum*, beneficium eſſe à *fide*, niſi etiam è contrariò intelligatur, punitionem peccatorum, damnum eſſe ab *infidelitate*.

Pertinet ad autoritatem civilem definire,

X. Ex eo, quod Servator noſter Principum ſubditis & civitatum civibus, nullas leges præſcripſit diſtributivas, hoc eſt, regulas nullas dedit, quibus civis ſcire, & dignoſcere poſſit, quid ſit *ſuum* ſibi

proprium, quid *alienum*, neque qui- *quid ſit*
formulis, verbis, circumſtantiiſve *da- pecca-*
radi, *invadi*, *poſſideri* rem oporteat, *tum in-*
accipientis, *invadentis*, vel *poſſidentis* *juſtitia.*
existimetur, intelligendum neceſſa-
eſt, non tantum apud infideles inter
os ipſe CHRISTUS judicem ſe & *di-*
ſtributorem eſſe negavit, ſed etiam apud
riſtianos, cives ſingulos regulas illas
ipere debere à civitate, hoc eſt, ab eo
mine vel eâ curiâ, quæ civitatis ſum-
um habet imperium. Sequitur ergo
ibus illis: *non Occides*, *non Mœchabe-*
non Furabere, *Parentes honorabis*, ni-
aliud præcepiſſe, quam ut cives &
diti ſuis principibus & ſummis Impe-
ntibus in quæſtionibus omnibus, circa
eum, *tuum*, *ſuum*, *alienum*, abſolute
edirent. Etenim præcepto: *Non occi-*
s, non omnis occiſio prohibetur. nam
i dixit: *non occides*, idem dixit: *occida-*
r is, *qui fecerit opus in ſabbato*. Exod.
. v. 2. Neque omnis occiſio cauſa in-
dita. dixit enim *occidat unuſquiſque*
atrem & amicum & proximum ſuum:
xod. 32. v. 27. & occiſa ſunt tria & vi-
nta millia hominum. Neque omnis
ciſio hominis innocentis. vovit enim
ephte, *quicunque fuerit egreſſus*, *&c.*
um holocauſtum offeram Domino: Jud.

11. v.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

11. v. 31. & votum ejus Deo acceptum eſt. Quid ergo prohibetur? Hoc tantum ne quis occidat quemquam, quem occidere non ſit ipſi jus, id eſt, nemo occidat, niſi id facere *ſuum* ſit. Jubet ergo lex CHRISTI, circa occiſionem, & proinde etiam circa omnem læſionem hominis & circa pœnas ſtatuendas, ſoli civitati obedire. Similiter præcepto, *non Mœchabere*, non prohibetur omnis concubitus, ſed tantum cum *aliena*; quæ vero *aliena* eſt, judicatio ad civitatem pertinet, & per regulas quas præſcribet civitas, determinanda eſt. Imperatur ergo præcepto hoc mari & fœminæ, ſervare fidem, quam dederint mutuò, ex præſcripto civitatis. Pariter præcepto, *non Furabere*, non prohibetur omnis rei invaſio, aut clandeſtina ablatio, ſed alienæ tantum. jubetur ergo civis hoc unum, ne invadat aut ſurripiat quicquam, quod invadi aut ſurripi prohibet civitas; & in univerſum non vocare quicquam *homicidium*, *adulterium*, vel *furtum*, niſi quod fiat contra leges civiles. Poſtremo, cum juſſerit CHRISTUS parentes honorare, nec præſcripſit quibus ritibus, quibus appellationibus, quali obedientia honorandi ſunt, intelligitur honorandos eſſe voluntate quidem & internè,

ut

filiorum ſuorum reges & dominos,
ernè verò non ulterius, quàm permit-
civitas, quæ *ſuum cuique* (ſicut & res
s) *honorem* aſſignabit. Cum autem
ura juſtitiæ in eo conſiſtat, ut *ſuum*
que tribuatur, manifeſtum eſt, ad ci-
atem pertinere etiam Chriſtianam,
d ſit juſtitia, & quid injuſtitia, ſive
catum contra juſtitiam, determinare.
od autem ad civitatem pertinet, id
tinere cenſendum eſt ad eum vel eos,
habent ſummum civitatis imperium.

XI. Porro quoniam Servator noſter ibus nullas indicavit leges circa civi-is regimen, præter leges naturæ, hoc præter mandatum obedientiæ civilis, n poteſt civis quiſquam privatim de-minare, quis ſit amicus, vel quis hoſtis blicus, quando bellum, quando fœdus, ndo pax, quando induciæ ineundæ ; neque qui cives, quæ & quorum ho-num autoritas, quæ doctrinæ, qui mo-, quæ orationes, quæ combinationes quorum hominum, ſaluti civitatis vel mmodæ vel adverſæ ſint. Hæc ergo imilia omnia, à civitate, id eſt, à ſum-s imperantibus, ſi opus ſit, diſcenda t.

Pertinet ad autoritatem civilem definire, quid conducat ad pacem & defenſionem civitatis.

XII. Præterea, hæc omnia, propu-acula, domos, templa ædificare;

Pertinet ad autoritatem

P pon-

pondera ingentia movere, ferre, tollere; maria tutò tranſmittere; machinas ad omnem vitæ uſum conſtruere; orbis terrarum faciem, ſiderum curſus, annorum tempeſtates, temporum rationes, & denique naturam rerum cognoſcere; jura naturalia & civilia callere; ſcientiæque omnes, quæ Philoſophiæ nomine comprehenduntur, partim ad vivendum, partim ad bene vivendum neceſſariæ ſunt. Horum ſcientia (quia CHRISTUS eam non tradidit) ratiocinatione, id eſt, texendo conſequentias initio ſumto ab experientiis, addiſcenda eſt. Sed ratiocinationes hominum interdum rectæ, interdum erroneæ ſunt, & proinde id quod concluditur & tenetur pro veritate, quandoque veritas, quandoque error eſt. Errores autem, etiam circa Philoſophica hæc, aliquando nocent publicè, magnarumque ſeditionum & injuriarum occaſionem præbent. Oportet igitur, quoties repugnans bono publico, & paci communi controverſia de his rebus oritur, eſſe aliquem qui de ratiocinatione, id eſt, an quod infertur, rectè inferatur necne, ſententiam ferat, ut controverſia finiatur. Nullæ autem in hanc rem datæ regulæ ſunt à CHRISTO; neque enim

civilem, judicare (quando opus eſt) quæ definitiones, & quæ illationes veræ ſint.

m venit in hunc mundum ut doce-
logicam. Reliquum igitur eſt, judices
ium controverſiarum eoſdem eſſe,
os Deus per naturam prius inſtitue-
, nimirum, eos, qui à ſummo Impe-
nte in unaquaque civitate conſtituun-
. Porrò ſi controverſia, de eorum,
æ in uſu communi ſunt, nominum ſi-
appellationum ſignificatione accu-
a, & propria, i. e. de definitioni-
s ſuſcitetur, ita ut ad pacem civita-
, vel ad juris diſtributionem opus ſit,
determinetur, pertinebit determi-
tio ad civitatem. nam hujuſmodi de-
itiones ex obſervatione diverſorum
nceptuum, ad quos ſignificandos ap-
llationes illæ diverſis temporibus &
uſis adhibentur, homines ratiocinan-
expiſcantur. Deciſio autem quæ-
ionis, an quis rectè ratiocinatus fuerit,
vitatis eſt. Exempli cauſa: ſi mulier
rtum ediderit formæ inſolitæ; vetet
item lex hominem occidere; naſcitur
uæſtio an partus ſit homo. Quæritur
go, quid ſit homo. Nemo dubitat, quin
dicabit civitas, idque nulla habita
tione definitionis Ariſtotelicæ, quod
Homo ſit Animal rationale. Atque
æc (nimirum *jus*, *politia*, & *ſcien-*
æ naturales) ſubjecta ſunt de quibus

P 2 CHRI-

CHRISTUS præcepta tradere, aut quicquam docere, præter hoc unum, ut in omnibus circa illa controverſiis cives ſinguli civitatis ſuæ legibus & ſententiis obedirent, ad officium ſuum pertinere negat. Hoc tamen meminiſſe oportet, eundem CHRISTUM ut Deum potuiſſe jure non modo docere, ſed etiam imperare quæ voluit.

Pertinet ad officium Chriſti docere moralia, non ut theoremata, ſed ut leges, remittere peccata, & docere omnia quorum non eſt ſcientia propriè dicta.

XIII. Officii Servatoris noſtri ſumma erat, viam docere, & media omnia ad ſalutem & vitam æternam; mediorum autem ad ſalutem unum eſt, *juſtitia & obedientia civilis*, & *obſervatio* omnium legum *naturalium*. Doceri autem poſſunt hæc duobus modis. altero, ut theoremata per rationem naturalem; deducendo jus & leges naturales à principiis contractibuſque humanis; atque doctrina ea ſic tradita, examini poteſtatum civilium ſubjecta eſt. altero, ut leges, per autoritatem divinam, oſtendendo, talem eſſe voluntatem Dei; atque hoc modo docere, ad eum ſolum pertinet, cui voluntas Dei ſupernaturaliter cognita eſt, hoc eſt, ad CHRISTUM. Secundo, ad officium CHRISTI pertinebat condonare pœnitentibus peccata; nam id ad hominum, qui jam peccaverant, ſalutem neceſſarium erat, neque ab alio fieri potuit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

t. Non enim pœnitentiam ſequitur
miſſio peccatorum naturaliter, (ut de-
ta) ſed dependet (ut gratuita) à vo-
ntate Dei ſupernaturaliter revelanda.
ertio, ad Chriſti officium pertinebat,
ocere ea mandata Dei omnia, ſive circa
ltum, ſive circa dogmata fidei, quæ
tione naturali ſciri non poſſunt, ſed re-
elatione tantum; qualia ſunt ipſum eſſe
hriſtum; *Regnum ſuum non eſſe ter-
ſtre, ſed cœleſte; eſſe præmia & pœ-
as poſt hanc vitam; animam eſſe im-
ortalem; Sacramenta tot & talia fore;*
& ſimilia.

XIV. Ex iis, quæ dicta ſunt in arti-
ulis proxime præcedentibus, non eſt
ifficile diſtinguere inter *ſpiritualia* &
emporalia. Cum enim per *ſpiritualia*,
a intelligantur quæ fundamentum ha-
ent in autoritate & officio CHRI-
STI, neque niſi ea CHRISTUS docuiſ-
ſet, ſciri poſſent; ſintque cætera omnia
emporalia; ſequitur, definitionem &
ſententiæ lationem, circa *juſtum* & *in-
juſtum*, cognitionem controverſiarum
omnium circa *media pacis* vel *defenſionis
publicæ*, & examen doctrinarum libro-
rumque in omni *ſcientia rationali*, *Iuris
eſſe temporalis.* Quæ verò à CHRISTI
verbo & autoritate tantum depen-

Diſtinctio temporalium à ſpiritualibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

dentia, *myſteria fidei* ſunt, eorum judicationem *juris* eſſe *ſpiritualis*. Definire autem, quid ſit *ſpirituale*, quid *temporale*, quoniam Servator noſter diſtinctionem illam non tradidit, rationis inquiſitio eſt, pertinetque ad *jus temporale*. Quamquam enim ſanctus Paulus multis in locis diſtinguat inter *ſpiritualia* & *carnalia*, vocetque *ſpiritualia*, ea, quæ ſunt *Spiritus*, nimirum *ſapientiam*, *ſermonem ſcientiæ*, *fidem*, *facultatem ſanandi morbos*, *operationem miraculorum*, *prophetiam*, *diſcretionem ſpirituum*, *ſcientiam linguarum*, *interpretationem ſermonum*, Rom. 8. 5. 1 Cor. 12. 8. 9. omnia per *Spiritum Sanctum* ſupernaturaliter inſpirata, & ea quæ *animalis homo* non poteſt intelligere, ſed ille tantum, qui cognovit ſenſum Chriſti: 2 Cor. 2. 14, 15, 16. bona verò fortunæ *carnalia* vocet, Rom. 15. 27. & eos, qui homines ſunt, *carnales*: 1 Cor. 3. 1, 2, 3. non tamen definivit, neque regulas dedit, quibus ſciamus quid à ratione naturali, quid à ſupernaturali inſpiratione proficiſcatur.

Verbum Dei quotupliciter intelligatur.

XV. Cum igitur conſtet, Servatorem noſtrum judicandi determinandique controverſias omnes circa *temporalia*, ſummam autoritatem commiſiſſe, vel potius non abſtuliſſe Principibus, iiſque

que qui in ſingulis civitatibus ſum-
m obtinent imperium. Videndum
nceps eſt, cui commiſerit ſimilem au-
ritatem circa *ſpiritualia*. Id quia ſciri
n poteſt niſi ex *Verbo Dei*, & *Eccleſiæ*
aditione, inquirendum proximo loco
; quid ſit *Verbum Dei*; quid illud *in-*
rpretari; quid *Eccleſia* ſit, & quid *Ec-*
ſiæ voluntas & mandatum. Ut omit-
mus, quod *Verbum Dei* in Scriptura ſa-
a ponatur aliquando pro *Filio Dei*: ac-
pitur ea vox tripliciter. Primò pro-
riiſſimè pro eo, quod Deus loquutus
t; ſic Verbum Dei eſt quidquid loqu-
us eſt Deus ad *Abrahamum* & *Patriar-*
has, *Moſen*, & *Prophetas*; vel Servator
oſter ad diſcipulos, & alios quoſcun-
que. Secundo, quicquid dictum eſt ab
ominibus juſſu vel impulſu Spiritus
ancti; quo ſenſu agnoſcimus, Scripturas
acras eſſe *Verbum Dei*. Tertio quidem in
novo teſtamento frequentiſſimè *Verbum*
Dei ſignificat doctrinam Euangelicam,
ſive *verbum de Deo*, ſive *verbum de Re-*
gno Dei per CHRISTUM. Ut ubi dicitur
CHRISTUS prædicaſſe *Euangelium Re-*
gni. Matth. 4. v. 23. Ubi Apoſtoli dicun-
tur prædicare *Verbum Dei*. Act. 13. v. 46.
Ubi Verbum Dei appellatur *Verbum*
vitæ. Act. 5. v. 20. *Verbum Euangelii*.

Act.15.verſ.7. *Verbum Fidei*, Rom. 10 verſ.8. *Verbum veritatis*, (addita interpretatione) id eſt, *Euangelium ſalutis*, Epheſ. 1.13. Et ubi appellatur *Verbum Apoſtolorum*. Dicit enim Sanctus Paulus: *Siquis non obedit verbo noſtro*, &c. 2 Theſſ.3.v.14. Quæ loca intelligi aliter non poſſunt quam de *doctrina Euangelica*. Similiter ubi dicitur *Verbum Dei diſſeminari*, *creſcere*, & *multiplicari*, Act.12.v.24. & cap.13.v.49. id de ipſa voce Dei, vel Apoſtolorum concipere difficile eſt; de doctrina facile. Atque in hac tertia acceptione, *Verbum Dei*, eſt omnis quæ hodie è cathedris docetur, & in Theologorum libris continetur *doctrina de fide Chriſtiana*.

Non omnia, quæ habentur in Scriptura ſacra, pertinere ad canonem fidei Chriſtianæ.

XVI. Jam Scriptura ſacra, ut quam agnoſcimus à Deo inſpiratam, tota Verbum Dei eſt in ſecunda acceptione. Et innumera ejuſdem loca in prima. Et cum maxima pars ejus verſetur in *Regni cœleſtis* vel prædictione, vel præfiguratione, ante CHRISTI incarnationem, vel in Euangelizatione & explicatione, poſt etiam in tertia ſignificatione, ubi *Verbum Dei* ſumitur pro *Verbò de Deo*, id eſt, pro *Euangelio*, Scriptura ſacra eſt *Verbum Dei*, ideoque etiam *canon* & *regula* omnis *doctrinæ Euangelicæ*. Quoniam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

iam autem in iiſdem ſcripturis multa
guntur *Politica*, *Hiſtorica*, *Moralia*,
hyſica, & alia, quæ nihil omnino ſpe-
tant ad *Myſteria fidei*, ea loca etſi veram
octrinam contineant, & Canon ſint ta-
um doctrinarum, non tamen Canon eſſe
oſſunt myſteriorum Religionis Chri-
ianæ.

XVII. Et quidem *Verbi Dei*, non *Verbum*
ox, & litera, doctrinæ Chriſtianæ Ca- *legitimi*
on eſt, ſed ſententia vera & genuina; *interpre-*
on enim regitur animus per Scriptu- *tis Scri-*
as niſi intellectas. Scripturis igitur, ut *ptura-*
iant Canon, interprete opus eſt. Se- *rum eſſe*
uitur autem hinc duorum alterum, aut *Verbum*
erbum interpretis eſſe Verbum Dei, aut *Dei.*
anonem doctrinæ Chriſtianæ non eſſe
Verbum Dei. Horum poſterius falſum
ſſe neceſſe eſt. Doctrinæ enim, quæ
ulla ratione humana, ſed per revela-
ionem divinam tantum ſciri poteſt, re-
gula eſſe non poteſt niſi divina. Quem
nim fatemur ſcire non poſſe, an doctri-
na aliqua vera ſit necne, ejus ſententiam
in eadem doctrina pro regula habere im-
poſſibile eſt. Prius igitur verum eſt: *ver-
bum interpretis* Scripturarum, eſſe *Ver-
bum Dei*.

XVIII. Interpres autem is, cujus *Auto-*
ſententiæ tantum honoris defertur, ut *ritas*

Inter-pretandi Scriptu-ras eadem eſt, quæ de-termi-nandi fi-dei con-troverſis.

habeatur pro *Verbo Dei*, non eſt quilibet qui ex lingua Hebræa & Græca vertit ſcripturam auditoribus ſuis Latinis, Latinè; Gallis, Gallicè; & cæteris ſingulis vernaculè; non enim eſt hoc interpretari. Eſt enim ea univerſim ſermonis natura, ut quamquam inter ſigna quibus conceptus noſtros aliis patefacimus, principem locum mereatur, non tamen id munus explere ſolus ſine ope multarum circumſtantiarum poſſit. Habet enim viva vox præſentes interpretes, nimirum tempus, locum, vultum, geſtum, conſilium loquentis, atque etiam ipſum, qui loquitur, animum ſuum aliis verbis, quoties opus eſt, explicantem. Hæc interpretationis adjumenta in ſcriptis veteris ævi deſiderata revocare, neque ingenii quotidiani, neque ſine eruditione & rerum antiquarum ſumma peritia omnino ingenii eſt. Non ſufficit igitur ad interpretationem ſcripturarum, ut quis linguam calleat, qua loquuntur. Neque interpres Scripturæ canonicus unusquiſque eſt, qui commentarios in eas ſcribit. Poſſunt enim homines errare, poſſunt etiam eam vel ad ambitionem ſuam inflectere, vel in ſervitutem præjudiciis ſuis trahere etiam repugnantem: unde ſequetur, habendam eſſe ſen-

ntiam erroneam pro *Verbo Dei.* Etiam-
autem accidere hoc non poſſet, tamen
atim ut commentatores hi diſceſſerint,
ommentarii eorum explicationibus, &
ocedente tempore, explicationes ex-
oſitionibus, expoſitiones novis com-
ıentariis indigebunt ſine fine, ut nullo
ıodo doctrinæ Chriſtianæ canon ſive
egula qua controverſiæ Religionis de-
rminandæ ſint, conſiſtere poſſit in
uacunque interpretatione ſcriptâ. Re-
at, ut interpres canonicus debeat eſſe
liquis, cujus munus legitimum ſit, or-
ıs controverſias, *Verbum Dei* in ipſis
ıdiciis explicando; terminare; & cu-
ıs propterea autoritati ſtandum non
ıinus ſit, quam eorum, qui Scripturam
pſam pro Canone fidei primi nobis
ommendaverunt, idemque ſit *interpres*
ſcripturæ, & *doctrinarum* omnium *judex*
ſupremus.

XIX. Quod ad nomen attinet *Ec-* *Eccleſiæ plures ſignifi-cationes.*
leſiæ, ab origine idem ſonat quod Lati-
nè *Concio*, ſive conventus civium, ſi-
cut & *Eccleſiaſtes* idem quod *conciona-*
tor, id eſt, is qui ad conventum loquitur.
Quo ſenſu legimus in Actis Apoſtolo-
rum *Eccleſiam legitimam*, & *Eccleſiam*
confuſam: Act.19.v.32.40. illam pro cœ-
tu convocato, hanc pro concurſu populi

P 6 per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

per tumultum. Cæterum per *Eccleſiam Chriſtianorum* in Scriptura Sacra intelligitur interdum quidem conventus, interdum vero ipſi Chriſtiani, etſi non actu congregati, ſiquidem in cœtum introire, & communicare cum congregatis conceſſum ſit. Exempli cauſa: *Dic Eccleſiæ*, Matth. 18. v. 17. de congregata intelligitur; aliter enim *dicere* aliquid *Eccleſiæ* impoſſibile eſt. Sed, *devaſtavit Eccleſiam*, Act. 8. v. 3. de non congregata. Sumitur autem *Eccleſia* aliquando pro baptizatis, ſive fidei Chriſtianæ profeſſoribus, ſive illi ſint interne Chriſtiani, ſive ſimulate; ut, ubi legimus aliquid dictum, vel ſcriptum, ad *Eccleſiam*, vel dictum, decretum, factum ab *Eccleſia*; aliquando autem pro *electis* tantum, ut ubi dicitur *ſancta & immaculata Eccleſia*. Epheſ. 5. v. 27. Non autem ſunt electi, quatenus militant, proprie dicta *Eccleſia*; nam convenire neſciunt, ſed ſunt *Eccleſia futura*, nimirum in die illa in qua à reprobis ſegregati triumphaturi ſunt. Rurſus *Eccleſia* ſumi aliquando poteſt pro omnibus ſimul Chriſtianis collective. ut ubi CHRISTUS vocatur *caput Eccleſiæ*; & *caput corporis Eccleſiæ*. Eph. 5. v. 23. Col. 1. v. 18. aliquando pro partibus ejus, ut *Eccleſia Epheſi*,

Eccle-

*Eccleſia qua eſt in domo ejus, ſeptem Ec-
eſia*, &c. Poſtremò, *Eccleſia* prout pro
œtu actu congregato ſumitur, pro
iverſo fine congregandi, ſignificat ali-
uando eos, qui congregantur ad deli-
erationes & judicia, quo ſenſu voca-
ur etiam concilium, & ſynodus; ali-
uando eos, qui conveniunt in domum
rationis ad colendum Deum, qua ſi-
gnificatione ponitur 1 Cor. 14. v. 4, 5.
23, 28. &c.

XX. *Eccleſia* autem, cui attribuun-tur *perſonalia*, & propria *jura actiones-que*, & de qua neceſſe eſt intelligi illa; *dic Eccleſia; qui non obedierit Eccleſia*; & ejuſmodi omnes loquendi formulas; definienda ita eſt, ut intelligatur ea voce *multitudo hominum qui Pactum novum cum Deo per Chriſtum inierunt*, (hoc eſt, multitudo eorum, qui ſuſceperunt Sacramentum Baptiſmi) *qua multitudo, & jure in unum locum convocari poſſit ab aliquo, & eo convocante, adeſſe omnes vel per ſe, vel per alios obligantur.* Nam multitudo hominum, ſi coire in unum cœtum, ubi opus eſt, non poteſt, una *perſona* dicenda non eſt. *Eccleſia* enim neque loqui, neque decernere, neque audire poteſt, niſi ut cœtus. Quæ à ſingulis dicta ſunt, nempe tot ſententiæ ferè,

Quid ſit Eccleſia, cui attribuuntur jura, actiones, & ſimilia perſonalia.

quot capita, unumquodque eorum hominis unius, non *Eccleſiæ* dictum eſt. Porrò ſi cœtus fiat, ſed illicitus, conſiderabitur ut nullus. Nemo igitur eorum qui adſunt in tumultu, decreto cæterorum tenebitur, præſertim verò ſi diſſenſerit. neque itaque *Eccleſia* talis decernere aliquid poteſt; tum enim decernere aliquid multitudo dicitur, cum unusquiſque decreto majoris partis obligatur. Oportet igitur ad *Eccleſiæ* (cui quidem *perſonalia* tribuimus) definitionem accedere, ut poſſit non modo congregari; ſed & jure. Præterea, etſi ſit, qui jure cæteros convocet, poſſint tamen, qui vocantur, jure non venire, (id quod accidere poteſt inter homines, quorum alius alii non ſubjicitur) non eſt illa *Eccleſia perſona* una. Nam quo jure ii, qui ad tempus & locum, quo vocantur, conveniunt, *una Eccleſia*, eodem etiam ii, qui ad alium locum à ſe conſtitutum confluunt, *alia Eccleſia* eſt. Et quilibet *homodoxorum* numerus *Eccleſia* eſt; & per conſequens tot *Eccleſiæ* erunt, quot ſunt opiniones diverſæ; hoc eſt, eadem multitudo hominum erit ſimul & *una* & *plures Eccleſiæ*. Itaque *Eccleſia* niſi ubi certa & cognita, hoc eſt, legitima poteſtas ſit, per quam ſinguli per ſe, vel per

alios

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

os in cœtu adeſſe obligentur, una non
. Atque unitate legitimæ poteſtatis
nvocandi Synodos & conventus Chri-
anorum, non uniformitate doctrinæ,
una & capax functionum *perſonalium*;
iæ alioquin eſt multitudo, & *perſonæ*
plurali, utcunque opinionibus con-
ntientes.

XXI. Iis, quæ dicta jam ſunt, neceſ-
riâ connexione adhæret, *civitatem*
hriſtianorum hominum, & *Eccleſiam*
orundem, prorſus eandem rem eſſe,
uobus nominibus propter duas cauſas
ppellatam. Nam *materia civitatis* & *Ec-*
leſiæ eadem eſt, nimirum iidem homines
Chriſtiani. *Forma* autem quæ conſiſtit
n legitima poteſtate eos convocandi, ea-
lem quoque eſt; conſtat enim, ſingulos
cives obligari eo venire, quo à civitate
convocantur. Quæ vero *civitas* vocatur,
quatenus conflatur ex *hominibus*, eadem
quatenus conſtat ex *Chriſtianis*, *Eccleſia*
nominatur.

Civitas Chriſtiana, idem quod Eccleſia Chriſtiana.

XXII. Cum iiſdem cohæret & hoc, *ſi plures ſint civitates Chriſtianæ, eas ſi-*
mul omnes Eccleſiam perſonaliter unam
non eſſe. Poſſunt quidem conſenſu mutuo
una fieri, ſed non aliter, quam, ut fiant et-
iam una civitas. Convenire enim niſi ad
certum tempus & locum conſtitutum,

Plures civitates non conſtituunt unam Eccleſiam.

non

non poſſunt. Sunt autem perſonæ, loc.
& tempora conventuum juris civilis; ne
que quiſquam civis, vel externus, pedem
in ullum locum inferre jure poteſt, ni
permittente civitate, quæ loci domin
eſt. Quæ vero niſi permittente civitat
fieri jure non poſſunt, ea ſi jure fiant
fiunt per autoritatem civitatis. Eſt cert
Eccleſia univerſa unum *Corpus myſti-
cum*, cujus caput eſt CHRISTUS, ſed
eadem ratione, qua omnes ſimul homi-
nes Deum rectorem mundi agnoſcen-
tes, unum regnum, & *una civitas* ſunt,
quæ tamen neque *una perſona* eſt, neque
unam actionem aut ſententiam com-
munem habet. Præterea ubi dicitur
CHRISTUS eſſe *caput corporis Eccle-
ſiæ*, manifeſtè apparet, dictum id eſſe ab
Apoſtolo de electis, qui quamdiu in hoc
mundo ſunt, potentiâ tantum *Eccleſia*
ſunt, quæ actu antè non erit, quam à re-
probis quidem ſegregentur, inter ſe ve-
rò congregentur in die judicii. *Eccleſia
Romana* permagna olim fuit, ſed fines
imperii egreſſa non eſt; neque ergo *uni-
verſa*, niſi eo ſenſu, quo dictum etiam
eſt de *Romana civitate*, *Orbem jam to-
tum victor Romanus habebat*, cum non
haberet partem ejus viceſimam. Poſt-
quam autem imperium civile in par-
tes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

diſcerptum fuit, ſingulæ civitates in-
exortæ, totidem erant *Eccleſiæ*, &
iam habuit in eas *Eccleſia Romana* po-
ſtatem, ea tota pendere potuit ex ipſa-
m autoritate, quæ excuſſis Imperato-
bus, Doctores tamen Romanos habere
ntentæ ſunt.

XXIII. *Eccleſiaſtici* appellari poſ- *Eccleſiaſtici qui.*
nt, qui munus in *Eccleſiæ* exercent pu-
icum. Munerum autem erat aliud *Mi-
ſterium, aliud Magiſterium. Miniſtro-
m* munus erat inſervire menſis, procu-
re bona *Eccleſiæ* temporalia, portiones-
ue (quo tempore divitiarum omni abo-
â proprietate de communi alebantur)
ſingulos diſtribuere. *Magiſtri* autem
o ordine, alii *Apoſtoli*, alii *Epiſcopi*,
ii *Presbyteri*, hoc eſt, majores natu
ve ſeniores, appellabantur; non tamen
Presbyteri nomine *ætas*, ſed *officium*
ſtingueretur. Fuit enim *Timotheus*
resbyter, quamquam juvenis; ſed quia
lerumque *Seniores* ad *magiſteria* adhi-
ebantur, nomen ætatis ad ſignifican-
um munus uſurpatum eſt. Iidem
Magiſtri pro diverſitate munerum vo-
abantur alii *Apoſtoli*, alii *Prophetæ*, alii
Euangeliſtæ, alii *Paſtores* ſeu *doctores*. Et
pus quidem *Apoſtolicum* univerſum
rat; *Propheticum* autem, revelatio-
nes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

nes proprias in *Eccleſia* proponere; *Euangeliſticum*, prædicare, ſive præcones eſſe Euangelii apud infideles; *Paſtoritium*, docere, confirmare & regere animos eorum, qui jam crediderant.

Electionem Eccleſiaſticorum ſpectare ad Eccleſiam; conſecrationem ad Paſtores.

XXIV. In *Electione Eccleſiaſticorum* duo conſideranda ſunt, *electio* perſonarum, & conſecratio ſive inſtitutio, quæ & ordinatio appellatur. Primos *Apoſtolos* duodecim ipſe CHRISTUS & *elegit* & *ordinavit*. Poſt aſcenſionem CHRISTI, *Matthias* in locum *Iudæ* proditoris ſuffectus eſt, *Eccleſiâ* (quæ ex hominibus circiter centum & viginti tunc temporis congregata eſt) duos eligente: *ſtatuerunt enim duos: Ioſeph & Matthiam*; ſed Deo ipſo ſorte unum *Matthiam* approbante. Atque duodecim hos appellat ſanctus Paulus *magnos & primos Apoſtolos*; item *Apoſtolos circumciſionis*. Poſtea additi duo alii *Apoſtoli*, *Paulus* & *Barnabas*; ordinati quidem à Doctoribus & Prophetis *Eccleſiæ Antiochenæ* (quæ erat *Eccleſia particularis*) per impoſitionem manuum, electi verò juſſu Spiritus ſancti. Quod fuerint ambo *Apoſtoli*, conſtat ex decimo quarto Actorum, verſu 13. Quod *Apoſtolatum* ex eo receperunt, quod juſſu Spiritus ſancti à Prophetis Doctoribuſque

lesiæ Antiochenæ ſegregati fuerint
opus Dei, oſtendit ipſe ſanctus Pau-
, qui diſtinctionis cauſa vocat ſe *Apo-
ſum ſegregatum in Euangelium Dei*.
m. 1. v. 1. Sed ſi quæratur ulterius;
a autoritate factum ſit, ut pro juſſu
ritus Sancti receptum ſit, quod Pro-
etæ & Doctores illi profectum à Spi-
u Sancto eſſe dixerint, reſpondendum
ceſſariò eſt, *Autoritate Eccleſiæ An-
chenæ*. Prophetæ enim & Doctores
equam admittantur, examinandi ſunt
Eccleſia; dicit enim ſanctus Johan-
s, *Nolite omni ſpiritui credere, ſed pro-
te ſpiritus, ſi ex Deo ſunt, quoniam
ulti Pſeudo-Prophetæ exierunt in mun-
m*. A qua autem *Eccleſia*, niſi ad quam
ipta eſt ea Epiſtola? Similiter repre-
ndit ſanctus Paulus *Eccleſias Galatiæ*
od Judaizarent; Gal. 2. v. 14. etiamſi
lerentur ipſi id facere Auctore *Petro*.
m cum dixiſſet, ſe *Petrum* ipſum re-
ehendiſſe his verbis: *Si tu, cum Iudæus
, gentiliter vivis & non Iudaicè, quo-
odo Gentes cogis Iudaizare?* non multo
ſt interrogat ipſos dicens: *Hoc ſo-
m à vobis volo diſcere: ex operibus legis
iritum accepiſtis, an ex auditu fidei?*
al. 3. verſ. 2. Ex quo patet id quod re-
ehendit in *Galatis*, fuiſſe *Iudaiſmum*,
quam-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

quamquam *Petrus Apoſtolus* judaiza
cogeret. Cum igitur, quos doctores ſ
quereretur *Eccleſia*, non *Petri*, neque erg
hominis erat determinare, etiam *Eccleſi*
Antiochena autoritati innitebatur Do
ctorum & Prophetarum ſuorum electi
Quoniam autem per doctorum, ſic ele
ctorum, impoſitionem manuum, Spir
tus Sanctus ſegregavit ſibi *Apoſtolos, Pau*
lum & Barnabam; manifeſtum eſt, ſum
morum in *Eccleſia* qualibet Doctorum
conſecrationem & impoſitionem manuum
ad ejuſdem *Eccleſiæ* Doctores pertinere
Epiſcopos autem, qui & *Presbyteri* vocat
erant, etſi non omnes Presbyteri Epiſco
pi, ordinaverunt tum *Apoſtoli*, (nam *Pau*
lus & Barnabas cum docuiſſent in *Der*
be, *Lyſtra*, & *Iconio*, *Presbyteros* conſti
tuerunt per ſingulas Eccleſias, Act. 14
v.22.) tum etiam *Epiſcopi* alii: *Titus* enim
in *Creta* relictus eſt à *Paulo*, ut conſti-
tueret per civitates *Presbyteros*: Tit. 1
v.5. Et *Timotheo* dictum eſt: *Noli ne-*
gligere gratiam Dei quæ in te eſt, quæ da-
ta eſt tibi per Prophetiam, cum impoſition
manuum presbyterii: 1 Tim. 4. v.14. Ei-
demque datæ regulæ ſunt circa *Presbyte-*
rorum electionem. Non autem intelligi
id poteſt, niſi de ordinatione eorum, qui
ab Eccleſia eligerentur. Conſtituere

enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

m doctorem in Eccleſia, niſi Eccleſiâ
mittente, nemo potuit. Nam ipſorum
oſtolorum munus erat, non imperare,
docere. & quamquam qui commen-
di ab *Apoſtolis* vel *presbyteris* fuerant,
opter exiſtimationem commendan-
m non rejicerentur, cum tamen ſine
luntate *Eccleſiæ* eligi non poſſent,
am per *autoritatem Eccleſiæ* electi cen-
bantur. Similiter miniſtri qui *Diaconi*
cantur, ab *Apoſtolis ordinati*, ab *Ec-*
ſia tamen *electi* erant. Nam cum ſep-
m *Diaconi* eligendi ordinandique
ant, non eos eligebant *Apoſtoli*, ſed *con-*
derate, inquiunt, *fratres*, *viros ex vobis*
ni teſtimonii ſeptem, &c. atque illi *ele-*
runt Stephanum, &c. *& ſtatuerunt eos*
nte conſpectum Apoſtolorum. Act.6.v.3.
. Conſtat itaque ex conſuetudine *Eccle-*
æ ſub *Apoſtolis*, Eccleſiaſticorum om-
ium *ordinationem* quidem, ſive *conſe-*
rationem, quæ fit per *orationem* & *ma-*
uum impoſitionem, ad *Apoſtolos* & *Do-*
tores ſpectaſſe, *electionem* verò ordinan-
lorum ad *Eccleſiam*.

XXV. De poteſtate *ſolvendi & li-* *Poteſta-*
andi, id eſt, *peccata remittendi* & *reti-* *tem pec-*
endi, dubium eſſe non poteſt, quin ea da- *cata pœ-*
a ſit à *Chriſto* futuris tunc *Paſtoribus*, *nitenti-*
eodem modo quo præſentibus *Apoſto-* *bus re-*
lis. *mittendi.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

di, non pœnitentium retinendi, ſpectare ad Paſtores: ſed de pœnitentia judicandi, ad Eccleſiam.

lis. Data autem eſt *Apoſtolis* omnis poteſtas *remittendi peccata*, quam ipſe habuit *Chriſtus: Sicut miſit me pater*, inqui *Chriſtus*, *& ego mitto vos:* Joh. 20. v 21. ſubjungitque, *quorum remiſeriti peccata, remittuntur, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* v. 23. Sed quid ſit *ſolvere* & *ligare*, ſive *peccata remittere* & *retinere*, dubitationem habet. Primun enim *peccata* ejus *retinere*, qui baptizatus in remiſſionem peccatorum ver pœnitens eſt, videtur contra ipſum pactum novi Teſtamenti, neque ergo a *Chriſto* fieri, nedum à paſtoribus poſſe *Remittere* autem non pœnitenti, videtu eſſe contra voluntatem Dei Patris, à quo *Chriſtus* ad convertendum mundum, hómineſque ad obedientiam reducendum miſſus eſt. Deinde ſi Paſtoribus ſingulis eo modo *remittere* & *retinere peccata* conceſſum eſſet, omnis metus Principum, & Magiſtratuum civilium, unaque omne regimen civile deſtrueretur. Dictum enim eſt à Chriſto, immo etiam natura ipſa dictat: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere; ſed potius timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in Gehennam.* Matth. 10. verſ. 28. Neque eſt quiſquam ita mente captus, ut non

po-

tius mallet iis, qui *peccata remittere* *retinere* poſſunt, quam regibus poten- ſimis obtemperare. Neque tamen ex era parte exiſtimandum eſt; *remiſſio- m peccatorum* nihil aliud eſſe præter emtionem à pœnis eccleſiaſticis. quid im mali habet excommunicatio præ- r conſequentem ex ea pœnam æter- m; vel boni, in Eccleſiam recipi, ſi tra eam eſſet ſalus? Tenendum igi- r eſt, *Paſtores habere poteſtatem pecca- verè & abſolutè remittendi*, ſed *pœni- ntibus*; & *retinendi*, ſed *impœnitentium.* um autem putant homines, pœnitere ihil aliud eſſe, quam ut facta ſua quiſ- ue condemnet, mutetque conſilia, uæ ſibimet ipſis peccata eſſe & cul- am habere videantur; orta eſt opinio, oſſe eſſe pœnitentiam ante confeſſio- em peccatorum coram hominibus; & ſſe pœnitentiam non effectum, ſed cau- am confeſſionis. atque inde difficultas icentium, peccata eorum, quos pœni- et, jam remiſſa eſſe in Baptiſmo; non pœnitentium omnino remitti non poſ- e; contra Scripturam eſt, & contra verba *Chriſti* dicentis, *quorum remiſeritis*, &c. Sciendum igitur primo loco ad difficul- tatis hujus ſolutionem, peccati veram agnitionem eſſe ipſam pœnitentiam.

nam

nam qui ſcit ſe peccaſſe, ſcit ſe erraſſe, errare autem velle impoſſibile eſt; itaque qui ſcit ſe peccaſſe, nollet factum; id quod eſt pœnitere. Deinde ubi dubium eſſe poteſt, an quod factum eſt, peccatum ſit, necne; conſiderandum eſt, pœnitentiam non antecedere confeſſionem peccatorum, ſed ſubſequi. Pœnitentia enim non eſt, niſi de peccato agnito. Oportet igitur pœnitentem, & factum agnoſcere, & cognoſcere quod ſit peccatum, hoc eſt, quod ſit contra legem. Si quis igitur, quod à ſe factum eſt, putet non eſſe contra legem, impoſſibile eſt, ut ejus pœniteat. Ergo ante pœnitentiam neceſſaria eſt factorum ad legem applicatio. Ad legem autem ſine interprete facta applicare, fruſtra eſt; non enim verba legis, ſed ſententia legislatoris, actionum regula eſt. Eſt autem legis interpres certè homo vel homines; non enim judex eſt unuſquiſque facti ſui, an ſit peccatum necne. Itaque explicandum factum eſt, de quo dubitatur, an ſit peccatum, ante hominem vel homines. Atqui hoc facere, confeſſio eſt. Jam, quando legis interpres judicaverit, factum ejus eſſe peccatum; ſi acquieſcat peccator judicio, ſtatuatque apud ſe, non facere amplius, pœ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

tentia eſt. Atque hoc modo vera pœ-
tentia aut non eſt, aut confeſſionem
n antecedit ſed ſequitur. His ita ex-
catis non eſt intellectu difficile, qua-
l illa ſit poteſtas *ſolvendi & ligandi.*
um enim in remiſſione duo ſint: Al-
um, *judicium* ſive *condemnatio*, qua fa-
um judicatur eſſe peccatum; alterum,
bi condemnatus judicio acquieſcens
ediverit, id eſt, pœnituerit) *peccati re-*
iſſio, vel (ſi non pœnituerit) *retentio:*
imum eorum, id eſt, judicare an ſit
ccatum, ad *interpretem legis*, id eſt, *ju-*
cem ſummum; ſecundum, remiſſio vel
tentio peccati pertinet ad *Paſtorem*; &
t illa ipſa, de qua agitur *poteſtas ligandi*
ſolvendi. Atque hanc veram fuiſſe ſen-
ntiam noſtri Servatoris in ejuſmodi
teſtatis inſtitutione, ex 18 capite ſan-
i Matthæi, v. 15, 16, 17, 18. ſic ap-
ret: Diſcipulos alloquens: *Si peccave-*
t, inquit, *in te frater tuus, vade & cor-*
e eum inter te & ipſum ſolum. (Notan-
um obiter eſt, ſi peccaverit in te, idem
ſe quod ſi injuriam tibi fecerit, ideoque
qui *Chriſtum* de iis, quæ pertinent ad
ibunal civile) addit, *ſi te non audierit*
hoc eſt, ſi neget feciſſe, vel ſi factum
nfeſſus, feciſſe injuſtè neget) *adhibe*
cum adhuc unum aut duos. Quodſi hos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

non audierit, *dic Eccleſiæ*. Quare autem *Eccleſiæ*, niſi ut ipſa judicet an peccatum ſit necne? *Quodſi Eccleſiam non audierit*, hoc eſt, ſi ſententiæ *Eccleſiæ* non acquieverit, ſed ſuſtinuerit, non eſſe peccatum, quod ea peccatum eſſe judicaverit, hoc eſt, ſi non pœnituerit, (nam certum eſt, pœnitere facti neminem, quod non exiſtimat eſſe peccatum) non dicit, *dic Apoſtolis*, ut ſciamus, ſententiam definitivam in quæſtione an ſit peccatum necne, relinqui non illis, ſed *Eccleſiæ*, ſed *ſit tibi*, inquit, *ſicut Ethnicus & Publicanus*, hoc eſt, tanquam extra *Eccleſiam*, tanquam non baptizatus, id eſt, tanquam is cujus *peccata retinentur*. Baptizabantur enim omnes Chriſtiani in remiſſionem peccatorum. Quoniam autem quæri poterat, quis haberet tantam poteſtatem, quanta eſt Baptiſmi beneficium impœnitentibus auferendi, oſtendit *Chriſtus*, eos ipſos, quibus autoritatem dederat pœnitentes baptizandi in remiſſionem peccatorum, & faciendi ex Ethnicis Chriſtianos, autoritatem quoque habere peccata eorum, qui ab *Eccleſia* judicarentur impœnitentes, retinendi, eoſque ex Chriſtianis reddendi Ethnicos. ideoque ſtatim ſubjungit: *Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis ſuper terram,*

erunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

unt ligata & in cœlo, & quæcunque ſol-
ritis ſuper terram, erunt ſoluta & in
lo. Ex quo intelligi poteſt, *poteſtatem*
vendi & ligandi, ſive *remittendi & reti-*
ndi peccata, quæ & *poteſtas clavium*
citur, aliam non eſſe à poteſtate data
o loco his verbis: *Euntes docete omnes*
ntes, baptizantes eos in nomine Patris,
Filii, & Spiritus Sancti: Matth. 28.
19. Et quemadmodum Paſtores Bap-
imum negare non poſſunt ei, quem *Ec-*
ſia dignum cenſet, ita neque retinere
ccata ejus, quem *Eccleſia* abſolvendum
dicat; neque etiam remittere peccata
us, quem *Eccleſia* pronunciat eſſe con-
macem. Et de peccato quidem judica-
, *Eccleſiæ eſt*: *Paſtorum* verò, *judicatos*
Eccleſia *ejicere*; vel intra eam recipere.
a Sanctus *Paulus* ad *Eccleſiam Corin-*
iacam: *Nonne de iis*, inquit, *qui intus*
nt, vos judicatis? ipſe tamen fornica-
um ab *Eccleſia* ſeparandum pronuncia-
t: *Ego quidem*, inquit, *abſens corpore,*
æſens autem ſpiritu, &c.

XXVI. Actus retentionis peccato-
um is eſt, qui vocatur ab Eccleſia *Ex-*
ommunicatio, & à Sancto *Paulo*, *trade-*
e Satanæ. Nomen *Excommunicationis*,
lem ſonans quod ἀποσυνάγωγον ποιεῖν,
Synagoga ejicere, tractum videtur à le-

Excommunicatio quid, & in quos cadere non poteſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ge Moſaica, qua eos, qui à Sacerdote leproſi judicati ſunt, extra caſtra ſeorſim habere imperatum eſt, donec rurſus Sacerdotis judicio mundi, & certis ritibus (inter quos erat corporis lavatio) purificati eſſent. Levit. 13. verſ. 46. Progrediente inde tempore Judæis mos erat, eos etiam qui tranſibant à *Gentiliſſimo* ad *Iudaiſmum*, tanquam immundos, non recipere, niſi prius *lavatos*; & diſſentientes à doctrina *Synagogæ*, *Synagogâ ejicere*. Ad ſimilitudinem hujus ritus transeuntes ad Chriſtianiſmum (ſive Judæi eſſent, ſive Gentes) non niſi per *Baptiſmum* in *Eccleſiam* recipiebantur; & diſſentientes ab *Eccleſia*, *communione Eccleſiæ* privabantur. *Tradi* autem *Satanæ* ideo dicebantur, quia quod extra *Eccleſiam* erat, id omne regno *Satanæ* comprehendebatur. Finis hujuſmodi diſciplinæ erat, ut deſtituti ad tempus gratiâ & privilegiis *Eccleſiæ* ſpiritualibus, humiliarentur ad ſalutem. Effectus autem quoad ſecularia is erat, ut *excommunicatus* non modo cœtibus ſive Eccleſiis, & participatione Myſteriorum prohiberetur, ſed tanquam noxius contagione, etiam pejor Ethnico, à cæteris Chriſtianis ſingulis fugeretur. Nam *cum Ethnicis commiſceri* permiſit Apoſtolus;

s; cum his *ne cibum* quidem *una ſu-ere.* 1 Cor.5.v.10,11. Quum ergo ta- ſit *excommunicationis* effectus, mani-ſtum eſt primo loco, *civitatem Chri-ianam non poſſe excommunicari*. Eſt nim civitas Chriſtiana, Eccleſia Chri-iana; ut oſtenſum eſt ſupra articulo 21, ejuſdem extenſionis, *Eccleſia* autem *xcommunicari* non poteſt; vel enim ex-ommunicabit ſe ipſam, quod eſt impoſ-bile, vel *excommunicabitur* ab *alia Ec-leſia*, eaque vel *univerſali*, vel *particu-ari. Univerſalis* autem *Eccleſia* cum *per-ona* non ſit, (ut oſtenſum eſt articulo 22) neque ergo agat aut faciat quicquam, *xcommunicare* neminem poteſt. *Parti-cularis* autem *Eccleſia*, *excommunicando aliam Eccleſiam* nihil agit, nihil mutat: quorum enim *communis* non eſt cœtus, eorum *excommunicatio* eſſe non poteſt; neque ſi *Eccleſia* aliqua, puta *Ieroſolymi-tana* aliam, puta *Romanam excommuni-caſſet*, non illam magis *excommunicaſſet* quam ſe ipſam. Nam qui aliam ſua com-munione privat, ſe quoque privat com-munione illius. Secundo, *neminem poſſe civitatis alicujus abſolutæ, cives ſimul omnes excommunicare, vel templorum u-ſum vel cultum Dei publicum eis interdi-cere.* Non enim *excommunicari* poſſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ab *Eccleſia*, quam ipſi conſtituunt; ſiquidem enim id facerent, non modò non *Eccleſia*, ſed ne *civitas* quidem eſſent, diſſolverenturque ſua ſponte: id verò non eſt *excommunicari*, neque *interdici*. Quodſi ab alia *Eccleſia excommunicentur*, habendi ſunt, illi *Eccleſiæ*, tanquam ethnici. Sed *Ethnicos*, per doctrinam *Chriſti*, nulla *Eccleſia Chriſtiana* prohibere poteſt, quin congregent ſe, & inter ſe *communicent*, prout eorum civitatibus viſum fuerit, præſertim ſi coëant ad colendum *Chriſtum*, quamquam id fiat ritu & modo ſingulari. Ergo neque *excommunicatos*; qui ut ethnici tractandi ſunt. Tertio, *excommunicari non poſſe Principem, qui habet ſummum civitatis imperium*. Neque enim per doctrinam *Chriſti* ſubditus unus, vel plures ſimul, Principi ſuo quamquam Ethnico loca publica, aut privata interdicere, aut introitum in quemcumque cœtum negare poteſt, aut prohibere, ne faciat, quicquid in ſua ditione voluerit. Eſt enim crimen læſæ majeſtatis in omni civitate, civi cuicunque, vel quotcunque civibus ſimul, autoritatem ſibi quamcumque in totam civitatem arrogare. Qui vero autoritatem arrogant ſibi in eum qui habet civitatis ſummum imperium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

:rium, eandem arrogant in ipſam civi-
tem. Præterea, Princeps ſummus, ſi
hriſtianus ſit, hoc amplius habet ut
vitas, cujus voluntas continetur in
ſius voluntate, id ipſum ſit, quod vo-
amus *Eccleſiam*. Neminem igitur ex-
ommunicat *Eccleſia*, niſi quem excom-
unicat autoritate Principis. Sed Prin-
eps non *excommunicat* ſe ipſum, non
gitur *excommunicari* poteſt à ſubditis
uis. Poteſt quidem eſſe, ut cœtus ci-
ium rebellium, vel proditorum, pro-
unciet Principem ſummum eſſe *excom-
municatum*, ſed non *jure*. Multo mi-
nus Princeps à Principe *excommunicari*
poteſt. eſſet enim hoc, non *excommuni-
catio*, ſed potius indictio belli per con-
vicium. Nam cum una non ſit *Eccleſia*
quæ conflatur ex civibus duarum ci-
vitatum abſolutarum, propter defe-
ctum (ut dictum ſupra eſt articulo 22.)
poteſtatis ritè conveniendi in unum cœ-
tum, illi qui unius Eccleſiæ ſunt, non
tenentur obedire alteri, neque ergo pro-
pter inobedientiam poſſunt *excommuni-
cari*. Quod autem dicat aliquis, Princi-
pes, cum *Eccleſiæ univerſalis* membra
ſint, poſſe etiam *univerſalis Eccleſiæ* au-
toritate *excommunicari*, locum non ha-
bet, propterea quod *Eccleſia univerſalis*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

(ut dictum eſt articulo 22.) non eſt *una perſona*, de qua poſſit dici, quod *fecerit*, *decreverit*, *ſtatuerit*, *excommunicaverit*, *abſolverit*, & ſimilia perſonalia; neque habet rectorem ullum in terris, cujus juſſu convenire & deliberare poſſit. Nam rectorem eſſe *Eccleſiæ univerſalis*, & poſſe eam convocare, idem eſt, ac rectorem eſſe & dominum omnium per univerſum orbem Chriſtianorum, id quod nemini conceditur, præterquam ſoli Deo.

Interpretationem Scripturæ dependere ab autoritate civitatis.

XXVII. Oſtenſum eſt ſupra articulo 18, autoritatem *interpretandi Scripturas* ſacras non conſiſtere in eo, quod interpres poſſit impunè ſententiam, quam inde elicit, aliis vel ſcripto vel viva voce exponere & explicare, ſed in eo, quod non ſit aliis contra ſententiam ejus faciendi aut docendi jus; ita ut *interpretatio* de qua agimus, idem ſit quod *Poteſtas* (in omnibus controverſiis per ſcripturam ſacram determinandis) definiendi. Nunc oſtendendum eſt, autoritatem illam pertinere ad ſingulas *Eccleſias*, & dependere ab autoritate ejus, vel eorum qui habent ſummum imperium, modo ſint Chriſtiani. Si enim ab autoritate civili non dependeat, dependere eam oportet vel ab arbitrio ſingulorum civium, vel ab autoritate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

itate externa. Ne verò ab arbitrio de-
pendeat ſingulorum, prohibent inter
alia, conſequutura inde incommoda &
abſurda. Quorum præcipuum eſt hoc,
quod non modò omnis tolleretur (con-
tra præceptum *Chriſti*) obedientia civi-
lis, ſed etiam omnis ſocietas & pax huma-
na (contra leges naturales) diſſolveretur.
Cum enim Scripturam Sacram ſinguli
interpretentur ſibi, id eſt, unuſquiſque
judicem ſe faciat, quid Deo placeat, quid
diſpliceat, non ante Principibus obedire
poſſunt, quàm ipſi de mandatis eorum,
utrum conformia ſint ſcripturæ necne,
judicaverint. Atque ſic vel non obe-
diunt, vel obediunt propter judicium
proprium, hoc eſt, ſibi obediunt, non
civitati. Tollitur ergo obedientia civilis.
Rurſus cum unuſquiſque propriam ſe-
quatur ſententiam, neceſſe eſt, controver-
ſias quæ oriuntur, innumerabiles fore, ne-
que determinabiles: unde inter homines
(qui natura ſua diſſenſionem omnem ha-
bent pro contumelia) naſceretur primo
odium, deinceps jurgium, & bellum; at-
que ita omnis periret ſocietas & pax. Ha-
bemus præterea in exemplum, id quod
ſub lege vetere circa librum legis ob-
ſervari voluit Deus, nimirum ſcribi qui-
dem, publicè haberi & Canonem doctri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

næ divinæ eſſe voluit: ſed non inde ſingulis, ſed à ſolis Sacerdotibus definii controverſias. Eſt denique præceptun Servatoris noſtri, ut ſi quid oriatur of fenſionis inter ſingulos, ut *audiant Ecclesiam.* Itaque *Eccleſiæ* munus eſt controverſias determinare. Non ergo ſingulorum, ſed *Eccleſiæ* eſt Scripturas ſacra interpretari. Ut ſciamus autem, autoritatem *interpretandi Verbum Dei*, hoc eſt, omnes quæſtiones de Deo & Religione determinandi, non ſpectare ad perſonam quamcunque externam, perpendendum inprimis eſt, quid momenti ea poteſtas habeat in animis civium, civilibuſque actionibus. Nemini enim ignotum eſſe poteſt, actiones hominum voluntarias neceſſitate naturali ipſorum ſequi opiniones quas habent de bono & malo, præmiis & pœnis; ex quo fit ut obedientiam illis quorum arbitrio vel felices vel miſerrimos in æternum futuros ſe credunt, præſtare neceſſariò velint. Quorum autem arbitrio, quæ doctrinæ & quæ actiones neceſſariæ ſunt ad ſalutem, ſtatuitur, eorum arbitrio exſpectant homines felicitatem vel perditionem æternam; iis igitur in omnibus rebus obſequentur. Quod cum ita ſit, manifeſtiſſimum eſt, cives qui ſe obligari credunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

circa eas doctrinas, quæ ad ſalutem neceſſariæ ſunt, autoritati externæ acquieſcere, non conſtituere civitatem per ſe, ſed eſſe externi illius ſubditos. Neque ergo, etſi Princeps aliquis ſummus tantum autoritatis alii cuicunque ſcripto concederet, ita tamen ut imperium civile retinuiſſe intelligeretur, ſcriptum tale validum erit; nec quicquam transferet, quod ad retinendum, & bene adminiſtrandum imperium, ſit neceſſarium. Nam per cap. 2. art. 4. *transferre jus* nemo dicitur, niſi dederit *ſignum idoneum voluntatis transferendi.* qui verò *voluntatem retinendi* imperium aperte ſignificavit, non poteſt dediſſe ſignum idoneum transferendi media ad imperium neceſſaria. Non erit igitur hujuſmodi ſcriptum ſignum voluntatis, ſed ignorantiæ in contrahentibus. Secundo, conſiderandum eſt quam abſurdum ſit, civitatem, vel ſummum imperantem conſcientias civium regendas committere hoſti. Sunt enim, ut ſupra oſtenſum eſt cap.5.art.6. inter ſe in ſtatu hoſtili, quicunque in unitatem perſonæ non coaluerunt. Neque obſtat quod non ſemper pugnent: (nam & inter hoſtes induciæ fiunt) ſufficit ad hoſtilem animum, quod diffidentia ſit, quod civitatum, Regno-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

rum, imperiorum fines, præſidiis armati, ſtatu vultuque gladiatorio ſe mutuo, etſi non feriant, ut hoſtes tamen intueantur. Poſtremo, quam iniquum eſt id poſtulare, quod ipſa poſtulandi ratione juris alieni eſſe confiteris? Interpres ſum Scripturæ Sacræ, tibi, qui civitatis alienæ civis es. Qua ratione? quibus pactis inter me & te? Autoritate divina. Unde cognita? ex Sacra Scriptura. en librum, lege. Fruſtra, niſi & eandem mihi interpreter. mei ergo juris eſt, & cæterorum ſingulorum civium, ea interpretatio; id quod negamus ambo. Reſtat ergo in omni *Eccleſia Chriſtiana*, hoc eſt, in omni *civitate Chriſtiana*, Scripturæ Sacræ *interpretatio*, hoc eſt, *jus controverſias* omnes *determinandi* dependeat & derivetur ab autoritate illius hominis, vel cœtus, penes quem eſt ſummum imperium civitatis.

Chriſtianam civitatem Scripturas interpretari debere per Paſtores Eccleſiaſticos.

XXVIII. Quapropter omnino duo ſunt genera controverſiarum, unum circa *ſpiritualia*, hoc eſt, circa quæſtiones fidei, quarum veritas ratione naturali inveſtigari non poteſt; quales ſunt quæſtiones *de natura* & *officio* CHRISTI *de præmiis* & *pœnis* futuris, de *reſurrectione corporum*, *de natura* & *officiis Angelorum*, *de Sacramentis* & *cultu externo*,

&

& ſimilia; alterum circa quæſtiones ſcientiæ humanæ, quarum veritas ratione naturali, & Syllogiſmis elicitur, ex pactis hominum & definitionibus (id eſt, receptis uſu, & conſenſu communi, vocabulorum ſignificationibus) quales ſunt quæſtiones omnes *Iuris* & *Philoſophiæ*. Exempli cauſa, quando in *jure* quæritur, an ſit promiſſum & pactum, necne? id nihil aliud eſt, quam quærere an verba talia, tali modo prolata, appellentur communi uſu & conſenſu civium *promiſſum*, aut *Pactum*; quodſi ſic appellantur, verum eſt pepigiſſe; aliter, falſum. Veritas ergo ea dependet à pactis & conſenſu hominum. Similiter quando quæritur in Philoſophia, an idem poſſit eſſe totum in pluribus ſimul locis; determinatio quæſtionis dependet à cognitione communis conſenſus hominum, circa ſignificationem vocabuli *Totius*. ſiquidem enim homines quando dicunt, totum eſſe alicubi, ſignificant communi conſenſu, intelligere ſe, nihil eſſe ejuſdem alibi; falſum eſt, idem eſſe in pluribus ſimul locis. Veritas ergo ea dependet à conſenſu hominum, eademque ratione in cæteris omnibus *Iuris* & *Philoſophiæ* quæſtionibus. Et qui contra hunc communem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

circa rerum appellationes conſenſu hominum, ex obſcuris ſcripturæ loc aliquid ſtatui poſſe judicant, tollendu judicant & ſermonis uſum, & una c mnem ſocietatem humanam. Dicet eni qui vendiderit totum agrum, eſſe tc tum uno ceſpite, & reliquum tanqua non venditum retinebit: imo ipſa tollit rationem, quæ nihil aliud eſt præ ter veritatis per talem conſenſum facta inveſtigatio. Hujuſmodi itaque quæ ſtiones non neceſſe eſt ut determinet ci- vitas per interpretationem Scriptura ſacræ. non enim pertinent ad *Verbum Dei*, eo ſenſu quo ſumitur Verbum Dei pro *Verbo de Deo*, id eſt, *Doctrina Euangelica*. neque obligatur, qui habet *Eccleſiæ Imperium*, ad hujuſmodi judicia adhibere *Doctores Eccleſiaſticos*. quæſtionibus autem fidei, id eſt, *de Deo*, quæ captum humanum ſuperant, decidendis, opus eſt benedictione divina (ne poſſimus falli, ſaltem in neceſſariis) per *impoſitionem manuum* ab ipſo CHRISTO derivanda. Nam cum ad ſalutem æternam obligemur ad doctrinam ſupernaturalem, & quam propterea intelligere eſt impoſſibile, ita deſtitui, ut falli poſſimus in neceſſariis, repugnat æquitati. *Infallibilitatem* hanc promiſit Servator

noſter

noſter (in iis rebus quæ ad ſalutem ſunt neceſſariæ) *Apoſtolis* uſque ad diem judicii, hoc eſt, *Apoſtolis* & *Paſtoribus* ab Apoſtolis ſucceſſivè per *impoſitionem manuum* conſecrandis. Obligatur ergo quatenus Chriſtianus, is qui habet civitatis imperium, Scripturas ſacras, ubi quæſtio eſt de *myſteriis fidei*, per *Eccleſiaſticos* ritè ordinatos interpretari. Et ſic in civitatibus Chriſtianis judicium & *ſpiritualium* & *temporalium* pertinet ad autoritatem civilem. Et is homo vel cœtus qui ſummum habet imperium, caput eſt & *civitatis* & *Eccleſiæ*: una enim res eſt *Eccleſia* & *civitas Chriſtiana*.

CAPUT XVIII.

De neceſſariis ad Introitum in Regnum cœlorum.

I. *Propoſita difficultas de repugnantia obediendi Deo & hominibus, tollenda per diſtinctionem inter neceſſaria & non neceſſaria ad ſalutem.* II. *Omnia neceſſaria ad ſalutem contineri in* fide *&* obedientia. III. *Qualis ſit ea quæ requiritur* obedientia. IV. *Quid ſit* Fides, *& quomodo diſtinguatur à* profeſſione, *à* ſcientia, *& ab* opinione. V. *Quid ſit* credere in CHRISTUM. VI. *Vnicum articulum,* JESUM ESSE CHRISTUM, *neceſſarium eſſe ad ſalutem, probatur ex*

ſcopo

ſcopo Euangeliſtarum. VII. *Ex prædicatione* Apoſtolorum. VIII. *Ex facilitate Religionis Chriſtianæ.* IX. *Ex eo quod ſit* fundamentum *fidei.* X. *Ex diſertiſsimis* CHRISTI *&* Apoſtolorum *verbis.* XI. *In eo Articulo contineri fidem veteris Teſtamenti.* XII. Fides *&* obedientia *quomodo concurrant ad ſalutem.* XIII. *In civitate Chriſtiana, nullam eſſe repugnantiam inter mandata Dei & civitatis.* XIV. *Doctrinas quæ hodie controvertuntur de Religione, ſpectare pleraſque ad jus regnandi.*

Propoſita difficultas de repugnantia obediendi Deo & hominibus, tollenda per diſtinctionem inter neceſſaria & non neceſſaria ad ſalutem.

I. AUtoritatem omnem in rebus *ſecularibus* derivare ab autoritate ejus qui ſummum habet imperium, ſive is unus homo ſit, ſive unus cœtus, in confeſſo ſemper fuit. Eandem in *ſpiritualibus* ab autoritate *Eccleſiæ* dependere ex proximè antecedentibus manifeſtum eſt; & præterea hoc, *civitatem* omnem *Chriſtianam* eſſe *Eccleſiam* hujuſmodi autoritate præditam. Ex quibus colligere etiam quantumlibet ingenio tardus poteſt, in *civitate Chriſtiana*, (hoc eſt, in civitate cujus ſummum imperium habet Princeps vel cœtus Chriſtianus) *omnem uniri ſub Chriſto poteſtatem tam ſecularem quam ſpiritualem*; ideoque in omnibus, iis eſſe obediendum. Contra autem, quia *obedire oportet Deo, magis quam hominibus*, orta eſt difficultas, quo pacto obedientia tutò

iis

s præſtari poſſit, ſi quando impera-
ım fuerit aliquid, quod CHRISTUS
eri prohibet. Cauſa difficultatis eſt,
uod cum Deus non amplius per CHRI-
TUM & *Prophetas* vivâ voce nos allo-
uatur, ſed per Scripturas Sacras, quæ à
iverſis diverſe accipiuntur, ſciunt qui-
em, quid Reges imperant & *Eccleſia*
ongregata; utrum verò id, *quod* impe-
ınt, ſit contra imperata Dei, necne;
l neſciunt, ſed fluctuante obedientia
ıter pœnas mortis *temporalis*, & *ſpiri-*
ualis, tanquam navigantes inter *Scyl-*
im & *Charybdin* incurrunt ſæpe in u-
amque. Qui verò neceſſaria ad ſalu-
em, à non neceſſariis rectè diſtin-
uunt, nullam hujuſmodi dubitationem
abere poſſunt. Siquidem enim man-
atum Principis vel civitatis tale ſit, ut
bediri ei poſſit ſine jactura ſalutis æ-
ernæ, injuſtum eſt non obedire, &
ɔcum habent præcepta Apoſtolica: *Ser-*
i, obedite per omnia Dominis carnali-
us. Filii, obedite parentibus per omnia:
Col. 3. v. 20. 22. & mandatum CHRI-
TI: *ſuper Cathedram Moſis ſederunt*
cribæ & Phariſæi, omnia ergo quæcun-
ue dixerint vobis, ſervate & facite:
Matth. 23. v. 2. Contra, ſi facere juſſerint
uæ puniuntur morte æterna, inſanum
eſt,

eſt, non potius mori mortem naturalen quam obediendo mori in æternum. I locum habet quod dicit CHRISTU *Nolite timere eos, qui occidunt corpus animam autem non poſſunt occidere* Matth. 10. v. 28. Videndum itaque e quæ ſint ea omnia, quæ ad ſalutem ſur neceſſaria.

Omnia neceſſaria ad ſalutem contineri in fide & obedientia.

II. Sunt autem *neceſſaria* ad ſaluter omnia duabus virtutibus comprehen ſa, *Fide*, & *Obedientia*. Harum poſterio ſi perfecta eſſe poſſet, ſola ſufficeret, n damnaremur; ſed quia, & jam diu omne rei ſumus contumaciæ adverſus Deum in Adamo; & præterea ipſi actu peccavi mus: non ſufficit *obedientia* ſine *remiſſio ne peccatorum*. Ea vero, unaque introi tus in Regnum cœli, *Fidei* præmium eſt Aliud ad ſalutem requiritur nihil. No enim clauditur regnum Dei, niſi peccan tibus, id eſt iis, qui debitam legibus De *obedientiam* non præſtiterunt; nequ illis, ſi credant *articulos neceſſarios* fide Chriſtianæ. Jam ſi cognoverimus, i quibus conſtat *obedientia*, & qui ſint *articuli neceſſarii fidei* Chriſtianæ; manifeſtum una erit, quæ civitatum Principumque juſſu facere, & quibus abſtinere debeamus.

Qualis

III. Per *obedientiam* autem, hoc

loco

ɔeo, ſignificatur non *factum*, ſed *volun-* *ſit ea,*
u & *ſtudium*, quo proponimus cona- *quæ re-*
quantum poſſumus, obedire in futu- *quiritur*
um. Quo ſenſu vox *obedientiæ* æquiva- *obedientia.*
t *Pœnitentiæ.* Conſiſtit enim *Pœniten-*
iæ virtus non in dolore, qui peccati re-
ordationem comitatur, ſed in conver-
one in viam, & inſtituto non peccandi
mplius, ſine quo dolor ille non pœni-
entis, ſed deſperantis eſſe dicitur. Quo-
iam autem qui Deum amant, non poſ-
unt non velle obedire legi Divinæ, &
ui amant proximum, non poſſunt non
elle obedire legi morali, quæ conſi-
tit, ut ſupra capite 3 oſtenſum eſt, in *ſu-*
erbiæ, ingratitudinis, contumeliæ, inhu-
nanitatis, inclementiæ, injuriæ, ſimilium-
que offenſarum prohibitione, quibus
roximi læduntur. Itaque voci *obedien-*
iæ æquivalet etiam *Amor*, ſive *Chari-*
as; Etiam *juſtitia*, (quæ conſtans vo-
untas eſt ſuum cuique tribuendi) æ-
quivalet eidem. Jam ſufficere ad ſalu-
em *Fidem* & *Pœnitentiam*, manifeſtum
ſt. primum ex ipſo fœdere Baptiſmi.
nam interrogantibus *Petrum* iis, qui ab
pſo die *Pentecoſtes* convertebantur,
Quid faciemus? reſpondit; *Pœnitemi-*
ni, & baptizetur unuſquiſque veſtrum
in nomine Ieſu in remiſſionem peccato-
rum:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

rum: Actor. 2. verſ. 38. Nihil ergo ad obtinendum Baptiſmum, hoc eſt, introitum in Regnum Dei, faciendum aliud erat, niſi *pœnitere* & *credere* in nomen Jesu. Pacto enim, quod fit in Baptiſmo, promittitur regnum cœlorum Deinde ex verbis Christi reſpondentis ad Principem interrogantem, quid faciens vitam æternam poſſideret: *Mandata noſti, non occides, non mœchaberis,* &c. quod *obedientiæ*; &, *Vende omnia quæ habes, veni, & ſequere me*; quod *fidei* erat. Lucæ 18. v. 20. Marc. 10. v. 18. Et ex eo quod dicitur, *juſtus* (non quilibet, ſed *juſtus*) *ex fide vivet.* eſt enim *juſtitia* voluntatis diſpoſitio eadem, quæ *Pœnitentia* & *Obedientia.* Et ex verbis ſancti *Marci: Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquavit Regnum Dei, pœnitemini & credite Euangelio*; quibus non obſcurè ſignificatur, non opus eſſe ad ingreſſum in Regnum Dei, aliis virtutibus præter *pœnitentiam* & *fidem*. *Obedientia* itaque quæ ad ſalutem *neceſſariò* requiritur, nihil aliud eſt præter *voluntatem* ſive *conatum obediendi*, id eſt, faciendi ſecundum leges Dei, id eſt, ſecundum leges morales quæ eædem omnibus ſunt, & leges civiles, hoc eſt, mandata imperantium in rebus *temporalibus*,

&

leges Eccleſiaſticas in *ſpiritualibus*;
æ duo genera legum in diverſis civita-
bus & Eccleſiis ſunt diverſa, & cogno-
untur promulgatione, vel ſententiis
blicis.

IV. Ut ſciamus, quid ſit *Fides Chri-
iana*, definienda eſt in univerſum *Fides*,
à cæteris animi actibus quibuſcum
ulgò confundi ſolet, diſtinguenda. *Ob-
ctum Fidei* univerſaliter ſumtæ, nimi-
um, *id quod creditur*, ſemper *propoſitio*
t, (id eſt, oratio affirmans vel negans)
uam veram eſſe concedimus. Sed quo-
iam conceduntur propoſitiones pro-
ter diverſas cauſas, accidit, hujuſmodi
onceſſiones diverſe nominari. Conce-
imus autem quandoque propoſitiones,
uas tamen in animum non recipimus.
dque vel ad tempus, nimirum, tan-
iſper donec ex conſideratis conſequen-
iis, earum veritatem examinaverimus,
uod vocatur *ſupponere*; vel etiam ſim-
liciter, ut metu legum, quod eſt *profite-
i*, vel *confiteri* ſignis externis; vel obſe-
uii ſpontanei cauſa, quod faciunt ho-
mines animo civili erga eos, quos reve-
entur, & erga alios ſtudio pacis, id quod
implicitер *concedere* eſt. Propoſitiones
autem quas pro veris recipimus, conce-
dimus ſemper propter aliquas ratio-
nes

Quid ſit Fides, & quomodo diſtinguatur à profeſſione, à ſcientia, & ab opinione.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

nes noſtras. Eæ verò derivantur vel ab ipſa *propoſitione*, vel à *perſona proponentis*. Derivantur autem ab *ipſa propoſitione* revocando in memoriam, quibus rebus ſignificandis nomina, ex quibus propoſitio conflatur, communi conſenſu uſurpantur; quod ſi fiat, aſſenſus quem præbemus, dicitur *Scire*. Si vero recordari non poſſimus, quid certò per ea nomina intelligendum ſit, ſed modò hoc videtur, modò illud, tum dicimur *opinari*. Exempli cauſa: ſi propoſitum ſit, *duo & tria, eſſe quinque*; revocando autem in memoriam, ordinem nominum numeralium, ita conſenſu communi eorum, qui ejuſdem ſunt linguæ, (quaſi pacto quodam ſocietati humanæ neceſſario) conſtitutum eſſe, ut quinarius totidem unitatum nomen ſit, quot in binario & ternario continentur ſimul ſumtis; ac aſſentiatur quis, verum id ideo eſſe, quia 2. & 3. ſimul idem ſunt quod 5: dicetur aſſenſus ille *ſcientia*. Et ſcire veritatem iſtam, nihil eſt aliud, quam agnoſcere, eſſe eam à nobis ipſis factam. Quorum enim arbitrio & loquendi lege numerus .. vocatus eſt binarius, ... ternarius, & ..... quinarius, eorum arbitrio factum eſt, ut vera ſit propoſitio: *binarius & ternarius*

ſimul

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

mul ſumti faciunt *quinarium*. Simi-
er ſi meminerimus, quid ſit, quod
catur *furtum*, & quid *injuria*, *ſcie-
us* ex ipſis vocibus, an verum ſit, *fur-
m eſſe injuriam*, necne? *Veritas* idem
, quod *vera propoſitio*; *vera* autem eſt
opoſitio, in qua *nomen conſequens*, quod
catur à Logicis *Prædicatum*, comple-
itur amplitudine ſua *nomen antecedens*,
od vocatur *ſubjectum*; & *veritatem
re*, idem quod, eſſe eam à nobiſmet-
ſis ipſa nominum uſurpatione factam,
eminiſſe. Neque temere olim à Plato-
e dictum eſt, *ſcientiam eſſe memoriam*.
ccidit autem interdum, ut voces, etſi
ertam & ex conſtituto definitam ha-
eant ſignificationem, uſu tamen vulga-
,ad ornandum vel etiam fallendum par-
culari ſtudio à propriis ſignificationi-
us ita divellantur, ut conceptus, propter
uos rebus impoſitæ fuerunt, revocare
memoriam difficultatem magnam ha-
eat, neque niſi acri judicio, & diligentiâ
naximâ ſuperandam. Accidit quoque,
lurimas voces nullam habere propriam
ive determinatam & eandem ubique
ignificationem, atque intelligi non ſua
i, ſed ſignorum aliorum ſimul adhi-
itorum. Tertio, nomina quædam ſunt
erum inconceptibilium. Earum ergo

rerum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

rerum, quarum ipſa ſunt nomina, conceptus nulli ſunt. Et propterea propoſitionum, quas conflant, veritatem ex ipſis nominibus fruſtra quærimus. In his caſibus dum conſiderando vocum definitiones veritatem alicujus propoſitionis inveſtigamus, prout ſpes eſt inveniendi, putamus eam aliquando veram, aliquando falſam. Quorum utrumque ſeorſim, *opinari* dicitur, atque etiam *credere*, ambo ſimul *dubitare*. Quando verò rationes noſtræ propter quas aſſentimur propoſitioni alicui, non *ab ipſa propoſitione*, ſed *à perſona proponentis* derivantur, ut quem ita peritum judicamus, ut non fallatur, neque cauſam videmus quare velit fallere; aſſenſus noſter, quia naſcitur non à noſtræ, ſed alienæ ſcientiæ *fiducia*, *Fides* appellatur. Et quorum fiducia credimus, *illis* vel *in illos credere* dicimur. Ex iis quæ dicta ſunt, apparet differentia, primum, inter *Fidem* & *Profeſſionem:* illa enim cum aſſenſu interno ſemper conjungitur, hæc non ſemper. Illa animi perſuaſio interna, hæc obedientia externa eſt. Deinde inter *fidem* & *opinionem*; hæc enim noſtræ rationi innititur, illa alienæ exiſtimationi. Denique inter *fidem* & *ſcientiam:* hujus enim eſt propoſitionem examinatione communi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

manſam lentè admittere; illius au-
m integram deglutire. Prodeſt ad
ientiam explicatio nominum, qui-
ıs id, quod inquirendum eſt, proponi-
r, imò unica via ad *ſcientiam* eſt, *per*
finitiones; ad *fidem* autem nocet hoc.
am quæ ſupra captum humanum cre-
nda proponuntur, nunquam explica-
one evidentiora, ſed contrà obſcurio-
& creditu difficiliora fiunt. Accidit-
ıe homini, qui *myſteria fidei* ratione
ıturali conatur demonſtrare, idem
ıod ægroto, qui pilulas ſalubres, ſed
naras, vult prius mandere, quam in
omachum demittere; ex quo fit, ut ſta-
m revomantur, quæ alioqui devoratæ
ım ſanaſſent.

V. Vidimus ergo, quid ſit *credere*. *Cre-* *Quid ſit*
ere autem *in* CHRISTUM quid eſt? *credere*
ł, *fidei in* CHRISTUM quænam *in Chri-*
opoſitio eſt objectum? Quando enim *ſtum.*
cimus: *Credo in* CHRISTUM, ſigni-
camus quidem, cui, non autem *quid*
edimus. Eſt autem *credere in* CHRI-
TUM nihil aliud, quam credere, JESUM
ſe CHRISTUM, nimirum ILLUM,
ui ſecundum *Moſis* & *Prophetarum*
raëliticorum vaticinia venturus erat
ı hunc mundum, ad *inſtituendum Re-*
gnum Dei. Id verò ſatis apparet ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

verbis ipſius CHRISTI ad Martham. *Ego ſum* (inquit) *reſurrectio & vita, qui* CREDIT IN ME, *etiamſi mortuus fuerit, vivet; & omnis qui vivit, &* CREDIT IN ME, *non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi; Vtique, Domine, ego credidi, quia* TU ES CHRISTUS *Filius Dei vivi, qui in hunc mundum veniſti.* Joh. 11. verſ. 25,26,27. Quibus verbis videmus: CREDERE IN ME, explicari per QUIA TU ES CHRISTUS. Eſt ergo *credere in* CHRISTUM nihil aliud, quam credere ipſi JESU dicenti, ſe eſſe CHRISTUM.

Vnicum articulum Jeſum eſſe Chriſtum *neceſſarium eſſe ad ſalutem, probatur ex ſcopo Euangeliſtarum.*

VI. Concurrentibus ad ſalutem *fide* & *obedientiâ*, utraque *neceſſariò*, qualis ſit ea *obedientia*, & cui debita, monſtratum eſt ſupra art. 3. *Articuli* autem *fidei*, quinam requirantur, id nunc inquirendum eſt. Dico autem, alium Articulum fidei (*) præter hunc, JESUM ESSE CHRISTUM, homini Chriſtiano, ut *neceſſarium* ad ſalutem, requiri nullum. Diſtinguendum autem eſt, ut ſupra art. 4. inter *fidem* & *profeſſionem*. *Profeſſio* ergo plurium dogmatum (ſi jubeatur) *neceſſaria* eſſe poteſt; eſt enim pars *obedientiæ* legibus debitæ. ſed non quærimus jam de *obedientia neceſſaria* ad ſalutem, ſed de *fide*. Probatur autem pri-

rimo, ex ſcopo Euangeliſtarum, qui
rat per deſcriptionem vitæ Servatoris
oſtri illum unum articulum ſtabilire.
ciemus autem, talem fuiſſe ſcopum &
onſilium Euangeliſtarum, ſi obſer-
emus ipſam hiſtoriam. Sanctus Mat-
hæus incipiens à Genealogia ejus,
ſtendit JESUM eſſe ex genere Davidis;
atum ex Virgine; cap. 1. à *Magis* ut
egem Judæorum adoratum; ab *Herode*
adem de cauſa quæſitum ad necem;
ap. 2. Regnum ejus & à *Ioanne Baptiſta*
x à ſe ipſo prædicatum; cap. 3. 4. leges
locuiſſe, non ut Scribæ, ſed ut qui habe-
et autoritatem; cap. 5, 6, 7. morbos
niraculoſe ſanaſſe; cap. 8. 9. *Apoſtolos*
ræcones Regni in omnes Judææ par-
es ad prædicationem Regni dimiſiſſe;
ap. 10. nunciis à Johanne quærentibus,
n is eſſet Chriſtus, necne, reſpondiſſe,
eferrent quæ vidiſſent, nempe miracu-
a, quæ in CHRISTUM ſolum com-
eterent; cap. 11. Regnum ſuum argu-
mentis, parabolis, & ſignis apud Phari-
ſæos & alios comprobaſſe, & declaraſſe;
cap. 12. & ſeqq. uſque ad 21. ſalutatum
fuiſſe in Regem, cum ingrederetur Jero-
ſolymam; cap. 21. ſe Chriſtum illum eſſe,
contra Phariſæos ſuſtinuiſſe; alios de
Pſeudo-Chriſtis præmonuiſſe; Regnum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſuum quale eſſet, parabolis oſtendiſſe; cap. 22, 23, 24, 25. captum & accuſatum fuiſſe eo nomine, quod ſe Regem eſſe dixerit; crucique titulum inſcriptum, HIC EST JESUS REX JUDÆORUM; cap. 26. 27. denique poſt reſurrectionem dixiſſe *Apoſtolis*, *datam ſibi eſſe omnem poteſtatem in cœlo & in terra:* cap. 28. Quæ omnia eo pertinent, ut credamus, Jeſum eſſe illum Chriſtum. Talis erat ergo in deſcribendo Euangelio ſcopus Sancti Matthæi. qualis autem erat hujus, talis erat cæterorum Euangeliſtarum; id quod ſeorſim Sanctus *Iohannes* in fine Euangelii ſui expreſſe habet, *Hæc*, inquit, *ſcripta ſunt, ut ſciatis, quia Ieſus eſt Chriſtus Filius Dei viventis.* Joh. 29. 31.

Annotatio. Dico autem, alium Articulum fidei præter hunc] *Aſſertionem hanc quam novitate ſua Theologis pleriſque diſplicere poſſe video, etſi ſatis in ſequentibus conpoſſe firmatam, amplius tamen explicare, operæ pretium eſſe duxi. Primo igitur cum Articulum hunc*, Jeſum eſſe Chriſtum, *ſolum ad ſalutem neceſſarium eſſe dico, non dico, ſolam fidem ad ſalutem neceſſariam eſſe, ſed requiro etiam Iuſtitiam, ſive obedientiam legibus Dei debitam, hoc eſt,* vo-

voluntatem rectè vivendi. Secundo non nego, quin multorum aliorum articulorum profeſſio, ſi modo profeſſio eorum ab Eccleſia imperetur, ad ſalutem quoque neceſſaria ſit, ſed cum fides interna, profeſſio externa ſit, illam propriè fidem, hanc obedientiæ partem eſſe dico, ita ut articulus ille ad fidem internam, non autem ad profeſſionem Chriſtiani ſolus ſufficiat. Poſtremò, quemadmodum, ſi veram & internam pœnitentiam peccatorum, ſolam, ex parte Iuſtitiæ, ad ſalutem neceſſariam eſſe dixiſſem, tamen pro paradoxo habendum non fuiſſet, quoniam in ea juſtitiam, obedientiam, atque animum ad omnes virtutes reformatum contineri intelligimus. ita, cum fidem unius Articuli ſufficere ad ſalutem dico, mirandum minus eſt, cum in eo tot alii articuli comprehendantur. Nam verba hæc, Jeſus eſt Chriſtus, ſignificant, Ieſum eſſe illum, quem Deus venturum in mundum ad Regnum ſuum inſtaurandum promiſerat per prophetas, hoc eſt, Ieſum eſſe Filium Dei Creatoris cœli & terræ, natum ex virgine, mortuum pro peccatis eorum, qui eſſent in illum credituri; eſſe Chriſtum, id eſt, Regem, revixiſſe (nam alioqui regnaturus non eſt,) judicaturum mundum & remuneraturum eorundem opera; ali-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ter enim Rex eſſe non poteſt; item reſurrecturos eſſe homines: nam abſque hoc ad judicium venturi non ſunt. Itaque unico hoc articulo totum continetur Symbolum Apoſtolorum: quod tamen ſic contrahendum ideo exiſtimavi, quod viderem, propter hunc ſolum, ſine cæteris, qui ex eo per conſequentiam deducuntur, permultos tum à Chriſto, tum ab Apoſtolis ejus in Regnum Dei admiſſos fuiſſe: ut latro in cruce, ut Eunuchus à Philippo baptizatus, ut duo millia hominum ad Eccleſiam à Sancto Petro ſimul aggregata. Si quibus autem hoc diſplicet, quod eos omnes, qui articulo qualicunque, ab Eccleſia definito, aſſenſum internum non præbent, (nec tamen contradicunt, ſed, ſi jubeantur, concedunt) non damnatos in æternum cenſeam, quid illis faciam, neſcio. Nam ut ſententiam mutem, Scripturæ Sacræ, quæ ſequuntur, teſtimonia apertiſſima impediunt.

Ex prædicatione Apoſtolorum.

VII. Secundò probatur idem ex prædicatione Apoſtolorum, erant enim Regni præcones, nec Chriſtus eos miſit ad prædicandum aliud, quam Regnum Dei: Luc. 9. verſ. 2. Actor. 15. verſ. 6. Quid autem poſt Chriſti aſcenſionem fecerint, intelligi poteſt ex eorum accuſatio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

ſatione. *Trahebant* (inquit *ſanctus Lucas*) *Iaſonem & quoſdam fratres ad Principes civitatis, clamantes: quod hi ſunt, qui urbem concitant, & huc venerunt, quos ſuſcepit Iaſon: & hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt, Regem alium dicentes eſſe Ieſum:* Act.17.v.7. Etiam ſubjectum concionum Apoſtolicarum quale fuerit, apparet ex his verbis: *De Scripturis* (ſubaudi Veteris Teſtamenti) *adaperiens, & inſinuans, quia Chriſtum oportuit pati, & reſurgere à mortuis, & quia* HIC EST JESUS CHRISTUS: Act. 17. v. 3.

Ex facilitate religionis Chriſtianæ.

VIII. Tertiò, ex iis locis, quibus corum, quæ à Chriſto ad ſalutem requiruntur, declaratur facilitas. Nam ſi ad ſalutem neceſſariò requiratur aſſenſus animi internus veritati omnium & ſingularum propoſitionum, quæ circa fidem Chriſtianam hodie vel controvertuntur, vel à diverſis Eccleſiis diverſe definitæ ſunt, nihil eſſet Religione Chriſtiana difficilius. Quomodo ergo verum eſſet, *jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve?* Matth.11.v.30.&, *parvulos in eum credere?* Matth.18.v.6.&, *placuiſſe Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes?* 1 Cor. 1. v. 21. vel quomodo ſatis ad ſalutem inſtructus fuit latro pendens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

dens in cruce, cujus fidei confeſſio continebatur his verbis: *Memento mei, cum veneris in Regnum tuum.* Vel ipſe Sanctus Paulus unde tam citò ex hoſte doctor Chriſtianorum fieri potuit?

Ex eo quod ſit fundamentum fidei.

IX. Quarto, ex eo quod articulus ille fidei fundamentum ſit, neque alii fundamento ipſe innitatur. *Si quis vobis dixerit: ecce hic eſt Chriſtus aut illic, nolite credere: ſurgent enim Pſeudo-Chriſti, & Pſeudo-Prophetæ, & dabunt ſigna magna,* &c. Matth. 24. v. 23. Ex quo ſequitur, propter fidem hujus articuli, negandam eſſe fidem ſignis & prodigiis.. *Licet nos, aut Angelus de cœlo,* ait Apoſtolus, *euangelizet vobis præterquam quod euangelizavimus vobis, Anathema ſit.* Gal. 1. 8. Ergo propter hunc articulum neganda eſſet fides ipſis Apoſtolis & Angelis, (puto ego & Eccleſiæ) ſi contrarium docerent. *Cariſſimi, nolite* (inquit *Sanctus Ioannes*) *omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt, quoniam multi Pſeudo-Prophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoſcitur Spiritus Dei; Omnis ſpiritus qui confitetur* JESUM CHRISTUM VENISSE *in carne, ex Deo eſt,* &c. 1 Joh. 4. Eſt ergo Articulus ille, menſura ſpirituum, ſecundum quam autoritas Doctorum vel recipitur vel rejicitur. Negari quidem

non

non poteſt, quin à Doctoribus didicerint, omnes qui hodie Chriſtiani ſunt, fuiſſe Iesum, qui ea omnia fecit, quibus Chriſtus eſſe agnoſceretur. non tamen ſequitur, eoſdem articulum illum doctoribus credere, vel Eccleſiæ, ſed ipſi Ieſu. Erat enim ille articulus *Eccleſiâ* Chriſtianâ prior, etſi cæteri omnes poſteriores fuerint. Et *Eccleſia* ſuper illum, non hic ſuper *Eccleſiam* fundatus eſt. Matth. 16. v. 18. Præterea ita eſt articulus ille, *Ieſus eſt Chriſtus*, fundamentalis, ut cæteri omnes dicantur à Sancto Paulo illi ſuperædificari. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Ieſus Chriſtus.* (hoc eſt, *Ieſus eſt Chriſtus.*) *Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, &c. uniuscujuſque opus manifeſtum erit. Si cujus opus manſerit, quod ſuperædificavit, mercedem accipiet; ſi cujus opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſalvus erit.* 1 Cor. 3. v. 11, 12, &c. Ex quibus patet, per fundamentum intelligi articulum hunc, Iesum esse Christum. Non enim ſuperædificatur ſuper perſonam *Chriſti*, aurum, argentum, fœnum, ſtipula, &c. quibus ſignificantur doctrinæ. Et poſſe falſas doctrinas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

fundamento ſuperſtrui, nec tamen ut damnentur, qui eas docuerint.

Ex diſertiſſimis Chriſti & Apoſtolorum verbis.

X. Poſtremo, quod articulus ille ſolus neceſſariò tenendus ſit *fide interna*, evidentiſſimè ex plurimis Sacræ Scripturæ locis, quocunque interprete, probari poteſt. *Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere, & illæ ſunt, quæ perhibent teſtimonium de me.* Joh. 5. 39. Intelligit autem Chriſtus ſcripturas ſolius Teſtamenti veteris: nondum enim ſcriptum erat Teſtamentum novum. Jam verò teſtimonium de Chriſto in veteri Teſtamento nullum aliud exſtat, præterquam quod venturus erat Rex æternus, tali loco, talibus parentibus naſciturus, talia docturus, & facturus, quibus rebus ut ſignis dignoſcendus erat. Quæ omnia hoc unum teſtantur, JESUM qui ita natus, ea docuerit & fecerit, eſſe CHRISTUM. Alia igitur fides ad vitam æternam præter illum Articulum non requirebatur. *Omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum:* Joh. 11. v. 25. Credere autem in Jeſum, (ut ibidem explicatur) idem eſt, quod credere, JESUM ESSE CHRISTUM. Qui ergo id credit, non morietur in æternum, & per conſequens, articulus ille ſolus eſt ad ſalu-

ſalutem neceſſarius. *Hæc ſcripta ſunt, ut credatis, quia* JESUS EST CHRISTUS *Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus:* Joh.20.v.31. Quare, qui ſic credit, habebit vitam æternam; neque ergo opus habet aliâ fide. *Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum veniſſe in carne, ex Deo eſt:* 1 Joh.4.v.2. &: *omnis ſpiritus, qui credit, quoniam* JESUS EST CHRISTUS, *ex Deo natus eſt:* 1 Joh.5.v.1.&: *Quis eſt, qui vincit mundum, niſi qui credit, quoniam* JESUS EST *Filius Dei?* 1 Joh.5. v.1. Si igitur non ſit opus aliud credere, ut quis ſit *ex Deo, natus ex Deo*, & ut *vincat mundum*, quam JESUM ESSE CHRISTUM; unicus ille articulus ſufficit ad ſalutem. *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari? dixit autem Philippus: ſi credis ex toto corde, licet. Reſpondens, ait: Credo, Filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum.* Act. 8. v. 36, 37. Si quidem ergo articulus ille ex toto corde, hoc eſt, fide internâ creditus, ſufficit ad Baptiſmum, ſufficit etiam ad ſalutem. Præter hæc loca, alia innumera ſunt, quæ idem clarè & expreſſe affirmant. Imò ubicunque legimus, Servatorem noſtrum cujuſpiam fidem laudaſſe, vel dixiſſe, *Fides tua te ſalvum fecit*, vel ſanaſſe quempiam propter fidem, ibi propoſitio cre-

dita alia non erat quam hæc, Iesus est Christus, vel directè, vel per conſequens.

In eo articulo contineri fidem veteris Teſtamenti.

XI. Quoniam autem credere *Ieſum eſſe Chriſtum* nemo poteſt, qui, cùm ſciat, per *Chriſtum* intelligi Regem illum, qui à Deo promiſſus eſt per *Moſen* & Prophetas in *Regem & Servatorem* mundi, non credat etiam *Moſi & Prophetis*, neque credere his poſſit, qui non credit *Deum & exſiſtere*, & *mundum gubernare*, contineri neceſſe eſt fidem illam de Deo & de veteri Teſtamento, in fide hac Teſtamenti novi. Cum ergo in regno Dei per naturam crimen læſæ Majeſtatis divinæ, ſolus eſſet Atheiſmus, & negatio Providentiæ divinæ; in regno autem per Pactum vetus, etiam Idololatria; jam in regno per pactum novum additur etiam *Apoſtaſia*, ſive renunciatio hujus ſemel recepti articuli, *Ieſum eſſe Chriſtum*. Cæteris doctrinis, ſi modo à legitima Eccleſia definitæ fuerint, non eſt ſanè contradicendum: eſt enim peccatum inobedientiæ; obedientia autem ad ſalutem neceſſaria eſt. Cæterùm ut credantur *fide interna*, oſtenſum eſt ampliter in proximè antecedentibus, neceſſarium non eſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

XII. Partes in ſalute Chriſtiani perficienda *Fides* & *Obedientia* diverſas habent. hæc enim *potentiam* ſive *capacitatem* contribuit; illa *actum*. Atque utraque ſuo modo juſtificare dicitur. *Chriſtus* enim non omnibus, ſed *pœnitentibus*, ſive *obedientibus*, hoc eſt, juſtis (non dico *inſontibus*, ſed *juſtis*; *juſtitia* enim eſt voluntas obediendi legibus, & convenire in peccatorem poteſt; voluntas autem obediendi, obedientia eſt apud Chriſtum) peccata remittit. Non enim quilibet, ſed *juſtus ex fide vivet*. *Iuſtificat* ergo *Obedientia*, quia *facit juſtum*, eo modo, quo *Temperantia* facit *temperatum*, *Prudentia prudentem*, *Caſtitas caſtum*, nimirum eſſentialiter: conſtituitque hominem in eo ſtatu, ut veniæ capax ſit. Rurſus *Chriſtus* non omnibus juſtis peccata condonare promiſit, ſed ſolis *credentibus ipſum eſſe Chriſtum*. *Iuſtificat* ergo fides, eo ſenſu, quo *juſtificare* dicitur judex, qui *abſolvit*; nimirum per *ſententiam*, quæ *actu* ſalvum facit. Atque in hac acceptione juſtificationis (eſt enim vox æquivoca) juſtificat *fides ſola*; in illa autem *ſola obedientia*; ſed neque juſtitia ſola, neque fides ſola *ſalvificat*, ſed ſimul ambæ.

Fides & obedientia quomodo concurrant ad ſalutem.

XIII. Ex iis quæ hactenus dicta ſunt, facile erit perſpicere, quid ſit officium

In civitate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Chriſtiana, nullam eſſe repugnantiam inter mandata Dei & civitatis.

civium Chriſtianorum erga ſummos imperantes. Qui quamdiu Chriſtianos eſſe ſe profitentur, ſubditis ſuis, ut Chriſtum negent vel contumeliâ afficiant, imperare non poſſunt; nam ſi hoc imperarent, profiterentur, ſe non eſſe Chriſtianos. Cum enim oſtenſum ſit, & ratione naturali, & ex Scripturis ſacris, oportere cives principibus rectoribuſque ſummis civitatis in omnibus obedire, prætérquam in iis, quæ ſunt contra mandata Dei;& mandata Dei in civitate Chriſtiana, circa *temporalia* quidem, (id eſt, ea quæ ratione humana examinanda ſunt) leges eſſe & ſententias civitatis, prolatas ab iis,quibus legum ferendarum controverſiarumque judicandarum autoritas à civitate commiſſa eſt; circa *ſpiritualia* verò, (id eſt, ea quæ per Scripturam Sacram definienda ſunt) leges eſſe & ſententias civitatis, hoc eſt Eccleſiæ, (nam civitas Chriſtiana & Eccleſia, ut oſtenſum eſt cap. præcedente, art.20. eadem eſt res)prolatas à Paſtoribus ritè ordinatis, & qui à civitate in eam rem autoritatem acceperunt; ſequitur manifeſte, in civitate Chriſtiana, obedientiam deberi ſummis imperantibus,in rebus omnibus, tam *ſpiritualibus*, quam *temporalibus*. Imperantibus autem non Chriſtianis, in

tem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

temporalibus quidem omnibus eandem deberi obedientiam, etiam à cive Christiano, extra controuerſiam eſt; in *ſpiritualibus* verò, hoc eſt, in iis quæ pertinent ad modum colendi Dei, ſequenda eſt *Eccleſia* aliqua *Chriſtianorum*. Etenim Deum non loqui in rebus ſupernaturalibus, niſi per Scripturæ ſacræ interpretes Chriſtianos, fidei Chriſtianæ eſt hypotheſis. Quid autem? an principibus reſiſtendum eſt, ubi obediendum non eſt? Minimè ſane; hoc enim contra pactum eſt civile. Quid ergo agendum? Eundum ad Chriſtum per martyrium. Quodſi cui dictu durum videatur, certiſſimum eſt, eum non credere ex toto corde JESUM ESSE CHRISTUM *Filium Dei viventis*, (cuperet enim diſſolvi, & eſſe cum Chriſto,) ſed velle ſimulatâ fide Chriſtianâ pactam civitati obedientiam eludere.

XIV. Mirabitur autem forte quiſpiam, ſi excepto uno articulo, JESUM ESSE CHRISTUM, qui neceſſarius eſt ad ſalutem de fide interna, cæteri omnes pertineant ad obedientiam tantum, quæ quidem præſtari poteſt, etſi quis non internè credat (modo cupiat credere, & externè profiteatur, quoties opus eſt) quæcunque ab Eccleſia proponuntur; unde factum

Doctrinas quæ hodie controvertuntur de religione, ſpectare pleraſque ad

jus regnandi. factum ſit, ut tot ſint hodie dogmat quæ dicuntur omnia ita de fide eſſe, nisi ea quis credat internè, intrare in Re gnum cœlorum non poſſit. Quodſi ide conſideret, in pleriſque controverſi certamen eſſe de Regno humano, in ali quibus de quæſtu, in aliquibus de glori ingeniorum, minus mirabitur. Quæſtic de *Eccleſiæ proprietatibus*, quæſtio eſt d *jure imperii*. cognito enim, quid ſit *Eccleſia*, cognoſcitur unà, cujus ſit imperium in Chriſtianos. Nam ſi quælibet civitas Chriſtiana, Eccleſia illa ſit, quam omnem Chriſtianum illi civitati ſubjectum audire præcepit ipſe Chriſtus, tum civis quilibet tenetur civitati ſuæ, hoc eſt, ei vel iis obedire, quorum eſt imperium ſummum, non modo in *temporalibus*, ſed etiam in *ſpiritualibus*. Sin quælibet civitas Chriſtiana non ſit Eccleſia illa, tum eſt aliqua alia Eccleſia univerſalior, cui oportet obedire. Omnes igitur Chriſtiani illi obedire debent, ſicut obedirent Chriſto ſi veniret in terras. Imperabit ergo illa vel per Monarcham, vel per cœtum aliquem. Quæſtio itaque eſt de *jure imperii*. Eodem ſpectat quæſtio *de infallibilitate*. quiſquis enim verè & internè crederetur ab univerſo genere humano non poſſe errare, certus imperii,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

rii, tam temporalis, quam ſpiritualis eſſet, niſi ipſe nollet, in univerſum genus humanum. ſi dicat enim, obediendum ſibi eſſe in *temporalibus*, eo quod putatur non errare, tale imperii jus ei conceditur. Eodem ſpectat privilegium interpretandi Scripturas. Cujus enim eſt controverſias, quæ ex diverſa Scripturarum interpretatione oriri poſſunt, determinare, ejus eſt omnes ſimpliciter controverſias determinare. cujus autem eſt hoc, ejuſdem eſt imperium in omnes, qui agnoſcunt, Scripturas eſſe Verbum Dei. Eodem ſpectat diſputatio de *poteſtate remittendi & retinendi* peccata, ſive de *autoritate excommunicandi*. Unuſquiſque enim, ſi mentis compos ſit, obediet in omnibus ſimpliciter ei, cujus arbitrio credit ſe ſalvandum aut damnandum eſſe. Eodem ſpectat poteſtas *inſtituendi ſocietates*. ab eo enim dependent, per quem exſiſtunt, qui quot Monachos, tot habet ſubditos, quamquam in civitate hoſtium. Eodem ſpectat quæſtio *de judice legitimi Matrimonii*. Cujus enim eſt judicatio ea, ejus quoque eſt cognitio cauſarum de hæreditate & ſucceſſione in omnia bona & jura, non modo privatorum hominum, ſed etiam ſummorum Principum. Eodem quodammodo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

do ſpectat *Cœlibatus Eccleſiaſticorum*. Cœlibes enim minus quam cæteri cohærent cum reliqua civitate. Et præterea incommodum non contemnendum eſt, neceſſarium eſſe Principibus vel Sacerdotium (quod magnum eſt vinculum civilis obedientiæ) amittere, vel regnum hæreditarium non habere. Eodem quoque ſpectat *Canonizatio Sanctorum*, quam Ethnici *Apotheoſin* appellarunt: nam qui ſubditos alienos tanto præmio allicere poteſt, talis gloriæ avidos ad quidlibet audendum & faciendum inducere poteſt. Quid enim niſi honorem apud poſteros quæſiverunt *Decii*, aliique Romani, qui ſe devoverunt, & mille alii qui in pericula incredibilia ſe conjecerunt? Controverſiæ de *Purgatorio* & *indulgentiis*, de quæſtu ſunt. Quæſtiones de *libero arbitrio*, *de juſtificatione*, *de modo recipiendi Chriſtum in Sacramento*, Philoſophicæ ſunt. Sunt & quæſtiones de ritibus non introductis, ſed relictis in Eccleſia non ſatis purgata à gentiliſmo: ſed non eſt opus plures enumerare. Sciunt omnes, eam eſſe naturam hominum, ut diſſentientes de quæſtionibus, ubi agitur de *potentia*, vel *lucro*, vel *præſtantia ingenii*, alteri alteros convicientur & anathematizent. Non eſt ergo mirum, ſi do-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

gmata fere omnia, poſtquam incaluerint homines diſputando, dicantur ab his vel illis, *neceſſaria* eſſe ad ingreſſum in Regnum Dei, non modò ut contumaciæ nomine damnentur, qui ea non concedunt, id quod poſt Eccleſiæ ſententiam verum eſt, ſed infidelitatis: quod falſum eſſe oſtendi ſupra ex pluribus evidentiſſimis Scripturæ locis; quibus addo hunc ſancti Pauli: *Qui manducat, non manducantem non ſpernat; qui non manducat, manducantem non judicet. Deus enim illum aſſumſit. Alius judicat diem inter diem; alius autem judicat omnem diem: unuſquiſque abundet in ſuo ſenſu.* Rom. 14. v. 3. 6.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30

1375
5:18:–
cr

W
0

13-11-'72

4:0

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 30